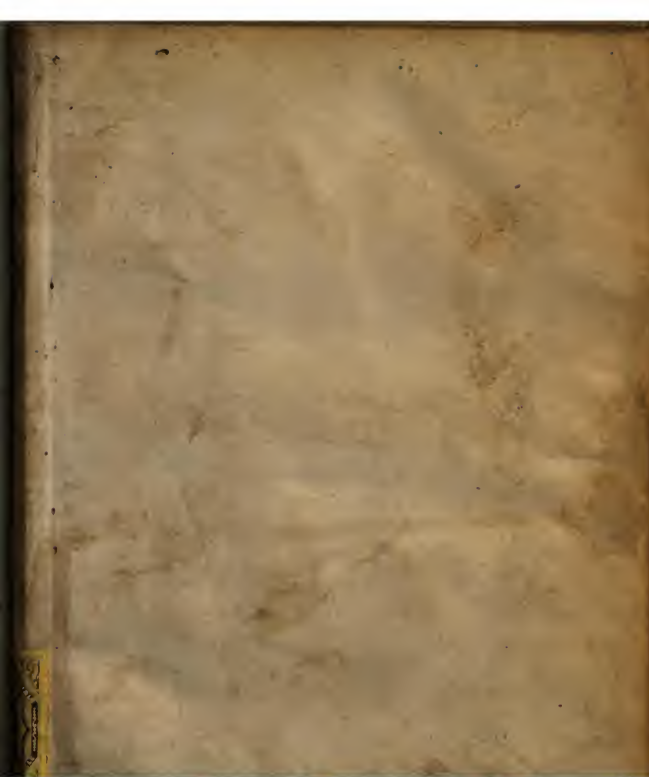

6
30 D
15

GVLIELMI

BVDAEI, REGII SECRETARII EPISTOLAE.

BASILEAE, ANNO M. D. XXI.

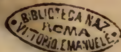
C. D. C.
S. Agatha

VIRORVM ILLVSTRIVM, AD QVOS HAE EPISTOLAE SVNT SCRIPTAE CATALOGVS.

GVLIELMVS BVDAEVS

GVLIELMI BVDAEI, REGII SECRETARII, EPISTOLAE.

GVLIELMVS BVDAEVS RICHARDO PACEO S.

PVDERET ME ITErum prouocatum iandiu tibi non rescripsisse, si mihi quoquo modo incuria uitio uerti posset. Quinto Idus Decembres Brugis tũ agens scripsisti expectari in dies à te editionem libri tui, de fructu qui ex doctrina percipitur: eiusq; unũ exemplar mox te mihi missurum. Literis tuis acceptis, incerto rumore audiui in Vrbem Romam legationis obeundæ gratia primo quoq; die te profecturum. Quare etsi auebam amicitiam tecũ hoc genere officij, uicissitudineq; scribendi in posterum contrahere: sustinẽdum tamen esse existimaui, quoad certiorem de te nunciũ mox haberem. Nuper autem ad me ex comitatu Regis scripsit Normania regius caduceator: te quum istic ipse esset, sciscitatum à se esse, ecquid Budæum nosset: & satin salue ageret: uerbisq; tuis ille iubebat me poscere, si rei cuiuspiam quæ usquam in Britannia esset, egerem: quæ quidem tui muneris esse posset. Te enim operam quandam strenuam & benignam cupere mihi nauare. Tum addidit quantum aucto

ritate,& opibus in regno isto polleres: quãta gratia apud Regem flagrares. Quo nuncio tantopere exhilarat⁹ sum, ut in sinu ferè literas tuas eiusq; hactenus habuerim, obuio cuiq; amicorũ ostentãs: nõnullis etiã ob oculos obtrudens, qui mihi nimiũ literarũ amorẽ ut damnosum crimini dare solent. Mihi certe ineptire ipse interdũ in huiuscemodi rebus uideor præ lætitia: & magnificẽtius q̃ ꝑ meis spiritibus in publicũ prodire: homo utiq; nõ ita multũ sortis propriæ admirator, ut ne industriæ quidẽ satis benign⁹ æstimator: utpote q ex officina mea ꝓdeuntia minoris iudicare æquis ac bonis arbitratoribus uidear, q̃ quanti esse possint siquãdo eiusmodi rebus gratia apud nos condigna accesserit. Quũ autẽ tabularũ mearũ rationẽ, quas in hac negociatione Philologiæ iãdiu cõficio, ita fermè instituerim, ut quæstui quidẽ nullã dũ pagellã destinauerim, amicorũ uero accessionibus totũ semp codicẽ implere cõcupierim: sic mihi (nisi fallor) res cessit, ut fortunarũ dispendiũ nõ spernendũ cõpensare opibus possim copiosæ ac multiplicis amicitiæ. Verũ quum multos amicos, in hisq; uiros egregios, in patria quęsiuerim: quorũ auctoritate fortunis meis, meorũq; pręsidiũ atq; etiã subsidiũ afferre sępenumero mihi licuit, si animũ & oculũ ad rem factitandã adiecissem: fit tñ nescio quo modo, ut externis magis amicitijs rationẽ mihi cõstare putẽ insani literarũ amoris: quẽ multi etiã uæcordem esse putant: ijsq; amicis magis exultẽ, quibus uti nequeo, ut rẽ saluã uel ampliorẽ faciã, ne frui qdẽ animi causa, & familiariter interuisere. Quo fit ut externorum epistolas uelut exoticas merces ac uendibiliores elatius inter nostros proferã ac uenditẽ. Adeo nihil propi⁹ factum est his alteris tuis literis, q̃ ut librũ meũ de Asse exoscularer, q mihi clarissima una in prouincia tot simul amicos uno nomine talesq; cõciliauit: & tam luculẽta accessione rationes meas auxit. Ais em̃ in amore, atq; etiam (si credere ipse

dere ipse

dere ipse sustineo) admiratione mei socios tibi esse Linacrũ, Morũ, Tonstallũ, & Latymerũ, cũ nõnullis alijs: quorũ ut Tonstallus & Linacrus epistolarũ cõmercio mihi iam coniuncti sunt, ita alij olim fortasse notiores mihi erunt, siquãdo res ita nata fuerit. Hos eosdẽ tibi magnopere amicos esse ex libri tui recens editi lectione intellexi: in q̃ cũ ipo ingeniũ tuũ mihi Pacee doctissime, eruditionẽq; pbasti: tum uero animũ istũ mirifice amplector & exosculor, sic literarũ studio deuotũ & addictum, ut ne in intimã qdẽ aulam admissus Musis nunciũ remiseris, aut salutẽ semel earũ cultoribus dixeris. Quo magis cauendũ mihi duco, ne eam culpã admittã in existimationẽ mei: ut in hoc priuato oppidanoq; ocio cessisse tibi uidear inter aulica munia satagenti. Nisi si hęc laus fortasse propria est Regis tui cui tu clarissimũ in libro tuo testimoniũ dedisti: nõ tñ propensi in literatos uiros animi, sed etiã literis nõ leuiter imbuti. Hoc autẽ posterius ut credere tibi cũ aliq̃ utiq; fidei temperamẽto in animũ induxerim potius, q̃ fidẽ abrogarim, ueluti Regi tuo & beneuolo & munifico benignius iusto testimoniũ reddenti: sic satis uel p se regiũ esse puto hac ætate literas admirari, earũq; studiosos ornare, honoriq; adeo doctrinã ipam habere. Id q̃d de eo Rege haud dubie mihi psuaserim: q Linacros, Paceos, Tõstallos, Moros, Latymeros, & ueluti cohortẽ quandã palladiã in prętorio semp habeat, quo tanq̃ satellitio succinctus & instructus, uisendus Rex & augustior aliorũ Regũ fastigio, pdeat in publicũ, pcedatq; in cõsilia. Id siue uerũ est, siue ipse in maius imaginãdo extollo: iuuat tñ reapse ita esse credere, nec huiuscemodi exemplũ nostrã hanc regiã post hominũ supstitũ memoriã tulisse, fateri apd' te ingenue, alioquin ipam longe principẽ omniũ in occidente. Fatorũq; id mediusfidius fixo incircũductiliq; decreto imputãdum magis esse duco, q̃ regũ nostrorũ principũq; uitio: q nõ tam ipsi arte

doctos homines arceri ab aula sua uolunt, q̃ semetipsi ab aula docti ultro ꝓcul summouent fatali nimirũ aulicorum elegantiumq́ꝫ ingeniorũ dissidio. Id quod ipm quũ ꝑmulti etiã aulicorũ mirabunde indignentur: haud dum tñ exuitit curionũ aliqs qui & de repu. & de re literaria hactenꝰ mereretur: ut fœdũ illud dissidiũ dirimeret, literarũq́ꝫ decus aulæ Francicæ accõmodaret. tametsi Guido à Rupeforti Cancellariꝰ eã gloriã affectauit, si ꝑ fatũ Parcasq́ꝫ licuisset. Nam ut id ultro in mentẽ principibus ueniat, spe maiꝰ esse putat post Carolum Regem defunctũ: q ad literarũ fauorem deriuare liberalitatis partẽ instituerat, ut creditũ est. Huius q nũc regnat, ut natura felicior & uberior, omnesq́ꝫ corporis animiq́ꝫ dotes multũ locupletiores atq́ꝫ instructiores, ita studia & benignitas aliorsum detorta sunt sinistro quodã fato. Qd' uero ad me attinet, annũ iam plus duodeuicesimũ agere int aulicos desij, q̃ literis ꝓlixiꝰ liberiusq́ꝫ uacarẽ: quũ sub mortẽ suã Carolus in aulã me euocasset, iã tũ studij literarij cõmẽdatione innotescentẽ: in qbus nõnihil ꝓfecerã. Sed iã in ore p̃cipue hominũ esse cœperam ob Græcę linguæ studiũ, quam sine riuali tũ amabã. Qd' quũ homines tũ nostri mirarentur, rumor in aulã usq́ꝫ manauerat (iam eñ Regis, nõ à secretis, sed Secretarius eram) etsi studia literarũ in abdito colerẽ ꝓcul arbitris & magistris: ne mireris tanto tempore parũ me ꝓfecisse. Post octauum circiter mensem à morte eiusdem Regis, cum degenerare in comitatu à meipso me sentirem, occasionem nactus ex aula me subduxi: nec unq̃ꝫ postea ex quo ad ingeniũ meũ remigrasse me sensi, persuadere quisquam mihi potuit, ut denuo è studio migrarẽ: etiam si aliquoties aulam ad aliq̃t dies adij: & Romam interim legatiõe functus sum. Quare quod ad me de pace scribis, quasi in actu rerum aulicarum aliquæ meæ sint partes, nõ patiar ulterius te errare. Volo enim ut intelligas nullum me negocium cum aula,

nihilq; plane cōmercij cū aulicis habere. De quibus quid sentiam, ex digressionibus meis in libro de Asse facile intellexeris, siquādo tibi aliquot horas male occupare in animo fuerit. Belli pacisq; munia eadem propemodū obeo. Reges Secretarios suos partim in hac urbe, ubi centenaria curia sedē habet, partim in comitatu suo habere solent: libero tamen omnibus ultro citroq; cōmeatu. Vrbanis (ut dixi) adiunxi me semel ex quo aulā ualere iussi. Hic enim familia nostra penates suos non obscurissimos habet: ex q bus duodeuiginti ijsdem parentibus orti liberi, hæredes duodecim patri superfuimus. Proinde pacem uotis tecū adiuuare, non etiam cōsilio possum. Quippe qui inter Aulicos eo demum tempore uersor, quo Rex in hac urbe manet, unde iam annum abest. Verumenimuero quoniā de fœderibus & pace tuendis censere mihi nō item ut tibi datum est in Principis consilio: iuuabit in sinu tuo susurrare quid ijsdem de rebus sentiam & audiam: quandoquidē tibi homini placido & humanitatis amanti cōsilia pacis cordi esse uideo. τῆς εἰρήνης οὖν πρόσωπον ἀρεστὸν καὶ φιλέορτον μὴ εἶναι, τὸ δὲ ὄνομα, χρηστὸν καὶ ἡδύ, οὐκ ἄν τις ἔξαρνος εἴη, τῶν γε δὴ νοῦν ἐχόντων. σύ γε μὴν ὦ φιλότης τὸ κατὰ χώραν ἐᾶν τὰ ἐσπεισμένα, ἀμφοῖν ταῖν βασιλείαιν πάνυ τι φὴς διαφέρειν. ταῦτ᾽ ἄρα τὴν εἰρήνην ἀσπάζῃ καὶ περιβάλλεις σύ γε ὡς τιθήνην τινὰ τῶν λόγων οὖσαν, τά τε μαθήματα περιέπουσαν. τὸν δὲ αὖ πόλεμον ὡς ὄλεθρον μυσάττῃ τε καὶ ἀποτρόπαιον ἡγῇ ὡς ἀπότροφον δήπου ὄντα τῆς φιλοσοφίας, καὶ τὰ πράγματα δὲ ἀμφοτέρων ἡμῶν τῆς βασιλείας ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ σφόδρα λυμηνάμενον. εἰσὶ δ᾽ οἳ τῶν ἐνθάδε ἀρχιυστέρων, δεινοὶ μὲν ἴσως τά τε κατὰ τὸν πόλεμον καὶ τὰ κατὰ τὰς συνθήκας στοχάζεσθαι, οὐχ ὁμοίως δέ γε οἶμαι ἐμοί τε καί σοι φιλησύχως διακείμενοι τὴν βρεττανίδα φασί, νυνὶ μὲν ἀσμένους τοῖς ὁμολογημένοις ἐφησυχάσειν τε καὶ στέρξειν τοῖς παροῦσιν, ἕως ἂν βεβαιότερον ἔχῃ σφίσι τὰ κατὰ τὸ τόρνακον. τοῦτο μέν τοι καλῶς καὶ τελέως ὠχυρωμένον, οὐχ ὑμᾶς ἤδη σταθερῶς τοῖς συμφωνηθεῖσιν

ἐνέξειν, ὅπῃ ἂν τύχῃ τι ἀφορμῆς λαμβανομένους. οὕτω μὲν οὖν οὗτοί φασιν, διὰ δὴ πολλὰ φιλεῖ τοῖς σπονδοποιηθεῖσιν εἰκῆ ἐπιλέγεσθαι. αὐτὸς μέντοι σοι συνεπεύχομαι τὰ εὖ καὶ καλῶς κείμενα, μένειν κατὰ χώραν ἑδραίως, εἰ μὴ κατὰ πλείω χρόνον, ἀλλὰ ζώντων γε ἡμῶν. ὅπως ἂν τοῦ ἀδεῶς ἀλλήλοις ἀντεπιστέλλειν εἰς τοὐπιὸν ἡμῖν θέμις ᾖ, εἴτε σοὶ καὶ τοῖς σοῖς φίλοις τοῖς αὐτόθι, γνωρίμην τὴν φιλίαν ἡμῶν ποιεῖσθαι ἀρέσει παρά τε τοῖς νῦν πεπαιδευμένοις καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα γενησομένοις, ὥσπερ καὶ οἱ ἄνωθεν κατὰ τὴν γενεὰς τοὺς ἡμετέρους ἐν τοῖς λόγοις εὐδοκιμοῦντες, πρὸς ἀλλήλους ἐπιστείλαντες, τὴν μνήμην τῆς ἑαυτῶν φιλίας κατέλιπον. ὁ δὲ δὴ βασιλεὺς ὁ ἡμέτερος ἔοικε μοὶ καὶ αὐτὸς ταῖς συνθήκαις ἐμμένειν προειρημένω, ταῖς τε μετὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν συντεθειμέναις, καὶ ταῖς μεθ' ἡμῶν, ὅσα γε κἀμὲ ὁρᾶν. οὐδέν τι καινοτομεῖν, πρὶν αἴσθηται ἢ ὑμᾶς ἢ τῶν ἄλλων τινὰς παρασπονδοῦντας τι περὶ αὐτόν, καὶ τῶν αὐτοῦ βουλεύεσθαι. Cæterum si tu ad me posthac scribere uicissim animi causa institueris, tibi ad hoc obsequium libens me accommodarim: quādo tu ultro amare me cœpisti: literisq; me prouocasti: qua de re mirifice amo. Quo genere officij cum Linacrus & Tonstallus me sibi deuinxerint, responsumq; tulerint: exoratū te uelim ut eos uerbis meis salutes: Moroq; salutem, uel fœnerato reddas: qui literis tuis nuncijs cum Linacro me salutauit. Vale uir literis amicissime: & me in albo tuo perscribe. Parisijs, quinto Calend. Maias. Anno Millesimo quingentesimo decimooctauo.

GVLIELMVS BVDAEVS RICHARDO PACEO S.

NIcolaus Beraldus, qui tibi hāc epistolā reddidit, hō utraq; lingua doctissimus, & iā de literis bonis nō leuit merit⁹, est etiā alioqn mihi amicissim⁹. Hūc cū audire cœpissem istuc esse iturū in cōtubernio Antistitis Parisieñ. existimaui mei esse officij lr̄as ei ad te dare, etiā si paucos

ſi paucos ante dies longam ſatis epiſtolam ad te ſcripſe‑
ram,cuidamq́ue cognato meo commiſeram eiuſdem contu
bernij comiti. Nolui enim Beraldum hominem mihi fa‑
miliarem,& Eraſmi tui aliquando hoſpitem, inſcio te in
Britannia eſſe, qui ſtudioſorum ipſe hominum amantiſſi
mus eſſe mihi uideretur. Huic quicquid officij & comita‑
tis in aliena prouincia uerſanti impenderis,non recuſabo
quin mihi omne expenſum feras. Tametſi (qua te huma‑
nitate præditum eſſe comperi) non dubitem ultro factu‑
rum id te fuiſſe,ſi ſemel eo ingenio, eaq́ue doctrina homi‑
nem iſtic eſſe reſciſcere potuiſſes: atque etiam ubi eum pri‑
mum cognoſcere tibi uacauerit,ita eius cauſa omnia te cu
piturum,ut me tibi acceptum referre non poſtules,quod
in ipſum contuleris.Nec eo ſecius tamen hunc ita tibi cō‑
mendatum eſſe meo nomine uelim,ut quem maxime me
orum amicorum commendare mihi licet per tuam facili‑
tatem. Vale Pariſijs poſtridie Aſſumptionis in ſublime
diuæ Dei genitricis.

GVLIELMVS BVDAEVS RICHAR DO PACEO S. P. D.

Roh dij immortales quid ego audio? ô quot? quantos?que panegyricos?que theatrales? que ti‑
bi mihiq́ue plaudendos ſermones celebritas
ſponſalium iam apud nos excitauit? noſtræ
que legationis fama laute, nitide, magnifice,
benigne,eleganter, & facunde exceptæ? O
elegantem tuum Regem,omniq́ue præconio maiorē,omni
laudis commemoratione præſtantiorem:qui tot,tam am‑
plis corporis animiq́ue dotibus liberalitatem egregiā,exi‑
miam uoluntatem, gratioſamq́ue apud omnes comitatem
accommodarit:qui naturæ benigne munificentiam dexte

ritate morum, augusta maiestate, heroica specie, & oris pro
bitate cumulatam reddiderit & uisendam. Nostri istinc
reuersi statim atque splendidam illam apparatus magnifi-
centiam, & recte atque ordine constitutam commemorare
cœperunt: cum ab omnibus ferè auribus propensis exce
pti sunt: tum uero illud hianti (ut ita dicam) aure & uultu
stupenti grauissimus quisque prosequebatur, quod serenissim⁹
iste princeps comitatum suum frequentare solet doctissi-
mi cuiusque uiri præsentia, dicendique facultate præstantissi-
mi: & ueluti suam aulam insignibus ijs distinguere & ex-
ornare: quæ speciem ipsa præbeant uenerandæ regiæ, ex-
ternisque spectandæ: ipse quidem mea sentētia dignus, cu-
ius fama luminibus istis illustrata, quoquouersus explen
deat quà latissime patent Christiani nominis fines: olimque
memoriæ consecretur æternæ monumētis ingeniorum.
Equidem quod ad me attinet, nihil nec lubētius fecerim,
nec alacrius, siquando ita tulerit scribendi meum institu-
tum, quàm ut tanto Regi relinquam elogium quoddam me-
morabile, uelut animi mei testimonium in eius maiesta-
tem propensi: egregie quidem illam de literis & honori-
fice meritam, si uera sint quæ audiuimus. Etenim qui hu-
maniorum studiorum honorem, in ordinem plebeium
redactum, tum aliarum gentium incuria, tum nostris præ
cipue moribus & institutis, ad gradum subuexerit altio-
ris fastigij, etiam exemplo in seipso prodito & instituto
eloquentiæ regię: is pulcherrime rei decus æqualibus &
posteris regibus nimirum præripuit. Quippe qui primus
Regū multis iam seculis intellexerit & uiderit eam esse
uim atque auctoritatem eloquētiæ, ut Reges inter superos
referat & inferos pro cuiusque meritis. Quòd si uirtus ample-
xandam tam facile se præberet, & cum suauitate quadam
præsentaria retentandam, quàm uirtutis ipsius splendor &
species plausum sibi emerentur, per omne genus homi-

num, gnaros iuxta atq; ignaros liberalium disciplinarũ: haud dubie. literarum altiorum maiestatem Principes, proceres, primarij uiri tanto exemplo edocti, mox conser uare certatim instituerent: ut quidem nostratium hominum sensum nunc affectum esse uideo inde iam ex quo nostri Legati reuerterunt: neminem enim iam nostrum non pudet, & miseret propriæ ignorantiæ. Tua autem Richarde doctissime oratio, aliorumq; amplissimis in conuentibus habitæ, eousq; celebrantur, opiparus ut ille ac prænitens apparatus transigendis in rebus adhibitus, facundia uestra cohonestatus sit admodum, & magnificentior uisus. Qui si paria nos facturos speratis in hac rerum parte instruendarum, uereor ut uobis satisfacere possimus: apud quos disertæ industriæ suum nunq; constitit operæprecium, insigni ob eam noxam & indignitatem rerum Francicarum obscuritate. Nicolaus Beraldus tibi iam charissimus (ut ex literis tuis intellexi) in aulam cum Præside Parisiensi profectus est, uestris suffragijs & commendationibus adiutus egregie: indeq; non dubia spe erectus. Rex iam aduentare dicitur, ut Legatos istinc expectatos excipiat. Vale mi Pacee, & mihi Tonstallũ, Morũ q; meos, Linacrũ, aliosq; saluta. Parisijs Nonis Nouemb.

GVLIELMVS BVDAEVS RICHARDO PACEO S.

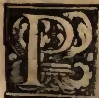
Ertia iam epistola tua accepta miratus sum diligentiã tuam in hoc genere colendæ amicitiæ: cui uix adhuc æqparabilẽ in ullo amicorũ expertus sum. Vtinã iã ꝓspere è febre recreatus sis: ad me eñ hanc curã in posterũ pertinere par erit, quàm prospere uitã agas, q̃q; firma ualetudine corpus habeas: cũ in eo animũ istũ

habeam tantopere beneuolum, τοσούτῳ δὴ ἀσπασότερον ὅσῳ αὐθαιρετώτερόν τε σαυτὸν καὶ γενναιότερον εἰς φιλίαν φέρων ἐπέδωκας. καὶ μὲν δὴ καὶ ὅταν τοὺς φίλους μου τοὺς ἔξωθεν καταλέγωμαι, σὺ μὲν ἐν τοῖς πάνυ τετάχθαι δίκαιος εἶ, καί μοι δοκεῖς οὐχ ὅπως τὸ ὄνομα τὸ σὸν αὐτὸ κλήτως σύ γε εἰς κατάλογον προσεγγεγραφώς, ἀλλὰ καὶ τὰ νενομισμένα λειτουργῶν τῇ τε χειρὶ καὶ τῷ θυμῷ. Itaq; tuo nomine accessionem magnā factam rationibus meis autumo: illis quidem sanctioribus, quas in arce Palladis deponere, non in æde Saturni institui. Q. igitur tam benigne te mihi in amici obsequium indulges, ingentem à me gratiam iniuisti. Sed uide quò iam pedē protuleris. Quid enim futurum est, si te non ex stipulatu, sed de spontanea pollicitatione appellem: quum mihi pulchre cautum sit & te ste caduceatore, & literis à te obsignatis: ac ne te circumuentum esse causificari tandem possis: iterum idem promittere, & interuallo longiusculo non dubitasti, quū sic se obstringentibus, si postea officium detrectare cœperint, & irrita pacta facere, repetitæ pollicitationis pudorem, & congeminatæ obligationis nexum obijcere legū constitutiones permittunt. Proinde cum agnosco & amplector istum animi cādorem simpliciter se promentis ad obsequium: tum uero ita rationem comitatis tuæ & generosæ humanitatis habebo, ut hactenus pollicitationē exigam, fidemq; tuam onerem: quatenus & hilariter, & non magno negocio defungi possis: ac ne id quidē primo quoq; tempore, sed quum antiquiora nomina exegero: quæ multa adhuc bona & idonea habeo: & quorum etiam iudicium & disceptationem cōstituere in meo foro possim, si inde controuersiæ existant. Huiusce autem calēdarij nominum rationem ita comparatam habeo, ut bene mecum agi putem, si syngraphas domi incolumes asseruem: utpote qui in eo sitas facultates meas esse gaudeam, ut nominum multorum ac locupletum diem iam cessisse gloriari

diu possim

diu possim, nec tamen uenire uelim: nec si etiam uenerit, exigere sine rubore aut mœstitia queam. Audio Legationem amplissimam de negocio & grandi & pacificatorio istuc esse propediem ituram: quam uelim tam auspicato esse decretam, ut pax inde in ætatem meam tuamq; confirmetur: quo æquiore tecum conditione experiri & agere possim (si res ita cesserit) actione pro amico: qualem tamen nullam nominatim esse proditam à iure ciuili demirari quiuis possit: qui quidem certe cogitet & animaduertat actionem pro socio latissime in Pandectis iuris patere. Verum in ea Legatione Episcopus Parisinus aut primas aut secundas partes obtinebit, ut fama est: qui an hac urbe uiam facturus esset, nondum constabat cum hæc scriberem, & diu iam inter aulicos erat, ubi plurimam partem tẽporis agit. Vir est doctus inter paucos, & multarum rerum prudentia præditus, literatorum amplexator & suffragator, & Erasmi tui studiosus: quo cum mihi cognatio magis quàm uitæ consuetudo intercedit, qui urbem colo. Existimo te eum uel huiusce rei commendatione officiose obseruaturum, præsertim quod tibi in munere tuo fungendo (ut conijcio) sæpe cum Legatis uerba facere uel necesse, uel opportunum erit. Vale, & Tonstallo, Linacro, Moro, qui me uerbis tuis uel epistolis salutarunt, centuplicato salutem rependito, Parisijs Calend. August.

GVLIELMVS BVDAEVS THOMAE MORO S.

PArcanum Britannicorum abs te mihi obtulit Lupsetus adolescẽs utraq; lingua doctus, atq; apud doctos (ut uideo) gratiosus. Quod & si mihi gratum admodum iucundumq; donum fuit, atq; etiam ex euentu amplum

uix posset in scena, praeiudicata scilicet opinione nimium sibi instantis diligentiae meae, (hoc enim de me aiebant) nec se cum famae discrimine ad uulgi captum gratiose popularitérque summittentis: quum interim ipse iudicio meo seruiens, ut olim ille discipulus Antigenidae, mihi & Musis canerem: & mox secuturae (ut sperabam) hominum opinioni. Verum studiorum tandem profectu, & ingeniorum aemulatione factum est, ut nostratium etiam alius atque alius sensus esse coeperit. Quibus tamen ipsis nondum tantum tribuo, ut ex eorum statim sententia, aut commode, aut secus de meis scriptis sentiam: ut qui satis perpenderim, & meminerim quid ipse praestare efficeréque possim hac ingenij doctrinaéque mediocritate. Sed nescio quo modo uestris externorum testimonijs ita me ferri transuersum, & interdum sublimem rapi sentio: ut uel magnificule inferam me inter amicos, & uestris aliorumque epistolis suffarcinatus, quasique peregrinis elogijs fultus & subleuatus, fastigiolum meum attollere uidear, & ceruices subrigere contra ingenij mei rationem. Quod etsi mihi uidetur ineptum attentius me nonnunquam aestimanti, tamen si uobis, ijsque qui me amare fidem mihi fecerunt, ingenium & industriam meam probasse me confiderem, ne Momum quidem (ut aiunt) uel *Ligurinum*, uel Tuscanicum timendum magnopere ducerem. Quanquam sunt (si dijs placet) qui id demum mihi uitio uertant, quod anxie nimis ac religiose uersare scripta mea uidear, & ueluti ad priscae formulae normam exigere commentandi diligentiam: quasi uero nostri seculi eloquentia ad praescriptum antiquitatis componere sese, atque effingere sine reprehensione non possit: aut ego nullo magis nomine culpari possim, quam quod culpa uacare contenderim. O felicem me simul & miserum, si omnes

ita de me sentiant. Felicem, quod mihi crimen obiectum in laudem tandem cessurum sit. Quis enim hoc crimine uacare uelit? Miserum, quod tot mea uitia clarius alijs cernens, nec emendare queam, nec de me ita mereri, ut me cũ alijs ipse probem, & in luculentis meis uitijs conniueam: nisi quod interdum (ut dixi) alieno me iudicio æstimo. Quorum quidem certe ingenium & peritiam captui meo ipse ac sensui preferam. Enimuero nihil me magis mecum in gratiam reducit, ac me melius ominari subigit & sperare, quàm quod concordes multorum sentẽtias uideo in Asse meo probando. Quas etiam conflatas esse ideo suspicari nequeo, qui ab alijs auctoribus eas emanare scio, qui nunquam in unum capita contulerunt, nunquam inter se censentes audire uidereue potuerunt. Quod si nõ tam doctrinæ (quam maligne in me cognosco) quàm amicitię tribuitur, (neque enim aut opibus, aut potentiæ tribui quisquam suspicabitur) quid restat quo magis beatus ac diues esse possim? Id adeo ut uel exilium mihi consciscere tandem debeam, uel diuturnam certe peregre absentiam, ut & externarum amicitiarum, quas propensius colo, fructum aliquãdo percipiam. Neque uero quum rationes meas calendatim recognosco, prouincialia ista nomina inania esse puto, quæ se quotidie perscribenda alia super alia inferunt. quàm quàm non perinde hinc appellare eos possim, qui mihi sese obstringere amicitiæ non ueriti sunt literis obsignatis: nec istinc aut aliũde illi mecum eadem actione experiri, quibus itidem me obstrinxi (ut interim eos omittam, qui mecum coràm hac transeuntes contraxerunt amicitiam) quàm quàm utrisque nostrũ reis & actoribus, & domi, & peregre, idem semper unus quod iudex ius sit dicturus, si cõtrouersia existat, optimus ille maximus Iuppiter cognomento Philius, iuris amicitiæ præses. Sed mihi rursus uereor, ut pronum in posterũ esse possit hoc propositum externas prouincias uel iusta, uel

libera

libera Legatione, uel priuata peregrinatione uisendi: homini, quantum per uitæ institutum licet & fortunarũ modum, studioso, nec satis firma ac uiatoria ualetudine: adde etiam, si placet, coniugato: & qui septimo iam filio in familia factus sim comitatior, uxore uixdum ingressa annum duodetricesimum. Mirum quantum me totum tuum literis illis fecisti, in quibus scribis persuasum te habere affectibus tuis perbelle cum meis conuenire: cõiecturam utique ex meis digressionibus factitantem, quibus in ipsis scilicet animi mei sensus non obscure sese protulisse uidentur, & indicasse. Equidem mi More, quod mihi das ultro, id libenter amplector: ut tanquam genituram physicam communiter habeamus, atque etiam Vtopianis institutis & moribus à natura informati, in lucẽ prodierimus. Itaque uolens hilarisque faciam, ut inter nos contractam naturæ sponte imperioque amicitiam, omni deinceps officij genere, obsequijque cõfirmem, inter absentes usurpabilis, si modo te ad amicitiam colendam tuendamque comparatũ esse sensero. Magnum id solatium & adminiculum erit ad maritam hanc nostram tolerandam Philologiam: cuius rara exempla nostra auorumque memoria tulit, non modo apud nos, sed etiam apud uos, ut tu ipse testaris. Neque ego (ut opinor) usqueadeo uel pertinaciter, uel constanter susceptum hoc uitæ institutum, annis iam fermè duodetriginta pertulissem, nisi me uis quædam maior & fatalis ab rei factitandæ cura, flagrantibusque municipum meorum studijs ad literaria studia detorsisset: id est (ut nunc sunt mores Principum & publici) in egestatis officinam, patrimoniorumque internicionem ab census augendi disciplina obtrusisset. Ex quo tempore tanta alacritate operam literarum studio dedi: tam prono pectore incubui in eam spem, quam etiam nunc foueo: tãta omnium sensuum industria ab omni externa cura feriatorum, propositum finẽ studio-

rum persecutus sum, ut nihil unquam huic uoto peruerætendum esse duxerim: nullam rem antiquiorem habuerim: nulli uel spei uel uoluptati tãtum tribuere uisus sim, duntaxat secundum Dei cultum, & æternę felicitatis desiderium: non parentum cognatorumq; auctoritati, mihi si in instituto persisterem, inopiam, ignominiam, corporis infirmitatem prædicentium, atq; denunciantium: non curæ rei amplificandæ, & fastigij familiaris attollendi (qđ commune, & feruens studium esse uidebam eorum, qui frugi homines, prudentesq; moribus nostris existimant) non coniugis precibus, quæ meam Philologiam uelut suam pellicem sibi præferri dolebat, & fremebat: non rei in uniuersum uxoriæ lenocinijs, non prolis numerosæ blandimentis festiue ludibundæ: deniq; non tuendæ prosperæ, non curandæ aduersæ ualetudini. Quarum rerum incuria, quum in fraudem luculentam sciens prudensq; inciderim bonorum corporis & externorum: ut sæpiuscule animo labefactatus, sic nunquam ita fractus sum, quin aliquantum quidem in spe & cogitatione acquiescerem Budæorum nominis illustrandi: quod nulla re minus olim quàm literarum peritia innotuerat. Sed tamen locupletiorem semper amplioremq; spem illam esse censebam per tranquillitatem ac securitatem transigendæ senectutis: quatenus quidem ferret humana conditio: simul mortis æquius ac placidius obeundæ in hoc studioso & meditato uitæ genere, bonaq; indidem spe in æternum hausta atq; concepta. Atq; hæc sunt ueluti pignora quædam idonea: quibus fretus animum bona fide in ijs rebus meditãdis commentandisq; occupaui, & addixi penitus, quæ in uulgus nõ probantur: ad primarios ordines offendebãt: in consessu procerum in senatuq; frigebant: à Regibus, Principibusq; ne agnoscebantur quidem. Nunc uero rei dignitas & auctoritas hactenus sese protulit: ut admira-

tionem sui apud omneis ordines aut plerosque dicendi facultas rerum scientia instructa, excitasse uideatur: non etiam ut inde studiosi eius & docti magnopere crescere possint, aut ab ordinum ductoribus in ordines cooptari. Eam demum ob causam (ut multi opinantur) quod doctis cum imperitis, ut studia, sic mores opinionesq; non conueniunt: quæ sunt amicitiæ glutinum. Sunt uiri æqui & boni permulti, qui nostram studiosorum uicem uel decoris potius publici dolentes, palam eos detestantur: eorumque capitibus, liberis, fortunis, nomini diros exitus imprecantur: qui à sanctioribus consilijs existentes Principi, & beneficentiæ regiæ publicæque potentes & arbitri, nomina de nomine Gallico, decoreque publico meritissima supprimunt: ut indignos sæpe homines sibi morigerantes, honoribus & commodis ornent atque augeant, insigni dispendio Regum, & publica ignominia. At uero ipse quum hæc & huiuscemodi admissa in rempublicam & uideam, & audiam, nec Diuûm fidem nec hominum imploro: utpote qui Diuos ad hæc postulata semper obsurdescere norim: & homines huius culpæ uel auctores uel affines eiuscemodi esse putem, quorum iniquitati doctrinæ & eruditionis fasces quantula est in me cunque, submittere non debeam, si mihi constare uelim: & quod reliquum est uitæ, congruenter, & consentanee anteactis annis degere. Simul quum eam naturam esse sciam sceleratissimi illius genij, cui Fortunæ nomen est, ut optimo cuique uiro ac uirtutis amantissimo libens maxime incommoditet, bonorumq; & grauium indignatione & queritatu insolescat: contra uero ut indignis & qui Superûm Inferumq; numinum metum & reuerentiam susque deque faciunt, fautorem se præcipuæ & ornatorem præbeat: & sartas (ut ita dicam) tectásque eorum fortunas ab omnibus tueatur incommodis: ani-

mum quoad eius facere possum, confirmo: ne indignando & querelis indulgendo improbissimæ potestati ludibriũ esse possim. Iuuat tecum mi More, uelut cum uiro mihi iã familiarissimo sermonem conferre: & uelut aliquot inambulationes in porticu implicare. Quid enim uetat aut obstat, quo minus utriq; nostrum familiaritate complacita ita absentes utamur & fruamur ultro citroq; epistolis cõmeantibus, ac si coram nobis colloqui mutuoq; uidere liceret? Multa enim imaginaria pro ueris in uita hominum cedunt: & pro germanis succidanea subsidiariaq; subeũt; hominibusq; perinde ferè quidq; aut deest, aut adest, ut illi sibi adesse, aut deesse in animum induxerint, & sibiipsi persuaserint. Nostri iam Legati istuc traiecisse putabantur, cum hæc scriberem: in eorum comitatu est Nicolaus Beraldus utraq; lingua doctus: quem uelim ita susceptũ à te esse, & si res ita tulerit, adiutum, ut uirum mihi amicum, & de literis literatisq; meritum. Spero ijs primordijs, ijs auspicijs, ijs Legatis & interpretibus esse iam rem exorsam: ut lætum & facilem fœderis pertextum & firmamentum sperare quiuis debeat, eorum quidem certe qui pacis consilijs non infensi sunt. Equidem quod ad me pertinet, libens in eam pacem ominari soleo: quæ tum inter me & uos istius prouinciæ lumina, beneuolentiam tueri & uicissitudinem officiorum possit: tum in bellum pium & sacrum Principes erectura sit, & expeditionem quandam conflatura in omne æuum memorabilem. Sic enim te quum sperare haud dubia coniectura uideam: mihi quoq; necesse est (ut opinor) ut in eandẽ spem incũbam: quumq; te præ alacritate gestientem, & pio iam bello propè deuotum ex literis tuis intellexerim: facere (ut arbitror) non potero quin æmula pietate ad idem decus accingar: & ut spero, ad amicitiæ iam contractę necessitudinem accedent etiam iura commilitij. Quod si fatũ transmarinum utrũq;

nostrum

nostrum manet, optarim editis prius strenuitatis nostræ documentis, uterque in alterius conspectu, & eodem temporis momento mortem ut oppetamus illustrem summa animi æquitate. Interim peruelim scire, siquando forte tibi scribere huiusce modi uacabit, ad equestrem ne pugnã an pedestrem potius te compares: ut & ego quoque tecum Tyrocinium eodem genere faciam. æque enim (ut spero) natura ad utrunque me genus accommodauit. Ioannes Baptista Sanga has literas me scribente, uisendi causa ad me uenit: istinc rediens, ut aiebat. Is à me contendit, ut te uerbis suis salutarem, à quo multa comitate adiutum se esse nõ obscure ferebat. Quod ei me facturum ideo recepi, quod quantum ex congressu primore & breui colloquio conijcere potui, doctus est & honestus. Velim uti Paceum tuum meumque uerbis meis salutes, ad quem per Legatos & per Beraldum scripsi. Vale mi Oxymore, μᾶλλον δὲ μωρόσοφε, καὶ εὐτυχῶν διατέλει. Parisijs, postridie natalis diuę Deiparæ. M.quingentesimo.XVIII.

GVLIELMVS BVDAEVS THOMAE LINACRO S.

Redditę sunt mihi literæ tuæ pridie nonas Iulias beneuolentiæ atque humanitatis plenæ, ab eo qui mihi annulos tuos obtulerat, iuuene sane docto, atque indolem ingenuã præ se ferente. Quibus (ut opinor) literis impręsentiarum respondissem, nisi iam ocreatus eas uiatoriaque indutus accepissem, mox equum admissurus. Siquidem ab earum lectione tanta sum hilaritate perfusus, ægre ut mihi temperarim, quin stili officio certare tecum protinus contenderem. tametsi uidebam effusam à te tam pleno pectore, nec inani manu gratiam, ut eam

æquiparare, q̃uis ambitiosa & enixa rescribendi contentione desperarem. Nam quod ad antidora pertinet, honori munificentiæ tuæ cedere nunc necesse est: ut utar uerbo Maroniano. Cum igitur domum rediissem, nihil antiquius habui quàm ut epistolæ tuæ rescriberem. Id demũ autem molestum fuit, quod epistolæ tuæ gratiæ cessurum etiam me uidebam: qua in re à nemine uinci æquo animo patior: duntaxat quod ad officij uices exhibendas pertinet. Verũ ex literis tuis intellexi, magnopere te anxium esse de rependenda mihi beneuolentia & obsequio: cum ob librum de Asse à me tibi donatum, tum cũ tu hic eras in Reginæ Mariæ comitatu, tum uero ob impensam à me operam in recognitione lucubrati à te nuper operis. Hic etsi perdere initam à te gratiam uerum fatendo periclitor, cedere tamen conscientię cogor: cui nunq̃ ipsi ita par esse potui, ut ueritatis confessionem à me non expresserit, cũ id quidem tulit ratio ingenuæ probitatis. Erras mi Linacer, erras inquam, si tu donum illud gratuitum fuisse putas, librumq; meum te tulisse ob salutem datam uicissim & acceptam. [illegible] primum in sermonẽ uenimus unà (etiã si congressum primum, & appellandi benignitatem ea in [illegible] amicitiam cuiusuis boni uiri promereri [illegible] possint) hac mercede patrocinium [illegible] tacita stipulatione surdaq; [illegible] suffragium [illegible]

[illegible]

uideri non uerear, sed quod te admonitum officij tui uellim, qua'q; lege acceperis munus id, meminisse. At enim librum de Sanitate tuenda à te uersum ut legerem, & tibi quoquo modo obsequerer, nec laboris nec temporis rationem habui: quasi uero in hoc tibi operam potius q̃ mihi ac literis dederim, aut id tibi tempus gratuitum donarim, in quo quantum ipse profecerim, me nunq̃ pœnitebit. Quæ si quid fortasse interim uidi, quod tu in ꝓprio, ut fit, opere non animaduerteras (id quod uix mihi persuadeo, qui te tam circũspectum interpretem, tam'q; exactum, καὶ πάντη πάντως ἀπηκριβωμένον uideam) non tam id sanè mihi obsequiosa lectionis intentio (rursus em̃ ab eadem simplicitate ingenij uerũ tibi fatebor) q̃ æmula quædã cõtentiuncula indicauit: ne tu mihi scilicet undiq; perplaceres, cui tot in proprijs scriptis incõmode dicta absurdaq; uident. Mihi adeo quũ ea ex interuallo recenserem, quæ in libro tuo adnotauerã, calumniã planè olere, atq; etiã sycophanticã obseruationẽ uidebant, ut nõnũq̃ suppuderet manu esse mea adnotata: q̃q̃ ea adnotamenta dici non possunt, quæ priuatim in charta una mea perscripsi. Arrogantiæ enim plenum fuisset aliquid me libro tuo ascribere, ut citra prouocationẽ iudicatũ, Criticiq; iuris usurpatio. Ea demum quæ uel immutanda, uel illustrãda ducebam, seorsum mihi ac tuo procuratori excerpsi. Siquidem ne operam tibi strenuam nauasse non uiderer, temere quædam & perperam adnotari oportuit: cum alia non occurrerent insigniora, quo t[illegible] fidem facerem impensi à me laboris. Verum ò [illegible] olim contigerit Italicam illam doctrinam [illegible] edũ oculis haurire. Id quod cũ animaduer[illegible] rtis meæ reminiscor. Quo fit, ut cũ tuus iste [illegible] illũ redoleat germanæ atq; exoticæ doctrinæ [illegible] rnacula quædam cõpositio, nec castigata me of[illegible] quæ ferulam nõ resipit: nedum stomacho tuo atq;

primæ classis hominum satisfacere posse me sperem. Ἐπέδωκέ μοι τοὺς δακτυλίους ὁ νεανίσκος ὁ σὸς εἴθ' ὑπηρέτης, εἴτε μαθητὴς εἴτ' ἀμφότερον. ἀργυρείους μὲν δυοῖν δέοντας εἴκοσιν, ἕνα δὲ πρὸς τούτοις χρύσεον, ὧν δὴ τοὺς πλείους ἤδη ταῖς τῶν φίλων καὶ συγγενῶν διενειμάμην γυναιξί. πραδός τε μεγαλοπρεπῶς, καὶ ἐπομοσάμενος ἦ μὴν ἀλεξικάκους εἶναι, καὶ νὴ Δία καὶ συκοφάντου γε δήγματος. τούτους τοίνυν δεξάμενος τὴν δεξιότητα δὴ τὴν σὴν ἀπεδεχόμην, τοῦ ἐγγυῶντος μοι τὴν φιλίαν τὴν σὴν ἐμοί. ἐγγυωμένου δὲ δὴ τὴν ἐμὴν τοιούτῳ τῷ δώρῳ, ὥσπερεὶ τινὶ ἐνεχύρῳ, ἐσομένης βεβαίας καὶ πίστεως ἐχεγγύω. ἐγὼ μὲν δὴ ταύτας τὰς συνθήκας ἄσμενος ἂν συνθείμην εἴ σοι καταθύμιοί εἰσι, ἐφ' ᾧ τε ἡμᾶς εἰς τοὐπιὸν ἀλλήλοις φίλους εἶναι. πῶς γὰρ οὔ. ὅς γε πάλαι τὰς τοιαύτας φιλίας ἐμνήστευον. ἀλλ' ὅπως ἀτεχνῶς τε καὶ ἀγαθῇ πίστει τήνδε τὴν ὁμολογίαν ποιήσεις. ἐπεί τοι τὴν ἐπιστολήν σου ἀντὶ τοῦ γραμματείου τοῦ ἐλέγξοντος τὸ γεγενημένον διαφυλάξω. σὺ δὲ ἐὰν ὀλιγώρως διακέῃ πρὸς τὸ τὰ τῆς φιλίας ἀσκεῖν ἀξιῶς καὶ καθηκόντως, ἴσθι μὲν ἕξων τὸν Βουδαῖον ἐγκληματικόν τε φίλον καὶ φιλαίτιον, εἰ καὶ μὴ δικανικόν, μὴ δὲ πάνυ δεινὸν εἰπεῖν ὅπως σοῦ πάλιν φιλοπρεπῶς τὸ καθῆκον θεραπεύσῃς. οὐ γὰρ ἀρκεῖν ἡγοῦμαι τοὺς τοιούτους φίλους εὐνοϊκῶς ἔχειν πρὸς ἀλλήλους, ἣν μὴ καὶ τὸ νενομισμένον τῇ φιλίᾳ ἀπονέμωσι συχνῶς ἀντεπιστέλλοντες. ἀλλ' ὦ τῆς συνηθείας τῆς ἐμῆς. οὐ γὰρ φθάνω ταῦτα γράφων, καὶ τὸν ἱππέα φασὶν εἰς πεδίον προκαλοῦμαι. ὅς γε Λίνακρον τὸν πολυμαθῆ, καὶ νὴ Δία δεινα-ρόν τινα, εἰς ἄκρον τῆς παιδείας καὶ διγλώττου ἀφιγμένον, εἰς ἀγῶνα τουτονὶ προξύνω, ἐμὲ δῆθεν τὸν ἡμιμαθῆ, μᾶλλον δὲ τὸν κακομαθῆ, αὐτίκα δὴ μάλα ῥᾳδίως καταγωνιούμενον. ἀλλὰ τί ἂν πάθοιμι. ἐνασμενίζω μοι γὰρ ταῖς τῶν σοφῶν ἐπιστολαῖς. χαίρω δὲ ταύταις ἀντιγράφων, κἂν εἰδῶ πολλῷ τούτων ἥττων ὤν. Ἔρρωσο ἄνερ λογιώτατε, καὶ διατέλει τοῖς καλλίστοις ἐμφιλοπονῶν, καὶ προσπουδάσοις τῶν συγγραμμάτων. καὶ μέμνησο τῆς φιλίας τῆς ἐμῶν. οὕτως ὄναιο τῆς φιλοπονημάτων. τῆς τε προλαβόντων, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα ἐκδοθησομένων σοι.

Equidem præclare mecum actum esse puto: quod paucorum dierum operam, aut horarum potius, tam feliciter occuparim legendo illo tuo libro, qui iamiam ex officina exiturus est

turus est magna tua gloria: quē suauius ipsum legissem & attētius, nisi inter multarum rerum curas ea mihi prouincia obuenisset, identidem interpellantes lectionis intentionisq; tenorem. Iam enim alterum annū multa mihi negocia domesticæ curæ facessunt: ut succisiuos tantū dies & dierum etiam ipsorum horas literis impertiam, nonnihil utiq; hebescente ingenio crassiorum rerum atq; etiam à literis abhorrentium animaduersione. Quæ eo mihi grauior est & nocentior, quo insolentior id facio. Quippe qui retroacta ætate, quantum per ualetudinem licuit, nihil penè rei familiaris procurationi dederim: nullasq; partes patrisfamilias, nisi intra cubiculū geniale, obire solitus sim. Vale rursus. Parisijs. VI. Idus Iulias.

THOMAS LINACRVS MEDICVS GVlielmo Budæo uiro undecunq; doctissimo, nobilissimoq; S. P. D.

Vm tua in me doctissime Budęe præsertim immerentem officia reputo, incertus agor gratulandum ne mihi fortunæ meæ magis sit, an contra de ea querendum. Ita me magnitudine eorum, si recte æstimētur, reddis ancipitem. Cum enim uel benignitatem tuam æstimo, qua me primum elegantissimo, doctissimoq; opere tuo ultro donasti: uel candorem ac generositatem animi, quo laudes meas (sicuti arbitror omnium soles) sine inuidia nutris ac foues: non parum mihi gratulari debere fortunæ meæ uideor, quæ te talem mihi amicum cōciliarit. Nam nostras certe laudes quid tu aliud q̄ nutris ac foues? qui quod officere his posset, nihil hęrere in lucubratiunculis meis sordidum immūdum'ue sinis: nec dum id efficias, uel temporis ullius iacturæ, uel labori parcis.

In quo tamen tibi quoque consulere non nihil uideri potes, qui tersis, politisque tibi esse eminendum potius quàm parum mundis statuis. Emines autē profecto ferè omnibus, quantū cæteris Nymphis ὁμηρικῇ Λητῷ· πασάων δ' ὑπὲρ ἥ γε κάρη ἔχει ἠδὲ μέτωπα. Adeo iam eminentia ipsa securus, minus mirum est si de æmulo non dubitas. Cum uero ueluti alteram paginam inspiciens, nihil in me esse animaduerto quo tantis meritis tuis respondeam, merito de fortuna mea queror: quæ mihi quod aliâs summa uoluptas foret, inuidit. ἥδυσον γάρ; οἶσθα; οὐδὲν ἐστι τῇ τύχῃ. Mihi uero uel in primis esset uotis, ut tecum aliquando paria facerem. Cæterum quæ tuæ est naturæ mira felicitas, tu ipse hac quoque parte occurris: tantaque sollicitudine non parum nos leuas, qui pro magnitudine animi tui, & propria (nō dubito) egregij facti conscientia es contentus: & nostram inuicem boni consules, qui tam Hercle mihi promptissime reponendi officij uoluntatis sum conscius, quàm tantæ sum facultatis inops. Qua tamen una ratione licet non ingrato esse: & nūc ago tibi gratias quas possum maximas: & id sedulo agam ut nec loci, nec temporis occasioni defuisse usquam uidear, quin commemorando, scribendo, prædicando πάντα λίθον κινῶν, καὶ ὅλως πάντα γινόμενος, summa in me merita tua perpetuo testificer. ἔπεμψα δέ σοι δακτυλίους ζυγάς, οὓς ἤδη σοι δοθέντας πείθομαι. ἀτελὲς πάνυ, εἰ πρὸς τὴν τιμὴν αὐτὴν ἀποβλέπεις, δῶρον, εἰ δὲ πρὸς τὴν δύναμιν, οὐκ ἀνεπιτήδειον ἴσως τῆς ἡμῶν φιλίας ἐνέχυρον. δακτύλιος γὰρ καὶ γαμούντων καὶ διδασκάλων καὶ εὐωχησομένων βέβαιοι πίστιν. οὗτοι δὲ καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως ἡμῶν ἀφιερωθέντες, ἀλεξιτήριον σπασμῶν ἁπάντων εἶναι νομίζονται. ὥστε ἴσους ὄντας, φιλίας, οὐ τοῦ χρήματος, οὐκ ἀλλότριον ἤτοι δεσμόν, εἶναι τὸ μνημόσυνον. σὺ δ' οὖν αὐτοὺς ὅπως ἂν ἔχωσιν, μετ' εὐνοίας πεμφθέντας, ἐπιεικῶς ἀπόδεξαι. ἔρρωσο Κελτῶν λογιώτατε. Londini, quarto idus Iunias.

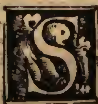
GVLIELMVS BVDAEVS THO MAE LINACRO S. P. D.

MAgnas habeo tibi gratias ob munus tuũ iucundũ, quod ad me nuper misisti, sed ijs maiores alias ob epistolam tuam, οὐδὲν γὰρ ἂν ἀποδύντων τῶν φίλων καὶ μακρὰν ἀφεστηκότων προσηκόντως ὄντω μνημόσυνον εἴη, ὡς τοῦτο τὸ ὑπόμνημα τὸ δι' ἐπιστολῶν τῶν παρὰ τῶν φίλων ἐπισταλθεισῶν. καὶ γάρ τοι τὰ μὲν δῶρα, τὰ παρὰ τῶν φίλων δεδωρημένα, ἔστι μὲν αὐτὰ κεχαρισμένα, καὶ δὴ καὶ τοῦ πέμψαντος ἡμᾶς ἀναμιμνήσκοντα, ὅσον γε δὴ χρόνον περίεστι οὐκ ἀναλισκόμενα. οὐ μὴν δὲ καὶ παριστᾶσί γε τοὺς φίλους τοὺς ἐν ἀλλοδαπῇ μακρὰν ἡμῶν ἀπηρτημένους. οὐδὲ δὴ τὸ προσφιλῶς καὶ κατὰ πρόσωπον κοινολογεῖσθαι χρείαν ἡμῖν παρέχει. Video & intelligo ꝙ parum tibi uacet εἶναι ἐπισταλτικῷ cum aliàs, tum in editione tam ardui ac grandis operis occupato. Itaq; facile excusatam à te causam accipio, quamobrem diu non rescripseris. Sed & mihi eadem opera ueniam ipse paciscor, ꝙ ad te interim nihil literarum dederim. Sum eñ ego quoq; curis tam uarijs, tamq; multis implicitus, ꝗ qui maxime. Quæ mihi sors uitæ paucis annis impacta uel diuinitus, uel à fortuna, tam maxime molesta est, quàm est maxime diuersa à pristino uitæ meæ instituto. Legi in tuo Galeno (diui boni quàm splendido futuro mox opere) ea quæ me legere Lupsetus uester uoluit, iuuenis omnino ingenuꝰ, specimen honestatis, & comitatis uel Anglicæ uel qualiscunq;, & natales generosos preferens, cum eruditione nõ mediocri. Siquam præterea opellam nauare me tibi uis, ἀφειδῶς χρῶ τῷ φίλῳ ὡς ὁποιωδήποτε ἀνταναγνώσει τῶν σῶν. Nec eñ maligne locare, nec addicere magno opas meas soleo: ijs quidem certe quos dignos esse censeã, queis ultro industriam meã uenditem. Legati nostri iam istic agent, ut opinor, cum tu has literas acceperis: uelim si res ita tulerit, ut

amicum te mihi esse sciant: quando ego literarum peritis Linacri doctrinam deprædicaui. In comitatu Parisiensis Antistitis est Nicolaus Beraldus, utraque lingua doctus, & mihi magnopere familiaris: q te omnino aditurus est. Longiores à me literas habuisses, nisi iamiam rus profecturum negocia multa obeunda me ursissent. Vale, Parisijs postridie natalis diuæ Dei parentis.

GVLIELMVS BVDAEVS LVDOVICO VIVI S.

Pero te purgationem meam accepisse de eo quod neglecti me officij insimulare uidebare: si tamen literas accepisti, quas nuper ad te dedi. Nec Germanum autem illum nobilem, nec Britannum uidere mihi contigit: quorum tu in literis tuis meministi. Qua in re non dubito me compendium non spernendum amisisse in ratione amicitiæ, cui calendarij mei paginas præcipuas destinaui. Nam binas tuas literas uno die accepi, cũ rure in urbẽ uenissem. Postremæ autẽ casu magis quàm destinato mihi redditæ fuerunt: temere enim creditæ alienis manibus fuerant, à quibus iam resignatæ in meas inciderunt. Proinde ut te iam utar placatiore, nosse hoc oportet, ruri me nunc agentem uix bis in mense, nec nisi coactum in urbem uentitare. Quippe qui literariam supellectilem bona ex parte in Marlianum uicum meum transtulerim: ubi æstatem uenientem exacturus sum, si tandiu uixero. Et est adhuc ibi quod procurationem meam poscat, & p̃sentiam, etiam si uilla urbana absoluta est. Quare nec literas statim urbanæ domi redditas accipere ipse possum, cum in uilla sum, nec sub manu tabellarios habere. Aegrotaui etiam grauiter ab ineũte hyeme: id quod alternis fermè

nis fermè annis & interdum singulis solenne mihi fuit hactenus post annos abhinc quindecim: quanquam nulla non mihi tempestas ad capitis grauedinem satis apta est, praeter quem morbum alium ferè non experior. Caeterum quod de opere illo nouo mihi tibique gratularis, nō facile patior falso te gaudio duci: qui nouum opus esse putas, quod iam quater minimum sub praela missum fuit. Audio enim nescio quid operum meorum propediem rursus editum iri: unde enatum illum rumorem esse arbitror, qui ad te usque manauit. Hic facere nequeo uir amicissime, quin tibi succenseam de hac ipsa spe improbiore, quam de me, meaque industria concipere te uideo: quasi uero homini mihi ingenio iam effoeto, animo etiam alacriore defecto ob malā ualetudinem, sexto quoque mense aliquid edendū sit: quū toties testatus sim nihil me propemodum nisi ocium parturire. At tu hoc ipso ex ocio negocium (ut uideo) facessere mihi instituisti. Eia tu uide obsecro, ut satis aequum te mihi praebeas, per quem pauculos hos menses cessare mihi non licet: cui quadriennij uacatione iusta etiam immunitas quaesita uidebatur, & concessa. Leges priscę & seuerae multum ijs indulserunt, qui ius trium liberorum in Italia, aut in prouincijs plusculorum citare potuissent inter causas detrectandorum munerum publicorum: ipse cum geminato eo numero auctus sim, etiam superstitum & alendorum, inter munifices censeor existimatione tua & amicorum ferè omnium: inter immunes praetereor quasi orbitate praeditus. Vide igitur tu cum illis etiam atque etiam ut satis me noritis: ut facultates meas satis attente expenderitis: ut denique ex aequo, bonoque mecum agatis: qui perinde ipsi me publico nomine appellatis, atque si unus essem eorum praediuitum, qui inferre identidem aliquid memorabile possunt in gazophylacium: quod ad tuenda sartatecta Musei institutum est & Gręci & Romani. Erasmo ue-

mum quoad eius facere possum, confirmo: ne indignando & querelis indulgendo improbissimæ potestati ludibriũ esse possim. Iuuat tecum mi More, uelut cum uiro mihi iã familiarissimo sermonem conferre: & uelut aliquot inambulationes in porticu implicare. Quid enim uetat aut obstat, quo minus uterq; nostrum familiaritate complacita ita absentes utamur & fruamur ultro citroq; epistolis cõmeantibus, ac si coram nobis colloqui mutuoq; uidere liceret? Multa enim imaginaria pro ueris in uita hominum cedunt: & pro germanis succidanea subsidiariaq; subeũt: hominibusq; perinde ferè quidq; aut deest, aut adest, ut illi sibi adesse, aut deesse in animum induxerint, & sibijpsi persuaserint. Nostri iam Legati istuc traiecisse putabantur, cum hæc scriberem: in eorum comitatu est Nicolaus Beraldus utraq; lingua doctus: quem uelim ita susceptũ à te esse, & si res ita tulerit, adiutum, ut uirum mihi amicum, & de literis literatisq; meritum. Spero ijs primordijs, ijs auspicijs, ijs Legatis & interpretibus esse iam rem exorsam: ut lætum & facilem fœderis pertextum & firmamentum sperare quiuis debeat, eorum quidem certe qui pacis consilijs non infensi sunt. Equidem quod ad me pertinet, libens in eam pacem ominari soleo: quæ tum inter me & uos istius prouinciæ lumina, beneuolentiam tueri & uicissitudinem officiorum possit: tum in bellum pium & sacrum Principes erectura sit, & expeditionem quandam conflatura in omne æuum memorabilem. Sic enim te quum sperare haud dubia coniectura uideam: mihi quoq; necesse est (ut opinor) ut in eandẽ spem incũbam: quumq; te præ alacritate gestientem, & pio iam bello propè deuotum ex literis tuis intellexerim: facere (ut arbitror) non potero quin æmula pietate ad idem decus accingar: & ut spero, ad amicitiæ iam contractæ necessitudinem accedent etiam iura commilitij. Quod si fatũ transmarinum utrũq;
nostrum

nostrum matter, optarim editis prius strenuitatis nostræ documentis, uterq; in alterius conspectu, & eodem temporis momento mortem ut oppetamus illustrem summa animi æquitate. Interim peruelim scire, siquando forte tibi scribere huiuscemodi uacabit, ad equestrem ne pugnā an pedestrem potius te compares: ut & ego quoq; tecum Tyrocinium eodem genere faciam. æque enim (ut spero) natura ad utrunq; me genus accommodauit. Ioannes Baptista Sanga has literas me scribente, uisendi causa ad me uenit: istinc rediens, ut aiebat. Is à me contendit, ut te uerbis suis salutarem, à quo multa comitate adiutum se esse nō obscure ferebat. Quod ei me facturum ideo recepi, q̄ quantum ex congressu primore & breui colloquio conijcere potui, doctus est & honestus. Velim uti Paceum tuumq; meumq; uerbis meis salutes, ad quem per Legatos & per Beraldum scripsi. Vale mi Oxymore, μᾶλλον δὲ μωρόσοφε, καὶ εὐτυχῶν διατέλει. Parisijs, postridie natalis diuę Deiparæ. M.quingentesimo.XVIII.

GVLIELMVS BVDAEVS THOMAE LINACRO S.

Edditę sunt mihi literæ tuæ pridie nonas Iulias beneuolentiæ atq; humanitatis plenæ, ab eo qui mihi annulos tuos obtulerat, iuuene sane docto, atq; indolem ingenuā præ se ferente. Quibus (ut opinor) literis impræsentiarum respondissem, nisi iam ocreatus eas uiatoriaq; indutus accepissem, mox equum admissurus. Siquidem ab earum lectione tanta sum hilaritate perfusus, ægre ut mihi temperarim, quin stili officio certare tecum protinus contenderem. tametsi uidebam effusam à te tam pleno pectore, nec inani manu gratiam, ut eam

æquiparare, quàm quis ambitiosa & enixa rescribendi contentione desperarem. Nam quod ad antidora pertinet, honori munificentiæ tuæ cedere nunc necesse est: ut utar uerbo Maroniano. Cum igitur domum rediissem, nihil antiquius habui quàm ut epistolæ tuæ rescriberem. Id demũ autem molestum fuit, quod epistolæ tuæ gratiæ cessurum etiam me uidebam: qua in re à nemine uinci æquo animo patior: duntaxat quod ad officij uices exhibendas pertinet. Verũ ex literis tuis intellexi, magnopere te anxium esse de rependenda mihi beneuolentia & obsequio: cum ob librum de Asse à me tibi donatum, tum cũ tu hic eras in Reginæ Mariæ comitatu, tum uero ob impensam à me operam in recognitione lucubrati à te nuper operis. Hic etsi perdere initam à te gratiam uerum fatendo periclitor, cedere tamen conscientię cogor: cui nunquàm ipsi ita par esse potui, ut ueritatis confessionem à me non expresserit, cũ id quidem tulit ratio ingenuæ probitatis. Erras mi Linacer, erras inquam, si tu donum illud gratuitum fuisse putas, librumque meum te tulisse ob salutem datam uicissim & acceptam: cum primum in sermonẽ uenimus unà (etiã si congressum primum, & appellandi benignitatem ea in te agnoui, quæ amicitiam cuiusuis boni uiri promereri citra obsequium ullum possint) hac mercede patrocinium tuum lucubrationibus meis tacita stipulatione surdaque paciscebar: hoc munusculo auctoritatis tuæ suffragium pignerari mihi uidebar: uel liber ipse meus potius in fidem tuam uerbis meis se conferre. Magnopere enim pertinere ad libri à me elaborati indicaturam existimabam, si tantam ei aduocationem in Britannia emererer, clarissima iã prouincia elegantium quoque literarum nomine. Proinde si iam eum librum acceptum, liberalitati meæ ac gratiæ tuæ tulisti, per me licet in aliam quamuis paginam tabularum tuarum ut transcribas: non quod munerum repositor

uideri non uerear, sed quod te admonitum officij tui uelim, quaq; lege acceperis munus id, meminisse. At enim librum de Sanitate tuenda à te uersum ut legerem, & tibi quoquo modo obsequerer, nec laboris nec temporis rationem habui: quasi uero in hoc tibi operam potius q̃ mihi ac literis dederim, aut id tibi tempus gratuitum donarim, in quo quantum ipse proficerim, me nunq̃ pœnitebit. Qui si quid fortasse interim uidi, quod tu in ꝓprio, ut fit, opere non animaduerteras (id quod uix mihi persuadeo, qui te tam circũspectum interpretem, tamq; exactum, καὶ πάντη πάντως ἀπηκριβωμένον uideam) non tam id sanè mihi obsequiosa lectionis intentio (rursus eñ ab eadem simplicitate ingenij uerũ tibi fatebor) q̃ æmula quædã cõtentiuncula indicauit: ne tu mihi scilicet undiq; perplaceres, cui tot in proprijs scriptis incõmode dicta absurdaq; uidenť. Mihi adeo quũ ea ex interuallo recenserem, quæ in libro tuo adnotauerã, calumniã planè olere, atq; etiã sycophanticã obseruationẽ uidebanť, ut nõnũq̃ suppuderet manu esse mea adnotata: q̃q̃ ea adnotamenta dici non possunt, quæ priuatim in charta una mea perscripsi. Arrogantiæ enim plenum fuisset aliquid me libro tuo ascribere, ut citra prouocationẽ iudicatũ, Criticiq; iuris usurpatio. Ea demum quæ uel immutanda, uel illustrãda ducebam, seorsum mihi ac tuo procuratori excerpsi. Siquidem ne operam tibi strenuam nauasse non uiderer, temere quædam & perperam adnotari oportuit: cum alia non occurrerent insigniora, quo tibi fidem facerem impensi à me laboris. Verum ò te felicem, cui olim contigerit Italicam illam doctrinam auribus etiã nedũ oculis haurire. Id quod cũ animaduerto, infelicis sortis meæ reminiscor. Quo fit, ut cũ tuus iste stilus odorẽ illũ redoleat germanæ atq; exoticæ doctrinæ: in meo uernacula quædam cõpositio, nec castigata me offendit: quæ ferulam nõ resipit: nedum stomacho tuo atq;

primæ classis hominum satisfacere posse me sperem. Ἐπέδωκέ μοι τοὺς δακτυλίους ὁ νεανίσκος ὁ σὸς εἴθ' ὑπηρέτης, εἴτε μαθητὴς εἴτ' ἀμφότερον. ἀργυρείους μὲν δυοῖν δέοντας εἴκοσιν, ἕνα δὲ πρὸς τούτοις χρύσεον, ὧν δὴ τοὺς πλείους ἤδη ταῖς τῶν φίλων καὶ συγγενῶν διενειμάμην γυναιξί. παραδοὺς τε μεγαλοπρεπῶς, καὶ ἐπομοσάμενος ἦ μὴν ἀλεξικάκους εἶναι, καὶ νὴ Δία καὶ συκοφάντου γε δήγματος. τούτους τοίνυν δεξάμενος τὴν δεξιότητα δὴ τὴν σὴν ἀπεδεχόμην, τοῦ ἐγγυῶντός μου τὴν φιλίαν τὴν σὴν ἐμοί. ἐγγυωμένου δὲ δὴ τὴν ἐμὴν τοιούτῳ τῷ δώρῳ, ὥσπερεὶ τινὶ ἐνεχύρῳ, ἐσομένης βεβαίας καὶ πίστεως ἐχεγγύω. ἐγὼ μὲν δὴ ταύτας τὰς συνθήκας ἄσμενος ἂν συνθείμην, εἴ σοι καταθύμιοί εἰσι, ἐφ' ᾧ τε ἡμᾶς εἰς τοὐπιὸν ἀλλήλοις φίλους εἶναι. πῶς γὰρ οὔ. ὅς γε πάλαι τὰς τοιαύτας φιλίας ἐμνήστευον. ἀλλ' ὅπως ἀτεχνῶς τε καὶ ἀγαθῇ πίστει τὴν δὲ τὴν ὁμολογίαν ποιήσεις. ἐπεί τοι τὴν ἐπιστολήν σου ἀντὶ τοῦ γραμματείου τοῦ ἐλέγξοντος τὸ γεγενημένον διαφυλάξω. σὺ δὲ ἐὰν ὀλιγώρως διακέῃ πρὸς τὸ τὰ τῆς φιλίας ἀσκεῖν ἀξίως καὶ καθηκόντως, ἴσθι μὲν ἕξων τὸν Βουδαῖον ἐγκληματικόν τε φίλον καὶ φιλαίτιον, εἰ καὶ μὴ δικανικόν, μὴ δὲ πάνυ δεινὸν εἰπεῖν ὅπως σοῦ πάλιν φιλοπρεπῶς τὸ καθῆκον θεραπεύσεις. οὐ γὰρ ἀρκεῖν ἡγοῦμαι τοὺς τοιούτους φίλους εὐνοϊκῶς ἔχειν πρὸς ἀλλήλους, ἢν μὴ καὶ τὸ νενομισμένον τῇ φιλίᾳ ἀπονέμωσι συχνῶς ἀντεπιστέλλοντες. ἀλλ' ὦ καὶ συνηθείας καὶ ἐμῆς. οὐ γὰρ φθάνω ταῦτα γράφων, καὶ τὸν ἱππέα φασὶν εἰς πεδίον προκαλοῦμαι. ὅς γε Λίνακρον τὸν πολυμαθῆ, καὶ νὴ Δία δεινα-ρόν τινα, εἰς ἄκρον τῆς παιδείας καὶ διγλώττου ἀφιγμένον, εἰς ἀγῶνα τουτονὶ προξύνω, ἐμὲ δῆθεν τὸν ἡμιμαθῆ, μᾶλλον δὲ τὸν κακομαθῆ, αὐτίκα δὴ μάλα ῥᾳδίως καταγωνιούμενον. ἀλλὰ τί ἂν πάθοιμι. ἐνασμενίζω μὲν γὰρ ταῖς τῶν σοφῶν ἐπιστολαῖς. χαίρω δὲ ταύταις ἀντιγράφων, κἂν εἰδῶ πολλῷ τούτων ἥττων ὤν. Ἔρρωσο ἄνερ λογιώτατε, καὶ διατέλει τοῖς καλλίστοις ἐμφιλοπονῶν, καὶ προσπουδάσοις τῶν συγγραμμάτων. καὶ μέμνησο καὶ φιλίας τῆς ἐμῶν. οὕτως ὄναιο τῶν φιλοπονημάτων. τῶν τε προλαβόντων, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα ἐκδοθησομένων σοι.

Equidem præclare mecum actum esse puto: quod paucorum dierum operam, aut horarum potius, tam feliciter occuparim legendo illo tuo libro, qui iamiam ex officina exiturus est

turus est magna tua gloria: quē suauius ipsum legissem & attētius, nisi inter multarum rerum curas ea mihi prouincia obuenisset, identidem interpellantes lectionis intentionisq; tenorem. Iam enim alterum annū multa mihi negocia domesticæ curæ facessunt: ut succisiuos tantū dies & dierum etiam ipsorum horas literis impertiam, nonnihil utiq; hebescente ingenio crassiorum rerum atq; etiam à literis abhorrentium animaduersione. Quæ eo mihi grauior est & nocentior, quo insolentior id facio. Quippe qui retroacta ætate, quantum per ualetudinem licuit, nihil penè rei familiaris procurationi dederim: nullasq; partes patrisfamilias, nisi intra cubiculū geniale, obire solitus sim. Vale rursus. Parisijs. VI. Idus Iulias.

THOMAS LINACRVS MEDICVS GVlielmo Budæo uiro undecunq; doctissimo, nobilissimoq; S. P. D.

CVm tua in me doctissime Budēe præsertim immerentem officia reputo, incertus agor gratulandum ne mihi fortunæ meæ magis sit, an contra de ea querendum. Ita me magnitudine eorum, si recte æstimētur, reddis ancipitem. Cum enim uel benignitatem tuam æstimo, qua me primum elegantissimo, doctissimoq; opere tuo ultro donasti: uel candorem ac generositatem animi, quo laudes meas (sicuti arbitror omnium soles) sine inuidia nutris ac foues: non parum mihi gratulari debere fortunæ meæ uideor, quæ te talem mihi amicum cōciliarit; Nam nostras certe laudes quid tu aliud q̄ nutris ac foues? qui quod officere his posset, nihil hērere in lucubratiunculis meis sordidum immūdum'ue sinis: nec dum id efficias, uel temporis ullius iacturæ, uel labori parcis.

In quo tamen tibi quoq; consulere non nihil uideri potes, qui tersis, politisq; tibi esse eminendum potius quàm parum mundis statuis. Emines autẽ profecto ferè omnibus, quantũ cæteris Nymphis ὁμηρικῶς Λητώ. πασάων δ' ὑπὲρ ἥγε κάρη ἔχει, ἠδὲ μέτωπα. Adeo iam eminentia ipsa securus, minus mirum est si de æmulo non dubitas. Cum uero ueluti alteram paginam inspiciens, nihil in me esse animaduerto quo tantis meritis tuis respondeam, merito de fortuna mea queror: quæ mihi quod aliâs summa uoluptas foret, inuidit. ἥδιστον γάρ; οἶσθα; οὐδ' ἐς ἀεὶ τυχεῖν. Mihi uero uel in primis esset uotis, ut tecum aliquando paria facerem. Cæterum quæ tuæ est naturæ mira felicitas, tu ipse hac quoq; parte occurris: tantaq; sollicitudine non parum nos leuas, qui pro magnitudine animi tui, & propria (nõ dubito) egregij facti conscientia es contentus: & nostram inuicem boni consules, qui tam Hercle mihi promptissime reponendi officij uoluntatis sum conscius, quàm tantę sum facultatis inops. Qua tamen una ratione licet non ingrato esse: & nũc ago tibi gratias quas possum maximas: & id sedulo agam ut nec loci, nec temporis occasioni defuisse usquam uidear, quin commemorando, scribendo, prædicando πάντα λίθον κινῶν, καὶ ὅλως πάντα γενόμενος, summa in me merita tua perpetuo testificer. ἔπεμψα δέ σοι δακτυλίους τινάς, οὓς ἤδη σοι δοθέντας πείθομαι. ἀπλὲς πάνυ, εἰ πρὸς τὴν τιμὴν αὐτῶν ἀποβλέπεις, δῶρον, εἰ δὲ πρὸς τὴν δύναμιν, οὐκ ἀνεπιτήδειον ἴσως τῆς ἡμῶν φιλίας ἐνέχυρον. δακτύλιος γὰρ καὶ γαμούντων καὶ διδασκάλων καὶ εὐωχουμένων βέβαιοι πίσιν. οὗτοι δὲ καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως ἡμῶν ἀφιερωθέντες, ἀλεξιτήριον σπασμῶν ἁπάντων εἶναι νομίζονται. ὥστ' ἴσους ὄντας, φιλίας, ἢ τοῦ χρήματος, οὐκ ἀλλότριον ἤτοι δεσμόν, εἶναι ἢ μνημόσυνον. σὺ δ' οὖν αὐτοὺς ὅπως ἂν ἔχωσιν, μετ' εὐνοίας πεμφθέντας, εὐνοϊκῶς ἀποδέξαι. ἔρρωσο Κελτῶν λογιώτατε. Londini, quarto idus Ianias.

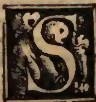
GVLIELMVS BVDAEVS THO MAE LINACRO S. P. D.

Agnas habeo tibi gratias ob munus tuũ iucundũ, quod ad me nuper misisti, sed ijs maiores alias ob epistolam tuam, οὐδὲν γὰρ ἂν ἀπόδυπον τῶν φίλων καὶ μακρὰν ἀφεστηκότων προσαικὸν ὄντα μνημόσυνον εἴη, ὡς τοῦτο τὸ ὑπόμνημα τὸ δι' ἐπιστολῶν τῶν παρὰ τῶν φίλων ἐπισταλεισῶν. καὶ γάρ τοι τὰ μὲν δῶρα, τὰ παρὰ τῶν φίλων δεδωρημένα, ὅτι μὲν αὐτὰ κεχαρισμένα, καὶ δὴ καὶ τοῦ πέμψαντος ἡμᾶς ἀναμιμνήσκοντα, ὅσον γε δὴ χρόνον περίεσι συναναλισκόμενα. οὐ μὴν δὲ καὶ παριστᾶσί γε τοὺς φίλους τοὺς ἐν ἀλλοδαπῇ μακρὰν ἡμῶν ἀπηρτημένους. οὐδὲ δὴ τὸ προσφιλῶς καὶ κατὰ πρόσωπον κοινολογεῖσθαι χρείαν ἡμῖν παρέχει. Video & intelligo ꝙ parum tibi uacet εἶναι ἐπισταλικῷ cum aliàs, tum in editione tam ardui ac grandis operis occupato. Itaq; facile excusatam à te causam accipio, quamobrem diu non rescripseris. Sed & mihi eadem opera ueniam ipse paciscor, ꝙ ad te interim nihil literarum dederim. Sum em̃ ego quoq; curis tam uarijs, tamq; multis implicitus, ꝙ qui maxime. Quæ mihi sors uitæ paucis annis impacta uel diuinitus, uel à fortuna, tam maxime molesta est, quàm est maxime diuersa à pristino uitæ meæ instituto. Legi in tuo Galeno (diui boni quàm splendido futuro mox opere) ea quæ me legere Lupsetus uester uoluit, iuuenis omnino ingenuꝰ, specimen honestatis, & comitatis uel Anglicæ uel qualiscunq;, & natales generosos præferens, cum eruditione nõ mediocri. Siquam præterea opellam nauare me tibi uis, ἀφειδῶς χρῶ τῷ φίλῳ εἰς ὁποιωδήποτε ἀνταναγνώσει τῶν σῶν. Nec em̃ maligne locare, nec addicere magno opas meas soleo: ijs quidem certe quos dignos esse censeã, queis ultro industriam meã uenditem. Legati nostri iam istic agent, ut opinor, cum tu has literas acceperis: uelim si res ita tulerit, ut

amicum te mihi esse sciant: quando ego literarum peritis Linacri doctrinam deprædicaui. In comitatu Parisiensis Antistitis est Nicolaus Beraldus, utraq; lingua doctus, & mihi magnopere familiaris: q te omnino aditurus est. Longiores à me literas habuisses, nisi iamiam rus profecturum negocia multa obeunda me ursissent. Vale, Parisijs postridie natalis diuæ Dei parentis.

GVLIELMVS BVDAEVS LVDOVICO VIVI S.

Pero te purgationem meam accepisse de eo quod neglecti me officij insimulare uidebare: si tamen literas accepisti, quas nuper ad te dedi. Nec Germanum autem illum nobilem, nec Britannum uidere mihi contigit: quorum tu in literis tuis meministi. Qua in re non dubito me compendium non spernendum amisisse in ratione amicitiæ, cui calendarij mei paginas præcipuas destinaui. Nam binas tuas literas uno die accepi, cũ rure in urbẽ uenissem. Postremæ autẽ casu magis quàm destinato mihi redditæ fuerunt: temere enim creditæ alienis manibus fuerant, à quibus iam resignatæ in meas inciderunt. Proinde ut te iam utar placatiore, nosse hoc oportet, ruri me nunc agentem uix bis in mense, nec nisi coactum in urbem uentitare. Quippe qui literariam supellectilem bona ex parte in Marlianum uicum meum transtulerim; ubi æstatem uenientem exacturus sum, si tandiu uixero. Et est adhuc ibi quod procurationem meam poscat, & p̃sentiam, etiam si uilla urbana absoluta est. Quare nec literas statim urbanæ domi redditas accipere ipse possum, cum in uilla sum, nec sub manu tabellarios habere. Aegrotaui etiam grauiter ab ineũte hyeme: id quod alternis fermè

nis fermè annis & interdum singulis solenne mihi fuit hactenus post annos abhinc quindecim: quanquam nulla non mihi tempestas ad capitis grauedinem satis apta est, praeter quem morbum alium ferè non experior. Caeterum quod de opere illo nouo mihi tibique gratularis, nō facile patior falso te gaudio duci: qui nouum opus esse putas, quod iam quater minimum sub praela missum fuit. Audio enim nescio quid operum meorum propediem rursus editum iri: unde enatum illum rumorem esse arbitror, qui ad te usque manauit. Hic facere nequeo uir amicissime, quin tibi succenseam de hac ipsa spe improbiore, quam de me, meaque industria concipere te uideo: quasi uero homini mihi ingenio iam effoeto, animo etiam alacriore defecto ob malā ualetudinem, sexto quoque mense aliquid edendū sit: quū toties testatus sim nihil me propemodum nisi ocium parturire. At tu hoc ipso ex ocio negocium (ut uideo) facessere mihi instituisti. Eia tu uide obsecro, ut satis aequum te mihi praebeas, per quem pauculos hos menses cessare mihi non licet: cui quadriennij uacatione iusta etiam immunitas quaesita uidebatur, & concessa. Leges priscae & seuerae multum ijs indulserunt, qui ius trium liberorum in Italia, aut in prouincijs plusculorum citare potuissent inter causas detrectandorum munerum publicorum: ipse cum geminato eo numero auctus sim, etiam superstitum & alendorum, inter munifices censeor existimatione tua & amicorum ferè omnium: inter immunes praetereor quasi orbitate praeditus. Vide igitur tu cum illis etiam atque etiam ut satis me noritis: ut facultates meas satis attente expenderitis: ut denique ex aequo, bonoque mecum agatis: qui perinde ipsi me publico nomine appellatis, atque si unus essem eorum praediuitum, qui inferre identidem aliquid memorabile possunt in gazophylacium: quod ad tuenda sartatecta Musei institutum est & Graeci & Romani. Erasmo ue-

stro conuenit ea functio, & si quis posthac existet ei æquiparandus: cuius opes ingenij, eruditionisq; copiæ tetrarchiæ cēsum inter Græcos, inter Romanos primæ cuiusq; superant centuriæ. Ego cum inter proletarios censeri potius quàm inter classes debeam: utpote qui inter causarios usurpare uacationem possim, si uelim: nec ius tamen, nec æquum apud uos obtineo: qui immunitatē ipsi agnoscere non uidemini, inter eos quidem qui aliquando munia subierunt. Quo iure mecum agere si ista tua expectatio gestiens obstinauerit: quasi scilicet delitias nunc faciā, cum hæc & huiuscemodi causificor: nec loquar ex sententia animi: sine me saltem sarcinas adhuc obligatas soluere, quas nuper, id est ante quinq; menses in Marlianū meum importādas curaui, supellectilemq; cōponere. Haud dum enim scrinia digessi, & pluteos locumq; unicuiq; cōstitui. Da spatium respirandi à iactatione urbica & peregrina æstatis nouissimę: patere me illorum obliuisci, totus ut sim in ijs quæ instant, & ocium nostrum manent. Vixdum fabricam concinnaui & instruxi, & tu opus non modo dedolatum atq; exasciatum, sed compactum quoq; esse autumas, & probatum: iamq; præberi quasi ex pacto postulas, & conuento. Habetote quæso rationem temporis, eiusq; quod commodo meo fieri potest aut incommodo: & ego fortasse præstare quædam non grauabor, quæ ferre quidem certe facultates meæ poterunt, Cum eo tamē, mihi ut cautum sit, existimationiq; meæ ab expectatione publica uestraq; amicorum: fraudi ne sit si solennes quotannis præstationes in eam rem non pensitarim, uel in hoc ipso secessu, uel in urbano ocio: quando mihi hæc studia quātumuis feruentia, uacationem iam nullam præstare possunt à curis familiaribus, auocamentisq; rei œconomicæ & uxoriæ, quam unā Philologia mea æmulam iamdiu habere cœpit. Quo mihi nunc magis omni opē cōtendem

dum esse duco, ut quo ad eius fieri poterit, contubernio ipsas hospitaliq; necessitudine coniungam. Quippe quũ alteram amplectendam retinẽdamq; necessario habeam, alteram summa uoluptate semp sim exosculatus: ex quo ad frugem aliquam bonam excolẽdum mihi animum esse statui: illamq; ueluti instrumentũ uitæ colam, coluerimq;: ad hanc omnes uitæ rationes, uiuendiq; causas cõtulerim & referam: illi deniq; corpus, huic animum desponderim. Gaudeo Erasmum ambas meas epistolas accepisse post græcam ab eo ad me scriptam. Verebar enim ne si intercidissent, ipse mihi succenseret ut parum officioso, tanq; nõ rescripsissem. Salutabis eum uerbis meis, cum hominem conueneris, τὸν μὲν γὰρ περὶ πλείστου ποιοῦμαι τῶν φίλων, ὃν περ ἐχθρὸν ποιήσας, ἐγώ γε ἀξιολογωτάτην. καὶ ἐπιφανεστάτην γε δὴ ἐσομένην τοῖς ἐντυγχανομένοις ταῖς ἐπιστολαῖς ταῖς ἀμφοῖν ἡμῶν ἤδη τε καὶ εἰς τὸν ὕστερον ἐξιούσαις. Vale. Salutaui quos salutandos mandasti. Parisijs postridie Calend. Feb. M. quingentesimo undeuicesimo.

GVLIEL. BVDAEVS LVD. VIVI S.

T lætitia affectus sum literis tuis perlectis, ita tristicula quædam subijt animum mihi suspicio: subacerbusq; scrupulus ab Erasmo meo, qui pro suo more non rescripsit alteris iam literis meis: scilicet hoc illud est, nescio quid ille arbitratur stomacho meo hæsisse aut rancidulæ simultatis, aut pertinacis offensiõis, ob grãdem illã epistolam, in qua eloquẽtię tragulas figuris inuolutas in hominẽ semiermẽ, atq; improuidũ cõtorsit, omnia tũ pacata sperantẽ & cõposita. Quã tñ ut elogiũ summi uiri asseruãdã esse duxi, in bonã utiq; partẽ fidẽ magis factu rum. Quanquam cũ minime suspicacem me hominẽ dũ-

taxat ab amicis, ac summæ simplicitatis esse semp præ me tulerim, mihi ipsi imperare constitui, nihil omnino odiosi us existimare, quàm Erasmum inertiorem iam esse factũ & desidiosiorem, animo utiq; satiscente laboribus irrequi etis. Neq; uero aut illum, aut te audiam, si causificari insti teris, & excusare occupationes eius auocamenta non admittentes: utpote qui sciam, & ex publicatis libris cernã nunq; non illum scribendis epistolis feriatum fuisse, ad eos quidem quorum huiuscemodi commercio animi cau sa utitur. Sed quod ei de me te rogitanti dixisti, existimo pbelle me, admodumq; risisse: uidelicet quod diceres, cũ fabris mihi nunc & structoribus, non cum literatis ac studiosis rem esse: deinde etiam (si Philologiæ placet) cum au læ mancipibus, officinæ scilicet molestiarum atq; impostu rarum. Iam primum quod bellum dirum & inexpiabile quieti, ac pecunijs meis indixerim, cum mihi ædificandi li bido incessit damnosissima: erratum quidem agnosco, culpamq; adeo fatalem non inficior. Verum quid agerem, aut quam mihi fugam mortis consciscerem potius? quod exilium amœnius à contubernio Philologiæ meæ? Sed rem totam ut cognoscas uelim. Nescio quo casu contigerat, ut essem repente in ære meo satis multo, ut unus quidem hominum studiosorum: at sum numeratæ pecuniæ impotens, ut siquis alius natura: fœneratoriam factitare non didiceram: quum omnino facere nequirem, quin pecuniam studiorum meorum interpellatricem, aliqua in re occuparem, aut quouis modo amolirer à contubernio bibliothecæ meæ, nec in uicinia proscriptiones prædiorum existerent, ad ædificatoriam animum appuli: primum ani mi ipsius causa, quem à contentione lectionis commenta tionisq; ut abducerem, medici ita mihi auctores erant, mi nas ut adderent etiam capitales, nisi dicto audiens essem. Hoc enim competenter quoq; ad casum ante dictum accesserat,

cesserat, instabant propinqui, amici, obuij quiq; deniq;, ut affectam ualetudinem, corpusq; extenuatum, ac propemodum accisum recrearem, & instaurarem. In quorũ potestate ac medicorũ, cum futurum me sepius promisissem, ab instituto tandem genere uitæ migraui in uniuersum: salutemq; penè literis dixeram destinatione animi: utpote ob aduersam meam ualetudinem inuidiosis apud omnes, qui me nouerant. Specimen autem œconomicæ facultatis factitans, in metandis circumscribendisq; uillis & instruendis mire mihi placebam: interim rationem nullam subducens in summam uniuersam impendiorum, quoad tertio demum anno errorem sentire cœpi: tum primum scilicet, quum expeculiato mihi esse cõtigit & exhausto. Et tamen sic quoq; etsi sero ad frugẽ bonam redijsse quoquo modo uidebar, iamq; senectutis & familiæ rationem ducere: quum rursus è re nata ædificandi necessitas studiorumq; auocatio, in pristinam me molestiam, reiq; familiaris uoraginem reuoluit: unde semel extitisse mihimet ipse gratulabar. Siquidem cum antea inter inquilinos censerer, & sexto aut septimo quoq; anno domicilium, uiciniã, parœciam demutare cogerer: simul nouas sedes Musis meis quærere, larariumq; meum interpolare: firmare aliquando sedem constitui Philologiæ meæ, instrumẽtumq; figere studiorum meorum. Domum emi procul foro, sed ea in regione urbis, quæ magnificis ædificijs nuper cohonestari cœpit. Hæc cum à uicinis mihi est accommodata, tum uero compendiosum habet exitum ad utramq; meã uillam. Cæterum (quod aiunt) porculum intra saccum mercatus. Nam domum emi uix oculis limis per transitũ inspectam. Neq; enim tum licuit ob inquilinum intus eam perlustrare. Quare quum hoc anno in eam transiuissem, reconcinnare eam adortus, eò necessario perductus sum, ut partem eius dirutam ab integro instaurarem. Deinde

hoc incommodi accessit, quod ne rediuiuo quidem lapide uti mihi licuit, ne cōtignatione quidem eadem: ne ipse mihi magis, quàm liberis ædificare uiderer. Ita qđ in prætoriolis rusticis luxui imputari potuit, in urbe necessitatis expressæ fuit. Quod ideo testandum apud te duxi, ne mihi uitio uertatur, quod domi me tunicatū (ut arbitror) offendisti: & circa huiuscemodi curas satagitantem, haud congruenter utiqꝫ studiosi uiri instituto. En tibi rationē frugalitatis meæ, quam triennio ego secutus, Plutum illū meum, quem mihi aliquando Erasmus inuidere uidebātur, funere tandem extuli: non latrocinio, non alea, nō ui aut casu sublatum, sed lapidatione confectum, peremptū, & obrutum. Post hæc tanta ingenij mei auocamenta ab solito instituto, etiam curiosus esse uolui: & uelut in Euthymiæ numen, piaculo me obstrinxissem: aulam inspicere sustinui, atqꝫ etiā introspicere. Miserum me, qui id insiciari piaculum nequeo: scilicet parum erat totum penè triennium, tot mihi negocia meipsum facessisse, studij uoluptate caruisse, tantum temporis rationibus meis exemisse, nisi etiam Iliadis molestiarum periculum facerē. Tametsi οὐδ᾽ οὕπω κακῶς, ut aiunt: nam interim ineptiens, tribus aut quatuor mensibus tantum me spero profecisse, ut speciosum quidem illud monstrum, sed Sirene pellacius, exitiabiliusqꝫ, quam Aulam appellam⁹, haud antea mihi inexpertum: ita deniqꝫ cœperim odisse & auersari, ut auem inauspicatam. Quod nisi τοὺς ἀπ᾽ τροπαίους θεοὺς præsentes ac propitios habuissem, in medias utiqꝫ fauces mōstri me insinuauissem, ut quidem impetum haud auspicato ceperam. Nunc uero ita perspexisse illecebrosam eius ingluuiem me spero, ut nunquam propius accessurus sim: nisi (ut sunt humana non in homine sita) liuidus aliquis genius securitatem mihi inuidere cœperit, & uelut aulæ fugitiuū, ad eam retraxerit, quod diui omen auertant. Quod si sci-

ens, prudesq; fallo, causam haud dico, quin me deus optimus maximus maximo quodam mactet infortunio. Et tu me arbitraris aulæ mancipatum ita esse, ut nec mei iuris esse cupiam, nec ditionis philosophiæ? Apagesis mi Ludouice istam opinionem, & nisi perfidiosum me esse putas, mihi me, & Philologiæ meæ, amicis, & literatorum omnium, studiosorumq; nationi restitutum nunc esse crede: qui quidem mecum inire & contrahere amicitiam uolent, id quod tu uotis propè cōceptis exoptare uidebare. An uero ego illam libertatis prostitutionem, illam industriæ, & facultatis uenditationem indecorā, illam deniq; mentis carnificinam tranquillitatis cupidæ, commentandi uoluptati, stili exercitationi, ingenij officinę, liberis præferrem: in qua animi, sensusq; simulacra cuduntur & effinguntur, non modo iconice, sed etiam ethice elaborata? ut nunquam ipsa interitura, ita perenni memoriæ, famæq; consecrāda posteritatis scitis. Ita me Deus, diuiq; omnes iuuent, ut ego Philologiæ meæ iugem, assiduam, perennem consuetudinem, uxoris consortium & conuictum, liberorum comitatum cum filiolæ unicæ blandimentis, & infantium acroamatis strepitantium inter se & collusitantium, pluris esse duco, quàm omnes fastus aulæ, & mirificas illas species regij comitatus, omnes principis apparituras libertate mulctatas. Quid? hortorum, pascuorum, aruorum conspectum nullis officientibus ædificijs liberum, quanti esse ęstimas? Quanti uillarum amœnitatem, ambulationes inter opaca abstrusas, meditando, commentando, recitando implicitas, rhapsodijs canoras, numeris omnibus securitatis, tranquillitatisq; solutas? Quāti denique illud ocium fruendæ felicitatis, quum inter ordinijs arborum obeundis, quibus ipse metandis non pridem, in uersusq; oblongos porrigēdis interfui, uelut operis curator, operarumq; exactor, uiuere me sentio? Eos

autem quibus uel in forti strepitu, uel in aulæ ambitu cõsenescere contingit, aura quidem uesci ac spirare, non etiam frui uita, cœliq; suspiciendi compotes esse censeo: quibus utiq; ipsis (ò miseram uiuendi conditionem) nec licet unquam, nec libet secum uiuere, & suo uersari cũ genio. Ibi unam demum experior ægritudinem: cum mihi subit scilicet repetendæ urbis memoria, nõ aliter atq; si iugum rursus subeundum sit equo in pascuis soluto. Enimuero lectitandi, commentandi, scriptitandi uoluptatem, ijs quidem certe, queis ea res sub man⁹ succedit numine aliquo aspirante, nec ære nec auro permutandum esse censeo: ne sceptris quidem ipsis, nedum fascibus, & infulis ad uulgus splendorem suum uenditantibus. Neq; id temere ipse inconsultoq; impetu, aut inani (ut fit) philosophatione iudico & statuo. Certa est hæc sententia animi confirmati, fiducia solida subnixi, multa atq; diuturna meditatione quæsita: det mihi modo prouidentia, ut iuris mei esse possim. Omnia enim uitę genera considerasse, omnia instituta hominum nostratium expendisse accurate mihi uideor: duntaxat quod satis esse possit ad æstimandum, quid in unoquoq; genere commodi sit, & incõmodi: quoq; aliud aliq præstet, aut alio deterius sit. Sed nihil perinde hilariter recordor, quàm cum omnes animi mei potestates commemini, ueluti palabundas expatiari in earum rerum cogitatione & cura, quæ maxime abhorrere à philosophia uidentur: & per diametrum esse obiecta (ut est in Græcorũ prouerbio) ei uitę, quam ego institui annos iam propè duodetriginta: omnesq; sensus meos per occasionem à statione sua emissos, ueluti errones aut emãsores longe, diuq; peruagatos esse: & multa explorasse, nihil ad institutum pertinentia, euentu haud incommodo. Quippe qui in præsidia se sua haud turbide receperunt, statim atq; principatus animi receptui canendum esse censuit: ita ut imperia

nunc

nunc libentes à ratione accipiant, ac sese in potestate futuros philosophiæ præ se ferant. Atqui in huiuscemodi constitutionem animi fortuna æmula philosophiæ, parum mihi iuris uidetur habitura. Quo fit spe ut certiore, ac securiore proposito instructum me esse confidam aduersus indeprecabilem fatorum necessitatẽ: nec magnopere fortuna negocia facessere possit studio literarum obhærescẽti. Huiuscemodi porrò fuisse animi mei habitum credi nolim in posterum, nisi eiusce rei documenta dedero luculẽta, modo nihil mihi acciderit humanitus. id quod ipsum diuina uiderit prouidentia: cuius est benignitatis quicqd possumus & præstamus. οὕτω γοῦν ταῦτ' ἀντία φρονῶ τοῖς τε ἄλλοις τοῖς τε τῶν πολλῶν προσατεύουσιν, ὥστε μέγα ἔγωγε φρονῶ ἐπὶ καταφρονήσει ὧν οὗτοι ποιοῦνται περὶ πλείστου, τούτων αὐτῶν ἂν δήπου κηδομένων ὧν ἡμεῖς θαυμάζομεν. Erasmum meum tuumq; uerbis meis saluta: cui ex ijs quæ tecum locutus sum non pridem, persuasisse iam debes nihilo me illi infensiorem esse ob illam scriptionem. Quicquid enim in me scite, ac lepide, per speciemq; declamationis uelitatus est, offendere me non debuit: præsertim quum nihil ita noxie spiculatum emiserit, ut non ab eodem ipso euelli queat cum uolet, uulnusculiq; locus cicatrice obduci. Vt autem sciat q̃ eiusmodi facto eius conturbatus sim, uelim ut eum certiorem facias, me epistolam eam imprimendam curaturum nisi ipse anteuerterit: feramq; libens hanc ei cõditionem, liceat ut ei statuere, an eiuscemodi pactum concipere, inireq; mecũ uelit, ἐφ' ᾧ μὴ μνησικακήσομεν ἄμφω τῶν ἀντιπεπραγμένων ὑφ' ἡμῶν. καί τοι ἄχθομαί μοι ἔγωγε ἀπιστούμενος ὑπὸ τούτου, καίπερ ὁμοσάμενος ἢ μὴν μὴ ἀχθεσθῆναί γε αὐτῷ ὑπὲρ τῶν γεγραμμένων. Habes quod petijsti longæ epistolæ argumentum, si tibi uel in nugis paria mecum facere uacauerit. Vale. Parisijs quartodecimo Calend. Seotembres. M.D.XIX.

GVLIELMVS BVDAEVS LVDOVICO VIVI S.

Vnc nunc intelligo imprudēs quid in me admiſerim. Scripſi (ut opinor) animi mei iā penè compoſiti, atq; in certum quoddam propoſitum confirmati luculenta me argumenta daturum. Hoc uide ne tu præpropere quaſi grandium quorundam operū conſcriptionumq; pollicitationem arripueris. Ecce enim prægeſtientibus his tuis literis, quid aliud quàm me temerariæ huius pollicitationis appellas, & admones ut cōmeminerim quam de me expectationem excitarim? Heus tu uir amiciſſime, uide tuo ne præiudicio mihi grauis ſis & moleſtus: non ego mea uerba ſic à te exauditum iri putaui. Quid ſi ego ita intelligi uerba mea poſtulem, ſtatuiſſe me poſthac ſic literarum ſtudio incubiturum, ſic philoſophiæ cultui obſeruantiæq; hæſurum, ut nulla ſpe nec honorum nec bonorum auelli inde poſſim, & ad iſtas nugarum curas curioſitatesq; adduci? num in eo mihi indulgere grauabere? Amabo te mi Viues, liceat mihi per te ocio hoc libere plenèq; frui: cuius cupientiſſimus iandiu ſum ut ſi quiſquam hominum. Qui ſi hic mihi ocium non indulges, quod idē non negocij plenum ſit & laboribus fœtum, nimirum in eandem rurſus moleſtiam me reuoluis, è qua emerſiſſe gaudebam ipſe, Philologiæq; gratulabar. Non quod recuſem ſi ex hoc (ut fit) ocio negocium ſponte ingenij mei enaſcatur, in id toto etiam pectore incumbere: ſed expectationem iſtam tuam ocij mei rationem exacte ſubducentem & grauor, & uereor: quæ mihi legendi uoluptatem meditandiq; ſpacium adimit. Quippe quæ hoc exigere uidetur, ut à labore cāpeſtri ac ſubdiali, ad umbratilem prorſus me conferam, & tanq; piſtrinarium. Sic iſta tua de me

magnifica opinione oneras, ut succumbere existimationi tuæ quasi oneri iniquo & prægrauanti cogar. Itá ne uero Budæo cessare, ne in secessu quidem nō licebit citra inertiæ ac desidiæ crimē? O' Iuppiter amicitiæ præses, quid est si hęc imperiosa amicitia non est? Mihi igitur per homines immodice amicos, ac mei nominis præter modum studiosos, animi gratia latere, atq; in obliuione trāquilla esse aliquantisper non licebit? Quin tu is ipse in hoc ipsum dec? potius cum isto strenuo animo atq; irrequieto? Cur hominem me quietis appetētem, gloriæ iam minus cupidum, ad iudicium rursus uadaris hominum literarum pręsidū? Quo in iudicio noui quanto discrimine famę suæ facinus suscipiant ij, qui nouas cōtrouersias in medium deducūt. Sine me quęso uir amice paululum mecum esse. Lege, age cum illo infatigabili Erasmo, cuius animus opere perenni pascitur, & rerum uegetaī difficultate: qui causam obtendere nullam potest, quo minus totus esse debeat in cōtentione legendi, commētandi, scribendi. Cui uelut omnium laborum Herculi publicæ expectationis opinionisq; sensus, quasi quidam Eurystheus labores continuatos iniungit & perennes. Mihi una aut altera ærumna exanclata abunde sunt (ut arbitror) ad emerēdam rudem. Duabus iam confectis si tertiā olim addidero, eā pro corollario habebitur utiq; existimationis de me conceptæ. Etem̄ homini uxori ac liberis obstricto, quæ causa esse tanta, quæ occasio potest, quæ uoluptas tanta deniq;, ut in literarum & scribendi contentione spiritus iam ab ætate & aliàs languidiores obtusioresq; fundat? At uero amicorum meorum optimus quisq; & spectatissimæ fidei ita mecum nūc agit, sic mihi iā ut cessatori instat: quasi ea quæ iā à me ædita sunt industriæ documēta, uelut pꝛlusiones fuerint eorū quæ expectanī. Atqui ipse (ut uideo) longe opiniōe falsus sum, qui sperabā rude iam me donatum omnium iudicio:

utpote qui iandiu usurpalsem immunitatẽ nullo inter-
cedente. Nunc uero eò mihi res recidit (ut uideo) errore
scilicet uestro industriam meam nimiopere æstimantium,
ut non modo gloriæ prolixe à uobis erogatæ auctoramẽ-
to rursus in arenam descendendum sit ac desudãdum, sed
etiam nisi me in ludum reuocauerim, uitare ipse ut igno-
miniam nequeam. En mihi præmium fortasse pro repudi
ata ambitione. Vndenam autem mihi fiducia denuo pro-
deundi? unde porrò ocium à curis familiaribus & lectio-
ne, qua magnopere oblector? Quod si tu causificatiõibus
non auscultare statuisti, finito saltem me sarcinas hic com-
ponere: ubi ocij literarij officinã institui, animiq; tranquil-
litatis. quanquam nihil minus quàm curarum, sollicitudi
numq; uacationem diuinitus exoro: cũ nihil magis optẽ,
oremq;. Dabis certe spaciũ animo sese recolligẽti. Quid?
stilum uelut rubigine quadam diuturnæ inertiæ exesum
atq; obtusum, non poscere cotem multam arbitraris, mul
tam expolitionem lectionis acris & elegantis? Noli igit
uir amice ante diem urgere, qui nondum ipse ita cessit ut
appellare me de inconsulta illa pollicitatione possis: atq;
ita mecum agere, quasi mora iamiam intercessura, nisi op9
aliquod confectum propediem præstitero arbitratu tuo
atq; doctissimorum. Nam quid ego præstare tam repente
potero dignum spe tua, & existimatione? Hoc ipsum ta-
men quale sit, aut propediem ipse, aut certe primo quoq;
tempore uidero: si spes una ac præcipua amplectendi reti
nendiq; consertis (ut dicitur) manibus ocij nõ decollarit.
Verum quod de Annotationibus in Pandectas peragen-
dis admones, actum agis, ut aiunt. Semel enim lampadẽ
huius incepti illis libens tradidi, qui me non dubie cessan
te uices meas occuparunt ut caducas. Quod miraris me
nõ scribere, uelim ut scias Erasmi epistolæ nouissimæ græ
ce & latine rescripsisse. Priores literas misi ad Hermannũ
Erasmi

Erasmi amicum, posteriores Gourmontio dedi, qui forte hucuenerat cum homine mihi amico. His literis quid factum sit mirari satis nequeo, si ne nunc quidem redditæ sunt. Tibi autem non rescripsi, quando uices tuæ iam esse scribendi uidebantur. Deinde nullum inueni qui se literas ad te perferēdas curaturum reciperet. Binas hoc quatriduo à te accepi, cum in urbe essem ob negocium quod me totum poscebat. nunc occasio se obtulit ut hinc properanter scriberem: ac nuncium tandiu ob id moratus sum, qui literas in urbem pertulit. Ad alteras tuas literas, rescribam cum licebit: parum est enim hic quoq; mihi ocij: & ad urbem subinde concursare res me cogit familiaris. Vale & feliciter uiue, ut diu nobis Viues sis: & (quod nunc facis) literas bonas illustres. Ex Marliano nostro postridie Calend. Ianuarias. M.D.XIX.

GVLIELMVS BVDAEVS SALMONIO MACRINO S.

Edditæ sunt mihi literæ tuæ uiam ineunti ad urbem, in qua triduum moratus: quum huc propere reuertissem, scribere hasce ante omnia cœpi, ac primo quoq; tēpore. Accipe igitur quod petijsti, quod à Fabio acceptum per manum tibi trado: is autem libro decimo ita inquit: Quis dubitet Platonem esse præcipuū siue acumine differendi, siue eloquendi facultate diuina quadam & Homerica: multum enim supra prosam oratio nem, & quam pedestrem Græci uocant, surgit: ut mihi nō hominis ingenio, sed quodam Delphico uideatur oraculo instinctus. His uerbis prosam & pedestrem orationē eandem esse intelligo: ita ut &, coniunctio sit μόριον διασαφητι κόν. siquidem Græci πεζὸν λόγον prosam orationē uocant,

quasi peditem sermonem, & πεζολόγους historicos. Neque uero id uocabulum à pedibus metricis inditum est, sed aliquid humile submissumque denotat significatiõe præcipua, nisi fallor: quasi dicas humi gradiens, quodque nec carminis sublimitate uehitur, nec figurata numerosaque oratione nititur: etiã si in uniuersum usurpari soleat pro omni oratione soluta lege carminis. Sed humilitas ista & submissio intelligenda mihi uidetur in pronunciatione, ac uocis temperamento, magis quam in structura aut elocutione: tum quidem certe, cum prosam orationem in uniuersum hoc uocabulo significamus. Argumentum huiusce opinionis illud Horatij in Arte Poëtica esse potest: Interdum tamen & uocem comœdia tollit: Iratusque Chremes tumido delitigat ore: Et tragicus plerunque dolet sermone pedestri. Simul illud Luciani, ἀτραγῴδη τά τε πάντα καὶ πεζὰ καὶ δημοτικὰ, καὶ τῦφος οὐδὲ εἷς. Ac si dicas, nihil autem ibi tragœdiæ simile, sed pedestria omnia populariaque, citra fastum prorsus & elationem. Hactenus ille. Nam carmen suis numeris quasi equis iunctis tollitur, celeriusque incedit oratione prosa in uniuersum: utpote cum ipsa prosa intra sermonis pronunciationem cohibeatur, etiam si sit grandiloquẽtior, ac suapte ipsa grauitate sublimis: neque enim in canticum effertur ut poëma. Sunt alioquin prosæ oratiõis duo genera, eodẽ Fabio auctore: cum libro undecimo ita scribserit. Etiam quæ bene composita erunt, memoriam serie sua ducẽt. Nam sicut facilius ediscimus uersus quam prosam orationẽ, ita prosam iunctam quam dissolutam. Quibus uerbis intelligimus pedestrem orationem non esse propriè orationem numeris iunctam aptamque oratorijs: & ita cõpositam ut fastigiũ sermonis excedat: qualis est Platonis, cuius supra meminit. Verũ quod me obsecras & obtestaris, parum amice facis: quando id quod me ambitiose rogas, iure postulare tuo potes. Id enim tu uelim ne ignores, in al-

bo amicorum meorum cum te locum obtinere, possis ut operam mihi quantamuis iniungere, duntaxat quæ muneris mei & opificij uiriumque esse uideatur. quãquam nihil in hoc esse uideo, quod tibi magnopere succensere debeam, si tu obsecrabundus operam meam utendam ad sesmihoram rogasti: quũ id pro tuo ipsum more, moribusque adeo tuis animaduertam fecisse magis, quàm quod meos id mores poscere arbitrarere. Qui si me ipse iudicasses eorum esse ordinis, qui grauate & magno operas suas addicunt, aut indicãt hominibus sibi notis, nedum amicis, neque ijs quibuslibet, sed certi cuiusdam meriti & notæ primarię (cuiusmodi esse te existimo) esset abunde quod tecũ expostularem. Nunc uero cum eo esse te ingenio agnouerim iãdiu, ut deduci ab ista comitate ac benignitate appellandi amici nequeas, haud ægre tibi gratiam ingenuæ ac liberalis huius culpæ faciam: quam ipse idẽtidem admittere in officijs multis, ac muneribus agendę uitæ solitus: mirum est, quod in epistolis scribendis contrariam huic culpam non uito: tum quidem præcipue cum ad doctissimos uiros scribo, & literarum amantissimos. Est enim nescio quid numinis (propitij an infensi addubito) quod mihi fiduciã pleniorem accõmodat, uel adimit innatã uerecundiam, in eo genere cõmercij quod Musis init cõciliatricib9, interdũ inter alienos ac lingua, institutisque discrepitantes. Qua in re immodicũ me esse uiri mihi amicissimi epistolę testant̃ officiose obiurgatrices, fideq́ue mihi facere iã cœpere: apud quẽ tñ ut apud alios quoque in satisfactionẽ cessurã mihi puto ingenij simplicitatẽ, quũ ijs ipa pernotuerit. Hanc naturæ tẽperaturã Græci εὐήθειαν appellãt, Attici pcipue: quæ quoniã ipa interim stultitia esse credit̃, eodẽ uocabulo habitus uterque animi significatur: quũ tñ dictionis etymon cõmendationẽ rei significatæ præferat. Verũ em̃ quod scribis in transitu, quasique aliud agens, serio me hic

cuidam operi incumbere:amabo te mi Salmoni, cedo mihi nunc illum qui tibi hoc indicauit. nempe cōiectura est hæc istius animi,in me ita propensa, ut in hoc ipso ocio ad quod ego confugi, mihimet negocium me facessere certo certius habeas. At uide quæso, ut ista coniectura tam certa æquus sis mihi satis amicus. Quid autem per Musas sanctissima tibi numina, qd inquam aliud mihi quàm inertiam,desidiam, socordiam exprobras hac tua existimatione tam explorata, si nihil tandem scripsisse comperiar? Equidem nihil grauius,nihil molestius,nihil magis obnoxium esse reor, quàm eiusmodi expectatiões sustinere hominum nimium de me merentium, opinatione magnifica à me sibi semper aliquid spondētium, iamiāq; exiturū. Quo efficitur non modo ut alto perfrui ocio liberoq; nequeam,sed etiam ut ad occursus hominum palleā, aut rubeam identidē tanq; debitor ὑπερήμερος, καὶ ἐκπροθεσμίους τῶν κεχρεωστημένων. Itaq; ne diutius te frustrer,nihil iam moror istos efflagitatores, quibus ut obuiā ipsis factus sum, salute data statim & accepta,auribus uorare cogor illa toties inculcata.Satin salue Budæe? ecquid tibi secus accidit q tandiu nihil edis? quousq; nos expectatione suspendis? q mox illud paris quod aiunt te parturire? Scilicet hoc illud est, nescio quid maius aut intractabilius tandiu in incude uersatur. Me miserum quum hæc audio, & angore æstuq; intestino perditum:qui si causificari insistam, scilicet renidentes aiunt me ludificari: & simul hortantur ut primo quoq; tempore fidem meam liberem præclaris illis Annotationibus in Pandectas:quibus etiā prēla iam apparari dictitant:quorum tu unus aliquādo fuisti,ut me minisse uideor. Quare ne diutius erres, de Annotationibus actum iam agunt,q me eo de nomine appellant:quādo eiusce rei absoluendę eos expromissores dare possum, & ipsi accipere, qui ea de re iam ita constituerunt operibus editis,

editis,ut cautum reip.satis esse uideatur.præclareq́ mecũ actum esse arbitrabor,si impune ferre liceat,quod hacten⁹ mihi de enarratione excidit rerum ad ius ciuile pertinenti um. Quippe qui iam atroces contumelias intentari mihi non nescius sim à postica mundi parte,unde minime mihi esse metuendum putabam. Quod uero ad alia pertinet, utinam mihi diuina benignitate hæ suppeditentur facultates:unde quoquo pacto decidere queam uobiscum istã de me enatam expectationem,quasi nomen quoddam publicum errore hominum contractum:à ceruiceq́ mea excutere tam grauem functionem inique mihi impositam. Sed etiam etiamq́ uereor, ut æquas mentes nostrorum hominum opinionesq́ inueniam, queis cum decidere id debitum leui conditione possim, cui soluendo non sum omnino. Qui si dure mecum ipsi agere tandẽ, atq́ ex opinione temerarijs de causis præsumpta urgere institerint ad opus aliud aliudq́ faciendum, perij: nisi spes aliqua affulserit tanquam tabularum nouarum, ansam ut arripere inde possim frustrationum & comperendinationum in posterum ac tertium semper annum. Age: quid si solum uerterim,& in Marlianum meum migrarim, tamen ne molesti esse pergerent,& in me lege agere?credo,ut est improbitas existimationis publicæ,qui etiam (me miserum, cui uni ferè ut Erasmo cessare non licebit) quum tertium iam mensem hic cum familia habitem, non animi isti causa,sed operis secessisse me autumant.Cui errori tu affinis (ut opinor) illud in literis tuis addidisti de opere serio tantisper intermittendo.Proinde ne dicas non prædictum, serium mihi hic opus est quiescere,& ociũ amplecti quàm possum arctissime:recreari ab huius anni fatigatione,& egregia illa atq́ luculenta expeditione, quæ meas fortunas scilicet mirifice auctitauit:quam ut susciperem ipse, amicorũ iurgia cognatorumq́ extulerunt.Deniq́ nugarum curarũq́

obliuisci hic meditor: uerum non modo hoc opus, sed etiã hic labor est: usqueadeo recusantes idẽtidem nugas, ac pui giles curas consopire nequeo, nec abigere à contubernio Philologiæ meæ. Cupio, per(inquam)scire cupio quid Ianus Lascaris agat, uir apud omneis ordines gratiosus, ubi sit, quantũq; ualeat. Vt enim neminem esse hominem arbitror, cui melius consultum q̃ mihi ille cupiat, ita officij mei esse duco omnia eius causa uelle: incolumitatemq; ipi corporis, fortunarumq; optare q̃ uehementissime. Eum uerbis meis salutabis, si istinc adhuc non discessit: gratiãq; habere dices obscita admodum epigrãmata ad me missa. Scribam tamen ad eum nonnihil si forte adhuc agit in aula, quod uix mihi persuadeo. Vale uir doctissime, in Marliano nostro postridie diei diuo Martino festi: qui nobis pithœgia est ad explorãda uina, auspicandamq; uini mustei potionem, aut certe proludendam.

GVLIELMVS BVDAEVS BAPTISTAE EGNATIO S.

Vum apud Franciscum Deloinum iuriscõsultorum disertissimum heri ad prandium ex condicto uenissem, incidi tum primum in sermonem cum Ioanne Grolierio Insubriæ quæstore, uiro sanè eleganti, institutione perpolito, literarumq; bonarum amanti ac studioso: quod rarissimum est apud nos in ea sorte uitæ. Is cum de doctis Italiæ uiris excitatus esset sermo, ait de me te ita loqui solitum, atq; de eo quem tu amicũ habere cuperes: coramq; aliquando alloqui, si res ita forte nata tulisset, ut uel ego istic negociũ, uel tu hic prouinciã haberes. Hoc cum mihi iucundũ fuit & pergratum auditu (sum em̃ ut qui maxime, istius generis amicitiarũ cupi-

dus)tum illud ægre tuli quod addidit, abhinc iam fermè bienniũ literas te ad me dedisse, q̃bus nõ rẽspõderã. Cui⁹ rei ut fidẽ mihi planè Deloinoq; faceret, ait penes se earũ literarũ exẽplũ esse: stipulariq; à se me uoluit id mihi missurũ iri primo quoq; tempore, aut certe prima quaq; occasione. Velim igit̃ ut uel pfidiæ, uel incuriæ inquiras in eũ cui tu literas eas reddidisti: aut si id facere grauabere, me ut supbiæ, ut rusticitatis, ut inscitię, ut alius cuiusuis ignominiosæ culpæ absoluas: quẽ nõ dubito hactenus apud te reũ suspectumq; fuisse ob id, q̃ non rescripserim. Egon ut Egnatio, aut cuiq; ista doctrina, ista existimatione prędito rũ, officio me prouocanti, & huius generis officio, cederem? & appellanti non respõderẽ? Ego ne si semianimis quidẽ essem: nõ ita me experti qui ad me ex Germania, q ex Britannia, qui Roma, qui latine, qui græce, qui promiscue scripserunt. Nihil em̃ mihi nõ uitio dari malim, q̃ uirorum doctissimorũ neglectum: quorũ quidẽ certe ingeniũ non tm̃ admirer, sed etiã probẽ. Siquidẽ ex quo studij profectu altiores quidẽ spirit⁹, sed placidiores sustuli, ità me cõparare institi: eàmq; scribendi rationẽ institui, ut ingenij atq; animi mei æquitatẽ probare magis doctissimis hominibus, q̃ aut acumẽ, aut magnitudinẽ contenderim. Apud alios quonam modo uoti cõpos factus sim, partim nescio, partim nunc ad rẽ non pertinet. Quod uero ad te attinet, res mihi cessisse ex sententia uidetur, coniecturam utiq; ex tuis in Suetoniũ cõmentarijs facienti: quibus tu in ipsis non minus grauiter q̃ beneuole Budæi meministi, expendens candorem ingenij non minus q̃ doctrinã. Quod nisi tandem ipsum tibi in mentione senatorij cẽsus in mentẽ uenisset ut faceres, in eo fermè eram ut cõpilasse cõmentarios Leonardi Portij Vincentini crederer: q̃s scriptos uel ab eo, uel ab alio q̃q; fuisse, nedũ editos, à nemine unq̃ audire pręterq̃ à te potui. Equidẽ nõ dubito Leonar

dum Portium doctum & ingeniosum uirum esse: cum eũ tu dignum existimaris, quem testimonij tui auctoritate ornares. Veruntamen ita mihi & in præteritum, & in posterum rationem constare laborum scriptorumq́ meorũ diuina benignitate detur, ut in nullius unq̃ aut uiui aut mortui commentarios uel adnotationes incidi: ne in sermonem quidem: ex quibus uel tantulum adiutus sim ad ponderum mensurarumue, aut rei nummariæ explicationẽ: præter eos auctores quos nominatim laudaui ad meam sententiam confirmandam. Id quod tibi atq; omnibus facile me persuasurum confido: qui quidem ita me disputationem illam tractasse animaduerterint, ut à primis demonstrationis elemẽtis exorsus, ac per omneis (ut aiunt) numeros persecutus, nihil nec mihi nec alijs fortasse dicẽdum reliquerim: q̃ res ea perspectior, ac certior esse possit hoc æuo. Te autem non oscitanter librum meum legisse, ex commentarijs tuis intelligo in Suetonium editis. Portio uero & mihi ut candide & grauiter testimonium te accõmodasse mihi credere imperaui (hoc enim & ætas tua poscit, & uitæ adhuc actæ honestas: eaq; amplissima in Vrbe auctoritas, quam te obtinere audio) ita præclare actum esse mecum interpretor: quod nõ unus ipse (ut arbitrabar) ab omnibus dissentire uideor: qui post auorum nostrorũ memoriam scripserunt de sestertijs, & talentis, & eorum æstimatione: sed & Portiana commentatione, & Egnatiano calculo inuentum meum comprobatum est, postquam liber meus trans Alpes legi cœptus est. Vestramq; amborum auctoritatem obijcere ijs potero, qui rei (ut arbitror) nouitate perculsi, in antiquis me operibus æstimandis recte ratiocinatum esse nõ credunt. Id demum deprecor, ne libris quinq; de Asse & partibus eius editis, & quoquo gentium iam (ut audio) dilapsis, altera etiã editione emendatioribus, ipse ære nõ meo negociari per prouincias, sed mutua

mutuatitio uidear. Nec enim ante hoc tempus uersuram facere solitus sum, ut famam aucuparer: nomenq́ue inter copiosos, & classicos dare possem: quo minus nunc facile in animum inducerem, ea trans Alpes mutuari, quæ nõ modo in patria, sed etiam in Italiæ luce uenditarem, & ubiq́ue terrarum. Cupio igitur aliquando commentationem illã Portianam exire in publicum: ut uideam an ijsdem uestigijs ambo rem indagatam persecuti, adeptiq́ue fuerimus. Interim uero hoc postulo, ut nihil præiudicatum sit, quo minus meum totum id esse censeatur, quod nemo sibi, uel iusto sacramẽto, uel legitimis uindicijs asserit. alioqui cũ nouas, uisendasq́ue res amplissimi theatri oculis exposuerim, non ipse longe eas petijsse, magnoq́ue labore uidebor: sed ueluti institor esse potius hominis Vincentini copiosi, ac locupletis: id quod in hac conscientia præterire silentio non possem. Nec tamen illi, quod suum est inuideo: modo id sine ulla mea captione obtineat. Et est res huiuscemodi fortasse, quę duorum esse possit. Certe tu hac eadem de re duos (ut aiunt) parietes illeuisti: scite certe & feliciter, quod quidem ad me attinet: à quo nihil hoc facto, nisi bonam gratiam iniuisti. Quare te oro, atque obtestor mi Egnati. iam enim meum te uocabo fretus testimonio quæstoris grauissimi, quo uelut interuentore, & proxeneta in amicitiam (ut spero) iam coiuimus. Verum te obsecro, atq́ue etiam adiuro per numen Philologiæ, ut si amico, & candido animo semel ad me scripsisti, iterum uel eodem, uel alio potius exemplo scribas: ut obsignatis literis credere possim, & intelligere quid habeas animi, & rescribendi argumentum habeam. Vale uir doctissime: & quod cõstituisse te audio, facito, rem literariam, ut in dies magis ac magis illustres. Parisijs quinto Calend. Decembris. M.D.XVIII.

GVLIELMVS BVDAEVS NICO LAO BERALDO S.

Iteras tuas accepi, cum & permolesto negõ cio districtus essem, & morbo implicit⁹: quæ causa mihi fuit, ut serius ad te scriberem. Q̃ me hortaris, atq; etiam flagitas, ut institutũ illud meum urgeam: id uero ego percupio, sed sperare aliquando licuit. Nunc autẽ quę operi aggrediendo moram mihi diu, ac sæpe fecit aduersa ualetudo, eadem ab opere edito ad hunc diem, nullam dum (propè dixerim) horam remisit: uix ut sperare ausim tantum mihi unquam laxamẽti futurum, quo reliqua cõquisita iandiu, & uaria lectione regesta, cõposita quoquo modo, & in annotationum speciem digesta, in publicum æstimanda præbeam. Neq; tamen eo nomine angi (ut opinor) magnopere debeo: audacior est enim hęc res incepto, quàm euentu gloriosior: nuncq; demum persentisco q̃ arduam, quamq; parum gloriosam prouinciam aut sortitus sim, aut sumpserim: præsertim inter eos, in quos & apud quos arma facundię parum ualent. Abunde igitur esse putabo, si appetente iam ea rerum inclinatione (insigni sanè in posterum ac maxime memorabili) qua Accursianorum infantia, Ciceronianorum eloquentiæ, aut certe elegantię cessura uideretur: tãtum hoc ego bellum commisisse olim dicar, quod à præstantibus ingenio uiris, non citra sudorẽ (ut aiunt) & puluerem profligandum tandem esset. Maius est enim hoc bellum, quàm ut uno, aut altero prælio decerni unius hominis auspicijs, ductuq; quantumuis pugnacis (nedum cuiuslibet, qualem me esse non ignoro) confectum iri sperandum sit. Verum id demum periculum est, ne dum hanc pugnam lacessere uolui, incautius inferuescẽte stilo prouectus, atrocioribus uerbis in uiros magnæ

sectæ, aut auctores, aut uindices uelitatus esse uidear: hastasq́; magnis ab auctoribus acceptas, in hostes nequicq́; exhausisse Accursianæ maiestatis umbra tectos, quasi scuto Aiacis Homerici. Sed præterita (ut aiunt) non tam corrigi, q̃ reprehendi possunt. Proinde id in primis optandū erit nobis, ut siue humanitus quid mihi contigerit, aliquis mox existat, qui ad præscripta à nobis lineamenta excipere opus inchoatum non dedignetur, & uelut in demortui locum se sufficere: siue id mihi absoluere licuerit, complures nostrum exemplum æmulati, aut fortasse imitantes (id enim gloriȩ nostrȩ non refert) in eandem causam descẽdant: ne ueluti temerario ipse procursu, extra ordines euectus, à robore atq́; acie ipsa, nostrorum merito destitutus esse uidear. Amplum enim mihi erit, me nouum (ut ita dicam) inter literatos hominem, quasiq́; terra (ut dicit) enatum, literarum humanitatem ab Accursianis oppressam, uel suppressam potius, seruituti eximere atq́; ignominiȩ: & in suam dignitatem liberali causa asserere contendisse: complureis etiam clarioris famæ patronos inuenisse, qui in eandem actionem subscribere maioris doctrinȩ fiducia non dubitarint: causamq́; aduersam à nobis aut affectam, aut missilibus impulsam, gladijs comminus confecerint, & iugularint: in queis te futurum propediem auguror. Quo enim te animo esse sentio, si paulum ad istam, quam adhibuisse te aiunt in literis, industriam porrò etiam adnitere, magnum nobis momentum adijcies trahendis in hanc partem hominum iudicijs. Id quod eo mihi gratius futurum est, quod causam, nõ hominẽ sequi mihi uideris. Antehac eñ ne de facie quidem inter nos ipsi nouimus. Agedũ incũbito in causam (ut dicitur) & q̃plurimos tui similes quoad eius fieri poterit, citra incõmodũ institutæ tibi uitæ in eandẽ causam deducito (iã eñ tua magis, q̃ nostra res agit, quibus alia sors uitæ oblata est, uel hȩc ablata

potius & extorta, mordicus & ad perniciem usq; retinentibus) Sic enim fiet, ut quantum nobis uirium accesserit, tantum illis decedat, non modo nostris, sed etiam humanitatis aduersarijs: cuiusmodi uenustulus ille Aristarch⁹ primarij istic nominis, ut tu ais: qui Budæum scribendo, & præsertim illo in loco Apuleij imitatorem esse censuit: quod unum uerbum eius, quid aliud q̃ meram ignorantiam clamitat? Nam de me alij uiderint, mihi certe nō perplaceo: uerum Apuleium latinum uix semel legi, idq; etiam cōtemptim: græcum iterum etiā suauissime. Sed quid agas? sic uiuitur: ea demum isti recte, ac latine dicta esse arbitrantur, & contendunt, quæ intelligere ipsi possunt: quorum specimē in prima statim charta Bartholi, ac deinceps in omnibus inuenire possumus. quicquid ad nostrorum auctorum normam, aut obseruationē ediderís, nunquam istis approbaueris improbis. Huiusmodi, atq; etiam multo improbioribus uerbis aures nostræ occalluerunt: quos nihil æque premit, quàm quod Cisalpini atq; etiam Parisijs nati, educatiq; sumus: & (absit uerbo inuidia) à nobis, ipsi edocti. Id nos inuisos facit. Popularibus tātum in oculos incurrimus: peregrinos benignis oculis aspiciunt: auribus æquis ignotos audiunt, & perpurgatis: ciuibus obstrepunt, & obloquuntur. In causa est (ut opinor) rei nouę inuidia. Atqui quo magis nōnulla scriptitando urere me homines sentiám (nūc enim primum animaduerti) eo minus inuidiam eorum ęgre feram. Ex quo autem ambitione honorum ipse mihi interdixeram, securus omnis imperitorum iudicij, fati uelut pondere excusso, solaq; egregij propositi conscientia fretus, mecum alacriter uiuebā, si per ualetudinem cōmodam licuisset. At iam fermè quadriennium, ancipiti marte, cum morbo infestissimo depugno: qui ut corpus extenuat, sic animi uigorē, alacritatēq; retundit: sæpe ut despondere literarum mihi studium, prę-
sertim

fertim reclamitantibus amicis, atq; etiam nonnunquam animum, mihi contingat. Quod si hanc epistolam peruenisse ad te sensero, satis tibi faciendi cura defunctum me esse lætabor: sum enim ad scribendum natura procrastinator. Vale. Parisijs. M.D.X. octauo Calend. Aprileis.

GVLIELMVS BVDAEVS CLAVDIO CANTIVNCVLAE IVRIS CONSVLTO S.

Ergratæ, perq; iucundæ mihi fuerunt literæ tuæ doctissime Cantiuncula, duorum mensium interuallo peregre redeunti redditæ. Humanitate eñ tua singulari adduct⁹ sum, atq; adeo negocijs ab omnibus abduct⁹, ut Zasianis commẽtarijs uacarem: quos tu mihi dono miseras, ut quidem ego interpretor, animi tui pignus, mihi ultro beneuolẽtis. Quod uero tuis literis magnopere uidere, quasiq; ambitu quodam suauiloquo contendere mecum, ut amicitiam coire tibi liceat: hanc ego cõditionem tam cupide amplector, ut si prior ingenium tuũ nossem, prioreis quoq; partes ad amicitiam prouocandi occupaturus fuerim. Siquidem eximiæ tuæ facundiæ documento ita animum meum pigneratus es, atq; munere ultro misso ex tanto locorum interuallo, auctoratum tibi reddidisti, ut totus esse tuus gestiam: quod quidem nulla aliorum amicorum captione, aut incommodo fieri possit. Præsertim cum istam tuam facundiam germana probitate conditam esse sentiam, quantum quidem odorari ingenĳ tui naturam ex unius epistolæ uestigijs potui: cuius tute contextu si mihi animum tuum bona fide prompsisti, & explicasti, ut fidem mihi facit scriptionis tuæ candor maior omni suspicione, ut uerbis uestris utar: quum ipse

ta in re quoq; ut in aliis, imposturam factitare non didicē rim, optimo utiq; exordio uidemur auspicati esse amicitiam: quippe queis mutua admiratio, proxenetæ uice functa, officiorum commercium conciliarit. Cui etiam accessit, quod morum similitudo utrunq; alterius cupidissimū effecit: nisi si animi mei æstimatio, ad falsam me coniecturam impulit. Atqui animi tui syncera, inculpataq; simplicitas, doctrina multiplici perpolita, conspicuam se præbuit, & illustrem: non modo in amicitia mea artifici, & candido eloquio emerenda, sed etiam in Zasio tuo mirifice cōmendando, simul in Forbianæ industriæ patrocinio suscipiendo. Quo minus uerendum mihi esse duco, ne in æstimatione, & perpensione tuæ mentis præpropere sententiam tulerim, unico specimine contentus humani ingenii: quod afformare sese, & affingere multiplicatius Proteo natura comparatum est. Hactenus est quod affirmare ausim, de homine & externo, & alioquin mihi icognito sentiendum esse mihi: si quidem uir bonus esse, & existimari uelim. Verum enimuero quod in triumuiratu cōstituendæ rei Pandectariæ honorificam mei rationem habuisti, fecisti tu quidem pro ingenita tibi humanitate: cæterum per melicet, ut Zasius & Alziatus homines pereruditi, te collegam sibi ad eam rem persequendam cooptent, in Musarum utiq; officinis apprime expolitum. Sæpe enim literis obsignatis, & quæ in manus hominum exierūt, id me munus eiurasse testatus sum. Quo facto præcipue meruisse mihi uidebar, ut æquiore iam ac placidiore Zasio tuo uterer: qui mecum ipse simultatem non obscuram exercuisse in legis Pomponianæ commentario, à nullo non iudicabitur, qui compos sit intellectus: & eundem tamen ipm siquando audierit, aut uiderit multa me in nouissima chalcographi editione eradenda curasse, quæ conuiciosius mihi dicta quàm grauius uidebantur, bonam utiq; partem

õffenſionis ſuæ mihi remiſſurũ eſſe puto:ut cæteros quoque omneis, qui uicem hactenus iuriſperitorum doluerunt ob dignitatem eius diſciplinæ (ut quidem tractata eſt, & tradita à recentioribus) quoquo modo imminutam annotationibus meis. Quin & illud fateri non dubitabo pro innata mihi ſimplicitate, nullum eſſe omnino eorum, queis de eo opere calculos ponere doctrinæ merito licuerit, qui iniquior me, aut iratior eius rei arbiter ſit. Cæteri quantum audio & uideo, multa me in eo cõmentario præclare congeſſiſſe: aliqui etiam digeſſiſſe iudicant: nonnullos etiam loquendi genus imitari, dictionemꝗ; non pœnituit: à quibus Zaſius ipſe non alienus mihi uiſus eſt. Ecquæ autem prærogatiua præiudicij mei grauior eſſe potuit in uniuerſum opus, quàm quod & uerbo, & ſcripto profiteor conteſtabunde, opus mihi meum eo nomine diſplicere, quod iuuenili tum feruore incaluiſſe me poſtea agnouerim, ſcribendiꝗ; tyrocinio ferociter elatum, & in tranſuerſum actum? Zaſius autem ipſe uiderit nimio ne fortaſſe oſtentandi ingenij ſtudio, aut alia quapiam inconſulta cupiditate, æqui, boniꝗ; rationem quibuſdam in locis non habuerit: ſuæ etiam grauitatis, aut opinionis non ſatis meminerit. In uniuerſa autem re perpendenda, in antinomijs dijudicandis, in quibus tandem ipſis grauiorẽ ſe arbitrum, mihiꝗ; placabiliorem præbuit, quod quidem ad me attinet, an ipſe litem ſuam fecerit ambitioſule ſentẽtiam pronunciando, aliorum erit iudicium: quandoquidẽ ſemel animo offirmaui, nec eius, nec cuiusꝗ; commentarijs cauſa mea reſcribere. Nec ob idipſum Zaſius infenſiore unquam me, aut minus amico utetur: ſi mecum ipſe olim rem ſibi eſſe uelit, qualis inter homines eſſe poteſt tãto locorum interſtitio diſiunctos. Ac ne mihi tu nec opinanti id accidiſſe putes, præclare peto mecũ actum eſſe palàm dictito: ꝙ hactenus multorum ſcriptis non proſciſſus

fuerim, & contumelijs enectus: uidelicet quod sero intelligere cœperim, quàm luculenta iniuria genus hominum afficere uoluisse uidear quàm existimatissimum: quam tamen & ipsam tot annorũ dissimulatione remissam, & abolitam esse sperabam: idq́ mihi sæpe palàm gratulatus sum. Alziatum in numerum amicorum meorum merito retulisse me puto, uirum non iam eximia doctrina commendabilem, prout est eius uisenda comitas, & facundia. Is, quum Auenione transirem, ultro ad me adijt perquàm officiose, contra quàm eius præstantiæ, & meæ mediocritatis ratio exposcere uidebatur. Tametsi ea in re nihil mihi uitio uerti potest, cui de uia fesso super cœnam homo urbanitate præditus anteuertit. Zasio autem scripturus sum propediem, si tabellarium nactus fuero. Is eñ ad me scripsit: sed literæ interciderunt, anxie à me nequicquam perquisitæ. Non dubito uirum eum esse multis nominibus commendabilem, cui tantum testimonium præbendum esse duxeris, præterquàm quod ipse sui documentũ edidit non mediocris industriæ. Nonnulli tamen eorum, quibus alioquin doctrinam suam, operamq́ nauatã probauit, mirari sese aiunt quid causæ esse possit, aut quam ipse causam dicere, quin homo multarum rerum scientia præditus, & tutor iuris ciuilis, eiusq́ studij patronus, & gnauus & impiger, messem sibi laudis ex aliena segete arripuerit: præsertim, quum latum adhuc campum laudis percipiendæ intactum reliquissem, occupantis futurum omnium confessione, tanquam pro derelicto habitum. Quem ipsum adhuc uacuum, quum repetere integrum sit, Zasio tamen, atq́ alijs in eius possessionem ituris, anteuertere non conabor: mihi ipse, quid acturus sit Zasius denunciandum curauit. Vale. Parisijs. XVI. Calend. Augusti.

GVLIELMVS

GVLIELMVS BVDAEVS IOACHIMO VADIANO S. P. D.

I cum literis tuis unà quoque Pomponiũ tuum accepissem, his literis ipsis ad ea tibi respondissem, de quibus tu iudicium meum rogasti. Verum quum post quartum, quintumue diem, quàm literas tuas acceperam, ijdem ipsi ad me adolescentes Heluetij rediissent, qui mihi epistolam tuam reddiderant: & se habere idoneum tabellarium dicerent, cui literas ipse darem, matutino sequenti profecturum: mirari ipsi cœperunt, quod dicerem me non posse tibi in præsens morigerari. Excusabam enim nondum me Melam tuum uidisse, ut qui necdum à te mihi delatus, nec in urbe nostra uenalis esset: nec apud quenquam reperiretur, à quo utendum rogare potuissem. Quare illi à me sub uesperam digredientes, ad eũ aduolare se dixerunt, qui ipsum ad me librum perferendum, mittendumue susceperat: quum interim, ut raptim ad te scriberem, in animum induxi, ueritus ne tu me incuriæ, aut fastidij insolentis iudicio arcessere ad tribunal Philologiæ posses, si literis tuis non respondissem: aut mecũ quoquo modo alteris literis, uel iurgari, uel expostulare. Siquidem mi Vadiane (iam enim meum te fecisse uideor, quod amicitiam meam hominis à te remotissimi tanti esse putasti, ut in amicorum meorum numerum centuriari te postulares, idque ipsum ambitiose) uelim ita tibi persuadeas, periucũdas mihi literas tuas eo nomine fuisse: usqueadeo, ut luculento quodam loco, & conspicuo nomen tuum in numeris meis ascripturus sim. Etem hoc libens, hilarisque fecerim, ut Vadiano capite, Glareanoque complectendo, de nomine ipso uniuerso Heluetiaco benemerear: quo cum ipso nunc Francia nostra fœdere coniuncta est, non nouo,

sed uetere; etsi aliquãdiu deterrimi cuiuspiã dęmonis inuidia interrupto. Neq; uero si temporarium hoc fœdus esse quispiam male ominator aut contendat, aut suspicari se dictitet, in causam tamen ego publicam animo tam obnixo incumbere mihi persuaserim: ut si (quod ominari nolim) rursus bella exoriãtur, me uiuo, inter nostros, & Heluetios, ego quoq; hostem me protinus doctorum hominum profitear: & eis bellum indicam una cum repub. Ecquis est autem humanitate hac literaria perimbutus, qui quas amicitias in gente quaq; contraxerit doctrinæ commercio, quos amicos in externis prouincijs industria nõ uulgari, quasi suffragatrice emeritus sit, & adept⁹, quam gratiam in longinquis locis ab æstimatissimo quoq; inierit commendatione famæ, nec inani aucupio, nec illiberaliter collectæ, eas ipse amicitias, eam gratiam ijs amicis renunciare non nolit, statim atq; rempub. gerentibus consiliorum pacis satietas, aut bellicarum rerum cupido incesserit? Mihi certe (ut arbitror) hoc nunquam in mentem ita uenerit, ut assentiar: qui nullum unquam operæ precium maius, aut certe luculentius optare omnis huiusce meæ industriæ sustinui, quàm hactenus mihi obtigit: ut in patria non obscuro loco natus, eo demum nomine inclaruerim, quod apud exteros iam uidetur innotescere fama propemodum illustri. Mihi uero ipse, cum haud ita multum fauere natura comparatus sim, tamen gratulari iam cœpi: quod de meis amoribus, & delitijs, id est de literarum studio pertinaci, amari me, ac deamari à uiris grauissimis externis iuxta, nostratibusq; uideo. Vale uir doctissime: & perge, & à me & ab alijs dissentire, cum ueritatis indagandæ ratio ita tulerit. Hac eñ ego lege in meis scriptis usus sum, quam in me usurpari æquissime patiar, modo absit animus inferendæ contumeliæ. Itaq; quod quodam in loco dissensisse te à me significas, potuisti tu quidem, ac po-

teris cùm tibi usu uenerit commentando, incolumi amicitia, ac bona mea gratia, tantisper dum id facies ueritatis asserendæ studio, non mihi obtrectãdi. Vale rursus. Parisijs. VIII. Calend. Nouembres. M.D.XVIII.

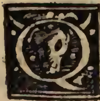
GVLIELMVS BVDAEVS PETRO BEMBO PATRICIO VENETO S.

T ad te scribere instituerem, homo nec familiaritate tibi, nec necessitudine, nec alio iuris, aut amicitiæ uinculo iunctus, nec aliàs aut usu aut oculis cognitus; singularis tuæ humanitatis & doctrinę fama fuit in causa. Christophorus Longolius iuuenis nostri ordinis, apud bonam partem nostratium hominum gratiosus, honorique habitus, quum recens istinc redijsset, meque ueterem satis amicum, non inter postremos uiseret, & salutaret, multa nobis de peregrina eruditione, moribusque Romanis adactus narrare percũctantibus, Sadoletum & Bembũ, Bembũ & Sadoletũ alternis propè uerbis in ore habere, ac cõmendare solebat: non à doctrina modo, literarumque splendore pec cunctam Italiã illustri, sed etiã à probitate morũ in omneis benefica. Cõmemorabat aũt quid sibi negocij istic facessitũ fuisset, in qđ genus cõtrouersiæ ipse attractus esset: & à quibus obtorto penè collo in iudiciũ raptus: ꝓpius ut nihil factũ fuerit, ꝙ ut inimicorũ atrociũ factione opprimeret homo peregrinus, in alieno foro stupens, in arena sibi incognita deprehensus: ni uestra æquitas, & humanitas homini coitione circumuento suppetias tulisset, & manum, orationem; opem prolixe accommodasset, lapsantem iam & penè afflictum subleuasset, in grãdumque reposuisset, exitu rei patronis, reoque ipsi peregrinitatis honorifico. Huius officij rationẽ, cõsiliũ, propositum

eiusmodi esse nemo nõ intelligit, qui quidem intellectus compos sit, ut non homini id tribuisse, non gratię referendæ rationem habuisse, nõ deniq; uestris cõmodis seruijsse uideamini: sed Mineruę (ut ita dicam) & Musis sacrificij genere, & pio, & honesto litare uoluisse. Quænam enim tandem casuum uarietas, quę rerum uicissitudo existere olim, aut propediem tanta potest, ut tu rem quampiam desiderare possis, cuius aut ille, aut quisq; peregrinorum copiam tibi facturus sit, aut potestatem? Neq; uero tale solum germanæ id probitatis documẽtum, eiusdemq; Romanæ, sed etiam tantum fuit, si pro dignitate rei æstimetur, ut nõ ad unum Longolium, sed etiam ad Budæum, ad omne nomen Gallicum, ad omneis deniq; literarum meliorum studiosos pertinere uideatur. Quo fit ut mea quoque causa, omniumq; nostratium & nostri ordinis hominum, id te cum Sadoleto facinus suscepisse debeam⁹ existimare: idq; beneficium non magis in priuatas tabulas referendũ esse, quàm in publicas nationis studiosorum. ἔῤῥωσο ἄνδρ᾽ εὐγνωμονέστατε, καὶ σύσκοπόν με τῇ ψυχῇ σου τῇ ὑπὸ τοῦ Φοίβου κατόχῳ. οὐ γὰρ ἂν περὶ πλείονος ποιησαίμην ἔγωγε τὴν ὑπὲρ τοιᾶς δὲ ψυχῆς ἀντιφιλίαν, ἐπιεικείᾳ τε διαφερούσης καὶ καλλιεπείᾳ εὐδοκιμούσης. ὥστε οὐδ᾽ ἂν ἐρασμιωτάτου παιδὸς πλούτου τουτονὶ ἀνταλλάξαιμην τὴν ἐς ταὐτόν τε τυχικῶς ἣν ἐκείνου. Vale rursus, Parisijs. XVII. Calend. Septembres. Anno. M.D.XIX.

GVLIELMVS BVDAEVS IACOBO SADOLETO EPISCOPO S.

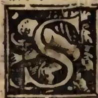
Vàm probe & commode natura constituta est, ut quæ res omnium maxime rerum paucis amplexabilem sese retinendamq; indulget, eadem res ipsa (quam uirtutẽ uocamus) nulli non

nulli non uisendam ferè seipsam, plausibilemq; præbeat. Id adeo re ipsa cognoscere nuper in laudum tuarum enarratione licuit. Christophorus Longolius homo iam tibi notus & auctoratus, claris hinc propinquitatibus fultus, & necessitudinibus ornatus, cum eleganter & laute uitã hic agere posset, Vrbem patriæ, uosq; cognatis prætulit: nimirum Romana humanitate, & splendore urbano inuitatus & captus. Quin & comitate, & beneficentia uestra ita se lactatum esse præ se ferebat, ut in mores etiam institutaq; uestra degenerasse, animóque semel à nobis demigrasse uideatur. Verum is inter aduentitios (ut assolet) festiuosq; amplexus de ingenijs moribusq; præsentib⁹ Italiæ quid censeret interrogatus: quum in sermonem pleniorem ab ijs productus esset, qui rerum humanarum callentes sunt, & gnari rerum Italicarum, ecquidq; æqui & boni ab externis tulisset, scite quidem multa eò pertinentia & expedite commemorabat: ut sermo de unoquoque homine, & quaq; re natus erat. Modicus autem alioquin in uniuersum, atq; in utranq; partem in elogijs edendis, in Sadoleto, Bemboq; commendandis tam multus erat & incitatus, ut admirationem uestri & amorem in nobis uehementem incitarit: & inflammarit ipse me adeo, ut eo infelicem esse putem, quod familiares quoq; uos & notos de facie non habeam, aut alia quadã ratione mihi iunctos familiaris usus succidanea. Quotus enim quisq; est hominum quidem humanitatis non expertium, qui æquitatem illam uestram uirtutis peregrinæ propugnatricem, destitutæ ac deprehensæ innocentiæ patronam, non amet, non osculetur, non amplexetur? Ego certe natura cum sim oculis subhebetibus ad longissimum prospectum, uestrum illud absolutæ humanitatis specimen, haud obscure ut audio editum, suspicio hinc, ac demiror: ut quidem ille mihi persuasit, ab omnibus suspiciendum, qui hominem unum

incolam, uel etiam peregrino propiorem: nullis opibus fi dentem, nullis necessitudinũ adminiculis subnixum, nulla nisi doctrinæ commendatione gratiosum: decuriatis calumniatoribus, conscriptis delatoribus, summissis conuiciatoribus circumuentum, affectum, perterritum, auctoritate, suffragatione, patrocinio deniq; uestro subleuastis, erexistis, confirmastis: sartumque & tectum (ut aiunt) ab omni contumelia, ignominia, dispendio præstitistis, beneficio haud dubie ad nomen uniuersum Galliæ pertinẽte, porroq; etiam spectante ad cunctum ordinem literatorũ. Sanè quidem, quod ad me attinet, causam haud dicturus sum, siquando res ita tulerit, quin huius operæ partẽ egregie à te nauatæ atq; impense Longolio, expensam nobis ferre possis si uelis, qui numerum inter studiosissimos ipsi literarum augemus. Tametsi non nescius sum maiorem esse doctrinæ opinionem, altiusq; fastigium istud tuum, meumq; contra inferius ac submissius, quàm ut eò tibi unquam descẽdere aut commodum, aut libitum esse possit: aut mihi eò me attollere promptum & conducibile, undè tu mecum ex æquo, & ego tecum officiorum uices usurpemus mutuo paria factitando. Sed neq; tam obscurus animi tui sensus, quum hoc faceres, esse potuit, ut non intellectu promptum sit unicuiq;, non te beneficij, non suffragationis, non officij uicissitudinem hoc facto, sed uirtutis & humanitatis agnitionem ab ijs qui doctrinæ studiosi sunt, aut fautores, sed præclari facinoris conscientiam spectasse & expectasse, gratumq; fortasse animũ ab eo in quẽ beneficium collatum. Quam tu facti rationem eximij & commemorandi, cum non dubie intuisse te credam, spondere ego tibi ausim nequaq; te opiniõe falsum esse in summa rei colligenda. Vndiq; eñ euentus respondebit, iamq; respondit: nisi me ipse fallo coniecturam in alios ex animo meo faciens, & ex uerbis, uultu, spiritibus loquẽtis de-

te Longolij. Hæc ut tibi scriberem, libido quædam me impulit animi, sese tibi (propè dixerim) uenditare non dubitantis, si uera de te audiui, hominem alioquin haud cupidum operarum, prolixumq́ pollicitatorem, aut siqua est in me facultas, gestientem eius uenditatorem. Verum cũ te de eo amare magnopere cœpissem, quod libens faceres ut bene ab omnibus audires, latere te nolui humanitatis illius tuæ, benignitatisq́ documentum, hic etiam testatissimum esse, nec fama sua fraudatum: cum antea Sadoleti nomen, & chirographum in aula Gallica notum sit, & celebre ob literas Pontificias, Sadoleti nomine augustiores iam haberi nostrorum opinione cœptas. Vale. Parisijs sextodecimo Calend. Septembris.

GVLIELMVS BVDAEVS NICOLAO A QVERCETO PRAETORI MEDIOLANENSIVM S.

I eo fato natus essem Nicolaë charissime, ut animo meo obsequi sæpenumero nullo rerũ mearũ incõmodo possem, ita omnia moderãte fortuna, ut utilitas & uoluptas inuicẽ incurrerẽt: id mihi nimirũ fortuna iudulsisset, ut inoffenso cursu iniuncti mihi nup muneris in Narbonensi puincia, Mediolanũ obiter ire liceret: & te mihi cognatione, amicitiaq́ cõiunctum inuisere, honore istic primario secunda fama fungentẽ: prætereꝗ etiã ꝙ alioquin iã diu superare Alpes destinarã ualetudinis gratia, quæ mihi cura præcipua semper erit. Nihil eñ mihi tãtopere cordi est, ꝗ ut naturalem habitudinẽ corporis recuperẽ: quã annos iam quatuordecim atq́ etiã plures amisi, dum literarum magis studiosus, ꝗ lucis cupidus eram. Id autem uiæ diuerticulum opportune oblatum, ut libentius amplecterer, accessit, ꝙ te in muneris tui functione inspice-

re, obseruarecꝙ gestiebam. Rem & hilariter susceptam, & commode iam instructam disturbauit iamiam me uiam initur o nostræ legationis calamitas non obscura, obitus Maximi aulæ nostræ magistri, à quo ipso ueniam in Italiã diuertendi impetrandam duxeram: cuius mors publice lamentabilis. Principi etiam luctuosa, priuatim comitatui eius importuna, mihi eo amplius fortasse calamitosa fuit: nam germano tuo, qui tum mandato eius aberat, quid dãni, tristitiæcꝙ importatura sit, existimo coniectu esse tibi facile. Atqui ita sum eo casu deiectus & contractus, ita omnis mihi hilaritas fronte, oculis, ore, & uultu denicꝙ detersa est & excussa, ut iocari nunc ad te scribens nequeam: nec tecum comperendinatam illam cõtrouersiam epistolari prolusione disceptare: interim dum tu huc redis, aut istuc ego uenio, iustam ipsi litis contestationem facturi, & corãm altercaturi. Sensicꝙ quantum affert impetus lætitia gestiens ad magna itinera haud ægre peragenda, tantum afferre molestiæ, tediįcꝙ uiatorij ægritudinem animi mœstam ad corpus, atcꝙ animum fatigatione conficiendũ. Facilius certe mihi uideor illud uiæ dispendium perferre potuisse, ut Auenione transiens, & superatis Ebredunensibus alpibus Mediolanum profectus, indecꝙ Lugdunũ reuersus, Magnum magistrum assequerer antequam in aulam reuertisset, quàm id uiæ quod feci recta domum cõtendens, etiam si ad itineris compendium nauigationem adieci, secundo Ligeri biduum & dimidiatum diem delapsus continuis imbribus aucto ad summum incrementũ. Tibi uero lætiora ut sint omnia, Deum superoscꝙ omneis precor: tibicꝙ ita defungi clarissima ista liceat prouincia, istinc ut decedens patriæ te parenticꝙ tuæ, gentilibus, ac cognatis restituas: ut suauem, & plausibilem tui magistratus memoriam istic relinquas, & præclare integrecꝙ muneris peregre acti commendatione ornatus, simul Transalpinæ

alpinæ disciplinæ commercio locupletatus, lares tuos familiareis propinquosq; reuisas: specimẽ etiam tui patrio aliquo munere fungendo propius nobis præbeas. Duab⁹ enim his rebus auctum te magnopere, luculenterq; redire spei nostræ non parum refert: quos ingenti quadam expectatione suspensos ad reditum tuum tenes, haud temeraria de causa. Magnum em̃ tibi testimonium præbet prouincialis fama, tanto etiam interstitio locorum exaudibilis. Minutius Mediolanensis Senator, homo summa humanitate præditus, & bonarum (ni fallor) artium bona fide studiosus, admodum fauere tibi uisus est, cum inter loquendum in tui mentionem incidissem. Fratris tui aduentus, cum hæc scriberem, in expectatione domesticorũ erat. Medulla genere Neapolitan⁹, Senator Mediolani hoc anno factus, uir literarum bonarum peritia commendabilis, etiam mihi alioqui charus est. Hunc si tibi iam familiaris quoquo modo factus est, uerbis meis salutabis, cum ita tulerit occasio. Literas unas accepi tuas, quas sexto Calẽdas Iunias scripsisti. His uidere me scribendi uiribus cupide prouocare, homo parum (ut arbitror) scribendis epistolis feriatus: qua in re ne tibi cessisse officio uidear, etiã etiãq; uidero, si tamen mihi diuina benignitate id factitare licuerit per incolumitatem, ac uitæ tranquillitatem. Tu facito isti tuæ ut fortunæ famæq; ita instes, tuam industriam ita urgeas, eo summa curarum tuarum contentionisq; animi incumbat, ut ne secundis tuis rebus populo non secundo in patriã remigres. Vale. Parisijs tertio Nonas Iulias.

GVLIELMVS BVDAEVS SALMONIO MACRINO S. P. D.

ACcepi epiſtolam tuam cum faſciculo literarum, quem mihi Laſcaris noſter reddendũ curauerat, ab Legato Venetorũ (ut opinor) acceptum. In quo literæ erant ad me hominum doctiſſimorũ: inter easq́ Longolij epiſtola, qui nũc Venetijs agit, bibliothecamq́ copioſiſſimã pro arbitratu recenſet: id quod ſi mihi contigiſſet, ſummi loco beneficij ampliq́ eſſe ducerem. Mire delectatus ſum Caſtrenſibus tuis iocis: in quibus lectitandis placere mihi fortaſſe potuiſſem, niſi nimium te ſubmittens, extra numeros militareis poneres, ac penè dirueres omni ære laudis atq́ exiſtimationis. Enimuero hic uocẽ attollere opus eſt, ubi tute adeo deijciẽdum cenſes. Scilicet hoc mihi perſuadere ſperaſti homini ueteratori, inter centurias fabrum atq́ miniſteria in caſtris Palladis eſſe te aut cenſeri? quem ſciam omni ſuffragio ordines hic ducentium, dignum eſſe qui honoratiſſimo loco principiorum tabernaculum habeas. Quanquam in hac re iudicij mei fidem magis, quàm famæ prærogatiuam ſequor. Quare cum ob unam rem aut alteram non deterrime geſtam, dignum me cenſueris appellatione honorifica inter Anteſignanos & Principes: caue tu inter Triarios (quod ſcribis) poſthac te ſuccenturies, aut alium tibi quæras, qui cum hoc ludo te oblectes. Etenim per Palladem ipſam, cuius numine auſpicijsq́ rem gerimus, iſto tu ioco non uereris ne rei literariæ male ominari uideare? qui egregie doctum hominem eò loci etiã poſt ſubſidia colloces: ubi ſi unus aut alter manipulus itidem doctorum aggregandum ſe duxerit, quid cauſæ eſt, quin res literaria ad Triarios redijſſe dictitetur? At hoc prouerbiali ſermone literarum decus, atq́ auctoritatem in ancipiti eſſe ſignificatur: quod omnino ominari ipſe grauarere ſi quis te percunctaretur. Sin pergis obſtinate inter Triarios manere, certius nihil habeto, quàm me tibi ſtatim de-

nunciaturum contubernium. Malim em̃ è Principũm manipulis numerisq; expungi, quàm tanto interstitio à te dirimi, nec recte nec ordine, cuius commilitio gaudeo. Satis hoc ad iocos. Accipe ad seria. De Annotationibus in Pandectas multum te propensius posthac amabo, qui iam me de ijs non appellaturum esse spondes: qui utinam cauere etiam posses neminem eo nomine petiturum: nam sæpe hac de re interpellor, quod mihi molestum esse cœpit, ex quo quidem certe causam esse sensi quamobrem inchoatã rem abijcerem: iacturamq; laboris nõ modici facerem, potiusquam actam rem agerem (quod est in Prouerbio) aut mihi negocium non necessarium facere perseuerarem. Omnino huiuscemodi commentationibus animum appellere, adhiberecq; contentionem nequeo: non quod magnopere uerear obtrectationem quorundam pertinaciũ (Quandoquidem longe propensior est gratia ab ęquis & bonis, quàm liuor ab iniquis: isq; non ex professo, quantum quidem uiderim) sed aliquos iam uidemus huius laudis petitores certatim existere: quibus in suo foro ut cõcedam, æquum esse facile mihi cupideq; persuadeo: præsertim cum exercitationis huiusce alius mihi campus pateat, in quo animi causa expatiari gestio, si ocij fruendi rationem confirmare constituereq; possim. Accedit q incõmoda corporis constitutio cum ætate ingrauescens, sæpe mihi stilum stomachanti è manibus excussit, cum cõmentarios huiuscemodi retractare longo interuallo instititissem: in quos miscellanea adnotamenta uariæ ac multiplicis lectionis regesseram non pridem, ea spe ut prima quaq; occasione exirent, ordine structuráque per ocium informati. Id quod si postulatis amicorum me dedens, facere nunc mediter, animiq; ad id languentis partes ciere, & euocare ad munia quanque sua protinus obeunda, uereor mediusfidius ne obsequium detrectent. Qua ratione adactus sum

Mineruam ut ducem sequerer, auctoremq́ constituendæ Philologiæ atq; tuendæ, quæ longi temporis uel inertia, uel turbulentis rebus meis dissoluta fuerat. Cuius numinis afflatus, ut ea parte reflaccuit, quæ spectat ad scriptiones refractarias, commentationesq́ pugnaces, Martios illas quidem spiritus poscentes, nec minus Bellonæ quàm Palladis instinctum: cuiusmodi mihi cordi fuerunt ætate uegetiore: ita me nunc acuit & promouet ad eam contentionem, quæ placide pacateq́ inferuescit: & ut aduentanti ætati haud dubie cõgruentior est, sic iam me iuuare magis cœpit lectio, ac meditatio ad eam philosophiæ partem uergens, quæ rationes ferè suas ad Spei fanum refert, ut in tuto deponat: ea non ita multum elaboranda ducens, quæ ut præsentaneam ipsa causam habent, sic fluxam etiã & caducam. Gratum est mihi & iucundum, quod in clientelam transieris maximi dispensatoris, qui magister est aulici ministerij, quasiq́ decurio magistrorum. Nullus est enim qui summo actui admoti sunt à Principe, cui amplius uberiusq́ cupiam: quippe quem nouerim ipse inter comitatus interioris primores uiris bonis, & doctis bene, & prolixe cupere: id quod experimento cognoui: cum etiam alioquin à nobis amandus sit, optatisq́ beandus, qui Ianum Lascarem nostrum uirum literis, literatisq́ deuotũ, in prima commendatione semper habendum esse duxerit. Diui approbent id quod tibi forte fortuna contigisse gaudeo. Deamo te de Dracone meo, cuius tibi in mẽtem uenit, is salutem tibi per me fœnerato refundit. Vale, & eam in spem feliciter progredere, ad quam tibi aditum doctrinæ existimatio patefecit. E Marliano nostro Cineralium die, quæ sic Hilaria excipiunt, ut mœstitia gaudium immodicum. Saluta mihi Lascarem illum nostrum, quem spero iterum cum comitatu huc uenturum ad Resurrectionis Natalem, nisi Rex aliud statuerit.

GVLIELMVS

GVLIELMVS BVDAEVS PETRO AMICO SODALI FRANCISCANO S.

CVm in urbē negocij causa uenissem ex Marliano meo, literas mihi tuas ad se ostendit Franciscus Deloinus: homo ut tibi amicissimus, sic mihi cōiunctus omnibus propè numeris officij & familiaritatis. In his cum locum unum legissem, quo in loco Budæi meministi, in memoriam statim redij earum literarum, quas tu ad me pridem scripsisti. Quæ etsi ipsæ erant eiuscemodi, ut uicissitudinem magis officij per ocium postulare, quàm respōsum primo quoq; tempore faciēdum uiderentur: tamen in religionem trahi posse existimaui, aut iniuria affectæ amicitiæ, quæ inter nos iam olim intercessit, aut neglecti desertiq; officij, quod ijs non rescripsissem: quanquam rursus quod postea in hac urbe coràm tecum uerba feci, literarū id uicem supplesse uideatur. Itaque ut illam scribendi moram, cessatioēmq; purgarem, ἀμοιβῇ τινὶ προσθετὰς καὶ τῷ ὑπερμέτρῳ mihi faciendum esse duxi, ut desitas scribendi uires inter nos lacesserem, quasiq; intermortuam amicitiæ memoriam inter nos exuscitarem. Magnam autem uoluptatem ex literis tuis accepi, quibus ab ipsis facile intellexi, qui sit animi tui habitus, quod consilium tuum sit, & propositum. Video & cerno quantopere distrahētibus te curis & officijs tuæ professionis, in diuersumq; trahentibus à literarum bonarum cultu moribus & institutis sodalitatis uestræ: tamen contrahas tu teipsum, difficultatiq; obluctaris, quo impensius ad studia philosophiæ nitidioris, disciplinarumq; probatissimarum incumbas. Qua in re ęstimanda, genium lautioris huius Philologiæ ipse sanè admiror: numenq; adeo Musarum sanctiorum agnosco, &

ueneror: cuius afflatu inferuefactus amor doctrinæ elegantis simul & solidæ, nulla ui restingui potest aut consopiri. Ipse me adeo plerunque percitum diuino illo instinctu ita sentio & experior, abduci alia ut oblectatiōe nulla possim à Philologiæ meæ complexu, obseruantiaque philosophiæ: quam adhuc ipsam uerecunde, religioseque attingo. Nec reperire est (ut opinor) queis aliter res cesserit, ex ijs quidem certe qui auspicatius ac beneuolente Minerua in officinam philosophiæ disciplinarum parentis expoliendos se dederunt. Verum huius notæ studiosorum haud scio an rariora sint exempla, quàm ut multos hoc æuo laudare auctores huius instituti possimus. Scelerata enim cupiditas ambitionem complexa nefas esse non arbitratur Mineruæ, Musarumque uirginitatem imminuere. Quo fit ut communis prudentia, qua hominum multitudo publice priuatimque ducitur, à philosophiæ sacramēto desciscēs, in partes stultitiæ transeat sollicitante cupiditate, uastaque sit solitudo hodie in præsidijs philosophiæ: ut mirum sit philosophiam non modo scitis popularibus, sed etiam prudentum responsis eiectam è medio & explosam, adhuc tamen subsistere in hominum memoria posse: nomenque suum seruare uenerandum, & augustum. In quo perpendere licet animum aduertentibus uim uirtutis, & honestatis: quarum commentatio propria est philosophorum. Nam ista professio licet paucissimos habeat amatores, admirandam tamen sese præbet omnibus: documentáque sua probat splendore maiestatis, ijs etiam quos meliores non efficit. Quo facile iudicare possumus, ac debemus, in hac deprauata natura ob primi parentis admissum, rationeque animi principe affectibus subacta, igniculos tamen remansisse uirtutis, ueritatisque reuerentiæ: tametsi exiliores, quàm ut per se ipsi exuscitari flagraréque amore iustitiæ possint: nisi aut philosophiæ hortamentis, aut diui-

nō afflatu spirituque superne cieantur. Ob id ætates priscæ ingeniorum fœcundissimę philosophiam magno longóque nixu peperere, parentem ipsam futuram honestarum disciplinarum, uitǽque humanioris, id est propius accedentis ad ingenium primi parentis nondum labefactatum. Sed (ut sunt humana ferè in deterius prona) eousq; tandem uaniloquentiæ uentum est, ut officinas quidam eorum (uiri alioqui summi) instituerint: in quibus ita perpoliri posse animos moresq; confidebant, ut ui nec humanæ nec maiori cederet uirtus humana. At inane id Mangonium, uanitatemque professionis fuisse, non naturæ deprauatæ instaurationem, mores ea uia philosophantium documento mox fuerunt, quorum uitio philosophiæ nomen euasit in ludibrium. Quibus autem philosophis sapientiæ Christi auditoribus esse contigit, sacramentorumque compotibus: ij demum philosophiæ germanæ atque insontis sacra cerimoniasq; interpretati sunt scite & enucleate: qua una magistra & præeunte rationis, iustitiǽque diuerticula constitui possunt, in uiamque reduci: ratio oblæsa corruptáque sarciri, mensq; errore sæculi circumuenta in integrum restitui. Qui igitur in uerba sanctæ huius magistræ, ducisq; uitæ adacti, è statiuis eius se subducunt aut proripiunt, ut in ordines ipsi numerosq; eorum centurientur, qui stipendia faciunt auspicijs fortunæ, quid aliud ipsi quàm exilium sibi consciscunt ab honestatis, beatǽque disciplinæ contubernio, & à tranquillitate uitæ, diuersoribque ueritatis? Ac mihi quidem nostram hanc uitæ conditionem consideranti, undique sanè infestam atque profanam, uideris ipse uelut emeritis stipendijs uoluptatis, cupiditatis, ambitionis, angoris, quibus quasi ob noxam primigeniam dedita est uita communis, ad sortem aliam te contulisse liberiorem, munitiorem, & procul à tumultu

securam:nosq; hic in æstu curarum, in affectuum carnificina, in trepidatione deniq;, conflictationéque reliquisse. Quod si mihi optare genus uitæ diuina daretur benignitate, nihil præstabilius esse duxissem, aut mihi magis optãdum, quàm ut curis his domesticis uacuus, sensibusq;(ut ita dicam) omnibus captus: quod quidẽ ad res externas, & aduentitias pertinet, quodammodoq; torpens ad commoda iuxta atq; incommoda corporis, & fortunæ: ipse animi feriati munia, officia, uires contrahere in obsequium philosophiæ & addicere possem, in ueritatisq; contemplatione ac rerum æternarum expectatione spiritum effundere. Ad quod ipsum fastigium uitæ, quum uestrum institutum professionis ingentem uobis gradum fecerit (eo ipsum liberius & remotius ab imperiosa grauiq; tyrannide cæcorum affectuum rationem opprimentium, quo affectuum ipsorum materiam argumentumq; simplicius à uobismet ipsi amandastis) luculẽto utiq; interuallo nobis anteuertistis, ad eandem animi tranquillitatem, anxietatumq; metam cursum contendẽtibus. Hoc cum uobis cõmune sit, qui posthabita gentilium, cognatorumq; charitate, calcata contentione quærendæ, amplificandæ, componende fluxarum rerum possessionis, ab egestate cognomẽtum affectauistis: quàm reliqua pars hominum cupiditati seruiens, imprecatur inter diras: tu in tanto, tãq; illustri sodalitio præcipuum unum habes, quasiq; ad eam uiam, quam ingredimini amplum quoddam uiaticum large suppeditaturum: ut qui utriusque linguæ copijs & apparatu uti facile possis, & libere ad cultum atq; obseruãtiam philosophiæ, quæ commentatio mortis est: unde rediuiuam uitam uobis, nobisq; promittunt oracula fidei exploratæ, ac pro comperta habitæ. Mihi uero quo minus uergente iam uita atq; etiam impulsa ab aduersa ualetudine, ociose pleneq; fruar ijs bonis, quæ mea sunt (si quid tamen nostrũ

ac non

ac non precarium habemus) certe quibus in ipsis fortuna manus iniectionem non habet, uehementer nunc obstat familia adaucta earum rerum procuratio: quæ nihil ad eã rem pertinent, quæ mihi cordi est in primis. quãquam tuendæ œconomiæ fines contraho, quàm fieri potest angustissime: ut uberiorem partem animi contentionis impendam Philologiæ, cuius semper antiquissimam curam habui. Proinde μακαρίζω σε φίλτατέ μοι τῶν σπουδαίων, πρῶτον μὲν τῆς εὐσεβείας ἧς ἔφθης ἐπιτηδεύσας, καὶ διατελεῖς ἀντεχόμενος. ἔπειτα δὲ καὶ τῆς γε τῆς φιλοσοφίας τῆς τε ἐγκατασκευῆς, καὶ τὰ ὑπὸ τῶν λατίνων δὴ καὶ ἑλλήνων σεμνολογούμενα συνεσκευασμένης. ἣν δὴ σὺ μόνος, ὡς οἶμαι, ἐν ταύτῃ τῇ ἑταιρείᾳ ἀσπάζῃ τε καὶ καταφιλεῖς. αὕτη γάρ τοι ἡ ἐμπειρία τῶν πιθανῶν τούτων λόγων καὶ καλῶν, τὸ σεμνὸν δήπου τῆς φιλοσοφίας τῆς ὀρθῆς καλλωπίζουσα, πρὸς δὲ ἐπιφανῆ σε ποιεῖν καὶ ἐξαίρετον ἐν τοῖς πολλοῖς (εἰ δή τι σοὶ τούτων μέλει) ἔτι καί σε διὰ πολλῶν ἂν τῶν ἐνοχλούντων ψυχαγωγοίη, τῶν τε ἔπιπαν, καὶ τῶν περὶ τὸ ἐπιτήδευμα τὸ ἡμέτερον. Vale. Parisijs quarto Idus Feb. Hæc ad te scripsi in uicum meum rediturus, ubi hyberna æstiuáque huius anni studijs meis constitui procul urbis strepitu.

GVLIELMVS BVDAEVS ADOLPHO ROBOREO S. P. D.

Hilaribus epistolam tuam accepi ad uesperam cum libo strenario intrita Agrippinẽsi, aromaticaq; cõfecto. Quod opportunius mihi sanè redditum est, quàm si Calendis Ianuarijs accepissem: quo die scilicet tu strenã mihi cum epistola destinaueras. Siquidem qui dies sequenti nocti illuxit, primus is fuit ineuntis ieiunij quadragenarij: quod uelut decumanum tempus ecclesia

Seruatori nostro sacrauit, & dicauit. At eo tempore esitari solere huiuscemodi bellaria, ex literis tuis noui: & mihi cō sentanea tempori esse uisa sunt. Id ego libum ominis gratia, sanciendæq; inter nos amicitiæ libatū, statim inter eximios amicos partitus sum, qui lautis ipsi sępe muneribus impertire me solent: quo latius scilicet humanitatis tuæ officium pateret: cum alioquin ipse cibis aromate conditis non nisi parce uescar, quod experimento longo ea cōperi grauedinem mihi ciere. Velim autem ita existimes; tanta me animi grati suauitate perfusum ob illud munus tuum fuisse, mihi ut magnopere in eo gratulatus sim. Et muneris gratiam non dico auxit & adornauit, sed penè obscurauit & imminuit literarum tuarū comitas, in memoriam me reducens humanitatis tuæ, singularisq; facilitatis atq; exosculandæ: quam in te animaduerti, cum ad me uisendum adijsses anno superiore hominem tibi ignotum. Qui etiam ultro beneficijq; loco poposcisti laborē describendi libelli, quem ad Erasmum Roterodamum missurus eram, quo me ea cura leuares: quum alioquin etiam in aditus, congressus, colloquij ratione, illustrem quādā & eminentem in ore, in uerbis, in oculis, omniūq; in corporis affectione probitatis notam præferens. Obsecro te mi Adolphe, ecquid in me, aut in meis scriptis uidisti, & æstimasti dignū ea obseruantia, quam tu mihi uel absenti exhibes? præsertim cum nec opera mea usurus sis, nec plumeo ramento rationes tuas aucturus, aut adiuturus ob meā amicitiam? Equidem nihil te eiuscemodi uidisse scio, nisi si errore lapsus es. Quare istius uoluntatis tuæ conciliationē tam propensam, nec ingenio meo, nec industriæ, nec officio acceptam unquā referam: sed ingenij tui candori, quo si tu ipso in patria quoq; sæpe uteris (ut omnino facere te opinor) necesse est apud omneis ordines istic esse te charissimum. Vale. & existimato non admodum à proposito te

aberrasse, cum animi tui beneuolentiam effundendam in me censuisti, ut quidē in hominē externum. In uilla nostra decimoquarto ab urbe lapide, octauo Calend. Martias.

GVLIELMVS BVDAEVS CLAVDIO CANTIVNCVLAE S.

Pistolium tuum tertio Calendas Februarias scriptum, accepi circiter dimidiatum mēsem Martium. Præterea nihil à te literarum accepisse memini post illud epistoliū, quod obiter ad te scripsi equo iam admisso: cum per urbem nostram iter facerem, eo tempore exinanitam fuga hominum propter pestem in uillas secedētium. Corradum tuum nec uidi, nec literas tuas habui: id quod te magnopere conturbare nō debet. Nam diu iam hoc in uico domicilium potius & magis frequēs habeo, quàm in urbe, etiamsi utrobiq; domum habeo: nec in urbē, nisi inuitus commeo, & negociorum causa. Quæ tamen domi meæ literæ ibi redduntur, ad me nō longo interuallo mittuntur ab ijs, quos ibi collocaui. Hoc modo quotidie literas accipio ab amicis exteris, iuxta & municipibus meis. Tu uelim tibi psuadeas Claudi mihi charissime, siue Corradum, siue aliū mihi cōmendes, libentem me facturū (idq; tuo merito, q ultro me ad amicitiā singulari humanitate puocasti) ut homines à te mihi cōmēdati, intelligant te mihi charū esse, meq; ita esse animatū, ut bene & accurate mereri de te cupiā: ne tibi cessisse in hac uicissitudine uidear exhibendæ humanitatis & bñuolentiæ, cū res ita tulerit. Reliqs in Pandectas Cōmētarios nec edidi, nec editurus sum, nisi alia mihi opinio sedere in pcordijs cœperit. Quare uan° iste rumor, aureis uestras pepulit. Volo eñ ijs gratificari, q mihi hoc laudis argumentū subducere gestiunt

quos etiam ipsos, si integrum adhuc esset, facile ipse pate-
rer id mihi præripere, quod subducere instituerunt. Lau-
dis enim mediocris iacturam, cum laboris ingentis com-
pendio haud ægre compensassem. Vale uir amicissime. In
Marliano nostro quinto Calendas Aprileis.

GVLIELMVS BVDAEVS PE
TRO BEMBO S.

D me plurimum amandum (id quod antea
euenisse tibi dicis) quibusnā philtris impul-
sus sis, conijcere ipse nequeo: quí in meis scri
ptis, quibus solis innotescere tibi potui (ut
opinor) Venerem nullam agnosco: quæ ho-
minem te mihi eximię elegantiæ, ingenij solidi, selectę do-
ctrinæ, gratiæ exuberantis conciliare potuerit: quum hęc
omnia amoris honesti lenocinia, parum meis in scriptis,
mea etiam sententia eluceant. Quare si ultro me amasti,
aut erroris id fuit, aut ingenitæ tibi charitatis in homines
propensæ earum literarum studiosos, quibus tu inclarui-
sti. Sic mores in Longolio, dotesq; animi eximias admira-
tus, ultro tute illi beneuolentiam opitulationemq; tuam
detulisti, ac reo peregrinitatis etiam studium atq; patroci-
nium. In quo facinore suscipiendo ac tuendo coniunctam
opportune nactus es uoluntatem Iacobi Sadoleti grauis-
simi tui collegæ, uiri non modo antistitis, sed etiam præ-
stantis, omnibusq; ornamentis ciuilis uitæ & elegantis
uberrime præditi: qui cum ipso tenacibus glutinis concor
diæ, ualidis ac multis retinaculis amicitiæ iuratissimæ, cō-
pactæq; beneuolentiæ, quum deuinctum esse te ex literis
tuis aliasq; intellexerim, nullum tamen ius inter uos pro-
pensius intercedere, uberiusq; ad amicitiam tuēdam exi-
stimo (id quod tu in illa tua eleganti nomenculatura cau-
sarum

ſarum coniunctionis ueſtræ prætermiſiſti) quàm incredibilem quandam indiſcretamq́ꝫ ſimilitudinem humanitatis, comitatis, probitatis, eruditionisq́ꝫ rectæ & iuſtæ ad amuſſim priſcam exactæ, lepore exoſculando conditæ ac iucundæ. His animorum inſignibus, quaſi quibuſdam illecebris honeſtatis, philtrisq́ꝫ adeo philocaliæ ſi captum eſſe me dicã, ueſtriq́ꝫ amore flagrãtem, quid cauſæ eſt tandem, quin fidem mihi protinus accommodare uos debeatis? cum ad conſciẽtiam ueritatis accedat iudicij ueſtri candor, qui ex quibuſdam ipſe quidem documentis, quæ exierunt ex officina noſtra, perſuadere uobis potuit honeſtatem me & probitatem inter numina mortalia magnopere colere atq́ꝫ religioſe. Non pridem uero exiſtimabam, & dictitabam Longolium iam tuum beneuolente eo Ioue natum eſſe, quem Græci Philium uocant & Hæteriũ, ut cui tantarum amicitiarum opibus auctum eſſe cõtigiſſet, præſidijsq́ꝫ firmatum & ſubſidijs. Nunc ex ijs quæ ad me ipſe ſcripſit, intellexi non minus eum Xenio Ioui curæ eſſe. Quippe qui in urbe illuſtriſſima hoſpitium regium inuenerit (ut ipſe commemorat) non quæſitum, ſed oblatum: dignũ mediuſſidius, in quod cũ Veneris pellice altera Vulcani coniuge, Fors fortuna diuerſet, omniaq́ꝫ fata hilaria, benignaq́ꝫ immigrent. Quod te in ære meo eſſe dicis, habeo gratiam quàm maximam, & accipio quod das: à teq́ꝫ libens contenderim, ut me meaq́ꝫ pignora pro Antidoro offerre tibi liceat. Quod ſi mihi iam indulges (uideo enim facilitatem tuam) ſtatue quo in numero non ultimo ἐμέ τε καὶ τἀμὰ φίλτατα eſſe uelis: quando te ego collegamq́ꝫ tuum in calendario meo ἐν τοῖς τιμιωτάτοις ἐμοί τε καὶ τοῖς πασὶν ἔταξα. Vale. E Marliano uico noſtro, ſexto Calend. Martias, Anno. M.D.XX. more ueſtro, non noſtro Ciſalpino, qui annos auſpicamur à natali Reſurrectionis nobis oraculis promiſſæ.

GVLIELMVS BVDAEVS IACOBO SADOLETO S. P. D.

Ta me affecit epistolæ tuæ lectio Antistes grauissime, quam ad decimũ Calendas Martias accepi, statuere uix ut possim, suauitatẽne maiore perfusus, an admiratione fuerim: suauitate in cursu orationis puræ, emendatæ, nitentis ac disertæ: admiratione ob eximiam probitatem, animiq́ candorem, comitate ipsa quidem graui condita, & iucunda: cum interim animaduerterem excellentissima ista dignationis tuæ, personæq́ ornamenta, sua quadam, decoraq́ urbanitate locupletata esse & expolita: quam honestissimæ institutionis ingenuæq́ educationis alumnam esse facile est iudicare. Facereq́ nõ potui, quin Longolij olim nostri, nunc uestri consilium ipse tandem probarem, quod is corãm mihi probare non potuit: nuncq́ demum animum eius intelligo, nexum ita fuisse atque obstrictum usu & admiratione humanitatis uestræ (tua scilicet atq́ collegæ tui Petri Bembi, qui te unus (ut arbitror) ijsdem uirtutibus æquat) adduci ut nequiuerit nec propinquorum, nec amicorum precibus, nedum nostris monitis, aut paucorum auctoritate, qui de eo mereri præclare cupiebant, quo minus uadimonium id obiret, q̃ benignitas Pontificia cum uadata erat. Me uero cum eo miserum esse censeam, quod exiliore ipse quidẽ animi dote præditus, amore flagrans non minus, ad literarum bonarum studium me contulissem cum omnibus fortunis, q̃ ipso animus utiq́ humanus tanq́ coniugio quodam cum Philologia iungit; insuper nec in tantã, tamq́ pronam facilitatem inciderim peragendi curriculi studiorũ: nec in homines incurrerim, qui ardenteis mihi spiritus alerent aut opitulatione aut cohortatione. Sumq́ eorũ, ut uideo, simi

lis, q̃bus cũ ipsis stipẽdia iam multa peracta ac propè emerita sunt, rei militaris disciplinã uidere sub missionis tempus cõtigit constitutã cõmode & indulgent. Tãetsi inter exauctorandos ipse nũc potius, q̃ inter ueteranos cẽsear aut missionẽ flagitãteis: ualetudine utiq; causarius & curis œconomicis, non etiã animi languore atq; remissione. At Longolius felix, cui oĩa obtigere pcliuiora, apparatiora, instructiora, cũ eo ut animi quoq; alacritatẽ naturæ benignitate subnixiorem, uegetaret cõuictus hominũ hui⁹ instituti Principũ: mihi adeo ut nõ tã tædium laboris ille sentire, q̃ plausus spem & palmæ fouere uideat. Id quod à me animaduersum & ppensum, efficit ut altius opinione nostra cõsiliũ eius fuisse in posterũ defensurus sim aduersus eorũ puicacẽ opinionẽ, qui cũ multa ipsi causa ei⁹ ampla q; & uellent & cuperent, ægre tulerunt hominis fastidium (sic eĩ interpretanĩ) domesticis ac patrĳs necessitudinibus externas peregre q; cõtractas amicitias anteponentis. In cuius hominis ornamentis si fati benignitas ea perferat, quæ frons & auspicatus efflorescentis ipsius opinionis pręfert, nimirũ uestra amborũ in eo elucescet existimatio & claritas integritatis, pbitate illa quidẽ humanitate, comitate, fide, omnibusq; uirtutib⁹ elegãtioris uitæ apta atq; cõserta: q̃bus incrementorũ istic suorũ patrociniũ, ac præsidium acceptũ se referre ipse testificari solet. Atqui si quisq; est hominũ doctrina præstantium atq; auctoritate, cui obstrictum maxime fateri se & profiteri animi generosi quempiam pudere non debeat, profecto tu is mihi esse uidere è longinquo æstimanti, aut tui similis alter eodem luto factus, beneficij non exprobrator, cuiusmodi te esse ex literis tuis agnosco. Cum etiam in collega ac Theseo (ut ita dicam) tuo, eadem lineamenta oris probi, animique peringenui, honestatis amore suffusi, imaginer ipse mecum; cuius spectrum in literis tuis asseruo, quem ideo

dignum esse censeo, qui in eundem tecum, aut parem gradum laudis adoptetur. Tu uelim existimes animo me quam gratissimo accepisse beneuolentiam tuam, quam mihi expetenti haud grauate despondisti pronuba epistola æmula priscæ doctrinæ. Cui si parem hanc Cisalpinam, ac ieiunam nostram facultatem dicendi, nec perinde ductilē orationem esse posse sperassem, conarer ipse quoque huius animorum coniunctionis ac fœderis formulam concipere, in æquum & decorum modum amicitiæ studiosæ ac philosophiæ cupidis congruentis: quæ nos ipsa tanto interstitio sortis locorumque diremptos, haud secus ac ciues, eiusdēque ordinis homines consociare posset. Vale uir ornatissime. E Marliano uico nostro ad quartumdecimum ab urbe nostra lapidem. Sexto Calendas Martias. Anno. M.D. undeuicesimo, aut etiam uicesimo, more uestro.

GVLIELMVS BVDAEVS CHRISTOPHORO LONGOLIO S.

Ilaribus ad uesperam literas tuas accepi cū Iacobi Sadoleti literis, ac Petri Bembi, hominibus tibi amicissimis, ut eorum testantē elogia. Hominem uero te felicem, ac beneuolentibus Gratijs literarum istarum studium auspicatum: cui in urbe incolæ id contigerit, quod ciuibus in suis oppidis usu uenire non sæpe solet, tātorum ut uirorum ad unguem absolutorum amorem, suffragationem, patrocinium, tam propēsa emerere ere. Ita autem mihi propitiam detur esse Mineruam, ut causam hāc unam satis esse credo, quamobrem domo sese extorrem homo literarum cupientissimus faciat: consuetudine ut uti possit, officiorumque uicissitudine huiuscemodi uirorum rei literariæ principum. Tametsi doctrinæ & eloquentiæ

quentiæ splendorem, humanitatis, comitatis, ac modestiæ peringenuæ dignitas & species obscurat ac præradiat, in utriusq; literis eluce͂s mirifice. Ipse dum in aula uersabar, eorum nomen celebrari magnopere, intellexi Principis etiam opinione: Pontificisq; epistolam unam uidi à Sadoleto subscriptam: in qua stilum admiratus sum ad decorū attemperatum grauitatis, ac dignationis Pontificiæ: purū atq; latinum. At nunc in ea epistola quam ad me scripsit, in qua suus ipse totus est Sadoletus, Tullianam phrasin animaduerti, parum hac ætate usitatam, characteris prisci non adulteratiq; exemplum. Certe ad utrunq; religiosius posthac, atq; etiam cunctantius consultiusq; scribam: qui mihi eruditionis suæ documentum luculentum paruo specimine dederunt, scilicet (quod aiunt) leonem ab unguibus. Ad quos tu ipsos (si dijs placet) uiam iamiam initurus, equumq; propè admissurus, epistolas me expedire, ac uelut è penu literaria atq; etiam promptuario quodam facundiæ promere censuisti, & tandem extudisti: cum etiã tum ipse sarcinas componerem, tumultuarie in uillam migraturus. Prædiceres igitur ut lectissimum quodq;, bellissimumq; huiuscemodi uiris apponerem accurate & religiose. Id quod cum non feceris (ut satis meministi) illud saltē mihi cauere ab ipsis non grauabere, quibus tu adeo commendatus es: ne fraudi sit nobis uiros eloquentiæ primores lacessisse, cum auctoritati tuæ tribuere me id uolueris, periculumq; receperis, nec ipse negare tibi amicitiæ munus sustinuerim. Id tu si bona fide mihi accurauerís, Supræfectum Ruzæum placatiorē tibi ipsa placabilitate præstabo epistola priuatim elaborata: aut mihi infensum reddam, litemq; meam uestræ controuersiæ faciam. Iam de te hominem coràm non semel aggressus sum, inopinatòque adortus, sed in urbem nō nisi negocij causa uentito: & hac hyeme morbo mihi inusto, quem iam annum hunc quar-

tumdecimum circumfero, nec excutio, conflictatus sum grauiter, & ad inertem usq; animi deiectionem. Quare solitudinem captare institui, quãtum per officia uitæ iniunctæ licebit, & rei œconomicæ procurationem, quam detrectare nequeo. Quod de Annotatiõibus scribis frustra est, & iocari te suspicor, qui satis nosti (ut opinor) quid mihi sit ea de re animi. Iam id mihi nomen expunctum satis esse confido Alziati fide: qui expromissorem se obtulit ultro ille quidem & obstrinxit me tacente, quo scilicet fidẽ meam solueret. Is cum sit longe me locupletior, præsertim in ære suo: aut etiam in suo, meoq; simul (neq; enim planè facultates eius nosse licet ex eo genere, quod in manu mihi fuit) cautum sanè mihi pulchre esse autumo, neminem eo nomine postea petiturũ: eorũ quidem certe qui animaduerterint, non modo felicem eum fuisse in contrectandis Pandectis Florentinis, & penes se habitis, sed etiam qui industriam eius, & solertiam in sarciendis locis bona fide æstimarint. Nam populo cautum est egregie prædibus ac prædijs, ut dicitur. Prædes appello paradoxa & dispunctiones, & alia quæ ille uelut conductor, ac redemptor sartorum, ac tectorum iuris tuendorum edidit. Hanc ipse redẽpturam operis cum uicerit, nihil utiq; iam ad me ptinet eiusce rei, cuius ipse manceps factus est omnibus (ut opinor) approbãtibus, dũtaxat qui digni sunt & idonei, quorum nomina sint in albo. Itaq; hanc tibi atq; omnibus renũcio pollicitationem, quam feceram. Digitum ille sustulit, & conducenti cessisse me testatus sum. Quid est igitur iã, quod hac de re me appelles? Abunde est mihi si bona fide mecum egerit, de ijs quidem certe quæ à me inchoata utcunq; erant, si tamen illa quadrare possunt operi ab eo instituto: id quod mihi uidetur ipe existimasse. Quod si quibus in locis in speciem opus ipse ex rediuiuo, quasi nouũ extruxit, bona fides hoc poscit, ut mea rediuiua sint. In his

Igitur utrum fidem ipse bonam agnouerit, secum ipse aut cum amicis statuat: ego rem deducere in iudicium hominum non statui. Librum eius dispunctionum legi lectione tumultuaria & interrupta, cum nuper in urbe essem ob negocium accitus. Multa præclare ab eo animaduersa, & constituta, restitutáque mihi uisa sunt: idq; ipse affirmaui inter homines, qui non satis mentem eius, sententiámque capiebant: & ille nonnulla acrius ac felicius deprehendit, quàm explicauit ad captum plurimorũ. Librum cum uenalem diu non inuenissem, utendum ab amico ad paucos dies atq; etiam horas rogaui. Est tamẽ locus unus, in quẽ incidi lectione subsultante. Neq; enim seriem ducere uacabat in chartarum euolutione. Locus est (ut meminisse uideor) in titulo, Si certum petatur. libro duodecimo Pandectarum. Quo in loco cum quindecim mutua uulgo legatur, ipse quindecies sestertium legendum affirmans, ait me (ut uerum est) hãc locutionem, centies centena millia sestertium esse interpretatum, séque mecum sentire. Sed ea ab antiqua lectione argumenta in libro meo collegisse: quæ sicui calumniari collibuisset, dissolui facile atq; refelli possent: me scilicet ille quidem aut inscitiæ pudendæ nota, aut certe negligentiæ aspergens, aut inuenti autoritatem eleuans. Et ipse tamen locum unum Liuij citans, quem nõ memini, ait se firmissimam columnã operi meo subiecisse: quæ me hominem (ut ipse inquit) quamlibet oculatum fugerat. Quo fit si homini docto credimus, ut inuenta illa mea de Asse, & rei nummariæ ratione constituenda (quæ ego magno labore atque animaduersione non oscitante in eum operis titulum haud ipsum paradoxum, construxisse gloriabar interdum, & nunc etiam dicere nõ uereor) leui momento ruitura, & primo quoq; impulsu collapsura fuerint: nisi columnã illam adamantinã operi meo homo sanè doct⁹, & ingeniosus obiter affirmauisset.

Me miserum si ita est, nec uenia certe dignum, nec misericordia, qui tantam operis fiduciam præ me toto in opere tulerim: quod tibicinibus multis atque impeditis tam leuiter fultum sit, ut unica columnella ab Alziato, aut alio forte reperta, omnibusque obuia, instar eius fulturæ nō modo præstare, sed etiam luculenter superare uideatur. Vnde fit ut argumento si mihi operis laus suscepti, quasique inchoati, Alziato probati, perfectique debeatur: quippe qui rei cōpertæ argumenta tantum adumbrauerim, cum ille ueritatis demonstrationem postea expresserit: nutantem rei opinionem confirmarit, operi columen addiderit: denique (ut dicitur) Colophonem commentationi imposuerit: cum interim ineptus ego tanto errore ducerer, ut decē plureisque huiuscemodi columnas nec deterioris marmoris, nonnullas etiam eiusdem statuisse, ac confirmasse operi iam solido existimarem nec labefactabiles. Quas omneis sanè uereor ut ipsi Alziato satis ociose percensere, arbitrarique uacauerit, oculis quidem proprijs, non uicarijs. Nam primū uix ei licuit id facere rebus in grauioribus occupato, ut ex ijs quæ scripsit, coniectu promptum esse uidetur: multiplici enim, multaque lectione uidemus & accurata eum occupatū fuisse. At libri de Asse plena, iustaque lectio, atque animaduersio acrem, & multam intētionem poscit. Deinde in superiore loco explicando, in quo operis ipse particulam architectonico oculo mensus est, diligentiam suam, animaduersionemque nec mihi unquam probauerit, nec tibi ut opinor. Sacramento enim iusto contendere cum eo non dubitarim, iudicemque ipsi ex numero acrium hominum & peritorum ferre: ni ille eo ipso in loco, quo me modeste quidē & docte, sed tamen utcunque taxauit, & in transitu perstrinxit, tota Decempeda lapsus sit: luculento etiam errore, decumanoque (quod dicitur) prouectus in loco Pandectarum restituendo: quantumque centenarius à millenario distat,

tantum

tantum ipse abfuerit Alziatus à ueritatis inuestigatione: homo alioquin egregie doctus, stiliq; facultate, & intelligentia rerum præditus: dignusq; mea sententia, quam hic consignatam uolui, cui publico consensu emendatio Pandectarum, eiusq; disciplinæ cōstitutio mandetur, & in integrum restitutio ut quidē fieri potest: usqueadeo doctrinam mihi, industriamq; probauit: non etiam magnopere æquitatē in pauculis locis à me ante animaduersis, & explicatis. Hominem Auenione uidi eximia sanè comitate gratiosum & amandum, quantum iudicare licuit ex congressu breuissimo. Ad me enim adijt officiose statim atq; in urbem ueni, contraquàm decuit omnino, nisi mihi ipse anteuertisset exhibitione officij super cœnam fabulāti cū homine mihi noto, nec satis tum ualenti: & postridie matutino proficiscendum mihi fuit. Obiter enim illuc ueneram digressus à comitatu. Neq; uero existimo eum cupiditate maleuola prouectum incidisse in mei mentionem (poterat enim si hoc quæsiuisset, Annotationum loca non pauca (ut opinor) ad reprehensionem arripere speciosius) sed cum in Liuij auctoritatem incidisset à me intactam, & laudem eam maiorem nomine & Franci hominis, & Budæi esse duceret, huius quoq; partem uendicare in trāscursu uoluisse. Vsqueadeo rara sunt exempla candoris, atque æquitatis inter homines gloriæ amantissimos: paucosq; reperias innocenteis, & integros in aliena laude contrectanda. Hæc ratio, cum alioqui ipse animo fatiscerem & languerem, me impulit ut his atq; huiuscemodi scriptis su persedere statuerem: quæ sine Herculis uxore (ut ita dicā) tueri ipsa sese nequeunt. Mihi iam excessit ætas ab ista cōcertandi contentione: sine qua iacere multis uidetur scriptorum opinio, operumq; elucubratorum indicatura. In alio uero genere nauare operam malim (nisi mihi humanitus ante quid acciderit) in quo totus ipse meus sim: & cum

plenius animo meo, uberiusque obsequar, tum etiã minus metuam ab oculis fascinantibus. non quod inaudito priuilegio sacrosanctam existimationem librorum meorũ esse postulem (neque enim tam aut hebes aut insolens sum) sed septum me magis puto fore, si ab inuidiosis argumẽtis stilum abstinuero. Proinde libera fidem meam si potes, utcunque se tibi occasio obtulerit: quam temere obstrinxi nõ satis explorata magnitudine rei, perpensisque facultatibus meis. Sin pergis ipse quoque pro more tuo appellare me diutiusculе, quid ni possim si uelim, summouere te longi temporis præscriptione? Quanquam quis tibi alioquin actionem daturus est aduersus hominem, qui solum uertit, ac foro iam urbeque cessit? Vidisti enim me ruris incolam cum cœnobiarcha Aspromontano, qui ut ualeat ipse etiã atque etiam opto: unus sanè optimæ notæ iuuenum, quos hæc edidit ætas ad honestatis, doctrinæque præsidium: cuiusmodi homines, singularis quædam sors geniturae tibi conciliare solet. Scribam (ut opinor) Sadoleto, & Bembo uiris ad unguẽ consummatis, & perpolitis: quorum tantam istam beneuolentiam propè est, ut tibi inuideam. Vale, & accingere primo quoque tempore ad eam contentionẽ, ut nomen tuum, Gallicumque illustres: nec sinas me iam quinquagenario maiusculum, in ea expectatione tui consenescere, in qua hacten' acquieui. Beasses me de ista bibliotheca Alexandrinæ æmula, nisi semifracto animo essem ob hanc flagitiosam ualetudinẽ, quæ multas æquat ærumnas. Nam de hospitio beatus mihi uidere, propter quod uel uadimonium deseri ad tribunal Cassiani iudicis possit, ut fuit in Prouerbio. E Marliano nostro Cineralium die. Sed Rex longissime hinc abest, & literæ ad Legatum Venetorum mittendæ: quare metuebam ne intercidèrent. Salutabis mihi Egnatium, quem miror literis meis non rescripsisse, quas ei redditas esse ex Thesaurario Insubriæ Grolierio

cognoui, homine Egnatij amicissimo, omniumq́ doctissimorum. Vale, καὶ ὄναιο τῶν φίλων τῶν δὲ τῆς ζήλου ἀξιωτάτων. E Marliano nostro quinto Calend. Martias.

GVLIELMVS BVDAEVS LVDOVICO RVZAEO SVPPRAEFECTO PARISIENSI S.

Værenti mihi materiam ad te scribendi Ruzæe charissime, occasio obtulit. Christophorus Longolius Venetijs nunc agit hyemē, diuersaturq́ apud Petrum Bembum Patricium Venetum à secretis Pontificis Maximi, honeste sanè ac splendide miraq́ comitate exceptus. Est enim Petrus Bembus non modo magistratu atq́ auctoritate Romæ inclytus, sed etiam doctrina præstanti & eximia, collega Iacobi Sadoleti etiam à secretis Pontificijs, dignitateq́ episcopali præditi. Qui duum uiri (ut ita dicam) constituendæ Romæ eloquentiæ nuper ad me scripserunt: Roma alter, alter Venetijs: in amore illi quidem ingenij Longoliani riuales: tantaq́ complexi hominem charitate, dignoscere uix ut possis uter alteri cedat in officij, benignitatisq́ prę statione. Id ex Longolio cū audierim, facileq́ eius asseueratione inductus sim ut crederem: qui etiam eiusdem suasu perpulsus, ad eos prior scripserim non alio sumpto argumēto: tum uero in literis eorum eam agnoui urbanitatem, quodam lepore elegantiæ conditam & iucundam, quæ me in uenerationem hominum mihi ignotorum adduxit. Habebam antea par unum ingeniorum in animo meo adumbratum denunciatione famæ. Sunt enim ambo celebres in comitatu interiore Regis, ob literas Pontificias eorum chirographis subscriptas. Fidem etiam opinioni arrogauerat Longolij affir-

matio, aliorumque nostratium. Nūc uirtutis eorum, ac probitatis species usqueadeo informata, & expressa oculis meis obuersatur, ut nihil iam morer, aut Longolij testimoniū, aut publicæ uocis prærogatiuam: ipse penes me epistolas habeo, quasique obsignatas tabulas absolutę numeris omnibus humanitatis, & eruditionis indices: ita in tuum Longolium propensæ, id est in homines studiosos bona fide literarum elegantium, similesque Longolij, qui rari sunt, ut materiam se nactos esse lætentur: quasique sibi gratulentur specimen, ac documentum prodendi egregiæ uoluntatis & generosæ. Cuius rei cognitione, æstimationéque adductus, haud cupide quidem ipse, sed tamen non inuitus facio, ut de sententia mea decedam, in Longolijque transeam & ore & pedibus. Etenim per superos immortales, quæ commodior homini conditio, quę splendidior potuit euenire, quàm ut in alieno cœlo homo peragrandi cupidus, apud nationem eruditam, ingenij ac doctrinæ commendatione inclarescere? At huic non tantum id obtigit, sed etiā ut clarissimorū uirorum sinu exciperetur benigne & prolixe. Nam cum nauiculam ingressus Venetias secūdo flumine delapsus esset, à Bembo qui tū forte illic erat, ad hospitium amœnissimum, ac pene regium non inuitatus, sed raptus est ambitiosis precibus, ac retentus, quoad ad Calendas Aprilis unà Romam contendant. Ac ne hominē gratuito indulsisse se diceres ad huiuscemodi hospitiū inuitanti amico, prætorquàm quod ab hospite cauit ne fraudi sibi esset à Pontifice maximo Venetijs restitisse, quasique uadimonium Romæ diseruisse: etiam hoc pacisci sustinuit, sibi ut interim pateret ex sententia animi bibliotheca publica illius famigeratæ Alexandrinæ æmula: idque ei non negatum est, quod nullus exterorum adhuc impetrasse dicitur. Nuncque ille librorum helluo, ad penum illam Musarū ita obhæsit, quasi ad Lotophagos, ut nec patriæ meminerit, nec

rit, nec sodalium ut conijcere licet: hactenus quidem certe, ut res Cisalpinas requirat. Scripturum enim ad me pollicitus est de copia eius bibliothecę. Quid igitur causę est, quin ipse Longolius (contra quàm ego tecum sentiebam) de se, & conditione capienda honorifice hactenus, atq; ex euentu feliciter senserit ac statuerit, nedum consulte atq; prudenter? Atqui nunc in eo sum, manus ut illi haud grauate daturus sim, si urgere insistat, à meq; exprimere erroris confessionem: cum par esse nequeam urgenti conscientiæ, qui ante ipse inire rationem me non quire dictitabam consilij quod ceperat, consciscendæ à patria, gentilibusq;, & amicis absentiæ: quod instar esse uideretur extorris uitæ, uagæq;. Quippe qui non nouissem illis eum illecebris captum externæ benignitatis, conuictusq;, & usus uirorũ grauissimorum. Quibus in ipsis sat causæ fuisse uideo homini uinculis omnibus, retinaculisq; cõiugij, pignorum, auctoramentorum, noxa deniq; (ut aiunt) atq; nexu soluto, quamobrem animo suo obsequi constitueret cõsectandis, & obeundis honestissimarum disciplinarum diuersorijs. Mihi quidem certe si similis fortuna obtigisset melioribus illis annis ac liberioribus, quo eram ardore discendi affectus, credo futurum fuisse, ut aspiranti fortunæ cupide uela panderem, quòcunq; illa gentium aura me prouexisset. At enim ille amicis ita auctoratus erat fide data, sui iã ut arbitrij non esset. Non id ipse inficiatur: ad diem ob id affuit, quum sonticam causam haberet, tamen uadimoniũ obijt: & uadimonium tam longinquum, quod etiã ipsum differri frustratione potuit, si frustrator esse uoluisset. Sistenti se nihil fuit, quod obijceret amici. At repente se proripuit, ita ut saluere simul, ualereq; nos iusserit. Num etiã uasis non conclamatis? In hoc promissi fides elucet, tot itinera emensum esse eum nullam aliam ob causam, quæ quidem cõspicua sit, quàm ut ex pacto se sisteret. Licuit manũ

inijcere præsenti, si iniectionem amicitia daret. Verùm fac fuisse iniectionem aut amicitiæ iure, aut inter uos compactam, num tu summo iure cum amico uterere? non puto: nō ita te expertus sum. Vnde tibi frontē iuris huius usurpandi, qui etiam ex æquo & bono, magnam partem remittere amicitiæ ac condonare assueueris? Noli de tuo more decedere, ut in alienos mores immigres. Hactenus amici partes, amicitiæq; benignæ numeros omneis impleuisse te palàm ille cōtestatur. Vide ne pulcherrimum factum, ne optime collocatam beneficentiam, dum cumulare uis, euertas. Aegre tulisti scilicet hominem tibi è manibus ereptum: in quo ornando omne tuum studium, conatumq; destinaueras. Hunc cui omnia summa non tua, sed ipsius causa cupiebas, fortuna tanquam è sinu tuo aut gremio pignerata est, non minus illum quidem ubiuis gentium in ære tuo futurum. In hoc quid tibi obsit, quid iure queri possis non uideo, nisi non gratuitum esse fateare, quod homini prestitisti: id quod si diceres ipse, nemo tibi crederet. Quod si summo iure uti nunc institeris, tuumq; (ut ita dicam) inusitata tibi frugalitate seruare, ad idq; actionem ut pro socio, sic pro amico intendere, quæ nulla iure ciuili prodita est (quæ etiam si prodita esset ipsa, in bonum utiq; & æquum honestumq; conciperetur: iudiciumq; nō ultra id haberet, quàm quantum facere amicus cōmodo suo posset) sed si hac, aut alia actione nūc utare, nō rei modo ipsa, sed etiam hominis persecutoria, tanquam mancipij tui fuerit, uereor ut amicitiam hilariter & comiter susceptam, parum officiose tueri, ac perferre uideare. Caue per Deum, diuosq;, qui obloqui gestiunt: dictitare illi quidem hoc possint, te tanquam ex syngrapha cū homine doctissimo, tibiq; charissimo egisse ad operarum præstationem: quod à moribus tuis perquàm est alienum. Proinde hic me tibi consultum amicitiæ ingeram (me em̄ multis in rebus con-

fultorem tibi poscis, quarum tu longe prudentior es) censeboq;, & auctor ero ut pro ingenij tui candore litem hãc tu dirimas potius, iureque tuo decedas, quàm duriuscule cum amico agendo tota persecutione cadas. Sua (ut dixi) huius iudicij formula est & peculiaris, ut si cuiusquam: cuius controuersia non modo ex decoro, & honesto disceptabitur, sed etiam disceptatio in reum propensa erit & prona. Quare si rem ad communium amicorum disquisitionem uocaris, aut res suapte ipsa sponte (ut fit) ad iudicium hominum delata deductáque fuerit: id est si innotescere cœperit, quam ob causam inter uos animi quædam offensio intercesserit: uereor ne ut egregiũ te semper eius, aliorumque amicum, gnauumque esse docuisti, sic uicissitudinis amicitiæ reposcitor fuisse uideare: id quod exprobrationis beneficij ut pars sit, necesse est. Iam cum hoc ferat ius, ratioque amicitiæ (quod tu minime ignoras, qui id sæpe ius amicis commodando usurpes) amicorum ut commodis non minus, quàm nostris seruiamus: cur tandem ægre feras usu atque conuictu hominis amici te fraudari, quem eam ad spem fouere, ornaréque statueras, potius quàm rationem habeas aduentantis eius fortunæ: cõsiliumque & propositũ eius adiuues ac confirmes, festaq; gratulatione erigas, quod certa spe aut penè explorata spe suscepisse creditur? Depone tute paulisper memoriam iucundi fructus amicitiæ, quem tibi ereptum esse doles: & ob oculos tuos siste animum hominis honesta cupiditate flagrantis illustrandi sui nominis: ad præmiaq; instantia erecti, studij incredibilis, laborisq; multos iam annos exhausti ingenio excolendo, quod præstantissimum natura sortitus est. Tum mature statue num ille gestientem animum, doctrinęq; conscientia fidentem, coërcere debuerit: in orbemq; cogere translatitiæ uitæ in patria propositæ, potius q̃ spei indulgere, quę in Vrbe illustrissima, in parte

mundi celeberrima, in natione clarissima literarum cogni tione & doctrina, ultro deferebatur. Neque uero obtrectare eius consilio quisquam merito potest, ut temerario & inconstanti, quencunque ipse exitum rei habiturus sit. Vrbe Roma profectus in Galliam ut promiserat, uenit, consilij, propositique certus: ab amicis redeũdi ueniam, quasique peregrinationem liberam ut postularet. Si quod petijt à te non impetrauit bona uenia, tamẽ fide exoluta, mea quidem sententia, honeste se exauctorauit. A te discedens in Marlianum meum uenit, cum egregio iuuene, doctóque Bartolino Florẽtino Cœnobiarcha Asprimõtano. Cumque de te multa, tuisque in se officijs & benignitate inuitandi, grata quidem ille & facunda commemoratione dixisset, id à me contendere cœpit: ut apud te causam suam defensitarem, cui omnium maxime amicorum purgatum se uolebat. Ibi cum ego rursus labefactare constantiam eius tentarem, ut sensi actum me (ut dicitur) agere, non ultra odiosus esse uolui. Feci etiam de industria ut ostenderem haud ægre adduci me posse, ut consilium eius non absonum à ratione temporis esse existimarem. Quid ni enim id facerem, qui uiderem animi eius alacritatem non sine numine erectam, tãta fiducia fretam, ut id uelut pignus esse du cerem manentis eum honoris luculenti? præsertim cũ tanta inertia, inscitia, neglectus honestarum disciplinarũ elegantiæque literarum mentibus eorum obrepsisset, qui auctoritate atque opibus ualent in rerum actu summo quorũdam etiam animis, qui se uideri uolunt doctrinæ arbitri & censores, proteruus liuor & scelestus usqueadeo incessisset, ut penè incubuisse uiderentur: operamque inuicem condixisse ad summouendos è comitatu Principali homines, qui hoc nomine inclaruissent. Nosti enim in egregia Principis ingeniosissimi uoluntate, in plausu nobilitatis, in ueneratione populi, ualuisse tamen paucorum impro-

bitatem

bitatem ad opprimēdam cito famam splendidæ, inclytæq; doctrinæ nonnullorum hominum: quorum nomina suapte ipsa commendatione in Regiam insinuarant sine suffragatore. Explosa igitur è conuentu primorū, procerūq; literarum bonarum existimatione, deturbata & exacta è subsellis curiarum, è tribunalibus, è selectis consessibus eloquentia, qua ille maxime eminere potest, seseq; cōmendare, quid ei sperandum erat à beneficentia publica? Nouerat (crede mihi) nouerat (inquā) ac probè æstimarat istorum hominum mores, qui tantum decessurum auctoritati suæ putant atq; opinioni, quanta erit olim lautioris doctrinæ, politiorisq; opinio, siqui maiore quodam fato ad rerum actum euadant aliquando, qui cornicū (quod aiūt) oculos configere & audeant, & possint. Hęc fere sunt, quibus animaduersis causam non esse duxi cum homine contendendi, qui se consilij sui rationem subduxisse in summā consectandæ claritatis nominis præ se ferebat: famæq; propagandæ ingenij facultatibus, in officinis perpoliti elegātia inclytis. Etenim quotus quisq; faceret duntaxat prudētia iudicioq; præditorum, ut cuius rei gratia tot loca peragrasset, tot sibi labores, erumnasq; iniunxisset, quam rem deniq; omnibus anteponeret, eius rei fructum inter eos homines percepturum se speraret, apud quos friget eius gratia, quātum quidem pertinet ad honores adipiscēdos? Non nescius erat quosdam, nullis nec industrię, nec necessitudinū adminiculis erigere sese, ac stare potuisse aduersus cæcam istorum obtrectationem: qui literas ipsi bonas, earumq; peritia nobiles, interdum palàm laudant more fascinantium. Eum autem cum scirem nulli magis, quàm tibi optasse consilium suum ut approbaret, ea de re tecum antea uerba feci: quo tibi persuaderem Longoliū nec inofficiose de te, nec de se ipsum inconsulte hoc facto statuisse. In quo cum parum profecisse me arbitrarer, cōsilium cepi

literis id internuncijs tentandi, quod præsenti coràm non processerat. Nam id ei discedenti facturum me, postea etiã epistola perfecturum recepi. Quàm benigne uero secum præsente, absente, domi, peregréque egeris, quàm egregie ac prolixe de studijs suis meritus sis, cõtestatione edita ingenue professurum esse comperi, quàm mox (ut spero) uidebimus Venetijs informatam. Proinde nisi his meis monitis auscultare tibi imperaueris, quod præsenti noluisti, denuncio tibi periculum, & simultatem. A quo tãdem inquis? Nempe ab eo periculum, ne te alienatum semel à se ipse suspicetur: aliumq́ calculum parem, eiusdemq́ candoris substituendum censeat rationibus suis, quo iacturam sarciat, amicitiam dissuat solidis officijs contractam: obseruantiamq́ exuat, qua te semper & merito prosecutus est. A me tandem simultatem, & expostulationem præsentẽ. Qui cum in tui obseruantia atq́ amore æmulum Longolium haberem, cernam me ita fastidiri, ut desiderium æmuli mei ferre nõ queas: cui ob antiquitatem saltem, nedum assiduam operam anteponendus fui. Quem cum absentẽ ipsum tantopere requiras, satis est argumẽti, quo loco habiturus me fueris, si cum tibi habere sodalem licuisset. Ita quem ante non pœnitebat, quantum istius amicitiæ cultu auctoritatem meam auxissem, nunc propè est ut perpudeat me in secundam classem amicorum à te esse contributũ. Quod parum acutum me hominem non uidisse discrucior animi, qui mystica tecum necessitudine contracta in initiali genitura infantuli mei Ludouici, trabali clauo fixisse amorem nostrum sperabam. Verum ne isto fastidio mei magnopere tibi ludos facias, uenisse iam tẽpus spero, quo mihi possim opinionis tantum apud te, auctoritatisq́ asserere & arrogare, quantum propensiore Longolij charitate decedebat atq́ derogabatur. Quem em̃ iam habere potes, quem mihi anteponas? nisi si Erasmum externum tibi.

amicum epistolis crebris amplexari institeris, qui cum certare iam non ausim. Qui si forte huc migrarit, eumq́ exosculari in animũ induxeris, isq́ se tibi dedat, fatebor rem hanc mihi ad incitos rediisse, ut fuit in prouerbio. Verũ id fortasse melius in p̃senti uidero, aliũ inuenero facile quẽ in oculis tuis colam, cui me uenditẽ, cui uel supparasiter in hac ætate, potiusq́ inultus abeã. Quin & ip̃m Erasmũ confirmatũ mihi amicũ exorare potero, mihi ut in hoc subseruiat officiose atq́ amice. Nam si aduentu suo ab omnibus optato, luminib⁹ meis officere proterue statuerit, primũ id erit (ut opinor) ut è medio facessam: deinde ut emin⁹ intemperias ipsi cieam magistrales, quibus iam ipsis cum uix par esse possit, si in præsidia ipse calumniæ transiero, eorumq́ auxilijs centurijsq́ cauillantiũ me adiunxero, quid futurũ deinde censes? quas illis copias accessuras, si cõmentatiunculas nouas succenturiauero? quantã porrò impressionẽ me facturũ in eius cõmẽtarios agmine impudentiæ toto (ut aiunt) organo instructæ, & accinctæ? Verũ (ut iocos iam desinã) nup ipse Erasmus ad me scripsit, sed in tumultu: aiebatq́ se magnopere uereri, ne tu cum Deloino nostro sibi infensus esses: orauitq́ ut se purgarẽ de scribendi neglectu. Turbulentis negocijs implicatus, animũ (ut arbitror) parũ habet liberũ: officijsq́ nõ necessari⁹ minime feriatũ. Nam & ipse nũc ad me rarius, q̃ solebat. Enimuero amice maxime (ut ad seria de Longolio redeã) uidetᷣ mihi tuus ille amicus, nõ modo ingenio p̃stanti, sed etiã genio quodã excelso præditus & ornat⁹, in primisq́ gratioso: cuius uelut numinis instinctu agitur in hanc, illamq́ nationẽ, libero & patenti ultro, citroq́ cõmeatu. In quibus quasi expeditiõibus nescias Palladis ne auspicijs, an hospitalis Iouis potius Gratiarũq́ rapiatur. usqueadeo Longolij nomen non doctrina tantũ eximia, sed amicitijs etiã illustribus nobilitari uidemus. Id quod certe nõ pro-

cederet, nisi ingeniũ, geniumq́ huiuscemodi circũferret ueluti diploma quoddam tuti, pacatiq́ commeatus atque etiam festiui, à Fortuna & Gratijs mutuatus. Hũc cursum eius hactenus inoffensum morari si perrexeris, non tam amicitiæ ius colere, quàm commoda amicitiæ consectari uidebere: qui hominẽ à te bona ex parte productum, obseruantissimum tui, in medio spacio insistere causa tua postules, plaudẽteisq́ destituere, deposita spe, atq́ etiam abiecta ad metam palmarem perueniendi. Quanto igitur satius est, erectis eius spiritibus indulgere? qui simulatque palmam adeptus fuerit, quo est in te animo grato ac penè deuoto, primitias honoris in manu tua ponet: quem in primis dignum esse arbitratur, qui cum lætitiam, decusq́ cõmunicet incrementorum suorum. Equidẽ ætati meæ hominem succrescẽtem, molliora q́ omnia ac procliuiora nactum, ut longe meliorem ingenio, sic cætera non facile superiorem, tantum abest ægris ut oculis uideam emicantẽ, iamiamq́ anteuersurum si adniti uoluerit, ut etiam adhortatione adiuuem, atq́ uotis: ut quẽ in primis inter nostrates animaduerterim iusto literarum amore captum, nec ingenium, nec doctrinam quæstui, honori uero habuisse, studiorumq́ uoluptati. Quoniam autem memini me nõ alia pietate imbutum fuisse in obseruantia, cultuq́ antiquæ eloquentiæ, suaue est mihi utiq́ in huiuscemodi uirorum mentione acquiescere. Nec uero usu sermonis tecũ, colloquioq́ fatigor: nec salibus tuis satior urbanis, & candidis: pro quibus uillaticos hos habebis extra pomœria natos. Quare libens, hilarusq́ feci, ut datum mihi à Longolio tuo scribendi argumentum longius, latiusq́ propagarem, quàm fines epistolæ iustæ ab illis circũscribuntur, qui breuitatem peculiarem epistolarũ esse sanciunt. Quos etiam ipsos leges alias tulisse ætate nostra noui, quas nunquam sacrosanctas esse duxi: ex quo priscorum institutis

contrarias

contrarias esse comperi, quum ante ipse ab illis translatitias esse duxissem. Vtcunque teneri me sanctionibus istis scrupulosis nõ existimo, cum ad homines amicissimos scribo: ijsq; uicissim amicos soluo, ac doctissimum quenq; aut iucundissimum maxime: quorum longissimam quãq; epistolam lectitandam in primis, seruandamq; censeo. Si ut ualeam scire cupis, cætera egregie ac pugilice ut plerunq; à capite nec bene nec prędicabiliter, ut solitus sum ferè, ex quo noxam contraxi. Sin quid hic agatur quęris, uiuitur: id est, tranquilla uita degitur. Nam ab urbe proficiscens, grauissimam quãq; curam, ac molestiam relinquere soleo. Hic ocio fruor alto atq; uberi, quo nomine maxime uicũ meum abstrusum urbis frequentiæ præfero, qui mihi uacationem fermè iustam ægritudinis præstat. Cui si hoc accederet, ut ægrotationis quoq; præstaret, causam haud diceretis (ut opinor) quin ego animo huc migrarẽ: domusq; hæc mihi iusti loco exilij esset ab urbe, sollicitudinum, angorum, mœrorumq; conciliabulo. Certe si tantam mihi immunitatem dare posset hæc officina tranquillitatis, ualere (ut arbitror) iuberem ius omne postliminij. Quanquã si amicum unum & alterum fidei exploratæ haberem, quibus tanquam depositarijs curarum uti possem (Nam ægritudinum nollem) minus fortasse urbanam, morosamque istam habitationem odissem. Quare si mihi hasce ferias liberales inuides, quas in hunc annum cõcepi, statue an ex syngrapha huic te deposito offerre suscipiendo audeas: ita ut sine captione eadem usurus sim securitate in urbe, & in uilla. Sed etiam etiamq; statue, & mature. Neq; ẽm ludicra, aut triobolaris est sponsio, ut nostrates loqui solent. Poscit autem ut prædibus, prædijsq; (quod dicitur) stipulanti caueatur. Tametsi ecquem esse putas tam bene prædiatum, tot possessionibus, tantis obuentionibus prædi-tum, cui hanc credere sponsionem debeã si fide iubeat esse

ſua? Atqui dediſſet mihi Deus tãtum capitis firmitatem, quando Aſclepiadæ nequeunt, haud erat quod angerer, quod quererer: deniq; quod poſcerem, etiam ſi multa deſiderio fermè neceſſaria. Neſcis tute profectò Ludouice, neſciunt alij qui in forenſe aut palatinum ergaſtulum aſcribi præclarum eſſe ducunt, & fortunatum, quantum uectigal lucratiui temporis, atq; æquanimitatis, hac ex officina ocij, ſecuritatisq; percipiam: cum interim ſi quid exoriatur (ut fit interdum) controuerſiæ, ſine tua aut cuiuſquam prętextati diſceptatione, Philoſophia litem dirimat arbitratu ferè meo. Adde quod capitalem hanc noxam, ab eaq; enatam interdum ægritudinem, ipſa mihi Philologia omniũ horarum locorumq; ſocia, carminibus excantat ad id accommodatis, tum græcis, tum latinis. Quam utinã ipſam tam facile cõſopire poſſet, ſemelq; ſupprimere, quàm potuit ambitionem atq; cupiditatem. Quanquam ò me cæcum animi, maleq; de meipſo meritum, qui ob id ſuperum aures fatigare non deſinam, uacationemq; eius ærumnæ flagitare: quam mihi fortaſſe prouidentia ad luſtrationẽ animi, illuſtrationemq; iniunxit. Nam abſq; hac inualetudine eſſet: quis ſcit, an erronẽ animum coërcere potuiſſem, quaſiq; à Philologia fugitiuum reprehendere, aut curioſe emanſitantem? Quid igitur (inquis) homine te futurum eſt ſtudiorum alumno affiniũ philoſophiæ, nec ætate iam uergente proficiente in conſtantiam? Neſcio, niſi futurum ſpero ut ſim tandem in auctoritate philoſophiæ, ſiquando penitus admitti ad eam mihi liceat. Nunc errorem tantũmodo agnoſco, nouiq; quàm ſim ineptus requirendo priſtinam ualetudinẽ, ac propè inoffenſam. Quod uelut Epodium intercalare omnibus (ut aiunt) rhythmis ſuccinere ſolitus ſum, omnibusq; interfari cõmemorationibus. Tanta eſt ineptia hominis non ferentis deſiderium proſperæ habitudinis, ac deploratæ ſpei damnũ. Geſtio ſcire ꝙ pro-

ſpere ualeas cum uxore, ac germanis: quid tuus, meusq́ meditetur Tunſanus: quem tibi eſſe ſpero à memoria literarum colendarum horis tuis ſucciſiuis. Qua in re quandiu tibi operam, literarumq́ elegantium honori nauabit accuratam & ſtrenuam, gratiam à me quàm maximam inibit. Nunquam tam literatus, quàm paucis diebus fui. Crebris enim, atq; etiam multis pariter itidem fuit reſpondendum: & ſcribendi labor me conficit, cum à manu miniſtri uicem mihimetipſi ſuppleam. Quare nondum auſpicari licuit, quod tibi ſpoponderam. Et aliquid lectioni dandũ eſt, qua mirum in modum me oblecto, ita ut ſcribendi cõmentationem numerem inter labores: nimirum, quod lectitandi intentio conſentanea magis ſit Philologiæ meæ, etiam ſi minus ère ſit, & incremento hæreditatis, quam liberis meis relicturus ſum: congruentem utiq; ipſam homini antiquiſſimam curam habenti eorum ſtudiorũ, quæ decoquere creditoribus ſolẽt. Quanquam nihil tam ſemper ijs credidi, quàm nihil deperire ijs, q in dies, in horasq́ copioſiores fiant. Quæres fortaſſe quot uncias eius hæreditatis, ex Aſſe meo facturus ſim. Ego ſi fata me expectẽt, uix in ſemiſſem ceſſurum eſſe illum Aſſem confido, cum eo quidem ut cætera competant ac ſuppetant ad ocium, & arbitrium liberum. Spero te cum primarijs meis amicis huius cernendę hæreditatis liberis meis arbitrum fore, patronumq́, ſiqui extiterint fortaſſe, qui expilare conentur. Res certe hactenus ad te ptinebit, ut unciolam defendas mei, tuiq́ Ludouici (tuum enim appello cuius tu initiationis arbiter luſtrico die fuiſti, alteriusq́ geniturę) qui te utiq; incolumi nunquam orbus eſſe poterit. Vale, & Longolium tuum, & me ama ut ſoles: ne ſi nos amiſeris amicos, decuriam amicorum luculenter ſupplẽdam continuo habeas. E Marliano noſtro. Pridie Nonas Martias. Anno M.D.XIX.

GVLIELMVS BVDAEVS NICO LAO BERALDO S.

Vnquam mihi tātum fuit ocij, ocium ut suppetere mihi existimarem. Nunc cum procul sim ab urbe & negocijs, tamē defici me tempore causificor, ad ea commentanda, quæ in animum induxeram esse mihi scribēda: siue est hæc inertia mea & ingenij tarditas, explicare ut non queam in re præsenti, quæ mihi expedita pauloante uidebātur, tractatui'que cessura: siue ea est animi mei auiditas, morositas'que iudicij, ut quocunque labore, quantauis contentione, & industria satisfacere mihi non possim. Nam quum in negocijs immersus eram ocium ipse requirens, mecum ita ratiocinabar, interdumque dicere non uerebar: siquando mihi existere ex illo tædio daretē, domūque penitus me recipere, ita me totum literis tum redditurū, ut geminato labore, instaurataque contentione, atque etiam impetu amplificata, dispēdium rependerem operæ deperditæ. Nunc cum in eo propè sim ocio, quod tantopere expetiueram, non tam causificationibus supersedeo, quàm quid causer non habeo. Etenim si ualetudinis excusare incōmoda institero, si rei familiaris munera iactitare, cum id trāslatitium est, omnibusque egregie studiosis solenne & obuiū, tum uno semper & eodē modulo (ut est in nostro prouerbio) tibiam inflare uidebor, aut cantitare ijsdem semper numeris. Quod quid est aliud ipsum, quàm aureis obtundere audientium? qui frustrationem hanc esse dicent, expectationis'que ludificationem, quod nulla causa satis conspicua inter causarios profitear infirmitate: nimirum ut uacationem huius muneris habeam, id est prætextū languoris & inertiæ. Erunt etiam fortasse qui cauillentur, & quærant cur non semel intereain, cū toties penè sim intermortuus.

tuus. Quo uero magis æstuarem, atque angerer his rebus perpendendis, ecce autem tu nunc à me cõtendis, quasiq́ uniuersitatis actor publico me nomine appellas, ut primo quoq́ tempore pariã, quod iandiu parturire me fama est. Næ hoc iandiu, minus est decem mensibus, si te ratiocinari non piget: æstima quandiu peregre reuertimus, tu em̃ in eo comitatu fuisti. Nam superioris temporis commentationes, id est quæ ad Annotationes & huiuscemodi scriptiones pertinent, ex commentarijs meis ita tum circumscripsi, uix ut interlitas schedas, & inductas inter res meas esse paterer. Age ex illis decem mensibus, pauculos menses demito: uelut accessionem temporis deperditi, & contriti in ea peregrinatione, cũ temporis intertrimẽto, quod factum est in transferenda supellectili mea in hunc locũ, quasiq́ euocando lare familiari ab urbe, nimirum uix iam id erit diutule, quod iandiu uocasti. Mitto tempus impẽsum in absoluenda uilla, & exornanda: ne incommodius ruri, quàm in urbe, illautiusq́ aut sordidiꝰ hic, quàm istic habitarem. Ad id enim succisiuas horas destinaui, quibus Philologiam meam fraudo. Nec uero ineunda hac ratione calculum ullum pono curationi corporis iam deploratæ: nec enim id iam tanti esse censeo, ut pro eo dependere tantulum uelim temporis, quod mihi non multum superesse conijcio ad uitam finiendam. Nunc cum in eo sim fermè ut tu atq́ alij, qui itidem mecum agunt, uenisse diem existimetis, quasiq́ menses luculẽti cuiusdam partus esse exactos, ego cessisse diem non inficier, ut aliquid exhibere, ederéq́ debeam ex hoc ocio natũ: cumq́ tu scribas expeti à me quippiam grauioris operæ, si expeti tu quidem pro exoptari intelligis, facile id patior: sin expectari aliqd eiuscemodi, desiderariq́ significas, uide ut satis æquus sis mihi æstimator, & adhortator: qui me abortiuum potius, atq́ eiectitium, quàm nihil parere uis. At ego ut uxorem,

liberos, sic Philologiam meam uxoris meæ pellicem, pare re mihi libros uelim, uitales potiꝰ & uegetos, quàm mulcos & semianimos. Atqui partio ab antiquis existimata est mense demum decimo, ut Græci dicũt βιώσιμος, id est iusta & uitalis. Vide igitur tu actor præpropere ne in fraudem incideris, & in mulctam formulæ, causaq́ ista ceciderís: utpote qui non re tantum, sed etiam tempore plus te petere nõ animaduertisti. Atenim sunt, qui septimo mense tempus exactum esse putent: at ego non tantum uitales partus, sed etiam uolo uiuaces. Quanquam hæc mea uerba, uelim ut optantis à te uerba, non ut sperantis excipi. Nam quod opus aliquod grauioris operæ expeti à me dixisti, uereor ut isti expectationi respondeam. Quanquã quid apertius loqui religiosum esse putem? plane tibi denuncio spei me uestræ, expectationiq́ decocturum, si tamen istam bona fide spem de me uos concepistis. At temeritatis fuit tale aliquid aliquando iactare, uide ne non etiam leuitatis homini iactanticulo credulis auribus auscultare. Sed fuerit apud me unum culpa: nihil'ne proderit exilij causa solum uertisse, ex urbeq́ migrasse? Enimuero insignis erit iniuria, si ne in hoc quidem suffugio, quasiq́ inertiæ ac desidiæ asylo, cessare mihi licebit, & identidẽ obdormiscere cum ita uisum fuerit. Quippe id iuris fuisse nouimus olim apud Romanos, ut qui creditorum nexus uitare, qui criminum supplicia, qui legum animaduersiones cuperent, ijs facere liceret, ut exilio uoluntario solum ipsi uerterent, sicq́ defungerentur animaduersionum metu. Præclarum uero scitumq́ consilium meum, si eò redactus sum, in eamq́ miseriam deuolutus, ut ne extorri quidem esse in obliuione liceat. Ita qui in secessu hoc deuio dormire somnos Endymionis sperauerám, animoq́ fatiscenti ac cessatori obsequi ex sententia, necesse utiq́ nunc habebo etiam lucubrare contra meum institutum, atq́ incõmodo

ualetudinis,quando præsenti,iuxta absentiq; uacationem negatis,atq; immunitatem.Proinde paucorũ adhuc mensium deuoranda erit ærumna ut uideo: faciendumq; mihi erit ut aliquid editũ eam, amicosq; flagitatores, quasi creditores absoluam,acrius iam urgentes. Sed heus ipsi, uide te ne alteras pensiones annua, bima, trima, die promissas uobis dicatis. Siquidem ex eo genere esse me uobis prædico,& contestor, queis cum non ultra, quàm facere haud ægre possunt,agitur. Quod de Frobenio & Badio scribis, tecum coràm statuam. Sed quod sedulo te curaturum scribis,ut quicquid hinc prompserim,eleganter,& ex fide cõcinnatum exeat(id enim significas, & ultro polliceris)hoc facito ut memineris, siqd tale acciderit. Quod certe mox fieret,nisi colligendi,recognoscendiq; epistolas schedatim dispersas,labor me,& molestia deterreret,nonnullasq; rescribendi, lituris & chirographo meo in celeritate neglecto,corruptas & obscuratas. Gratum est autẽ mihi, quod eam tibi operam deposcis,quam cum precibus etiam delaturus eram non tibi, sed τῷ τυχόντι, qui tamen præstare securitatem mihi posset. Tibi uero hoc amplius permitto,ut mihi sis Aristarchus,nedum impressorum mancipi. Diligo iam Badium de typis Græcis ab eo è Germania curatis:qui si in eo genere operam nobis suam probarit & industriam,nitar pro uirili parte comminisci,quod eo pertineat.Saluta mihi Glareanũ, qui nudiustertius à me discessit,cum Heluetijs adolescentibus doctis sanè & honestis. Hunc iam impensius amo,quàm solebã,eius merito: quippe qui huc uenire nõ grauatus sit. tametsi eos pœnituisse oportet quantum ea bidui iactura, itinerisq; labore profecerint, ut uillam hanc meam, studiorumq; sedẽ uiderent, tam uero rem uisendam,q̃ hominẽ me spectandũ, ad quẽ salutandum ad quartumdecimũ ab urbe lapidẽ uenire sustinuerũt.Ad Deloinum scribo, quare hoc cõpendij ope-

tæ facies, ne ad eum salutandum uerbis meis hominē cōuenićdum habeas. Vale. E Marliano nostro. sexto Calendas Martias.

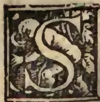
GVLIELMVS BVDAEVS THOMAE MORO S.

Vnquam posthac uerebor in istorum me cōuentu sericatorum sistere, qui solos sese nobiles esse censent: atq; etiam ore me & digitis magnifice inferre, ac proferre in publicum: quum à te hominum graui æstimatore annulis nuper donatus sim, ut dudū canibus Britannicis, tam confectoribus ferarum, quàm ad limina custodibus. Quod tamen munus tuum & locupletius & ornatius haud dubie fuisset, si tibi unà quoq; epistolam mittere uacasset, ingenito tibi lepore conspersam, ac salibus inconditam, qui mihi magnopere ad stomachum faciunt. Nulla enim munera amicorum accuratius, quàm epistolas asseruo: dūtaxat istiusmodi, ut quas habere solitus sum numero supellectilis in delitijs habitæ, intraq; scrinia sanctiora conditæ. Est autem alioqui scribendi uicissitudo, ut mea fert opinio, simile quiddam atq; si inter socios, & foederatos Reges, pax & amicitia anniuersarijs legatiōibus retineatur, & confirmetur: Quum sit ita ferè in rebus interituris natura comparatum, quæ recte & commode constituta sunt, ut tanquam cum uertigine mundi rapta, tractim in finem & interitum uergant: nisi humana prouidentia, curaq; labentibus eat obuiam, in locumq; ipsa & gradum suum reponat. Accedit obliuio res inuida, & exitiabilis, in desidia & securitate obrepens, omnium rerum etiā incisarum, & inustarū obliteratrix, atq; peremptrix. Id quod ipsum uidiss mihi ipse uidere, qui uelut alto me silentio indormientem,

indormientem, munere hoc commonefactoriolo torpentis iam & inertis admonuisti amicitiæ. Cuius rei culpa si ἐπὶ Διὸς τῷ φιλίῳ ἢ ἐπὶ ὅτου δήποτε τῶν ἀμφοῖν ἡμῖν φίλων ὄντων in controuersiam deduceretur, futurum existimo ut nostrum uterque, eo se potissimum à crimine uindicaret, quod scribendi uices alterius esse diceret, ac defenderet. Quo fit cum ambo cessauerimus, neuter tamen nō ita culpæ inficiator, ac reiector esse possit, ut præstolatorem se, non cessatorem uocet. Quod si tu mi More, in ratione tua ineunda munerum missitandorum uices in officij numerum ita ducis, ut tibi pro scribendi functionibus cedant, uide ne qui charius ac honorificentius defungi præstationib⁹ amicitiæ instituisti, non etiam officiosius, euilescere sinas istius tui ingenij opinionē, suauitate, amœnitateque nobilis. Quum alioqui officio non conueniat uiri ista eruditione præditi, huiusmodi permutationem in amicorum cōmercium admittere, literariam facientium, in disciplinisque negociantium cum successu, ut ingenij functionem ac præstationem annua pensitatione redimant, & desidiæ pœnā muneraria mulcta luant. Atqui quanti utrunque genus apud me sit, inde cōijcere potes, quod canes illos tuos prægrandes, trucique aspectu commendabiles & speciosos, singulos amicis ijs dono misi, apud quos recte & cōgrue collocata munera existimabam. Annulos inter cognatas primo quoque die distribui θαυματουργίᾳ commendatos, bona quidem ex parte: reliquos etiam diuisurus, quosque à te, quosque ab alijs accepi, prout occasio sese commode, & opportune aut iucūde obtulerit. Epistolas autem tuas in rebus meis ita semper habiturus sum, liberisque & hæredibus relicturus: inter epistolarum mearum exempla aliquando fortasse in medium proditura: ut in ipsis munificentiæ tuę memoriam inuolutam, impressamque asseruem. Proinde quod mihi dona elegantia misisti, id ita mihi gra-

tum est, ut ob ea gratiam à me magnam iniueris, & pertinacem. Quod nō comitem epistolam addideris muneris ornamentum, & liberalitatis tuæ (ut ita dicam) indicaturã: id uero ideo tecum expostulandum habui uir amicissime, ut intelligeres id me iure meo flagitare, quod tu mihi nullo negare pacto potes: nisi mihi hoc anno pro Moro suauissimo morosus, acerbusq́; factus es, quod abominor. Vale. Parisijs pridie Idus Sextileis. M.D. undeuicesimo. Post has literas scriptas, resciui Christophorum Lõgolium clara hic gente oriundum, in Britanniam iturum. Is cum nostri consortij homines inuisurus sit, quacunq; iter fecerit, ad te istic ut adeat in primis necesse est, & ei auctor fui. Quem ut benigne ipsum, officioseq́; accipias, nō tam mea causa uelim, aut postularim, cui ipse non mediocriter amicus est, quàm eruditionis singularis ingenijq́; eximij gratia, & iudicij in paucis excellentis. Est enim cum apprime doctus in Græcis, iuxta latinisq́; literis, & de ijs ipsis olim literis, aut etiam mox optime meriturus, ut siquis alius æqualium nostri sæculi. Vale rursus.

GVLIELMVS BVDAEVS FRANCISCO PICARTO S.

Vpplices tuæ literæ, & propè obsecratrices tanta me obstrinxerint religione, ut cœptã cõtentionem abrumpere coactus sim, & postulato tuo uacare. Ad preces enim ambitiosas hoc etiam addidisti, ut adiurares me per eam necessitudinem, quæ mihi cũ patre tuo intercedit, ne id committerem ut rationem tui non habuisse uiderer, aut tuæ postulationis: præsertim cum aliorum habuissem etiam ætate inferiorum. Atqui nullo me nomine adiurare potuisti appositius, aut etiam sanctius ad id,

quod à me contendisti. Siquidem eundem tuum patrem in amicorum meorum album, honoratissimo loco iandiu referendum censui. Id quod non magis spontaneo quodã amore, quàm merito eius feci: quum amari me ab eo amore non translatitio senserim, certisq; ac multis documẽtis iudicarim: ut eum non amare, sed redamare uidear ijs, qui in conscientiam assumpti sunt earum rerum, quas ille mihi sæpe perficere adnixus est. Verum præter amicitiæ officia in consuetudine uitæ usurpata, præter unum & alterũ specimẽ ab eo in articulis rerum datum, animi in me propensissimi, causasq; mea omnia summa, mediocriaq; cupientis, etiam propter me (ut opinor) nõ pridem ita colere, atq; obseruare Philologiam meam cœpit, ut iam ei familiaris factus sit: aut certe apud eam frequens, & multus. In quo tamẽ (ne nimium ei blandiar) parum officiosus fuit, quod uerecunde & religiose ad amicam necessarij sui accedere ipse existimari uoluit, homo ut ingenuo quodam pudore suffusus, sic quodam modo maligne de amicitia, ac prępar ce meritus: qui primoribus (ut ita dicam) digitis amores amici attrectare uix ausus sit, cuius etiam penetralia patere sibi non nesciebat. Nuper ipse ad me ex Atilliano uestro scripsit: primum literas semilatinas, deinde mira quadam uoluptate legendis scriptis meis affectum se fuisse. Sed hactenus (inquit ille) de literis, ne risum tibi excutiã, si amplius locutus latine fuero. Deinde ad uernaculũ sermonẽ transitũ fecit. Itá ne uero hoĩem mihi æqualẽ, & mediocri eruditione præditũ (ut parcissime dicã) latine mecũ loqui puduit, ac fateri sese studio doctrinæ elegantioris teneri? At uide quid in se ipse hac uerecundia admiserit. Nã dum latinã ad me epistolam perscribere in religionem traxit, bilinguem se hominẽ amico exhibuit: quod uersuti magis ingenij, quàm simplicis esse solet. Scis ẽm ꝓuerbio uulgi præiudiciũ esse factum in homines nõ unius sermonis,

quasi fidei non perspectæ. Quare ad eum ipse scripturus sum simplicius. Latine enim tantum loquar, nisi siquid mihi imprudenti mixobarbarum exciderit. Quod si (qua est ille continentia ac probitate morum) uereretur ne hoc in iniuriam accepturus sim, si frequentior esse cœperit & familiarior apud meam Philologiam, uelim eum certiorem factum, me etsi sim in eam tota cogitatione procliuis, ea tamen esse in hoc amore comitate, ut neminem participem ac socium respuam: nedum eos homines, qui mihi propinquitate stirpis coniuncti sunt, & uicissitudine officiorum nō mediocri. Philologia (ut nosti) in fide est, & patrocinio Mineruæ, & in Musarum clientela: quas Deas prisci non modo pudicas, sed etiam numeris omnibus integritatis intactas esse censuerunt. Quæ igitur inuidia est cum amicis quoq; meis illam, & cū optimo quoq; uiro consuescere, quum nullius contaminari consuetudine, aut sugillari possit? Ipse adeo deterrimus hominū studiosorum essem, si eius familiaritatis usum negarē: aut inuiderem ijs, qui admitti ad eam per me poscunt, duntaxat quatenus cōmode ijs morem gerere mihi, & expedite licet. Siquidem ut omneis numeros recenseam hominum mihi benecupientium, nullibi tot legitime centuriatos inueniam, quàm in ea cohorte millenaria, cui me literarum professio, studiūq; cōmendauit. Proinde mi Francisce, quum te, germanūq; tuum Christophorum, eam ingredi uiam uideam ineunte ætate, quam ipse præcipiti iam adolescentia nōdum ingressus eram, libētius nihil faciam tum indolis uestræ, tum paternæ beneuolentiæ merito, quàm uos in hoc cursu studij uestri adhortabor: ac cum sese dederit occasio, & cum commodum uestrum, meumq; ita tulerint, cōsilio, ope, doctrina, quantula sunt in me cunq;, iuuabo. Vestrum erit autē officium uidere, ne isti parentis indulgentiæ, & temporis opportunitati, egregiam alacritatem, & uoluntatem non

accōmodasse

accommodasse sero uos pœniteat. Quod si Draconis mei ætas & ingenium, in uestrum istum decursum, feruoremque incidisset competenter, ac nō iam longe ipse à uobis relinqueretur, una ego opera prodesse nonnunquam uobis, illique potuissem. Et eum tamen sic quoque spero, simulac uim sentire æmulationis ingenuæ cœperit, nonnullis æqualium anteuersurum, queis cum erupit è carceribus. Neque enim usqueadeo defectus est dotibus ingenij, ut non possit si adnitatur plausum in cursu mereri: nisi aut iudicio meo imposuerunt indolis lætæ indicia uana & fallacia, aut mihi obrepsit conijcienti fauor, in pignus meum propensus. Saluta mihi utrunque tuum parentem, & fratrem Christophorum. Vale, καὶ διατέλει σπουδάζων περὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα; σὺν ἀδελφῷ σου ἐμοὶ ἠγαπημένῳ. In Marliano meo, Pridie Calendas Octobris.

GVLIELMVS BVDAEVS CHRISTOPHORO PICARTO S.

Ereor ut una epistola satisfacere expectationi tuę possim, qui tot ad me epistolas epistolarum mearum flagitatrices scripsisti. Qua de re magnopere mihi anxio nihil potius in mētem uenit, quàm ut testarer ualere id ad purgationem aut moræ, aut incuriæ debere (alterum enim non dubito te mihi uitio iam uertere, etiam si obijcere nō audes) quod tam diuersa, atque adeo auersa esse uidetur conditionis meæ, atque sortis ratio, ab ista uicissitudine epistolarum missitandarum, quàm tui instituti, ætatisque ratio ad eam cōcertationem apposita est, & opportuna. Nec enim minus incommode à procuratione familiari, muneribusque alijs huic meæ sorti necessarijs, auocare me possum, quàm tu commodo tuo, atque animi causa

incumbere toto pectore ad eam cogitationem potes: ita ut ex usu studiorum tuorũ ea futura sit exercitatio, quod non perinde ipsum in rem meam esse potest. In numerũ etiam procedere excusationum potest, quod scribendi alacritas, ingenij ostentandi industria prompta & expedita, & omnium deniq; horarum stilus, ita in me cõsenescit in dies, ut in uobis adolescentulis uegetatur, & gliscit. Nam quod in hac ætate aut labor est, aut tædium, in isto ætatulę feruore pabulum est animi, & alimentũ: & æqualiũ æmulatio in animo strenuo, & impigro stimulus est acerrimus, omnem sensum laboris adimens & defatigationis: animi affectio omnino improba, imperiosa acerba exactrix operarum, operi semper instans. Quæ nulla diligentia ita sibi satisfacit, ut nõ semper ipsam sui, profectusq; pœniteat: Cuius rei experimentum cepi, ut si quisquam hominũ studiosorum: qui nullius unquam mihi operæ in feruore cõtentionis (quæ diuturna fuit) uacationem, remissionemq; concessi: quam summa obire diligentia, incumbensq; intẽtio deberet, æquo fermè intertrimento patrimonij, atq; ualetudinis. Ausim enim me dicere ad extrema usque exempla urgentis sese contentionis processisse, diuq; in ijs perseuerasse: siue id æstimandum sit ab animi habitu studio literarum deuotissimo, eternisq; curis, atq; in diuersum abstrahentibus abdicato & uacanti: ita ut antiquiorem nullam cupiditatem habeat, quàm elegãtium disciplinarũ: siue à constantia propositi tenacissima, & ad extremum usq; perferente, quod suscipiendũ duxerit. Quis eñ huius instituti unquam retinentior fuit? Quis cum certa pernicie amantior literarum bonarum? Quod tamẽ (ut uerum ingenue fatear) non tam propositi ac consilij fuisse, q̃ natalitiæ procliuitatis puto, quæ instar in me quoddã necessitatis habuit. Nã alioquin qui fieri potuisset, ut studiũ illud insanũ cõsertis digitis retinerem, cum discrimine uitæ? in

eaq́ꝫ statione uiuendi causas, rationesq́ꝫ collocarem, quam mihi morbi perpetui, ægritudinisq́ꝫ animi inde manantis officinam esse non ignorabam? Præsertim cum omniū medicorum interdictis, quibus cum consilia communicaui, amicorumq́ꝫ iurgijs deductus, deiectusq́ꝫ sæpe fuerim: minisq́ꝫ capitalibus absterrit⁹, & nequicquam repulsus. Sed scilicet, Multa ferunt anni uenientes cōmoda secum: Multa recedentes adimunt. Impetus igitur ille cum ætate, ac noxa corporis paulatim relanguit: liberorumq́ꝫ examine succrescente, curarum quoq́ꝫ agmen securitatem illam animi egregia conscientia freti obruisset penè & extinxisset, nisi fatalis amor resurgēs & existens, in hūc me secessum, quasi in portum recipere suasisset, ut ab illo tumultu me recrearem. Quoniā uero te amitine mi eximia indole præditum cum fratre primigenio uideo inter paucos, quos in secula ituros haud uana coniectura iudico (si tamen id fatum uobis Parcarum fusis inuolutum est, & ut Græci dicunt, ἐὰν τῷ θεῷ ὑμῖν ἐπικεκλωσμένον ᾖ, id est si Dei prouidentia tandiu uos superstites esse, incolumesq́ꝫ statuerit) libens, hilarisq́ꝫ nūc feci, ut uel œconomicis, rusticisq́ꝫ curis, atq́ꝫ etiam studijs tantum succiderem temporis: uel ut inertiæ ac desidię (cui iam me penè dedi) hanc operam exprimerē, ut tuo desiderio satisfacerem, aut certe pro parte obtemperarem. Pudet enim me à te quasi debiti officij identidem appellari, apparitore etiam patre tuo, homine tum propinquo mihi, & multis nominibus necessario, tum à puero semper amato: idq́ꝫ eius merito. Cæterum quoniam in literarum tuarum postulatis hoc quoque esse uidetur, ut græce aliquid ad te scribam, latinæ epistolæ calcem græcam habeto. εἰ μὲν οὖν ὦ Χριστόφορε ἴσα μοι τοῖς παισὶν ἠγαπημένε τοῖς ἐμοῖς, σὺν ἀδελφῷ σου Φραγκίσκῳ, σύ γε τὰ αὐτὰ φρονῶν γε καὶ ποιῶν περὶ τῶν μαθημάτων τῶν ἐλευθερίων διατελέσῃς, τούς τε ἐπὶ λόγοις εὐδοκιμοῦντας ἄνδρας ἐπιχωρίως θεραπεύων καὶ διὰ τιμῆς

ἄγων, ἴσθι μὲν καὶ αὐτὸς πλουτῶν, τῇ ἐπὶ δυνάμει ταύτῃ ἐπιφανῶν εἰς ὑπάρξεων, καὶ τῇ ἐπὶ δεινότητι τῆς φράσεως καὶ λογιότητι πολυθρυλλήτων. ἐφ᾽ ᾧ τοὺς γονέας δῆθεν καὶ συγγενεῖς γεγηθότας καὶ περιχαρεῖς ἀποφαίνεις. εἰ δέ γε καὶ μείζονός σε προσδεῖσθαι παραινέσεως ἡγούμην, οὐκ ἂν λόγων ἐφεισάμην ἔγωγε τῶν ἀκονησόντων τὴν ψυχήν σου εἰς τὴν φιλοπονίαν ταύτην. νῦν δὲ καὶ τάδε ὑπολαμβάνων ὑπερίκανα εἶναι μειρακίσκῳ γε δὴ φιλοσπούδῳ τε καὶ πρὸς τὰς παιδείας τὰς καλλίστας ἀναποστάστως διακειμένῳ, ἐνταῦθα δὴ λήξω τῆς ἐπιστολῆς. Vale. E Marliano nostro.

GVLIELMVS BVDAEVS DRACONI FILIO S.

Etsi mihi ocij parum erat ad scribendum in hac urbe, in hoc tempore, in hac concursatione, multæque mihi simul scribendæ sunt ad amicos necessarios'que epistolæ, aliosque non ita ualde familiares, epistolæ tuæ tamen heri super cœnam acceptę negare nō potui id, quod tu me poscebas ambitiosule & suppliciter, ut iterū ad te scriberem. Quod igit epistolam unam flagitas eiusce modi, quæ tibi hortamento esse possit, & inuitamēto acri, & uehementi ad literas latinas, eleganteis'que iusto studio capessendas & amplectēdas, id uero mihi gratum per (inquam) gratum fuit. Nulla enim re magis commendare se ætatula tua mihi, alijs'que (ut opinor) potest, quàm indole certa & conspicua doctrinæ, honestatis'que amorem acrem præ se ferente, atque admirationem non mediocrem. Ad id uero studium tacente me, nec admonente aut literis, aut sermone, excitare te paterna æmulatio atque extimulare potuit: ut si quenquam alium aut in hoc nostro cœlo, aut in extero natum & educatum. Etenim in præcipiti iam ista pueritia anticipatione quadam sensus communis ita prę-

ditum te

ditum te uideo, ut animaduertere nonnulla possis, quæ ineunte demum adolescentia ab ijs percipiuntur, quibus crassiore temperatura mentis esse cōtigit. Quare cum me uideas uehementi literarum amore, mediocri earum cognitione, in aliq̃ apud nostros homines esse nomine atq; opinione, apud etiam primores ordines commendatum & gratiosum, hominem alioqui nec magistratu, nec opib⁹, nec aulico obsequio, nec ciuili industria, nec hominū præpotentium obseruantia prę̨ditum, aut alia quauis arte instructum, qua mihi fortunam fingere potuerim, aut imagines familiæ iam fumosas, quod quidem ad me pertinet, detergere (harum enim rerum sensum pro ætatis captu satis te scio pepulisse) non magnopere adhortatione, aut scripta, aut ore prolata egere mihi uidere. Quare coràm ipse raro sic agere tecum soleo: utpote qui intelligam id esse ingenium honestarum mentium, ut re magis & exemplo adducantur, quàm uerbo & præceptis. Quod nisi igniculi huius amoris, quos in te natura satis felix (nisi fallor) ingenuit, paternis alijsq; huius ætatis exemplis quasi fomitibus rapacissimis admoti, excitati fuerint, & inflammati ad eandem contentionem, ne clamosæ quidem aut meæ, aut præceptoris obiurgationes, quasi quidam buccarum folles, consopitam incuria naturam exuscitare poterunt, teporemq; studij in feruorem uertere. Quanto autem tibi omnia proniora sint, instructiora, uberiora, atq; expeditiora, ad studiorum istud stadium percurrendum: quod literarum humaniorum mãsuetiorumq; Musarum nomine censetur atq; omine, quàm mihi olim fuerint, inire rationem poteris, si animaduerteris adolescentiam tuam in ea tempora incursuram (si tibi incolumi uiuere licuerit, nec infirma ualetudine) cum literæ hæ nitidiores instauratæ planè erunt & constitutæ: & cum græcam linguam latinæ altricem atq; adornatricem, humano generi restitutam ne-

mo inficias ibit: ut quidem studiosorum hominũ industriam uidemus incredibili nunc labore, cura, concertatione ad eum finem incumbere. Accedit librorum antiquorũ, recentiumq́ꝫ copia uel inopiparabilis, atq́ꝫ in triuijs pene exposita, qui meo tempore rari grandi ære pmutabantur. Iam uero præceptorem mihi tam neutra habere lingua & uidere contigit nedum audire, ne cōdiscipulum quidem, quàm tu eo nomine fortunatus esse potes atq́ꝫ adminiculatissimus. Ita cum his, alijsq́ꝫ commodis totidem opponere incommoda mea possim, & altrinsecus sistere huius ætatis felicitatem illius seculi intempestiuitati; super omnia est tamen, quod ut patrem habui sanè copiosum & mihi indulgentem, ita ab hoc studio primum me distinentem imperatis alijs operis, de industriaq́ꝫ reuellentem: deinde etiam ob id sæpe offensionem denunciantem, nisi moderatius animo obsequerer libris agglutinato: quum tibi uiceuersa præmonstrator curriculi, prȩitor, manuq́ꝫ interdũ ductor & confirmator, nedum dissuasor fuerim & auocator. Et quod tũ unus in patria & uerecundȩ & propè cum dispendio famæ nō modo facultatum suscepi (ut erat tum sensus hominum de re cis Alpes inusitata) tu sine ignominia in tam flagranti propè omnium studio non amplecti non possis, consertisq́ꝫ manibus retinere, quoad ego uixero, & ratio tuendæ tibi uitæ eodem non inuita spectarit. Proinde etiã tibi, etiamq́ꝫ uidendum est, summaq́ꝫ animi contentione prouidendum, ne id in te dedecus admittas: ut nec tibi parens, nec occasio, sed tute ipse tibi defuisse uideare. immo ne te degenerem prolem, à meoq́ꝫ ingenio, iudicioq́ꝫ abhorrentem homines olim cognati, amici, atque alieni existiment, qui uitæ meæ institutũ, ductũq́ꝫ nō ignorarunt. Quoto aũt cuiq́ꝫ ignota esse possunt, quæ monimẽtis contestata sunt in publicũ prolatis, in diesq́ꝫ peruulgatioribus? Porrò autẽ cũ ita naturæ ordo tulerit & arbitriũ

prouidentiæ, ut inter multos liberos tu matri primigeni⁹ partus esses, & mihi hæres potissimus patrimonij nõ lucu lenti: hanc de te spem conceptam habeo, ac propè exploratam (fidem em̃ mihi indolis tuæ notæ quædã fecerunt in functiunculis uitæ puerilis impressæ) primigenia ut laturus sis, & præcipuũ ætatis inter fratres, & ut Græci uocant τὰ πρωτοτόκια καὶ πρεσβεῖα, non in asse hæreditatis meæ, qui ex uncia paterna enatus est: sed in asse illo ampliore quem ego tibi, fratribusq; peperi diebus permultis, noctibusq; conceptũ, Lucina huius partus nõ Iouis coniuge, sed filia. Simul in alijs rebus quæ huic hæreditati accedent, si uita mihi suppetet cũ prosperitate ualetudinis. Siquidem nuper in spem ueni, atq; meditationem augendi uobis huius patrimonij: ita ut nihil magis optem, quàm detrimentum sar cire biennio iam acceptũ in hac rationum mearum parte. Ad hoc autem placato mihi, propitiatoq; opus est Mercurio, non illo quidem fori negociantiumq; præside, sed strenue actuosæq; in schola ociantium, nec sensus & facultatũ amplificatore, sed nominis & insignium animi. Nec tamẽ cum hæc scriberẽ, hoc tibi exprimere uolebam & extunderẽ, ut tu ad præsentẽ animi alacritatem, ad studijq; contentionem magnũ quippiam adijceres, quasiq; impetũ cõduplicares: sed istũ tuũ animũ quẽ uel absens ex literis tuis agnosco, è longinquoq; cerno, cõfirmandũ esse duxi, tuendũq;, & uelut monitis adminiculandũ ætatulæ accõmodatis. Magis em̃ id operæpreciũ fore censui, q̃ si pro uiribus & ętatis modulis cõtendẽti stimulos acriores intẽtarẽ, aut calcar duri⁹ admouerẽ: quãdo sponte currentẽ uociferatione urgere superuacaneũ esse puto, nec satis liberale. Quin & uirũ paulo infirmiorũ rõnẽ habere te iubeo, uicissimq; ut fert ætas lusitando animũ, corpusq; uegetare. Ex cõsuetudine etiam uitæ, sermonis, & conuictus, hominumq; elegantiũ obseruatione, cultiorẽ, urbaniorem, expolitũq; ui-

deri te uelim: ut summopere cures, quantum quidem in hac ætate licebit, præimbui lepore & elegantia ciuili, morumq; suauitate, siue inter doctos homines, siue int̃ ignaros literarum uersabere. Nam cum ferè semp ita & natura, & moribus comparatum fuit, tum hoc idem fert impẽsius temporis huius usus, & sensus: ut & adolescentia & iuuentus, non minus certa quadam, urbanaq; palæstra, in sermone, habitu, gestu, omnifarioq; affectu corporis enitẽte, commendare sese possint inter primores & mediocres, opinionisq; & famæ fauorem emereri, quàm nuda, umbratili, rusticulaq; doctrina etiam non mediocri. Ipse uero expertus sum ætate iam propè inflexili, ingenioq; iã ægre ad insolita, nouaq; uersatili, quàm serum sit & intempestiuum, ac fortasse ineptum, mores in celebritate hominum interpolare: quasiq; incudi redditum hominem aut conflatum: ad exemplar denuo effingere, uel afformare præsentis seculi, & instituti. Horum igitur Draco admonitum te oportuit, quo magis à teneris (ut aiunt) unguiculis cum literarum studio, etiam inseruire decentiæ morũ, decoroq; urbanitatis ac ciuilitatis assuescas, honestumq; illud populare ac gratiosum doctrinę accommodare. En tibi quod petĳsti, ut opinor, etiam cum auctario. Vale. & Mainum preceptorem tuũ uerbis meis saluta. Quem te uolo ipsum iusta discipuli obseruãtia, cultuq; uenerari. Monspessuli, octauo Idus Maias.

GVLIELMVS BVDAEVS IO. PE. S.

STatuere uix possum tua ne ĩdustria, an mea procrastinatione, atq; inertia fiat, multis ut partibus plureis tu epistolas ad me, q̃ ego ad te dederim: iam inde ex quo cõstitutam nos habuimus amicitiam, familiaritatẽ, consuetudinemq; iugem illam quidem teneris

ab annis

ab annis fundatam, propinquitate deuinctam, studiorum etiam nunc penè communitate roboratam & confirmatã. Tametsi meminisse te opinor, quàm dissimilis mei fuerim anno superiore, cũ essem in Gallia Narbonẽsi: id est quàm sedulo à me factum sit, ne quid huiusce officij à me prętermissum esse uideretur: ut qui alternis diebus propemodũ scriberem per excursores regios, & armillatos. Vbi si diutius esse mihi ocioso per exitum Legationis opportuniorem licuisset, nimirum ut eram tum animatus, omnia penè reliqua, quæ hoc nomine traxi, dissoluissem planè, & expunxissem. Id quoniam non est factum, exorandum te habeo, meis ut occupationibus expectationem accõmodes, atq; patientiam, quoad aliquid cõfecero ocij plenioris: unde paria tandem cum tuis rationibus faciam, redditaq; acceptis æquem. Magna uero ipse me, & iucunda expectatione impleuisti de eo, quod certiorem me fecisti: quam tibi operã ille propinquus meus nauarit in ea re, quam curatam ab eo uolebamus. Vtinam omnia ex sententia. Certe si bene noui hominem, ut nouisse me existimo, honesta ambitione ducitur, ut qui maxime: emereriq; bonorum & grauium gratiam mire cupit, cum aliâs, tum etiam ut propinquis industriam suã, fortunamq; approbet. Qui ad eã ipsi contentionem hominem cohortamur, gratiam ut inire solidam, ac ueram ab optimo quoq;, existimatissimoq; laboret commendatione famę, specie quidem illa non inani comparata, sed certis documentis testata & consignata. Is cum singulari ingenio, solertiaq; præditus sit, tum est etiã in illa acrimoniæ officina ita politus, ita in ea palæstra exercitatus, omneis ut flexus & prehensiunculas hominũ, supplantandiq; artificia nouerit: numeros omneis impetuum excipiẽdorum, eluctandorumq; nexuum memoriter teneat: omnia deniq; dictata summorum magistrorum cõprehenderit. Alioquin etiam ipse gratiosus inter omnes

eius instituti ordines, ob promerendi facilitatem, nõ tam passim, quàm opportune, atq; etiam cum rerum, temporum, personarum delectu. Accedit harũ rerum ornamentum, sermonis lepos, urbanitasq; lauta & elegans, ac sine loquacitate facunda. Omnino si nosse hominem cœperis, dices genium habere illum ad eam sectam uitæ. Scribam ad eum breui, ut intelligat quàm gratum mihi, tibiq; sit id quod hactenus fecit. Quanquam in ea re ut nihil mihi pene uendico, qui paucis ad eum scripserim, sic non esse puto, quod magnopere mihi ipse imputet: quẽ certo scio operam tibi magis, quàm mihi præstare uoluisse. Diui approbent, quod ille inceptauit. Vale.

GVLIELMVS BVDAEVS IOANNI PICARTO S. P. D.

Antæ tibi curę rerum esse mearum summã uideo, ut ad singula momenta, rerumq; inclinationes oculos, aureisq; circumagas: ad omnem auram spei animum erectum habeas, mihi mox quippiam ut boni aut ore festiuo, aut literis iucundioribus nuncies. Quẽ animi tui affectũ in epistolis tuis expressum ita agnosco, atq; si trans tua præcordia introspicere mihi datum esset, quid intus sit conditum. Quare etsi in eum gradũ constantiæ euasisse me spero, post multa incommoda, in quibus aliquantisper cum fortuna sum conflictatus, ut iam mihi longius circumspectare non necesse sit, quàm quantum fines patrimonij mei patent, nõ leuiter tamen me pepulit lætũ istud augurium, quod extemplo acceptũ gestiens ad me detulisti. Nõ qđ ad rationũ mearũ cõstitutionẽ, aut illud, aut aliud huiusmodi, & ab ea cœli parte captum, ptinere posse putẽ, sed ueræ, germanæq; amicitiæ imaginẽ in te mihi amitino, exosculor & amplector. In tuẽda uero amicitia

nostra, nō illa quidem generis ꝓpinquitate tam cōstituta & cōfirmata, q̃ eximia quadã bñuolentia, familiaritatisq; necessitudine, nō usu sed iudicio, nec cōsuetudine, sed delectu cōtracta, ut nō ausim ipse dicere ex æquo me tibi exhibitione officij, humanitatisq; respondere, gratificandiq; comitate opportuna atq; insonte: ita suppuderet me faterí tecum paria non facere in uicissitudine charitatis, quæ corde quidē ipsa non ore, non uerbo, sed uoluntate pręstatur, & rependitur. Cuius rei etsi fidei satis tibi argumētis factum esse, documentisq; haud obscuris cōfido, qui nil te rerum mearum celare solitus sim: quas quidem certe ius amicitiæ iuratissimæ cōmunicandas esse sanciat & pręscribat: tamen quo impendio magis fiduciã tuã confirmē, opinionemq; alijs faciã, quæ nulla uel ætate obliterari, uel suspicione labefactari possit, certũ est mihi pignus quoddã tibi dare haud impar ipsi fidei. Siquidē amicitię nostræ testimonium literis meis consignatũ, posteritatis memoriæ mandare constitui, nisi quid mihi interim acciderit: interq; ea monumenta consecrare (qualia erunt cunq;) quibus in ipsis incidam uteunq; memoriam cultarum à me amicitiarum. Vnde olim fortasse tui, meiq; nepotes exolescente cognatione, coniunctionis tamē animorum mentionē instaurabunt, & tanquam tesseras amicitiæ repetent, & agnoscent in multas ætates pennaturas. Nam Franciscus & Christophor⁹ tui, cũ meo utiq; Dracone & Gulielmo, traditã à nobis colent per manus amicitiã, ab ineuntibus ipsam ætatulis coalitam, nostręq; (ut opinor) æmulã & superē. Proinde qua de re ad me scribis, amice me admones ne iacere in obliuione sinam id, quod à te repetij, de ea re ꝑ me licebit in oculũ utrumuis (quod dicit) ut dormias: nã id accuratũ tibi reddã primo quoq; tēpore, si semel contrauero, quæ mihi antiquissima nũc est cura: tãetsi multa me circũstant inceptata otio meo imminētia, manũq; mihi

inijciunt ſtilo ſuperſedenti. Reliqua mox coràm ut ſpero, id eſt poſt natalem naturæ noſtræ reuiuiſcentis, quam Paſcham appellam⁹. Audiui de Maino liberos tuos iam meliuſcule, ac propè confirmata eſſe ualetudine: quod ut mihi fuit iucundum, ita ex aduerſo penè flebile: quod eo die primum reſciui fratrem meum, & nonnullos meos neceſſarios grauiter ægrotare: cum interim tres nuncios ab urbe habuerim. Saluta mihi Franciſcum & Chriſtophorum, cum prius matrem ſalutaueris. Literis Chriſtophori nũc non uacat ut reſcribam. Vale. E Marliano meo, Sexto Calendas Martias.

GVLIELMVS BVDAEVS LVDOVICO VIVI S.

Literas unas accepi tuas Calendis Decembribus ſcriptas: alteras Pridie Calend. Apriles. Præterea nullas ab eo quidẽ tempore. Quare nolim ut mihi ſuccenſeas, ſi expectationi tuæ nõ ſatiſfeci. Poſterioribus literis fateor me iure à te taxatum, qui in longa ſatis epiſtola omnia potius ſcripſerim, quàm id quod maxime cupiebas. In cauſa fuit, quod cum in promptu nõ haberem quid ea de re cenſerem, de qua tu me ſententiam rogabas, id argumentum ſcribendi non libens arripui. Ipſe uero ne nunc quidem habeo, quid dignum expectatione tua ſcribam, niſi in ſententiam tuam pedibus eam. Sed uerebar ne id tu non tam iudicij, quàm cauſificationis atq; inertię eſſe interpretarere. Itaq; cum aliud animo, ſtiloq; tum agitarem, uel id memoria mihi excidit, uel eo additamento extendere epiſtolæ magnitudinem iuſtam nolui: quod mihi non ſatiſfacturũ poſtulationi tuæ uidebatur. Nunc quando iterum appellor, neceſſe eſt ut dicam quod ſentio. ἦν γὰρ ἀπόρημα δὲ σὺν τῆς τῶ ὑποθέσεως

τῆς ὑποθέσεώς τινος καὶ ἀφορμῆς οὐ τῆς τυχούσης λαβέσθαι, εἰς τό, ἐλεγ-
χόμενά τινα καὶ ἐπίδειγμα δοῦναι τῆς εὐφυΐας τῆς σῆς, ἐν τοῖς καλλίστοις
τε καὶ σπουδαίοις τῶν λόγων ἐξησκημένης. ἠπορεῖτο δὲ μάλιστά σοι
ὁποῖόν τι τὸ γένος εἰς τοῦτο εἴη ἐπιτήδειον. εἰ γὰρ τῶν τυχόντων τινὸς
ἅψαιο καὶ τῶν λεπτολογημάτων, ῥᾳδίως μὲν ἂν μεταχειρίσασθαι ἐδό-
κεις, οὐκ ἀξιεπαίνετον δὲ ἔφης ἔσεσθαι. εἰ δέ τι τῶν πρώτων ἀνέλοιο, τοῦ-
το δὴ πρὸς τῷ πολλά σοι πράγματα παρέχειν, καὶ οὐκ ἂν ἀποβῆναί γε
εἰς προκειμένην σοι δόξαν, διὰ τὸ πολὺ καὶ δυσχερὲς τῶν διορθωθησο-
μένων. οὕτω γὰρ εἶναι τά τε τῶν νεωτέρων φιλοσόφων τε καὶ θεολό-
γων διεφθαρμένα, ὥστε καὶ ἧττον ἐστὶ ταῦτα ἀνανεώσασθαι δυσχερές, ἢ
ἐπανορθῶσαι κεκαλλιεπημένως. ταῦτα μὲν οὖν οὕτω σοι σχεδὸν διηπο-
ρῆσθαι ἔοικε. περὶ ὧν ἀνάγκη μοι ὡς οἶμαι αἰτουμένου σου φίλου τὴν γνώ-
μην ἀποφαίνεσθαι τὴν ἐμήν. αὕτη δὲ ἐστὶ ὅμοια σχεδὸν φρονοῦσα τῇ σῇ
περὶ τοῦ πράγματος ὅλου. τὰ γάρ τοι μὴ καλῶς κείμενα ἤτοι μεθαρ-
μόσαι δεῖ ὁλοσχερῶς, ἢ κατὰ χώραν ἔχειν ἐᾶν, ἐπεὶ ἢν ποῦ μὲν ἐπιρρυθμί-
σῃς, ποῦ δ' οὔ, οὐκ ἂν φθάνοις τῆς δόξης τοῦ εὑρέματος ἀποστερηθείς. ὁπό-
τε ἐγχειρῶν τις παραχρῆμα τοῖς ἐγκαταλελειμμένοις ὑπό σου, τήν τε
μνήμην ἐξαλείψας τῶν ἐπηνωρθωμένων σοι, καὶ δόξαν δὴ πᾶσαν τε-
λευτῶν κομιεῖται παντὸς τοῦ κατορθώματος. ὅπερ ἔγωγε ἤδη πέπον-
θα ἐν πολλοῖς, ὑπὸ τῶν προσεπισημειωσαμένων εἰς τὰ τῶν πανδεκτῶν
δυσνόητα τοῖς πολλοῖς. εἰ οὖν χρῷο μοι συμβούλῳ, μᾶλλον ἂν σύ γε
ἕλοιο τῶν πραγμάτων μὴ ἅπτεσθαι ἐξαρχῆς τῶν μὴ πάντως εἰξόντων τῇ
φιλοπονίᾳ τῇ σῇ, ἢ ταῦτα ἡμιτελῆ καταλιμπάνειν, οἱονεὶ προωδοπε-
ποιημένα τῇ τῶν διαδεξομένων τὸ ἔργον εὐδοκιμήσει, ὥσπερ ἐμοὶ συνέ-
βη. τοιαῦτα μέν τοι ὡς ἔοικεν ἐπιτηδεύειν βέλτιον, ὧν σύ γε ἐλπίσαις
ἂν εὖ μεταχειριζομένῳ σοι τὴν διέξοδον ἔσεσθαι. ἐπεὶ μὴν οὐδ' ἂν ἔν σοι σχε-
δὸν τῶν περὶ τὰ θεολογούμενά τε καὶ φιλοσοφούμενα ἀνέφικτον εἴη, δια-
νοῶ γε δὴ καὶ ἀκριβῶς φιλοπονοῦντι περὶ τὴν καλλιλογίαν, εἰ δὲ δὴ τὸ
ἐπίφθονον δέδιας, καὶ τὸ ἐπαχθὲς βαρύνῃ τοῦ πράγματος, διὰ τουτουσὶ
τοὺς φιλαιτίους τε τοῖς ἀστειοτέροις ἐχθρούς, οἵ τινες εἰώθασιν ἐπιφῦναι
ἀθρόοι τε καὶ χαλεποὶ τοῖς καινοτομεῖν τι τολμήσασι, πῶς ἂν γενναῖ-
ος εἶναι σὺ δοκοίης τὸν θυμόν; καὶ δεινὸς συνειπεῖν τῷ Ἐράσμῳ σου, ὃς
πρῶτος καὶ μόνος ἀνελέσθαι τε καὶ ὑπομεῖναι τὸν φθόνον οὐκ ηὐλαβήθη. καὶ

τοῦτόγε ποιῶν διατελεῖ νεανικῶς τε καὶ εὐτάκτως. ἢ δὴ αὐτὸς προθυμίας τε καὶ γενναιότητος χρηστοῦ ἔργου ἤδη τοὺς θηριώδεις αὐτῶν παροξύνας, μιμεῖσθαι δὴ τὸν ἄνδρα, καὶ αὐτὸς ἐν μέρει τοῖς τῶν σπουδαίων λόγων ἐπιμελείαις ἐνδείκνυσθαι παρασκευάζει. Quod de Hermano & Declamationibus ſcribis, hoc quid ſit nōdū reſciui. Aeſtatem hic acturus ſum: ſed ſæpe in urbem cōmeare mihi neceſſe ob negocia etiam litigioſa: ne tu me uerſari alto in ocio putes. Breui Epiſtolas & opuſculum editurus ſum, ut homines flagitanteis, quaſi creditores inſtantiores, dimittam. Apud Oratorem ἐν τῷ περὶ εἰρήνης προέσθαι, recte legitur, in hanc fermè ſentētiam. Primum quidem uideo res hui⁹ temporis magna difficultate implicatas eſſe atq; turbulentia: non ob id tantū, quod multa ita proiecta ſint & derelicta, nullum iam ut ſit operæprecium recte de ijs cenſere: ſed etiam quod de cæteris is penè ſit ſenſus hominū, ut ne de unica re tantum inter omnes conueniat, quid ſit factu optimum: ſed ut huic hoc modo, illi alio conducibile eſſe uideat. προέσθαι & προΐεσθαι uerba ſunt apud eū, aliosq; oratores frequentia. Ipſe infra hac eadem oratione: καὶ τὰ προειμένα ἔσαι βελτίω. Λυσίας. ὅτι ἡμῖν οὐδὲν προΐενται τῶν σφετέρων αὐτῶν nihil dilargiunt. προΐεμαι πρόεμαι, ut τίθεμαι. Apud Ariſtotelem ἐν τῷ περὶ ἑρμηνείας, locus obſcuriſſim⁹ ſic, ut opinor, intelligendus. λόγος δὲ ἐστὶν αὐτοῦ, τὰ μὲν, ἄλλα κατὰ τὰ αὐτά. ὅτι δὲ μετὰ τοῦ ἐστὶν, ἢ ἦν, ἢ ἔσαι οὐκ ἀληθεύει, ἢ ψεύδεται. Eadem inquit eſt definitio (ſic eīm λόγον uſurpare ſolet Ariſtoteles) caſus nominis quæ & recti eſt. hoc eſt eadem Philonis quæ eſt Philon. Vt eīm nomen eſt φωνὴ σημαντικὴ κατὰ συνθήκην ἄνευ χρόνου, ſic etiam caſuum eius cęteris in omnibus ea eſt definitio. Hoc tantum excepto, quod cum tribus temporibus ſubſtantiui uerbi iunctum nondū perfectam enūciationem facit. Neq; enim aut uerum, aut falſum eſt enūciatum Φίλωνός ἐστιν, niſi aliud addatur. Eſt autem καὶ τὰ ἀντὰ Attice, idem quod κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. En tibi ad utrāq;

epistolam, quod citius habuisses si organum hic Aristotelis habuissem. Gratulor tibi mirificum, & plaudendum in rhetoricis profectum: cuius fidem mihi fecit Erasmus. E Marliano nostro. Nono Calend. Maias.

GVLIELMVS BVDAEVS GERMANO BRIXIO SALVTEM PLVRIMAM DICIT.

An tu tandem inescator hominum? taedium mihi ruris leuare uoluisti? en tibi: accipe ad literas tuas haud ita ualde ipsas circumspectas, ut elegãteis & eruditas, ut iam ego planum faciam. Primum quod scribis procul me à mari, piscosisq; amnibus habitare, ob idque iudicas non posse praegrandibus istis piscibus uesci, & abundare, quorum uobis copia est in urbe ieiunia agitantibus: num istis tute me duci reris epulis, quae non nisi magno emuntur, condiuntur magno & struuntur, aegre etiam concoquuntur? Quasi uero in urbe, domique meae esitare huiuscemodi solitus sim: nisi quum lautioribus mensis (quod non libens facio) numerum parasitorum augeo. Meministi (ut opinor) quàm raro apud te hominem mihi amicum, amicorum communitate studiorumq; coniunctum, grauate & fastidiose con-

fuerim ꝑmittere: haud aliã fermè ob causam, quàm quod conuiuator iam propemodum luxuriosus factus es: eoq; nomine in collegio uestro Canonico gratiose famigerat⁹. Qui numerum nullum statum, legitimumq; obserues in uocandis conuiuis: non uices, conuiuasq; alternes ciuili frugalitate: nullum penè modum teneas apparatus, & ferculorum, quasi legibus sumptuarijs, sodalitijsq; solutus. Sic ꝟo sum omnino: certa omnia magis & modica, quàm grandia & ancipitia quæro. At tu conuiuia exerces iam dubia: ad quæ nonnulli fortasse simpliciores promittere grauentur omine deterriti, ne impransis ipsis tandem abeundũ sit. Ac tanquàm ad corollaria uocaris, adijciales epulas conuiuis tuis apponis æmulas Pontificalium. Neq; uero si me aliquantum attentiorẽ esse ad munera mensæ animaduertisti, cibiq; largiusculi (habeo enim ferè statutis horis recte constitutam, iustamq; cibi appetentiam) idcirco etiam liguritorem existimare debuisti, ac delectum habentem inter bellissima quæq; fercula. Quippe qui in dubijs tuis prandijs partes solitus sis mihi (quas Græci μοίρας μερίδας q; uocant) in quadra cumulare: pulpamentaq; lectissima obtrudere inuito, ex eo genere decerpta, quod è uico cupediario petitur. Cum interim ego fame abuti in bubula, ueruecina, uitulinaq; gaudeam. Qui etiã causa mea aliquando inter assa, uncta, condita, primarijq; saporis esculẽta, prægrãde pectus uituli molli cartilagine interserueris. In quo ego prandium consumpsi, quando per te licuit, sed intacta à me fercula auferri non sinebas. Certe quidem ex eorum numero esse me non existimas, qui languentem famem moliri aut intendere edulium rerũ uarietate studẽt, opsodædalorumq; opificijs. Neq; hunc meum morem nõ facile tibi approbo, ut opinor: qui cum profusus penè sis conuiuator & anxius, nec morosus tamen es conuiua, nec prædelicatus. At etiàm homo religiosus uno mense fact⁹,

religionis

religionis me implere uoluisti, tãquam istic, quàm hic plenius & commodius officijs fungi pietatis, muniaq́ obire innocentius possim ad religionem tuendam pertinentia. Quasi uero ista quibus tu me inescare contendisti (ut tuo uerbo utar) non ad palatum magis, quàm ad stomachum faciant: aut ad ieiunium magis, quàm tripudium apposita sint. Scilicet decumanum hoc ieiunium & quadragenarium ad ganeæ cultum, distentionemq́ alui & uentriculi, non ad tenuandos adipes institutum est exinaniendáque intestina: id est ad cupidinis alimentum, fomitemq́ uoluptatis circumcidendum. Obsecro te Brixi, liceat mihi per te stomacho meo seruire & palato: quod penè iam ipsum uel obstupuit, uel occalluit ad istas uestras lautitias mēsæ, Sybariticasq́ delitias. Licebit per me uicissim ut uos belli homines atq́ urbani, genium uestrum curetis molliter & indulgenter, interim dum ipse cum meo belligero. Ego eñ si forte nescis, hic annuam catechesim, tãquam in uestibulo philosophiæ facio: ut experiar, & probem ecquid tolerãdæ esse possit abstinentiæ istarum rerum animus delitijs ineducatus. Itaq́ desine hanc mihi rusticanam uitam, uel inuidere, uel obijcere, tanquam sordide mihi hoc tempore uiuendum sit in loco deuio, & procul omni mercatu: aut cedo quemuis arbitrum, uel eum ipsum si libet manticularium Franciscalem, cuius tu doctrinam & facundiã magnopere uerbis effers. Sponsionem enim tecum eo iudice faciã, ni ciuilis hic uictus, quo me ruri quoq́ uti arbitror, propior est ieiunio, ac magis cõsentaneus, quàm iste tuus urbicus atq́ etiam Pontificius. Cum autem ista me in uniuersum affluentiora nõ iuuant, quæ sordes exprobrare uidentur antiquæ frugalitati, tum etiam huic meæ sententię accedit, quod penè anno uertente satietatem ac fastidium discutere nondum potui anni superioris: quum ipse grandibus, uastis, uarijs piscibus secundum ripas Rhodani fa-

ginatus sum: propè ut nunc etiam mihi ructare uidear tur tiones, alosas, porculos marinos, rhumbos, lumbricos, mu giles, lupos fluuiatiles, omninoque primæ auctoritatis pisces ingentes, mediocres, paruos: quorum si nomina me posceres, nomenculator quispiam mihi opus esset ex priscorum numero, qui latine suggereret. Cæterum in suo quosque genere laudatissimos, marinos, fluuiatiles, lacustres, & è stagnis petitos, elixos, tostos, inassatos, frictos, operi pistorio incoctos, atque hos à cocorum primoribus conditos, omnibus lenocinijs popinarum concinnatos & adornatos. Huc adde maiorum laudum accessiones, quasique iustorum ferculorum assec las catinos interiectos: quibus scilicet grandiores epulæ distinguunt, minutalia, fartilia, è lactibus ouisque piscium esculenta confecta, alicas saccharatas & intritas, pultes è nuce pinea, sorbitiones suauissimas, argumentaque omnia splēdidiorum, regiarumque mensarum, longo ordine extructa, mirifice cōcinnata, gulæ torpentis inuitamenta: denique omnes iuris culinarij species, quibus opsodædalorum mancipes artem præcipue nunc uenditant. Aestima tecum paulisper quàm mihi expleri his rebus licuerit: quum igne eodem, aquaque (ut dicitur) eadem uterer cum amoribus, & delitijs summi illius decurionis. Qui ut erat ipse accensus interioris aulæ, sanctiorisque cubiculi arcanorum arbiter, oculi item & aures Regis, præpollens gratia flagrantissima: ita tum inter comites habuit, legationisque ornamentum, quos ei deligere uisum est ex omni ordine aulici ministerij & comitat⁹ Regij. Porrò autem cum passim pernotuisset eo ipsum esse loco, numeroque apud Principem, uel numeris potius omnibus ita exemptum, interque gratiosos eximiū, ut facile, atque adeo animi cum æquitate omnes ei cederent (& erat ille alioquin ingenua probitate commendatus apud omnes) quacunque iter fecit, certatim & cupide unumquenque nobi

lissimorum & prædiuitum accolarum(quorum bona pars in eius erat comitatu)facere uidebamus ut eum,eiusq; comites interiores acciperent profusa quadam, ambitiosaq; solertia. Quo in certamine nullum non genus scitamenti culinarij:nullum non est specimen editum artis opsodædalicæ,atq; popinatricis. Nescires artem magis,an copiam admirarere. Quare cum inde fartili mihi & saginato redire contigerit,ac redundanti stomacho,quę tãdem inuidia est in hoc me nunc secessu,tãquam expiatorio extenuare,uti solent aucupes uenatores saginam accipitrum exinanire in auiario contractam dum deplumescunt,detractione cibi, stupeisq; inuolucris caruncula prætectis eorum famẽ ludificari? Atqui præclarum id mihi, preciumq; operæ fore censebam,si earum rerum inediam hoc anno compensarem cum illa redundantia,& ueluti stomachum meum lustrarem ab illa contagione luxus. Sed mihi propositum tenere non licitum est per amicos urbanos:qui inuito & reclamanti munera missitant eiuscemodi, ut me solertioris coci desiderium sentire coëgerint,quod ante non contigerat:quum ipse alioqui cetarijs,salsamentis,salmone muriatico,& salgamis refertam penum haberem:omniq; genere earum rerum,quibus huius temporis secundæ mensæ cõstant,prandijq; præludia. Tum etiã quæ in usu sunt tragemata serotina, abũde huc importãda curarã, & asseruãda. Nec plus tria millia passuũ absum à pago ualde frequenti (cuiusmodi Græci appellãt Comopoleis)in uia militari sito:in quo mercat⁹ est quotidianus pisciũ quoq; marinorũ. Itaq; sic constitutã rem habeo œconomicã,ut opsonari idẽ tidem possim, si libitum sit, non etiam ut mihi sit necesse. Verum tute quid censes sacrarũ cõcionũ frequentior? nũ & gulam & mensæ lautitiam,nitoremq; intẽdere ob ieiunium,pietatis esse putas & sacerdotũ sanctimoniæ? an potius ieiunij & abstinẽtiæ ludificationẽ,ac ludibriũ religio-

nis? Nisi uero bonæ fidei conuenit, gratum id Deo sacrificium abstinentiæ existimare & complacitum: ut per speciem ieiunij, quod cibis ipsum parabilibus meli⁹, quàm structoris egentibus peragitur & sustentatur, prætextum heluationis arripiamus, liguritionisq́ patrocinium. Sed tamen ipse ut lubet corpusculum curato: piscium etiam satietatem opusculis dulciarijs, placentulisq́ cumulato: sint tibi Liberi bellaria quæ dicuntur splendidæ mensæ clausula, cum crustulis tenellis & saccharatis aromatite innatantibus: quarum delitiarum exemplum hic esse nullum hoc tempore aut certe rarum fateor. Ipse tenuitate uictus non sordida, sed frugali, sanctius atq; innocentius censeo peruenire ad sanctificum illud crustulum, artocreasq́ uiuificum, quo epulari die, CHRISTI uesci sobrij demum cōpulones, ieiuniq́ solem⁹. Proinde hoc genere lactare me, in urbemq́ è uilla pellicere non potes. Restat illud alterū, in quo non tam promptum est expedire defensionem, præscriptioneq́ philosophica intētionem tuam summouere: quæ non ad corpus iam ipsa, sed ad animum pertinet, qui negligi sine scelere nequit. Tāetsi quod seuere me admones huius temporis rationem esse habendam, quod (ut ita dicam) pietati & cerimonijs religionis orthodoxæ debet esse feriatum, amice id tu quidem, atq; ex auctoritate sacerdotij, & tanquam iure tuo facis: nisi quod paulo serius id tibi in mentem uenit ut faceres, fortasse posteaquam amicus quidam meus mandato meo te salutauit. Sed fac esse ut temporius admonueris: an ego confestim concionum elegantium desiderio uxorem liberosq́ ualere hic destitutos iuberem, ut dicto audiens tibi essem? an liberos & familiam, & larem deniq; familiarem ad annum hic constitutum & compositum, abrupto cōsilio in urbem deportarē? Id quod si facere mediter, omnia penè huius mei uici uehicula pro imperio comprehendi ut iubeam necesse sit: hoc

intempestiuius etiam quod uernacta interantur nunc ad sementem. Deinde ut utrobi domũ, domicíliumq́; habeo: ita etiam penum hic & istic instructam & refertam habere me credidisti? Ecquid tu dignam potius istius concionatoris eloquentiam esse censes, quamobrem succidiam à propola esitare, uinum à caupone bibere, peregrinari in urbe, domi deniq́; meæ hospitari debeam? Atqui rudiméta œconomiæ, ut uideo, nondum planè posuisti, qui rei familiaris tam sis inconsiderans. Tametsi hoc anno binas ædes mercatus continentes, quasi habitator desultorius identidem commeas in utranq́; intergerino patefacto: Mihi omnia impeditiora quàm ut desulturam sic possim factitare à uilla in urbem, in uillamq́; ab urbe. Nimirũ (ut dixi) aut nondum planè tenes omnem œconomiæ rationem: aut rationem tibi excussit hominis admiratio ex loco superiore de rebus diuinis declamitantis sublimiter, ornate, & uehemẽter. Quibus auditionibus ita incitatus es fortasse ad rerũ cœlestium curam, intentionemq́;, ut iam hæc inferiora indigna esse cẽseas animaduersione. Equidem uidere mihi uideor animum istum tuum, figmentis dudum poëticis addictum impensius, commentisq́; antiquitatis imbutum religionis nesciæ, egregieq́; tinctum, pro eo ut illis studijs nunc ardeat, charitate pia flagrantem, ac pietate perfusum, totumq́; in earum rerum meditatione immersum: in quibus altius impressa uisuntur uestigia ueritatis ferentia ad summam, æternamq́; felicitatem. Nam sacrorum uoluminum lectionem, rerumq́; diuinarum contemplationẽ, quę animo tantum percipiũtur, quid aliud esse dicas, quàm ueluti contrectationem quandam iucundissimam pignoris, & syngraphæ superne nobis datę, ne in dubium uenirem de pollicitationibus Domini nostri CHRISTI, deq́; spe æternitatis diuinitus pronunciatæ? Istiusmodi habitum, affectionemq́; animi gestiente religione perciti, quam in

te nunc agnosco, lectione sæpe, auditione interdum expertus sum in meipso. Sic sunt profecto res cœlestes: ea est uis commentationis piæ: is (ut ita dicam) genius sacrorum monumentorum, ut qui ijs legendis, contemplandisque se bona fide, enixeque dederit, is præuertendam eam curam, intentionemque rebus alijs omnibus animaduersionibusque statuat. Sed ea est (ut nosti) naturæ nostræ inconstantia, sic obnoxia conditio animorum etiã (quod miremur) ad imaginem diuinam creatorum, ut simulac mentes excurrere curiose cœperint & errabundæ, spiritualium rerum facessat admiratio: tum subinde obliuio surrepat specierum mirificarum, intelligibiliumque rerum, quæ nobis contemplãtibus uersari ante oculos conspicue uidebantur. Num penè contritum scimus ac uidemus euangelium, partim in suggestis uociferando, partim legendo, decantãdoque dum res fiunt diuinæ? & tamen ius nullum minus hodie usurpari notum est, quàm duo prima legis euangelicæ capita, qui duo iuris apices summam iustitiæ cõtinent. Quantũ enim loci charitati à CHRISTO institutæ utriusque imperij formulæ, quantum ius moribus constitutum, quantum denique uita profana iuxta atque initiata reliquisse nunc uidetur? Quid autẽ manifestius, quid est quod minus inficiari possimus, quàm consilijs nostris & factis publice, priuatimque dicta nostra refelli? An uitæ innocẽtia respondet doctrinæ, quam ut sanctam, diuinam, cœlo delapsam exosculamur? Quotusquisque est hodie etiã uestri ordinis, qui cohortem CHRISTI efficit, quin rubi fasciculum libentius, quàm paupertatem, simplicitatem, tolerãtiam amplexetur: aliaque bona nomenculaturæ euangelicæ, quæ diuino elogio in prima commendatione sunt posita? Quod si repetere exẽpla nõ grauaremur ex annalibus sacris, quot, quantos, quàm locupletes testes excitare è monumentis, uel è cœlo potius deuocare possemus, ad astruendã huius

ipsius doctrinæ auctoritatē? Sed scilicet obsoleuit iam uitæ ratio in summam innocentiæ subducta, uetustaq́ abstinentiæ exempla male ætatem ferunt. Iandiu eñ corrupti mores seculorum successione, quasi per manus tradũtur, parentesq́ liberis ac nepotibus deinceps poculũ erroris, allucinationisq́ propinant. Noui quàm ista ratio frigeat ad populum, & proceres: sed memini quicum sermociner: tecum scilicet ab illo sacro oratore feruēti, classicoq́ instincto ueritatis è suggestu promulgatæ. Quapropter cum in lubrico agnitæ ueritatis complexus sit positus, nobis dũ res calet uidendum est etiam atq́ etiam ut propositũ confirmemus: ut consilium instruamus ac roboremus adeundis sensim, cõsulendisq́ oraculis: ut ea retinacula certæ & exploratæ fidei arripiamus, cõsertisq́ digitis compræhẽdamus, quæ abrumpi facile nequeant aut dissolui. Ne si nos rursus cupiditatum æstus & curarum abducentium à ueritatis intelligentia, ab eaq́ abhorrentium, in altum erroris, discriminisq́ referat, ibi iam gubernacula ratio sensibus eripere non possit, aut præripere: nec sacra in salo anchora se stabilire. Idq́ eo enixius prouidendum, quod ita ferè uel natura uel moribus comparatum est, ut qui in uastum illud pelagus cupiditatis auferẽdos se dederũt, quasiq́ prouehendos fortunæ Fauonio, non in uado quidem illi agi sese aut in portu, sed littus affuturum statim putēt: rationem etiam præstò futuram prima quaque occasione confidant, quæ nauem retro inhibeat, in portuque statuat, cum res ita tulerit: id est cum omnia permensi fuerint, quæ animo destinauerunt. Verum mihi cum hæc loquor, cœlum iam undique, & undique pontus. Idcirco uela contraham iucundæ digressionis. Nam quid iucundius animo Philosophiæ desponso, quàm ex negociorum tædio, quæ tot nobis uita exhibet, paulisper interquiescere in ueritate inspiciẽda? Magnam uero in opinionem apud

me uenit sodalis ille Franciscanus, qui tibi acri homini ac seuero ingeniorum arbitro, meaq; sententia incorrupto, usqueadeo se probauit: si quidem ex animi sententia ad me scripsisti, id quod mihi persuadeo. Atqui torrenti hominē esse oportet eloquētia, qui te sic totum rapuerit, seculariq; uitæ, & turbulentæ fortasse abstulerit. Quem tamē ita demum iudicabo aculeum in auribus, fauumq; (ut ita dicā) Suadæ illius flexanimæ relinquere in præcordijs auditorum: si feruor ille charitatis quo tua nūc mens flagrat, deuotæq; CHRISTO pietatis igniculi, ab ipso nunc excitati & inflammati in animis ad se uentitantium, ne tū quidem conciderint atq; emarcuerint, cū folles reflaccuerint: audiriq; ille desierit, qui uobis delachrymationē excussit. Non dubito socium tibi esse in eius admiratione, deprædicationiq; tuæ magnifice subseruire, hominem utriusq; nostrum amantissimum, rerumq; diuinarum cupidissimum Stephanum Blancum, ratiociniorum Regiorum actuarium. Cui iam ne quærcetum quidem illud suū cordi est (ut opinor) quod nuper instituit. Villa etiam amœnissima sordet præ meliorum rerum æstimatione. Nam afflictam in te animi alacritatem suspicor, orisq; festiuitatē abiectam, aut depositam, qua tu copiosa tua conuiuia etiam exornare solebas, gratioraq; reddere. Agedū macte esto Germane egregia ista uoluntate, uitæq; insontis & exactæ cupiditate: quando curam iam, ut audio, atq; etiam ex literis tuis facile conijcio, antiquiorem nullam habes, quàm ut à capite periculum propulses, fortunis iam parum intētus. Facile autem cum uoles in hoc tuo consilio assensore me utere, quanquam procul agēte ab illis uestris suasoribus. Sed ut mihi olim ludi magister fui in literarum bonarum disciplina, adnitor etiam nunc suasor esse mihi ad studium emendatioris uitæ. Sunt & mihi sacrosanctæ doctrinæ libri, ex quibus illi mutuantur, quæ de loco superiore dilargiuntur.

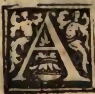
giuntur. At deest actio & spiritus orationis, sine qua sententiæ ipsæ iacent. Si tu persuadendi uim in charitate incitata ponis, in uultu ipsa, oculis, & uoce eminente, fateor. Sin tu in actione hypocrisiq; oratoria, cur non possim mihimetipsi lectorem me sistere, iacentem in libris orationē excitare, animamq; inanimę inspirare, schemata deniq; & gestus congruos accommodare? Sic ferè mihi uices supplere solitus sum earum rerum, quas mihi uel fortuna, uel uitæ institutum negauit. Hanc uero commēdationem ultro nobis intendit huius hebdomadæ sanctitas, quam ritus germanæ & rectæ religionis destinauit Soterijs agendis. Siquidem maiorum institutis Seruatoris nostri supplicium æternæ memoriæ consecratum est, ut nobis salutare. Quippe cui omnes mortales, alteris quidem certe natalibus orti, mysticaq; genitura & adoptatitia filij, λύτρα debent & σῶστρα. Quæ cum ipsa dissoluere nō queamus, par est utiq; debitum saltem ut agnoscamus, conditionemq; obnoxiam, nisi ob noxam dari uolumus: eum etiam ueluti Seruatorem colamus, ueneremur, obseruemus obsequiosissime, qui nos exemit noxæ. Is ante diem decimum Calendarum Aprilium acerbissimum supplicium, seruileq; perpessus (quo die imperium mundi orco abrogatum est, trucisq; eius ministerio) uno die interiecto à morte excitatus, genus humanum natalibus mirifice restituit: quem diem nunc festum agimus in memoriam naturæ instauratę. Et fuit assurrectio CHRISTI reuiuiscentis, excitatio naturæ humanæ intermortuæ, uereq; ut dicam, mortis internicio. Ad hos dies celebrādos cum amice nos euoces atq; officiose, quasi nec recte, nec ordine operam hic sacris dare possimus, iustaq; diuini cultus implere, ob penuriam scilicet interpretis sacrorum, quum sacris nunc panegyricis omnia propè fana in urbe circumsonent, gratiam quidem ipse tibi pro nostra amicitia habeo; non etiam hoc tibi do,

ut si copiosius istic uobiscum atque affluentius qua sacris, qua profanis rebus, cõmodius quoque & felicius agatur. At enim cõcionibus caremus hoc tempore, cum maxime tempestiuæ sunt & propè necessariæ. Nos uero plerunque, (ingenue enim fatebor) atque eius notæ theologorum, qualis est ille qui te totum elucratus est & possidet, nisi manu miserit. Nec tamen ipsi nõ habemus interdum auditiones tum iucundas, tum utiles eorum qui uicatim tyrocinium factitant: nõnunquam etiam ueteranorum, quasi prouinciam obeuntium: qui nec ipsi à corona destituũtur, quod in urbe multis accidit: ubi nõ tam stat religione huius professionis gratia & auctoritas (si uerum dicere licet) quàm lepore & salibus, & illecebris sermocinationum: neque ferè tantum esse operæpretium doctrinæ existimatur, nisi sit quippiam quod proritet religionem, à facundia illud quidem aut acrimonia accersitum. Sed sit hoc nobis incõmodum: quod ut piscatu illo grandi & copioso, sic grandibus illis etiam expiscatoribus animorũ non abundamus. Quorum tamen euerricula concionum ingenti strepitu iactata, ductaque, capturas plærunque referunt perexiguas: ut in aquis piscantium uerricula uidemus sępe per summa phellis lusitantibus speciem ingentem capturę, fallacemque prę ferre, cum sinus ipse extremus hærbulas, aut quisquilias trahat pisciculis immixtas. Vtinam autẽ (ne inuidere me homini putes) in nassam eius luculenta uis piscium maiorum, tuique similium tecum insinuarit, ne retrocedere scarorum more possitis. Ita enim ex ore ipsius pendere nũc diceris, ut ceruicem inseruisse in eam te existimem. Verum sit hoc unum nostrum (ut dixi) incommodum: quot id tandem cum cõmodis secessus ac beatæ solitudinis possumus compẽsare? Atqui uelim sic existimes, ita me illecebris huius habitationis captum, ita inuitamentis huius ocij conuersationeque delinitum, ut gratulari mihi nõ desinã, quod

hoc consilij ceperim: tantum abest ut pœnitendam mihi ducam hanc commutationem domicilij. At isti quibus libertati litare nunquam contigit, tanquam mei furtum fecerim, aut alio quouis modo inconsulte de me statuerim, insectari insistunt quos ego iudico uel rationum mearū constitutionem non capere, uel non intelligere, quid sit hominem optime de se mereri. Id quod de te iudicabo, si posthac te intellexero subscriptorem eorū esse opinionis. Quantum autem id esse arbitrare, quod nec oculis, nec auribus sorbere cogor tot indignitates quibus res urbicæ, ciuilesq; implicatæ sunt? quanti me facere quod omniū dierum uacationem, omnium horarum libertatem, omnibus numeris absolutam habeo immunitatem functionū atq; officiorum à studio literarum abhorrentium, cui me totū dicaui? Iam magnum hoc per se compēdium bonæ operæ, quod in illo diuersorio inertis ocij, quod publicum est ambulacrum, statis horis non nisi raro uideor in turba prodeambulantium. Nec uaniloquentię famigeratorum ausculto. Magnum molestiæ, mendacij, æstus, angoris lucrum: quod cœnas prandiaq; condicentibus, non excusare negocium, non causas ementiri me oportet, non temere interdum promissa officia aut renunciare, aut turpiter destituere. Quid quod tanta tranquillitas apud me interdiu, tanta libertas ab interpellatoribus, tantū deniq; secretū ab arbitris cū uisum est, quanta esse apud uos cōcubia nocte pōt? Et tu urbem mihi sub diē hunc festū repetendā esse censes ad expiationē animi, quæ nobis necessaria est ad epulum CHRISTI uenturis? Quid si multi sunt qui alioquin in urbe assidui, & sesquipedē à foro nō discedentes, tamē his diebus frequentiā urbis fugitātes in uicos dilabunt, tanq; melius se lustraturi pcul ab urbis obturbatiōibus? Verum amabo te mi Germane iocon, an bona fide hæc tu uerba, aut in hanc sentētiā scripsisti, cupisse te quoq; modo

tædium mihi ruris leuare? Non opinor. Quid mereri me uelle censes ut consilium hoc mutem? Vtrum in aula gratiam secundariam (nam primum tueri auctoritatis locum nequirem) ut nunciũ hoc anno remittam solitudini huius uillæ, quæ mihi benigna suppeditatrix est ocij liberalis, quod semper feci plurimi? Certe hoc credes iniurato, nisi uir bonus esse æquusq; mei existimator desijsti, ex q̃ Theologis te agglutinasti: hoc nimirum (inquam) mihi credes, nihil tanti nunc esse quamobrem retexere rationem consilij mei mihi persuadeam, quam ætate iam uergente constitui. Cuius cum pars sit hic secessus, quem ad tempus cõplexus sum, mihi (ut spero) nec excuti, nec extundi, nec extorqueri poterit, nisi ui adhibita maiore. Literarũ tuarum lepore, iucunditateq; delectatus, hucusq; præter destinatũ produxi epistolam, longius (ut opinor) quàm captus ferebat epistolaris. Sed animo libentius, atq; amicitiæ, quàm legibus Technicorum seruio: quarum quidem sanctiones uiris magnis non fuisse sacrosanctas uideam. Vale. καὶ τὰ τῆς δὲ τῆς ἐπιστολῆς, τὰ μὲν παιγνιωδῶς ἔχειν δοκοῦντα, ὡς πεπαιγμένα ὑπειλήφθω ὑπὸ σοῦ. τὰ δ' ὡς ἑτέρως εἰρῆσθαι δοκοῦντα, ταῦτα δὴ σπουδαιολογούμενα νενομίσθω κατὰ τὸν ἐνδεχόμενον τρόπον. τὰ πρὸς τὸ θεῖόν τε καὶ τὴν εὐσέβειαν ἀνήκοντα. ταῦτα γάρ ἐστι τῶν οὐκ ἐνδεχομένων γέλωτα, καὶ τῶν τῆς παιδιᾶς ἀπηλλαγμένων. In Marliano nostro. Pridie Nonas Apríleis.

GVLIELMVS BVDAEVS FRANCISCO Deloino salutem dicit solita uberiorem.

Mbas tuas epistolas accepi Parisijs, cum festinans in Sammorianum meum in trãsitu domum uiserem. Ex quibus intellexi quid ageres, ubi esses, quonam modo ageres. Nec tamen inopinatus omnino fuit nũcius. Audieram

eram enim ex primo Præside, quem in transitu ad aliquot millia deduxi comitando, te in prouinciam illam tibi debitam, desponsamq; non iturum ob ualetudinem nondũ satis restitutam & firmam, ut quidẽ tu longinquam peregrinationem, & difficilem hyeme aduentante susciperes. Non enim se fuisse tibi auctorem. Sed tamen oculorũ tantum laboris, & partis oculos ambientis grauitatem cõmemorabat te perpessum: pustulis etiam erumpentibus, indeq; grauitate corporis, & infirmitate secuta. Video ex literis tuis anteriorem morbum in discessu meo cohibitum & penè sanatum, postea recruduisse ulcere etiam suppurãte, & exaniante. Id utrum inter incommoda referendum sit, iudicij non est humani statuere: præsertim si tempestatem anni, & constitutionem huius autumni perpenderis. Nam præter itinerum molestiã, & iactationem ab illa infirmitate oculari, à pestilentibus mansionibus metuendũ erat. Et alioquin multis uestri istius, & amplissimi ordinis uiris antea contigit: ut die extremo suo fungerẽtur huiuscemodi prouincias obeundo, fatali ferè tempore autumni uobis curialibus, plures ut ferè meminerimus pro portione peregre, quàm domi mortuos esse. Ad reliqua si nõdum profectus es, accipe. Primum ab animo me optime, ut siquãdo alias unquam, à corpore mediocriter ualere: ita ut sperare debeam non sanitatem', & morbi congeniti curationem, sed qualitatem & habitudinem tolerabilẽ: quæ ferendo sit studio mediocri, cum rei familiaris haud ita copiosæ multiplici, & negociosa procuratione. Quæ spes si me non frustra habitura est, ero in eo gradu felicitatis, in q̃ acquiescere possum. Vxor & liberi ualent, uxor etiam tibi salutem dicit: ego uero puerorum nomine, & puellæ iterum tibi dico etiam atq; etiam. Si quæris quid agam, primum scis me nunquam negocio uacare, cũ ruri sum. Dein de uillam etiam triennio iam ædificatam nõ peragere, sed

instruere, & quibusdam appendicibus ædificij augere. Vt uno uerbo dicam, animũ meum scito à Sammoriano meo bona ex parte huc iam migrasse. Spero etiam Philologiam meam eodem animo ad aliquid spacij commigraturam cũ bona parte rerum, quas habet in delitijs & mũdo suo nõ muliebri: quod ex rerum euentu statuetur & finietur, ne à me eius modum requiras. Cæterũ uelim tu ne ignores, magnæ tibi aliquando operæ me hoc imputaturũ, quod etiam has literas tam longas tibi scribere mihi imperarim, octauo demum die: abeunte scilicet nuncio id facere adactus tumultuarie, quod ego ociose facere ac copiose statueram. Nunquam enim minus animatus ad eam rem fui, quàm tum eram, cum has literas expediui. Totus eñ erã in lectione græca, quæ me totum iam possidet. Librũ unũ Parisijs accepi, Roma in fasciculo cursorio allatũ, mihi ab homine amicissimo missum, egregij omnino, & generosi animi, consobrino Sammarsalli, quicum in legationẽ profectus est. A Romageria uocitatur, uir mirę probitatis inter aulicos, & literarum admirator. Eum librum cum literis tuis huc attuli ab urbe, necdum tamen eum ex inuolucro prompsi. Nosti enim me qualis sim, quamq́ pertinaciter incumbam libro semel arrepto: ut nulla rerũ nouitas auocare ab eo me possit, & inde intentionem meam abstrahere & conuellere. Is tanta animi alacritate fuit, ut ꝑ meis scriptis certamen susceperit cum quodam infeliciter liuido (ut uidetur) & obtrectante: qui ex multis meis erratis unum (ut arbitror) & alterum locum animaduertit, & conuicijs uel risu insectari instituit, ut opinor. Mihi id demum dolet quod ad Romagerianum rescribere non possum, & gratum animum ostendere. Erasmus etiam ad me scripsit literas egregie longas, in quibus post alia permulta, lamẽtatur uel fortunam meam uel damnũ literarum, ex eo futurum quod iam inter aulicos profitear, cũ iandiu ut nosti,

ex manipulis illis me expunxerim. Cui ego iam græce respondi, sed literæ apud me asseruantur inopia & raritate, aut etiam defectu tabellariorum, qui nulli commeant hoc tempore. Is plurimum orauit me, ut eum apud te purgarē quod non rescribit literis tuis. Ex quo conijcio eum mox ad te scripturum. Literas ad te ut mitterē, nec causa erat, nec occasio. Latine eñ magna ex parte non scriptæ sunt: & uerebar ne interciderent, cum in urbe non esses. Vale, quoniam sonitu tintinabulorum ad sacra uocabar. In Marliano nostro, die festo diuo Michaëli. Verum heus tu caue posthac cū scripsero, ne tu omittas uxori me tuæ, & utriq; filiæ salutē à me dicere, etiā si oblitus fuero. Saluta Beraldum siquando te inuiset, & tuum, meumq; Brixium, quē tamen raro nunc te uisere autumo.

GVLIELMVS BVDAEVS IOANNI PICARTO S.

IAm mihi hoc persuasi, tam occupatū esse mē non posse, ut tibi feriatū esse, omniumq; horarum amicū non necesse sit. Itaq; etsi literis necessarijs distentus eram, tamen cum tuas sub horam cœnæ nunc acceperim plenas humanitatis, officij mei esse duxi hoc q̄q; epistolium scribere: quasi accessionē ei⁹ epistolę quam dudū, id est nudiusterti⁹ accepisti. Præsertim cū tribus tuis epistolis, paucis diebus mihi redditis, paria facere nō potuerim una eadēq; mediocri epistola. Sed quæ tua est æquitas, facilē ipse mihi ueniā à te ꝑmittere possum, si iustas tibi uices huius officij nō rependo. Nosti eñ q̄ mihi multis scribēdū sit, q̄ sim lectioni deditus. Deniq; operā à me cōdictā in alia re, nō nesci⁹ es. Cui cū ipi accingi meditarer, iamq; tractare chartas, stilūq; exacuere cœpissem, fasciculus à te mihi lr̄arū reddit⁹ est, q sesquihorā exemit: quātā scilicet tēporis intercapedinē in-

tercipere à uespertinis precationibus ad cœnā datū erat. Cum autem is qui literas attulit, matutino discessurus sit, & lucubrare à cœna non solitus sim, nunc Germani Brixij literis non respondebo, uiri cum primis utraq; lingua docti & elegantis. Et est id argumentum literarum, quod totum hominem, priuatamq; sibi commētat iunculam poscat. Neq; enim ut in tuis & fratris, sic in eius literis ludicra res agitur: ut qui commonefaciendum me duxerit rei ita ad me pertinentis, nihil ut præuertendum ei meditationi, actioniq; habeā, si de me, animoq; meo mereri optime, commodissimeq; uelim. Quocirca gratissimam mihi rem feceris, si ita cum eo egeris, ut intelligat quamobrem literis eius non rescripserim: interimq; salutem illi hoc epistolio dices, si ita occursus uester tulerit. Vale. E Marliano nostro. Calendis Aprilis, & Palmaribus.

GVLIELMVS BVDAEVS N. P. SAL.

MVltum te amo de ingenio nouo, quod tibi iam induisse te uideo. Macte ista eleganti, urbanaq; comitate esto, ista obseruantia hominum qui omnia proborum causa, uirtutisq; cupiunt. Dabo te mihi certe propediē in eam disciplinam, si urbem repetiuero, ut saltem rudimenta huius artificij discam. Nunquam te suspicatus sum mente quoque tam uersatili fore: nam ingenium iandiu percognitum habebam, quatenus quidē certe innotescere homo homini potest. Enimuero gratulor tibi recentem uillæ amplæ accessionem, cuius nomine atq; omine festiuo oblectatum te esse oportet, augurioq; animi certo, amploq; exhilaratum. Nunc intelligo quantum hunc meum fundū contemnas & nihili facias, præ illa tua uilla lauta sanè & magnifica. Puto etiam opimam illam tuam

tuam tibi iam ſordere ſuburbanam, quam anno ſuperiore inſtruere cœpiſti. Hic uero te tui officij cõmonefieri à me non alienum puto rationibus meis. Scis me in iſta amplio re iuris nonnihil aliquando uendicaſſe, ius etiam poſſeſſo ris nõ pridem uſurpaſſe, nec controuerſum: quam cauſam cum ad te detulerim ut conſultum & amicũ, uide per ami citiam noſtram, perq; ipſum numen amicitiæ prȩſes (φίλιον Græci uocant) ne me de ea poſſeſſione deijcias, cui hoc an no incumbere nec corpore, nec animo potui. Nihil de iu re tuo moueo, iniuriam tãtum deprecor, quod ſine captio ne mea fiat, hac uilla, hac luculenta rationum tuarũ acceſſi one auctus ſis. Mihi ſi angulũ in latifundo inuideas, cau ſam haud dicere poteris diſceptantibus communibus ami cis, quin tu amicitiæ iura & neceſſitudinis præ tuis cõmo dis pro nihilo duxiſſe, ac calcaſſe uideare. Tu hac de re ſta tues, exiſtimationiq; tuæ ſimul & indemnitati meæ conſu les. Quanquam ſi cõtra animi tui naturam proteruus eſſe offirmaris (quod diui omen auertãt) ita mei officij, ætatisq; in hac amicitia contritæ rationem habere mihi imperabo, ut nec tibi amicitiam renunciem, nec ex iure manu conſer tum te uocem, aut tibi iudicem ex amicorum albo feram. Nec uero ideo hæc teſtificari mihi in mentem uenit, quod uel me parum iure ſubnixum putem, uel nõ tuam eſſe tan tam æquitatem, tamq; mihi ſpectatam & probatam confi dam: ut non meum ſeruare potius à te iudicante te, quàm alio quouis amico communi poſſim. Sed quemadmodũ conſtantiæ meæ eſſe duxi, communem inter te & me con trouerſiam arbitrio tuo permittere, ſic æquitatis tuæ erit non ſummouere me ab actione cauſæ meæ: quando ita fer re uidetur huius iudicij & controuerſiæ ratio, ut hominẽ alium ad eius cognitionem admittere debeamus neminẽ. Ne illud quidem dare mihi grauabere certo ſcio, ut ad hu ius cauſæ diſceptationem probitatem tuam, amicitiamq;

adhibeas altrinsecus assessuras cupiditati. Etenim cū probitatis integritas Zygostatica fide moderabitur examen iuris inter nos controuersi: tū uero amicitia, cuius munus est inter amicos omnia facere communia, quæ quidem lege nō excepta sint, lancem (ut spero) meam quoquo modo propendere ita faciet: ne uillæ late patentis possessionem uni tibi addictam cum ramentis (ut dicitur) auferas, ab homine illam tibi amicissimo abiudicatā. Id quod si factum erit, iudicem alium non appellabo (Ad quod enim possem iudicium sanctius te prouocare) Diuum tamē superumq; fidem implorabo, mihi ut patientiam deesse non sinant, & æquanimitatem. Tibi autem etiam etiamq; in hac lite uidendum est, ne plus rei tuæ amplificandæ, quàm tuendæ existimationis studiosus fuisse uideare. In hac enim demū causa statuetur utrum tu istam integræ personę opinionē fallaci rumore collegeris, potius quàm ratis, certisq; documentis. Quid autem si certare tecum in animum induxissem interdicto retinendæ possessionis? quid tandem uetaret quo minus uel absens tanta intercapedine temporis possessionem animo retinuisse me contenderem? Præsertim cum propinquum hominem habeam tibi iam factum familiarem, in loco assiduum, negociorum meorum gestorem, ut confido. Sed iam plus aquæ fluxisse mihi sentio, quàm causæ mediocritati infusum esse uideat. Venio ad illum epistolæ tuæ locum. Tamen ut uerum fatear, nescio quis mihi scrupulus subortus est. O hominem te semper in uado sollicitum: in re certa trepidum, in rebus lætis obnunciatorē. Apage hinc istum odiosum scrupulum, ne ratum (ut ita dicam) auspicium omine incommodo dirimas. Lætitiam ex literis tuis conceptam excepit nuncius tristis ab urbe, qui mihi mœrorem propè peperit, certe angorem reliquit, expectationemq; sollicitam. Certior enim factus sum de ęgrotatione grauissima unius & alterius ac pluriū

propinquorũ meorũ: ob quem nuncium statim istic aduo lassem, nisi me nuncius incommode oppressisset. Fac me certiorem an literas meas reddendas Deloino curaueris. E Marliano.

GVLIELMVS BVDAEVS LVDOVICO RVZAEO S. P. D.

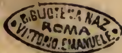

Ia tu qui ad me hominem tibi amicissimum rerum tuarum cupidum, pro epistola grandi grandiorẽ piscem misisti: siue eum Lumbricũ seu Murenam uocitas, mei certe nec palati, nec rustici foci piscem. Atqui ut scias quàm mihi gratam rem, iocũdamq; hodie in animum induxeris, nihil propius factum est, quàm ut ego iudicarem literis te meis irritatum, hoc mihi negociũ exhibere uoluisse, non munere delectare, & mihi cõmodare. Principio non nescius eras, quàm frugaliũ mensarũ affecla libẽtior esse solcã, quàm earũ quæ luxu insignes sunt, aut uarijs generibus extructiores. Deinde cum sim capite tantũ causarius, me ita esse cõstituta cibi appetẽtia, ut nec liquaminibus cupide utar gulã irritantibus, nec cibis delicatioribus, & quæ è foro cupedinis petanẽ. Deniq; culinarias nugas, ganeę opificia, palati titillamẽta, nec mihi alioqui esse cordi, nec facere ad stomachum, ignorare non potes: qui laute me sæpe & splendide inuitum acceperis, grauateq; apud te eam ob rem cõstituentem, quod à bubula, ueruecinaq;, & ciuilibus (ut ita dicam) epulis ad ferinã & cupedias cõtra genij mei arbitratũ me traduceres. Quare causa haud fuit ulla satis idonea quãobrẽ tu ad me q̃si helluonẽ, aut liguritorẽ, delicatũ piscẽ, magnoq; parabilẽ è lõginquo mitteres, ut elegãtius prandere, q̃ uiro bona fide studioso cõmodũ sit & decorũ. Quãquã id ipm tantũ munus in alios etiã pisces incurrit, q nudiusquartus istinc ad

me allati sunt haud mediocris magnitudinis: id quod non minus ægre tuli, quàm hodiernum tuũ factum. Quasi uero mihi frugi uitam degere non pronum sit & assuetum: qui in urbe quoq; huiuscemodi cõuictus auersari solitus sim, ut mihi incommodos atq; noxios. At enim dono tibi piscem datum, nõ ære partum, quasi honorarium munus, officiosumq; misisti. Mitteres igitur opsodædalum coquũ, qui ferculum coqueret scite atq; condiret: mitteres citrea mala, mitteres quæ opus sunt ad operosæ culinæ cõdimẽta, ne solœcismum in extructione luxuq; admitteremus. Deniq; mitteres conuiuas, qui mecum epitarent. Nam coquus hic meus uillaticus non ex popinarum disciplina peritus, nondum rudimentum etiam quotidianæ mensæ apparatus posuit. Quippe q̃ utor mediastino potius, quàm culinæ destinato. Porrò nec mei conuiuæ qui succidiã esse pernasq; assuerunt, oleraq; ructari, his uesci delitijs cõmode, apteq; possunt: quæ callosum palatum non titillant fastidij nescium, nec pueri parasiti ab eorum usu deduci queunt, quæ mihi placere norunt. Iam uxorem habeo cibi admodum parci, ut quæ uix tertio quoq; die epuletur, quod quidem instar cibi iusti esse possit. In summa nihil moror huiuscemodi fercula, non ruri, non ubiq;, non ex tempore parabilia, quæ condimentorum accessionem poscunt. Siquidem cum huiuscemodi rerum materiã in hac penu rustica non habeo: tum etiã accedit quod uictum ad tempus colere institui mentis illustratorem, qui nec caram opsonationem, nec curiosam concinnationem admittit. Et anni superioris fastidium horum ferculorum inedia discutiendum esse statui: qui stomachi mei mores, palatiq; corruperat. Qua mihi ipsa per te, aliosq; uti non licebit, ut uideo: tanta est munificentiæ tuæ importunitas, quam iandiu expertus sum. Quod utinam mihi potius epistolam unã per ocium scripsisses, quod unum officium in te semper desiderare

derare me tibi dictito, nec tamen tibi persuadeo: gratiam certe maiorem, uberioremq́ à me inisses, quàm hoc tuo munere fecisti, grandiore omnino quàm focus hic noster Marlianus capiat. Vale. E Marliano nostro, sup horâ prandij. Dimitti enim se famulus tuus poscebat.

GVLIELMVS BVDAEVS LVDOVICO VIVI S.

His paucis diebus scripseram Hermanum me Phrysiũ non uidisse: at ita casus tulit ut Hermano sim congressus postridie quàm literas obsignaui. Cum eo enim pransus sum, & cũ Nicolao Beraldo homine tibi, doctissimisq́ multis, bene noto, doctorum hominum in urbe nostra ueluti Xenagogo, apud Germanum Brixiũ, uirum doctrina singulari, ingenioq́ eximio preditum. Eodem die literas à te binas accepi: unas Hermani manu, alteras domi meæ urbanę reditum meum manãteis, uel aduentum potius. Primum igitur de Phrysio ualde te amo, qui talem nobis hominem concilaris. Nam quantum iudicare ex unius horæ conuictu potuimus, iuuenis est ingenue atq́ etiam generose natus & educatus: plurimas, insignesq́ notas indolis eiuscemodi referens: in spem (ut opinor) inchoatus primariæ eruditionis, atque doctrinæ. Quanquã ei penè succensuimus, quod inter homines suæ sortis nulla usqueadeo inuitari familiari comitate conuiuatoris & conuiuarum potuit, ut innatam modestiam, pudoremq́ tantisper deponeret. Deinde quod excusationes non accipis, defensionumq́ mearum argumẽta, quasi male solida eleuas pro arbitratu tuo facunde magis quàm indulgenter: ita ut ulterius progredi causificando nõ ausim, nondum planè statuo utram in partem accipere debeam.

Quo enim stilum promoueam, quum urgeri me chirographis meis uideam? Tametsi nõ facti quæstio est, sed interpretationis. In cuiusmodi controuersijs cum uos uiri boni, id est dicendi periti & artifices uerborum sententiarũq́; plurimum ualeatis, certum est non contendere, ne in fraudem quoque litis impendiorum incidam. Et ais te uerbis meis credentem, uelut ex promissorem futuræ meæ industriæ esse factum: ut iam integrum tibi non sit fidem tuã luere. Et quando (inquis) in hunc locum de te pollicendo progressus sum, unde regredi pudor uetat, uide ut pmissum hominis tibi amicissimi primo quoq; tẽpore præstes. Quid si cum pedem referre te pudeat præpropere prouectum, me proferre pigeat? Quid si autem periculo meo renunciare te illam amicis præcipitem pollicitationẽ uelim, & postulem? cum ego quoq; renunciare inconsultam iactantiunculam non dubitem: ut hoc perfrui ocio ad studium possim, non ad scriptionum tædium, quod nõdum tamen ipsum satis constitutum habeo, etiam si in uoto habeam. Atqui si hanc cõditionem respuis, meminisse iubebo alienum te factum communi periculo promisisse. Ecce autem rursus cum hæc animo agito, altera nouaq; ex epistola tua recentiore, operæ indictio, quasiq; ignominiæ denũciatio, nisi quid mox dignum tanta expectatione hinc exierit. Et iubes me expectare epistolam à te grandem de hoc, quod ad Tonstallum scribenti, nescio quid mihi excidit de commẽtatione non ita ualde angustis finibus circumscripta. Hic etsi epistolam illam non habeo, tamen nihil ita certum promisisse me arbitror, unde tibi mecum actionẽ æquus mihi iudex dare possit. Quare argumentum aliud scribendi festiuius comminiscere si me audies, nisi te summoueri mecum agentem, intentionemq́; tuam depelli prima quaq; exceptione mauis. Quod si uerbis tuis perpulsus & suasione euictus aliquid emisero manibus eiusce-

modi, & longe id inferius expectatione, quam tu excitasti fuerit, nimirum ut mihi mox dedecori, sic tibi tandem futurum est pudori, ut qui inconsultius fidem tuam, amiciq́; obstrinxeris existimationē. Nosti illud scio, ἐγγύη πάρ᾽ ἄτη, sed parum meministi: quo admonemur sponsionis comitem esse noxam. Et Solomon capite decimoseptimo sacrorum Prouerbiorum, ἀνὴρ ἄφρων (inquit) ἐπικροτεῖ καὶ ἐπιχαίρει ἑαυτῷ ὡς καὶ ἐγγυώμενος τὸν ἑαυτοῦ φίλον. At enim prædes illos quinq; nostros, tot tantisq́; facultatibus idoneos & locupletes habes: sestertium, pondo, minarum, & talentorū summis, & nostris deniq; externisq́; copijs exuberantes: quibus satis cautum esse fidei tuæ confidis & nostræ (ut arbitror) opinioni. Quis scit an in alio genere soluendo perinde futurus sim? Illa fortasse regesta, & uelut in numerato erant penes me, quæ hactenus prompta sunt ad interpollandum usum antiquorum uerborum, priscarumq́; rerum memoriam exuscitandam, quę iam olim consopita & propè obruta erat. Quibus etiam digressiones intercalandas duximus ueluti operis corollaria: ut lectionis refractariæ fastidium & alioqui tædiosæ, his tanquam emblematis insertis discuteretur. Quibus etiam ipsis sales interdum aspergendi fuerunt: ut rebus alioquin insulsis ad uulgus & frigentibus, nec gustu lectorem quēlibet inuitantibus. Tum igitur copiose & ꝓlixe fortasse diuturna fretus parsimonia, atq; etiam ex alieno aut certe aduentitio, mensus sum: nec segnius, malígniusq́; sestertia quàm sestertios, nec talenta quàm sestertia, pondoq́; adnumeraui. Etenim aditum mihi patefecerat commētatio obnixa & peruicax ad penus auctorum classicorum & locupletum: unde promere licuit dapsiliter pondere, numero, & mēsura. Quod si indidem post me promere & apponere alius institerit, existimo non maiorem eum gratiam laturum, quàm si in condicto cōuiuio semesa opsonia reponeret, sępiusq́; repe-

tita. Nec in hoc inuentum licebit, quod in Annotationes licuit. Quanquam hoc ad me iam non pertinet, quod Alziatus homo mihi amicus, & apprime utraque lingua doctus suum fecisse uidetur. Idq; p me licet ut fecerit, quod modo sine captione mea fiat, præsertim cum in prouinciam rem gerat quæ fermè & sortito ei obtigit, & merito: & q̃ si in ære suo bona ex parte negociet̃, homo scilicet iuris consultus in legibus restituendis. Sed tamen & ipsi cauendũ erit ab illis, qui solertiam esse censent ex aliena segete per speciem spicilegij manipulos subducere. Sed ut ad te redeam, quicum mihi nũc res est, si te auctore in illo alio genere in quo operas indicere mihi, iniungereq; obstinasti, periclitari ingenium uelim & industriam, uideamus quid explicare queam & perficere. Ego qui ex cõditis & repositis edere liberaliter & copiose institui aliquo cum successu, nouo uelut ingenio nũc induto, aceruos iam collectos argumentum utiq; obsoletum gloriæ transmisero, aquas pluuias & collectitias iã fastidire cœpero, de meo uiuoq; haurire statuero & apponere? Exigua mox oĩa, ieiunaq; uidebuntur. Hoc uitare uolens, excutere ima & adniti institero, pluteumq; genu aut calce tundere, quo magis eliciam, quod uberius fluat? conturbauero fortasse conceptacula rerum, & de fæce hausero: nec statuere hic in solitudine potero ipse mecum, id ne uitium sit ingenij immodice, turbideq; inferuescentis, an iudicij culpa, fęculentum esse arbitrantis, quod fluit exuberanter atq; confertim. Nam quod in alienis scriptis satis uideo, in meis non agnosco, nec dijudico nisi ex interuallo, quod mihi non concedis: cum interim natura procliuior sim ad copiam fundẽdam, quàm ad frugalitatem. Quod nisi appetentis iam senectutis sensus ad parsimoniam me uergere compulerit, uereor ut modũ tenere possim, uobisq; me probare, qui modos, numerosq; legitimos magnis ab auctoribus mutuamini:

quod

quod item mihi non licet, qui à puero ijs nunquam assue-ui: simul qui in hoc uico ad rustica iã & incõdita me trãstuli. Et cum in alijs honestis desiderijs, tum in hoc ipso naturæ inseruio, nullum plerunq; ut modum alium adhibeam quàm quantus est tenor alacritatis animi ad rem cœptam tuendam & prosequendam: & in hoc genere tantum, quãta est tractabilitas sensuum sese proferẽtium. Qui mihi inusitata ipsi specie sæpenumero cum se sistant, aliunde hausto apparatu ad indicandos eos interpretandosq; uti nequeo. Quod nisi stilus appositus præstò sit & sub manu, in luto ut hæreat commentatio necesse est. Atqui ingenium habeo ut liberale sic morosum, ut nisi stilus ex tempore excipiat quæ ab eo funduntur, contrahat mox sinum, alioq; se cõuertat. Sic multa à me cœpta ob id interrupta sunt & desita, quod ad interpellatas cõmentationes reuocare animum non potuerim postea eadem alacritate, quæ genius est operum. Aqua enim identidem hæret (ut dicit) nisi flumen orationis deducatur uoluptate scribendi. Hic si diem aliquam petiero longiusculam ad stilum reconcinnandum, tute frustratoriam hanc dilationem esse dices, laborisq; detrectationem. Quare uerbum ultra nõ addam: nisi te hoc iterum admoneã, tuo meoq; periculo rem agi. & alioqui si τὰ τῶν φίλων κοινὰ, de existimatione mea sollicitum te ex æquo propemodum mecum esse oportet. Cæterum periculum nullum est ut uideo: ne Philologiam tuam funestarim indicto nuper funere illius tibi deamatæ, ut quidem ex animi tui sensus de Oscine, quæ obstrepere uisa est liquido auspicio. Quod petis ut ingnoscam de eo, quod aliquãdo ad me scripsisti de homine tibi, mihiq; amico, quasi ab eo magis steteris: non faciam. Neq; enim causam esse uideo cur te uenia dignum putem in ea re, cuius ipse culpam agnoui literis obsignatis. Quod si tu ex animi sententia loquutus es, bene habet, nec incommode aut

infeliciter res cessit, nec me pœnitere potest eius rei, quã bene uertisse mihi tu cum illo persuasisti. Tametsi mihi pô stea æstimanti ἵνα παρακεκινδυνευμένως ὀξυμώρως ἔοικεν, ὅτι δι᾽ ὑμᾶς κατέμαθον ἀπρέπειαν τοῖς ὑπ᾽ ἐμοῦ ἀντεπισταλμένοις αὐτῷ: quæ prius ipsa non item uidebantur, freto scilicet cõsciẽtia retentæ semper amicitiæ. Erasmum mihi salutabis, cuius literas nullas accepi, ex quo famulus eius cum literis meis hinc abijt, sed eius quotidie in urbem expectat aduentus. Ad alterius tuæ epistolæ argumentum non rescri bam: quando mihi nec uacat, nec uideo me paria tecum facere in ea re explicanda posse, quam tu acriter animaduersam diserte, & copiose persecutus es. Nec tamen ἐν πᾶσιν ὅμοια φρονῶ σοι. Sed in eo quod me admones in fine epistolæ, agnosco & amici hominis partes, & iudicis prudentis. Placet enim quod περὶ σωφροσύνης τῶν τυχόντων καὶ τυχουσῶν cauendum esse cẽses. Vale uir doctissime, & quod facis me ama, quo iustius te redamem. E Marliano nostro, postridie Calendarum Maij.

GVLIELMVS BVDAEVS PETRO AMICO SODALI FRANCISCANO SALVTEM.

Magna te nimirum esse affectum in me indignatione oportet, qui cum iterum ad me eadem de re (ut opinor) scripseris, nihil quicquam literarũ tuleris. Neque enim aut amicitiæ nostræ ratio, aut doctrinæ tuæ singularis & eximiæ nota, aut studiorũ cõmunitas, amorque literarũ elegantiũ, quæ ueluti Tessera est amicitiæ inter homines studiosissimos, hoc admittit: ut ego q nullius unquam literati uiri puocationes officij cõtempsi aut neglexi, literas tuas paruifecerim: aut in ijs loculis forulis'ue condide

rim,in qbus eas res conijcio, quas obliuioni magis quàm memorię mandādas esse duco. Quare admonitū te uelim, causam tibi ob id nullā esse iustam dignamq; quāobrem tu mihi uitio uertas scribendi incuriā. Vnas em̄ tantū literas tuas hoc anno, atq; etiā sesquianno accepi, quod meminerim: easq; nuper, ac sine die (ut dicitur) & consule. Quibus ex ipsis intelligo alteras quoq; te dedisse, quæ ad me nō peruenerunt. Nam & ego circiter Idus Februarias ad te scripsi: sed nuper resciui literas nondū tibi redditas. Nec uero ullus est eorum, cū quibus literaria mihi necessitudo, nedum ueteris amicitiæ intercedit, quicum libentius quàm tecum instituere cōmercium uicissim scriptitādi in animū induxerim: siquando utriusq; nostrum Philologia ita cōstituta fuerit, mihi ut uacet & cōmodum sit, tibi etiam sit expeditum & cordi magnopere id facere: sedesq; studiorum eo loci collocata, unde facilis & sub manu esse possit dādi, accipiendiq; epistolarū uicissitudo. Siquidē qui hactenus studiosus bonarū literarum fui atq; elegantium, nunc uelut in flexu aut ætatis, aut contentionis, nullam antiquiorem curam habeo, quàm quomodo curriculū alterū instaurem, optimarūq; & salutarium studio literarū accingar, & renouem contentionem. Quum autem te uideam in orbe encyclopædiæ ita iam circumactum, ut in hoc ætatis uigore ea penè iam confecta, elaborataq; habeas, quæ mediocribus ingenijs in ætate iam prouecta & affecta uix bene inchoata sunt, lotis iam adeo ut manibus (quod aiunt) sacrosancta uolumina pertrectare, euoluereq; institeris: hominem esse reor neminem qui mihi te appositior esse possit ad studium illud meum alendum & oblectandū, æmulationisq; piæ stimulis acuendū. Ac tibi quidē ingenio præstanti atq; eximio prædito, studio etiam flagranti ab adolescentia incenso & inflammato ad ingeniū, animumq; excolendum disciplinis lautioribus, cū diuinitus (ut opinor)

omnia, tum illud præcipue contigit, ut in utriusq; linguæ officinis egregie inchoatus, reclamante (ut memini) parente tuo faceres, ut in istam sodalitatem dares nomẽ primũ, deinde profiterere: quæ paupertatis ipsa quidẽ insignibus præcipue, mœrentisq; philosophiæ censetur gestaminibus, ordinisq; nuncupatione hominum sese demittentiũ, in orbemq; cogentium humilitatis & egestatis, professione utiq; obuersa & per diametrũ (ut dicitur) opposita studijs ciuilibus, & in celebritate hominum sitis: quorum finis est unicuiq; fastigium suum attollendi, omni ope unoquoq; omnibusq; ungulis adnitente (ut est in antiquo sermone) ad incremẽta & auctum census & dignitatis. Quarum rerum meditatio atq; actio, cũ potissimas animi partes, plurimasq; sibi uindicet, consequens est utiq; iustam ut eos demum operam literarum studijs impendere credamus, qui eius curæ uacatione gaudent: id est qui omnem sibi occasionem, ansam, & argumentum, sollicitudinum, angorum, cupiditatum circũciderunt. Quocirca magnus iam hic gradus uobis ad Philosophiam fact⁹, lata iam uia munita & perpurgata ad ueritatem inuestigandam iter contendentibus. Accedit solitudo inuitatrix mentium ad commentandum, feriæq; (ut ita dicam) perpetuæ, & immunitas turpium animi affectionum, aut aliâs abhorrentiũ à contemplatione commentationeq; sanctiore. Adiuuat assidua rerum diuinarum recordatio, atq; inculcatio ueritatis, in omni parte, functioneq; uitæ, uestræ professionis scitis astrictæ, connexa & implicata. Quo fit ut uestræ istę piæ sodalitates, non modo bonis imaginarijs fortunæq; cedentium ipsa professione, sed etiam tribus rebus animũ abdicantium, quæ maxime cuiusq; sunt propriæ, ciuitate, cognatione, libertate, mihi uelut seminaria esse uideantur animarum beatarum, à prouidentia utiq; instituta ad supplementum cœlestium exercituum quondam per superbiam

biam luculenter imminutorum. Nobis uero philoſophiã conſectantibus, in ſalebra ſæpe reſiſtere contingit, cum in caſus ipſi refractarios incurrimus: aut cum res nobis impeditæ ſuſcipiendæ ſunt, aut actiones obeundæ negocia faceſſentes, moleſtijsq; perplexæ: tum in luto hærere exorientium ſubinde cupiditatum, quę comites illæ quidem & aſſeclæ ſunt ſequaces, & proteruę uitę ciuilis, & in medio poſitæ. Et quum ſæpenumero rationum noſtrarũ formã ita uel confidamus inſtituiſſe, uel ſperemus: ut lucri, damniq; ſummam, commodiq; & incommodi ſubducturi ſemper ſimus, & collecturi in ęternitatem futuram, ad temporaria rurſus, fluxaq; reuoluamur obreptione ſenſuũ mentis emiſſariorum, qui ad imagines ludificatrices obhæreſcunt felicitatem ementienteis immemores & improuidi. Minus eſt enim imperiũ Philoſophiæ huius noſtræ in publico expatiantis, interq; profana uerſantis atq; à ueritate auerſa, quàm ut intentionem mentis abducere queat, qua ſic intestinum hominem deflectere & coërcere à contuitu, uſu, & familiaritate rerum oculis externis ſubiectarũ. Circulatorq; ille quem Mundum uulgo dicimus, hoc nomine (ut opinor) ſenſum uulgarem, quaſiq; communem intelligentes, inſtitor (ut uere dicam) Stygius, uenditator illecebrarum in officina Ditis patris fabrefactarũ, oculos omnium ad ſui contuitum contrahens & diſtinens, ita diſtringit mentis aciem, ut oculis ipſam penè captam dimittat & allucinabũdam. Ex quo fit ut mancam quodammodo adhibeamus, infractamq; contentionem atq; hebetem enodandis illis ænigmatibus, paradoxiſq; ſapientiæ: quæ abſtruſis ipſa tantum mentibus, quaſiq; abſtractis à contagione ſenſuum, aditum liberum indulgent ad contrectationem illam ueritatis myſticam, ſublimeq; rapientem: cuiuſmodi Græci Anagogicam cõtemplationem dicunt: qui ἀνηγμένως θεολογοῦντας τοὺς ἄγαν ἀποκαλοῦσι θεωρητικούς. Iam

quum ea ſit & ueſtra & noſtra & omnium conditio, iuſtos ut dies nullos, ſed omneis habeamus præliares ut priſci loquebantur, uobis tanquam in arce contemplationis, & intra præſidia prouidentiæ manentibus, tum longius & munitius à telorum iactibus, tum noxę, tum fortunæ, tum etiam attentis magis & uelut in procinctu eſſe licet aduerſus uim nec opinatam, & improuiſam, quæ ſæpe tumultum in præcordijs ciet. At uero philoſophiæ noſtrę propugnacula extra uallum ſeceſſus theoretici proiecta, nutare plærunq; & tumultuari in huiuſcemodi ſolent, ac trepidatione labare, ob uiciniam ſcilicet atq; affinitatem cum uita uulgari & turbulēta cōtractam uſu, & officijs uitæ. Quā etſi uobis ipſam limis intueri interdum munera ſodalitia obeūdo neceſſe eſt, quaſiq; per tranſennam uidere, rarius tamen id facitis, & à præmeditatione cautius, nec cōmercio impliciti contagioſo. Ita quos non piguit æternæ lucis cupiditate capite ſe quàm maxime imminuere, omnibusq; euertere fortunis & poſſeſſionibus, ijs omnia penè uberiora, cōmodiora, expeditiora in manu ſunt ad uitam recte atq; ordine agendam: atq; ex uſu ſacramēti quo addactos nos eſſe gloriamur & profitemur in genitura myſtica: ex qua fati ſui ſummam pendere nemo noſtrum eſt qui neſciat, qui quidem ſenſum ullum immortalitatis habeat. Te autem Amice & uideo & intelligo ex ijs quæ ad me ſcribis, optimam & ſublimem rationem ſtudiorum utraq; lingua inſtituiſſe: eamq; informationem ſacroſancti & anagogici Philoſophi delineaſſe & ſuſcepiſſe: quæ niſi quid tibi acciderit humanitus, uel diuinitus potius, in abſolutam quandam euaſura ſit, & beatam philoſophandi contentionem, omnibus propemodum numeris doctrinæ noſtrę, & exoticæ inſtructam & confertam. ταύτην μὲν δὴ τὴν προαίρεσιν ἀποδέχομαι, τὸ τὰ μαθηματικὰ προσάγειν τε καὶ συνάπτειν τοῖς θεολογουμένοις, καθηγησαμένων σου δυεῖν ὡς ἔφησθα, ἐκείνων τῶν πάνυ

θεολόγων. καὶ δὴ καὶ τούτου τοῦ ἐπιτηδεύματος ἡδέως ἂν ἀψαίμην ἔγωγε, εἰ ἰσάμοιρα τῆς ἡλικίας τε καὶ σχολῆς ἐτύγχανον ὄντα. De Ariſtotele in eadem tecum ſum ſententia, prorſus eum ut in humanis & ſublimibus rebus, omninoq; in interituris & mathematicis, acrem, eximium, & abſolutum fuiſſe ſentiā: non item in æternis, & cœleſtibus. Quibus in ipſis parū mihi uel obnixe uel feliciter appuliſſe animaduerſionem uidetur, atq; contentionem accōmodaſſe. Docere hoc præcipue poſſunt τὰ μετὰ τὰ φυσικά, quorū interpretes Beſſario fidelis magis quàm elegans, aut iucūdus mihi in tranſcurſu aliquando uiſus eſt: in reliquis Argyropulus non ſpernendus. Laboris autem nobis compendium Themiſtius magnum attulit in ijs libris, quos Ariſtoteles intelligi uulgo noluit. Vale, & iſtam (ut tu uocas) anguſtam paupertatem ingenio, & induſtria illuſtrare contende. In Marliano noſtro, poſtridie Calendas Maij.

Γυλιέλμος Βουδαῖος Λοδοϊκῷ τῷ
αὐτοῦ ἀδελφῷ.

Τῆς ὑστεραίας τῶν θεοφανίων ἐκ τῆς ἀγροικίας τῆς ἐμῆς ἐπανελθὼν, νυκτὸς ἤδη πολὺ προϊούσης, τὴν ἐπιστολὴν ἐκομισάμην τὴν σήν. ἣν εὐθὺς ἀνοίξας, λυχνεῖόν τε καὶ φῶς ἐκέλευσα προχειρίζεσθαι τὸν θεράποντα, ἵνα τε τοῖς ἐρωτήμασί σου ἀποκριναίμην τοῖς ἐν τῷ χάρτῃ σεσημειωμένοις, καί σοι ἑλληνϊστί με προκαλεσαμένῳ, εἴ τι σχολῆς περιείη ἐπὶ τῇ τῶν ἀπορημάτων διαλύσει, καὶ δὴ ἀνταγωνισαίμην. ἐπεὶ δὲ ἴσως οἴει με βαθείᾳ τινὶ ἐναλινδεῖσθαι σχολῇ, εἰδέναι σε χρή, ἡμᾶς μὲν καινὸν τοῦ βίου προῃρῆσθαι ἐπιτήδευμα πάνυ τοι ἀπηλλαγμένον τῆς πρότερον φιλολογίας, τούτου γε τοῦ καινοτομήματος ἀφορμήν μοι παρασχούσης οὐκ οἶδ᾽ ὅπως τῆς τύχης. αὐτίκα γέ τοι δέδοκταί μοι οἰκοδόμημά τι οὐ φαῦλον οὐ δὲ τὸ τυχὸν ἐγείρειν, ἵνα μὴ τὸ χωρίον ἐμὸν τὸ Μαρλιανὸν ἄδοξον οἴχηται καὶ ἄγνωστον. ὅπερ μέχρι τούτου

ἄξενον τυγχάνει ὂν καὶ μονονοὺκ ἄβατον οὐχ ὅτι τοῖς ἄλλοις ἀλλὰ καὶ τῷ κεκτημένῳ μοι. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὸ οἰκοδομηθησόμενον ἔργον ἔαρος εὐθὺς ἐπιγιγνομένου, ἐκδεδωκὼς ἤδη ἐκ συγγραφῆς, ὅπερ φιλεῖ γενέσθαι ἐν τοῖς τοιούτοις, προσέτι πράσσομαι νυνὶ μέγαρόν τε καὶ περικαλλῆ αὐτίκα δὴ τείχιον ἐλπίζω ἐπειδὰν τάχιστα ἐγχωρῇ ἡ ὥρα τοῦτο ποιεῖν. οὕτω νεανικῶς ἔχω εἰς τὴν οἰκοδομικήν. ἄμπελον γάρ τοι ἔχων τριάκοντά που σταδίων τοῦ ἄστεος ἀφεστηκυῖαν, ἐν Σαμμαυρίῳ κώμῃ κακῶς τε καρποφοροῦσαν, καὶ παρ᾿ ἔτος σχεδὸν παχνουμένην ἢ ἄλλως πως οὐρανόθεν βεβλαμμένην, καὶ τὸ δυστυχέστατον, οὐκ εὐθενοῦσαν οὐδ᾿ ἐν εὐετηρίᾳ, ταύτῃ μὲν πολλάκις ἠπείλουν εἰ μὴ πιστότερον ἀνταποδώσει τὴν ἐργασίαν τε καὶ δαπάνην, αὐτὴν ἀποκηρύξειν. πλουτῶν δὲ καὶ ἐπομόσαι ἐξήχθην ἢ μὴν χερσωθήσεσθαι ἂν μὴ ἐς τὸ ἐπιὸν ἔτος τελεσφορήσῃ. οὔ τε δὲ τότε ἀπαντώσης τῆς εὐκαρπίας τῇ ἐργασίᾳ καὶ χορηγίᾳ, ἐπειδὴ ὠνητὴν οὐκ εὑρίσκετο (κακῶς γὰρ ἤδη ἀκούουσα ἐτύγχανε ἐπὶ τῇ ἀκαρπίᾳ) οὐκ ἔχων ἤδη ὅτι χρήσαιμι αὐτῇ, ἄχρι γε τούτου ἠχθέσθην, ὥστε καὶ τὴν ἄμπελον εἰς κῆπον ὡς ἂν τύχοι μετασχηματίσαι ἔδοξε ἀφοσιώσεως εἵνεκα. οὕτω γὰρ ἂν ἀπαλλαγῆναι τοῦ ὅρκου ἐλογιζόμην. ἄλλο μέν τοι καὶ ἄλλο μετέδοξέ μοι μεταξὺ τοῦ ποιοῦν, ἄχρι δὴ εἰς τοῦτο προήχθην περιεργίας, ὡς καὶ παρὰ τῶν προσχώρων μόρια τῶν χωρίων προσκτήσασθαι, ὅπως ἂν μείζω τε χοίλην καὶ τετράγωνον τὸν περίβολον. πολλὰ δ᾿ οὗτοι πράγματα ἀγοραστιοῦντί μοι παρεῖχον, τὰς τιμὰς τῶν σφετέρων ἐπιτείναντες χωρίων, καὶ νῦν ἔτι αὐτῶν ἔνιοι μετέωρόν με ἔχουσι χαλεπῶς ἀνεχόμενον τῆς διαμελλήσεως. πάντες τοῦ θαυμάζουσί μου δὶς καὶ τρὶς ἑκάστης φοιτῶντος ἑβδομάδος. καὶ μὴν δὴ καὶ σὺ ἰδὼν ἂν ἀγασθείης ὥσπερεὶ ἔργου τινὸς μεγίστου ἐπιμελητὴν, δεξιῶς δήπου τῶν φυτουργῶν καὶ τῶν γεωρύχων ἐπιστατοῦντα τῶν ἐκεῖ ἐργαζομένων. πολὺς δέ εἰμι μάλιστα καὶ διαπλῶ προσλιπαρῶν καὶ προσέχων τοῖς σταθμωμένοις τοὺς περιπάτους, τούς τε διὰ τὸ εἰργασμένον χώρημα καὶ τοὺς ἐχομένους τοῦ νεὼ μου, χαρακώματος ὄντος ἐπικαίρου, ὑπάρξοντος δέ ποτε περιβόλου καλῶς τετειχισμένου καὶ κονίᾳ τεθριγγωμένου. εἰσὶ γὰρ διττοὶ οἱ περίπατοι, οἱ μὲν, ἀμφὶ τὸ χώρημα τὸ πεφυτευμένον περιθέοντες, οἱ δὲ διὰ μέσου, σταυρηδὸν πρὸς ὀρθὰς ἀλληλοτομούμενοι. ἅπαντες δὲ πρὸς στάθμην ἀπηκρίβωνται, ὥσπερ καὶ

τὰ μοχεύματα

τὰ μοσχεύματα καὶ τὰ νέα φυτὰ στοιχοῦντα πεφύτευται, οὐδαμοῦ παραλλάττοντα ὅτι καὶ λόγου ἄξιον. πάντοθεν γοῦν τὰ μεταξὺ τῶν στοίχων μετόρχια ἐξ ἀρχῆς ἀχριτελοῦς παράλληλα θεωρεῖν ἐστί. ἢ καὶ μάλιστα εὐπρόσωπον τὸ σχῆμα καὶ περικαλλὲς τοῦ σύμπαντος ἔργου καὶ διατάξεως ὡς δεῖ, πάντων τῶν φυτευμάτων μὲν τῶν καταλλήλως ἐπὶ στοίχου κειμένων καὶ ἀπαντώντων. ἐν ταύτῃ μὲν οὖν διανοίᾳ καὶ προσοχῇ ὁ ὅλος ἐγὼ ἢ παμπολύς γε εἰμι. τούς τε ἐργάτας αὐτοὺς κατεπείγων, καὶ τὸν ἐργολαβήσαντα ἐπιτηρῶν, τὸν ἀρχιτεκτονούμενον τὸ κατασκεύασμα αὐτὸ ὅλον. δεδιὼς δήπου τῇ μοι, μὴ τοῦ χρόνου καταστάσεως μεταβαλούσης ἐπιλάβῃ τὸ ῥῖγος τὴν φυτουργίαν. καὶ ἡμιτελὲς τὸ ἔργον ἀπολιπεῖν ἀναγκασθῶσιν οἱ κηπεύοντες. ἔτι δέ, μὴ τὰ σφαλλομένου καὶ διαμαρτάνοντος τοῦ ἀρχιτέκτονος. ἀσχήμων ἡ ὄψις τοῦ φυτουργήματος φανῇ. ἀλλ' ὦ τῆς ἀβελτηρίας. ὁ χθὲς οὖν καὶ πρῴην ἐγὼ τὰ τῶν λόγων καὶ μαθημάτων μάλιστα πεφροντικὼς ἁπάντων τῶν περὶ ταῦτα σπουδαζόντων, καὶ τὴν τῆς ἡλικίας ἀκμὴν ἐν τῇ ἀναγνώσει καὶ προσοχῇ ἠναλωκὼς τῶν ἐν ἀμφοῖν ταῖν γλώσσαιν σοφῶς καὶ κομψῶς ἐξησκημένων, ἀπασῶν γε τῶν οἰκονομικῶν σπουδῶν ἀμελήσας καὶ ποριστικῶν, νῦν εἰργασμένης γῆς καὶ πεφυτευμένης κηδόμενος ἔσομαι. καὶ νὴ Δί' εἰς τοῦτό μοι ὡς ἔοικεν τῆς παιδείας ἡ σπουδὴ περιέστη δυσὶν ἢ τρισὶ μησίν, ὥστε τὴν γραμματικὴν ἀπομαθὼν δήπου, αὐτίκα δὴ μάλα μεταμεμαθηκὼς εἶναι τὴν χρηματιστικὴν ἔσομαι. καὶ ὅς γε τὴν κατανόησιν ἐνασχολουμένην ἔχειν ὁλοσχερέστατα ἐν τοῖς μαθήμασι τοῖς ἐλευθερίοις εἰώθειν, νῦν ἔξω τοῦ νοῦ περισπώμενον δυσὶν ἐπιμελείαιν ἀπηρτημέναιν ἀλλήλων, ἀνθελκούσαιν δήπουθεν ἐμὲ δυοῖν ταῖν ἐπαύλεων τῆς τε Μαρλιακῆς καὶ τῆς Σαμμαυριακῆς, πλὴν ἀφεστηκυῖαιν. τοῦτο μὲν δὴ μηνύειν σοι δι' ἐπιστολῆς ἐπῆλθέ μοι, τοῦτο μὲν, ἀφορμὴν ζητῶν τε καὶ ὑπόθεσιν τοῦ ἀντιγράψαι (ἐχρῆν γὰρ ὡς ἔοικε, ἀντιξενίζειν τῷ λόγῳ πρὸς τὸν προκαλούμενον) τοῦτο δέ, ἵν' εἴ τι συμφέρειν πρὸς τὴν ἐμοὶ ἐπιτηδευομένην φυτείαν ἔχοις, μὴ τοὐντεῦθεν ἀμελήσῃς. οἶδα γὰρ τὰ παρ' ὑμῖν περσικὰ τὰ πρώϊμα, θαυμαστὸν ὅσον εἶναι διαβόητα. ἐπὶ δὲ ταύτῃ τῇ ἀσχολίᾳ καὶ τὴν γυναῖκα λοχευθεῖσαν τότε εἶχον ὅτε τὴν δὲ τὴν ἐπιστολὴν ἔγραψα, ὄγδοόν μοι τουτὶ τὸ παιδίον εὐτυχῶς γεγαμένην, οὗπερ ἕνεκα χάριν τῷ θεῷ οἶδα καὶ ὁμολογῶ. περιβιοῦν-

τάς γε μὴν ἔτι καὶ νῦν ἄῤῥενας ἐξ ἔχων παῖδας, ἑνὶ θυγατρίῳ τέρπομαι ἔτι νηπίῳ, μάλα ἡδέως ἐμῇ τραπέζῃ παρασιτοῦντι. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡμῖν περὶ τὴν οἰκοδομικὴν οὖσι καὶ τοιαύτη περιεργία, ἐν μάλιστα ἐνοχλεῖ, ὅπερ καὶ αὐτὸ φιλεῖ πολλάκις παρενοχλεῖν τοῖς τὰ καλὰ τῶν ἐπιτηδευμάτων προῃρημένοις καὶ τὰ μεγαλοπρεπῆ, ἡ ἔνδεια τῶν χρημάτων. αὕτη γὰρ τὸ βαρύτατον ἄχθος ταῖς ἐμαῖς φροντίσιν ἐπιτίθησι. ἐπεὶ τί δεῖ σπανίζοντι χρημάτων πρὸς τὴν οἰκοδομικὴν καὶ τοιαύτην πραγματείαν. ἀλλὰ τί ἂν πάθοις, ὅπου οὐδ' ἄν τις μεταμελός σε ἔχοι τῶν ἐπιχειρηθέντων, οὐδὲ εἰ μάλιστα μεταμέλοι τούτων, οὐδ' ἔν τι μᾶλλον ἔξεστι τὴν ἀβελτηρίαν ἀναθέσθαι. ἀλλὰ μὴν τήν γε δὴ δίκην ἔγωγε ἀσμένως ἐμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι δικαστοῦ, οὐ χαλεπῶς εὖ εἰδὼς ὅτι οὐδὲ τραχέως ἔχοντος τοῖς τοιαῦτα πλημμελήσασι. πῶς γοῦν, ὅς γε τὴν αὐτὴν ταύτην τῆς δυσβουλίας γραφὴν καὶ οἰκομανίας δὲ πέφευγας. ὥστε διὰ ταῦτα οὐκ ἂν εἰκότως καταγνοίης μου πολλὴν ἀσυνεσίαν. καὶ σοῦ γε εἵνεκα ἀδεῶς ἔχω περὶ τοῦδε. ἐπεί τοι οὐκ ἂν φθάνοις καὶ σαυτοῦ καταγνοὺς τὸ αὐτὸ πλημμέλημα. καὶ μὲν δὴ καὶ τάδε σοι τὰ περὶ ἐμέ, ἐγνωσμένα εἶναι χρὴ ἄλλως. τὰ γὰρ τῶν φίλων εἶναι κοινὰ πεπαροιμιασμένον ἐστί. καὶ μὴν πρὸς τῷ ἀδελφοὶ ὑπάρχειν αὐτοί, καὶ ὅτι δὴ οὐκ ἐσμὲν ἄλλως τε φίλοι οὐκ ἂν ἔξαρνος εἴης. ἀμέλει καὶ τοῦτο τὰ γράμματα τὰ σοῦ τὰ ἔσχατα μαρτυρήσουσι, εἰσὶν ἄρα καὶ παιδία καὶ κτήματα, καὶ εὐτυχία δὲ καὶ δυστυχία ἐμοί τε καὶ σοὶ κοινά. σύ γέ τοι παιδείαν ἀξιοῖς εἶναι κοινήν, τὸ δὴ τιμιώτατον τῶν ἡμετέρων χρημάτων, ὅς γε ὅτι ἂν τύχῃς διαπορήσας, ὅτι ἂν εἰσίῃ μεταξὺ ἀναγινώσκοντί σοι, τοῦτο δὴ σύμπαν ἀφειδῶς ὥσπερ τι χρέος εἰσπράττῃ με. ἐγὼ δέ τοι σοῦ ἀπαιτήσαντος οὐχ ὑπερήμερος γέγονα τῆς προθεσμίας, τουτέστι τοῦ ἐνδεχομένου καιροῦ, οὐδέπω καὶ τήμερον, ὡς δέον, εἴ τι τῶν δυσνοήτων καὶ δυσεφίκτων ἔτεσι τοσούτοις μαθὼν ἔχω, ἐκμαθεῖν σε τοῦτο καὶ ἐν τοσούτοις γε μησί, τηλικοῦτον χρόνον καὶ πόνον κερδήσαντα. σὺ μὲν οὖν ταύτης ἐμοὶ κοινωνήσεις τὸ λοιπὸν εἴτ' εὐπαιδίας εἴτε πολυπαιδίας, καὶ ἑκών γε εὖ οἶδ' ὅτι κοινωνήσεις. ἔγωγέ τοι τῶν κτημάτων τουτωνὶ προθύμως ἂν μεταδοίην ἀδελφῷ. τοιγαροῦν τὰ ἡμέτερα εἰς τὸν ἐπιόντα χρόνον τοῦτόν πως ἕξειν μέλλει τὸν τρόπον. συμμαθηταὶ τῆς παιδεύσεως ὀρεγόμενοι τῆς διγλώττου, πάντων μὲν τῶν ὑπαρχόντων ἀλλήλοις διατελέσομεν μετα

διδόντες ἐν μέρει καὶ μεταλαμβάνοντες κατὰ τὴν ἐνδεχομένην χρεί-
αν. μετὰ δὲ πάσης εὐγνωμοσύνης εὖ ποιοῦντες ἀλλήλους ἐκ τῶν ἐνόν-
των, καὶ ὑπ' ἀλλήλων ἀντευπαθόντες. μηδὲν ὑπολογιζόμενοι ἐν οἷς
ἀλλήλους ὠφελήσομεν. μηδένα λόγον ποιούμενοι σμικρολόγως οὔ-
τε τῶν δεδομένων οὔτε τῶν ἀπαλημμένων. μηδὲν εὐλαβούμενοι εἰ-
σπράττειν ἢ εἰσφέρειν, ὡς ὅτι ἂν πράττωμέν τε καὶ κομισώμεθα, πᾶν
εἰς τὸ κοινὸν ποτε πεσούμενον. οὕτω γὰρ οἶμαι ὑπαγορεύει τὸ δίκαι-
ον τοῦ ἀκερχίου φιλίας, ὅνπερ ἐξήγησιν καὶ ἐφορείαν οἱ πάλαι σο-
φοὶ τῷ Διὶ καθιέρωσαν, φίλιον ἐπικαλοῦντες. ἐῶ νῦν μνημονεύειν τὰ
τῆς συγγενείας δίκαια καὶ τὰ τῆς ὁμωνυμίας τῆς ἐμφυλίου. οὐ γὰρ ἂν
ἡγοίμην οὔτε τὸν ὁμόγνιον Δία οὔτε τὸν πατρῷον τὸν τούτων ἐφορεύον-
τα τῶν οἰκειοτήτων, κρεῖττον ἔχειν τὸ θεῖον τοῦ τῆς φιλίας προστατεύ-
οντος. σοὶ τοίνυν ἤδη ὡς ὁρῶ τῶν ἑλληνικῶν λόγων σπουδῇ προσεχομένῳ
καὶ οἱονεὶ προσεστηκότι, συνεπικεκυφέναι μέχρι. σὲ μέν τοι ἐν μέρει
τῶν τοιούτων μοι μεταλαβεῖν ἐπιστροφῶν δεῖ καὶ μεριμνῶν οἰκονο-
μικῶν, καὶ φιλοσόφως δὲ ἅμα ἐπιμεληθῆναι τῶν τέκνων ἐμῶν τε καὶ σῶν.
ὥσπερ γὰρ ὁρᾶν μοι προσήκει ἐν τῇ δὲ τῇ σπουδῇ πορρωτέρω σου προ-
βεβηκότι. ὅπως σε μὲν οὗτος ὁ μόχθος μὴ καταπονήσῃ λιπαρέστε-
ρον τοῖς βιβλίοις ἐπικύψαντα, καὶ τὴν δέ σοι τὴν ὁδὸν διερχομένῳ
τὰ τραχέα καθομαλίσαι καὶ δυσδιεξίτητα, ἐν οἷς αὐτὸς μέμνημαι
ἐνισχόμενος καὶ κακοπαθῶν, οὑτωσὶ συνεπιληπτέον ἐστί σε τῶν φρον-
τίδων ἐμοὶ τῶν πατρικῶν καὶ τῶν περὶ τὸν οἶκον. καὶ μὴ περιοπτέον τοσαύ-
ταις με λογισμοῖς φιλοσοφικοῖς ἅμα καὶ οἰκοδεσποτικοῖς ἄντικρυς
ἀλληλομαχοῦσι τε τρυχόμενον. καὶ γάρ τοι τοῦτο δὴ ὡς ἀληθῶς ἐστὶ φι-
λικόν, οὐκ ἀχθομένῳ μὲν ὑπὲρ τοῦ πόνου τῷ φίλῳ συνεφάπτεσθαι τοῦ βάρους
καὶ ἄκροις τοῖς δακτύλοις (ὡς ἡ παροιμία φησὶ) προσθιγγάνειν τοῦ ἄχθους.
ἢ ὅπως δηποτοῦν ἀπαλλάξαι τοῦ καθήκοντος. ἀφειδῶς δὲ καὶ εὐγνωμό-
νως καὶ μετὰ τοῦ βελτίστου συναδόντες συνάρασθαι τὸν πόνον, τοῦτο δή ἐ-
μοὶ δοκεῖ τοὺς γνωρίζοντας εἶναι τὴν πίστιν τῆς φιλίας ἀγαθήν. καὶ μὴν
καὶ χωρὶς τούτου τοὺς ἐμοὺς οὔτε παῖδας εἰκότως ἂν διὰ μνήμης καὶ ἐπι-
μελείας ἔχοις οὐ τῆς τυχούσης. οἶσθα δὲ δήπου ὡς ἄρα τῷ γένει τῷ τῶν βουδαί-
ων δύο γε μόνοι ἐκ πολλῶν ἀδελφῶν παιδοποιητικὴν ὡς ἂν εἴποι τις, ἐργα-
ζόμεθα, ἐγώ τε καὶ Δράκων ὁ τῇ ἡλικίᾳ μέγιστος, ὥσπερ καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ πρό-

λυγόνος, ἴδιον αὐτοῦ ὄνομα ἤδη κινδυνεῦσαν ἀφανίζεσθαι, ἐπαναστῆσαι
πάλιν αὖ εἰς τὸ φῶς καὶ πολλαπλασιῶσαι οἷος τ' ἐγένετο. οὐκοῦν ἑαυτοῖς
μὲν πράγματα παρέχομεν ἡμεῖς οἱ παιδοποιούμενοι, σύμπασι δὲ κοι-
νῇ τοῖς συμφύλοις καὶ ὁμωνύμοις. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς τούς γε περὶ
παιδείας ἐσχολημένους, πόρρω βαίνειν προσήκει. ὅπερ τε ὁ πατὴρ ὁ ἡ-
μέτερος ἐγήγερκεν ὄνομα καὶ γένος, καὶ εἰς τὸ πλῆθος τῶν ὄντων ἐ-
πανήγαγε μονονοὺκ ἤδη ἐξηλειμμένον (εἴς γε αὐτὸς τῶν Βουδαίων ἄρ-
ρην περίλοιπος ἦν ὅσα κἀμὲ εἰδέναι) τοῦτό γε ἐκ τῶν πολλῶν ἐξαίρειν
καὶ λαμπρὸν ποιεῖν ἀποπειρᾶσθαι. ἐν τούτῳ δὲ δὴ τῷ ἀγῶνι μόνοι
τῶν ἀδελφῶν ἐγώ τε καὶ σὺ ἀγωνιεῖσθαι δοκοῦμεν. καὶ ἔγωγε ἐν τούτῳ
πρότερος προϊέναι εἰληχώς, βοηθῆσαι τοὐμὸν μέρος ἐπανισταμένῳ
τῷ ὀνόματι ἐπεχείρησα οὐ καταβεβλακευμένως. εἴτε πρὸς τὸν πόνον
ἀπήντησε τὸ ἀποβεβηκὸς ἔργον, καὶ κατώρθωταί μοι τὸ ἐγχείρημα, εἴ-
τε ὁ πολὺς ἐκεῖνος πόνος καὶ περιττὸς ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ. εἰδεῖεν
ἂν τοῦτο οἱ δεινότατοι τῶν ἀμφὶ λόγοις ὄντων εἰ καὶ ταῦτα ἐστὶ μὴ ἐ-
πὶ τῇ τύχῃ ἐστί, τῇ διαιτώσῃ τὰ κατὰ τοὺς ἀνθρώπους ὡς ἐπιπολύ. ἥτις
πολλάκις καταδιαιτήσασα τῶν καλῶς ἀγωνισαμένων, τοὺς βραδεῖς καὶ
χείρους ὡς νενικηκότας ἀνεῖπε. σὺ τοίνυν ἔλαχες δευτεραγωνιστῶν.
ὃς δὴ ἐλάττω μὲν ἔτη γεγονὼς οὐχ ὅπως ἐμοῦ προαγωνισαμένου δεύτε-
ρος τῇ εὐφυΐᾳ, ἀλλ' οὐδὲ τοῦ γένους ἡμῶν οὐδενὸς τυγχάνεις ὢν ἐλάτ-
των. ναὶ φήσειεν ἄν τις, ἀλλὰ σὲ ὦ λῷστε πρόνοιαν ποιεῖσθαι μᾶλλον προ-
σῆκε τῆς τῶν παίδων ἀγωγῆς, τὸν οὕτως πολύπαιδα, ἢ τοῖς συγγράμ-
μασι τοῖς τῶν λογοποιῶν καὶ τῶν καλλιγραφησάντων τοσοῦτον χρόνον
ἐνδιατρίψαι, τῇ τούτων δὴ καταλληλότητι ὥσπερ φανεὶ ταῖς τῶν σει-
ρήνων ᾠδαῖς κατακηληθέντα, ταῖς ἐνιείσαις θέλκτρον τι παρακαθεκτι-
κὸν τοῖς ἀναγινώσκουσι. τοῦτο γὰρ ὡς ἔοικέν ἐστιν ὅ φασι λῆρον λη-
ρεῖν. ἐπεί τοι καὶ ἡ ἀηδὼν αὐτὴ λέγεται, ἐπειδὰν περὶ τοὺς νεοττοὺς ἐνα-
σχολῆται, οὐκέτι τὰς ᾠδὰς ἐκείνας τὰς δαιδαλοφώνους μελετᾶν.
ἀλλὰ τί ἂν πράττοιμι. ἐμμενετέον γοῦν ἦν οἷς ἀποδεχόμενος τοσοῦτον
χρόνον διετέλεσα, πῶς γὰρ ἐν ἄλλοις μᾶλλον ἂν ἐνασμενίζειν δυναί-
μην. ἐναποψύξαι γοῦν δέδοκταί μοι καὶ ἐν τούτοις τοῖς εὐσταθῶς προ-
αιρεθεῖσι. ἄλλως τε ἐπειδὴ ἐν αὐτοῖς τὸ ἐφόδιον τὸ τοῦ γήρως ἔφθακα το-
ρευχώς· τῶν δὲ παίδων ἀγωγῆς ἐπιστροφὴν ποιοῦμαι ὡς οὐκ οἶδ' εἴ-
τις ἕτερος

ἑταῖρος τῶν μετρίων. μετριότητι γὰρ συζῆν εἰωθώς, καὶ φιλολογίᾳ σύντροφος, εἰκότως ἂν κἂν τούτοις πλείω τῶν πεπρωμένων. καὶ μὴν καὶ εἱμάρθαι μοι πέπεισμαι πόρρω που τῆς πολυπραγμοσύνης περὶ τοὺς λόγους καταζῆν τοὺς σπουδαίους, καλῇ γε δὴ καὶ αὐτάρκει πενίᾳ ἐμφιλοσοφοῦντι. μὴ γένοιτο γὰρ ἡμῖν τῶν ἀναγκαίων τῶν τε καθ' ἡμέραν καὶ τῶν πρὸς τὸ ἐπιτήδευμα τοῦτο ἀπορεῖν, τοῖς τε ἐν εὐπορίᾳ ἀποκυηθεῖσι καὶ τῶν πραγμάτων μὴ παραθεῖσιν εὐπλοῶν. ἀμέλει καὶ τούτου ἔγωγε ἄδειαν ἔχειν μοι δοκῶ, τῆς προνοίας διδούσης τοιοῦτόν μοι τὸ φρόνημα δι' ὃν καὶ ἀπολακτίσαι τὴν δύναμιν τῆς τύχης, τὴν καταχαριστικὴν τῶν πλουσίων καὶ τῶν ἐνοχλούντων τοῖς φιλολόγοις. καὶ δὴ καὶ τὴν ἄγαν ἐνίων περιουσίαν τήν τε τοῦ βίου πολυτέλειαν οὐ πάνυ τοι εὐδαιμονίζω. τίς γὰρ καὶ τῶν σπουδαίων καὶ ἀγαθῶν μὴ ὅτι γε δὴ τῶν φλαύρων καὶ ἀδοκίμων, οὐκ εὐθὺς ἐπιρρέοντος πλούτου πολλὰ χαίρειν τοῖς τε λόγοις τοῖς τε λογιωτάτοις τῶν ἀνθρώπων ἔφρασε. ὡς οὖν χρηματευούσης δήπου τὴν φιλοσοφίαν τοῖς εὐπορωτάτοις ἐναρχομένοις, ἢ ἐχθράν γέ πως τὴν φιλοσοφίαν ἀντεστραμμένως καὶ ἀνθελκόντως τοῖς πλούτοις τῶν κτημάτων. διόπερ τῆς εὐδαιμονίας ἐγγυτέρω εἶναι νομίζω τοὺς ὀλίγα μὲν κεκτημένους, καὶ σύμμετρα φιλοσοφίᾳ τῇ πολιτικῇ, αὐτῶν δὲ ἐνευσχημονοῦντας, μηδὲν παρ' ἀξίαν πράττοντας μηδὲ πάσχοντας παρὰ τῶν ἐνδεήσαι. ἴσμεν δὲ καὶ ἄλλως ἀγαπητέον εἶναι τοῖς ἐπικεκλωσμένοις γενομένοις εὐθὺς ἑκάστῳ ἄνωθεν ἑκόντας ἀντ' ἄκοντας, ὁπηνίκα ὁ θεός ἐστι τῶν ἑαυτοῦ κύριος ἀνδραπόδων, πασῶν τε τῶν μοιρῶν καὶ τῆς εἱμαρμένης κληρωτὴς αὐτοκράτωρ. καὶ οὐκ ἔστιν ὅστις τῶν ἀνθρώπων ἰδίαν ἐφ' ἑαυτῷ μοῖραν ἔχει, κἂν τινες ἰσχυρίζωνται φάσκοντες τῶν εὐφυεστάτων ἕκαστον τὴν τύχην ἑαυτῷ παρασκευάζειν. ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τῷ θείῳ ἐστὶ τὸ τῇ οἰκείᾳ τάξει ἕκαστον ἡμῶν προσκληρῶσαι κατὰ τὴν εὐδοκίαν τὴν αὐτοῦ, ἴσως οὖν καὶ τοῦτό πως ἐφ' ἡμῖν ἐστι, καὶ ἐπὶ τῇ φιλοσοφίᾳ, τὸ εὐγνωμόνως τε καὶ εὐκόσμως κατὰ χώραν μένειν τὴν τεταγμένην. ἐπεὶ ἐστασιάσομέν γε παρὰ τὸ εἱμαρμένον ἡμῖν ἄλλοτε βιαζόμενοι, τουτέστι παρὰ τὸ διεγνωσμένον ὑπὸ τῆς προνοίας τῆς ἐν οὐρανῷ. οὐ γάρ ἐστιν ὅπως ἀρέσουσιν οἱ στρατιῶται τῷ στρατηγῷ, μὴ αὐτοὶ ἀρεσκόμενοι τοῖς ἐπιτάγμασιν αὐτοῦ, τοῖς τε κατὰ τὴν παράταξιν καὶ τοῖς κατὰ τὴν παρεμβολὴν τὴν ποιουμένην τοῖς στρατοπέδοις. ἀλλὰ γὰρ ἴσως ταῦτα μείζω καὶ φιλοσοφικώτερα ἢ κατὰ τὴν ἐπι-

στολήν. νῦν οὖν ἤδη βαδιοῦμαι ἐπὶ τὸ τῆς ὑπονοίας τῆς σῆς. ἔφης γὰρ δεδοικέναι σε μήποτε ἀντιγράψας καὶ ἀποκρινάμενος ἔγωγε ταῖς ἐπιστολαῖς σου, ἀποκάμω πλειόνων ἢ ἀποκνῶ. δηλονότι δυσχεραίνοντά τι ἀχθόμενος, περὶ τοῦ ὀφλισκάνω ῥήματος, τοῦ πάλιν ἠπορημένου ὑπὸ σοῦ ἐν τῇ ἑτέρᾳ ἐπιστολῇ τῇ ἐρωτηματώδει. οὐ γὰρ ἔστερξας οἷς ἡμεῖς ἀντεγράψαμεν διασαφοῦντες τὸ ῥῆμα. διὸ δὴ ἐπιστραφεὶς εἰς δέησιν, ἀξιοῖς καὶ παρακαλεῖς πρὸς τῆς φιλολογίας τῆς κοινῆς, μὴ δὲ ἀνεῖναί με μηδὲν, μὴ δὲ καθυφεῖσθαι, μὴ δὲ καμεῖν ἀντιγράψαντα. εἰ γὰρ τοιοῦτό τι αἴσθοιο, ἀποστῆναι ἂν αὐτίκα δὴ μάλα τῆς θέρμης τῆς δὲ σπουδῆς τῆς περὶ τὰ ἑλληνικά. ἔφησθα γὰρ ὅτι ἐξεῖναί σοι χρεὼν ἀφελῶς τε καὶ ἐλευθέρως πάντα πρὸς φίλον εἰπεῖν καὶ παρ' αὐτοῦ αἰτεῖσθαι, ταύτην που τὴν ἐξουσίαν τῆς φιλίας ἐχούσης. καὶ καλῶς τοῦτο σύγε καὶ ἐν δέοντι ἔφης. ἵν' οὖν μὴ ἐγκαλεῖν εἰς τὸ ὕστερον ἔχῃς μοι ὥσπερ ἀποκόψαντι τὴν προθυμίαν σου τὴν περιττὴν καὶ καλήν, ἰδοὺ δὴ ταύτην τὴν ἐξουσίαν περὶ ἐμοῦ δίδωμί σοι, ἐφ' ᾧτε ἐξεῖναι σοι ἑκάστοτε ἐρωτᾶν τε καὶ ἐπερωτᾶν καὶ πάλιν προσεπερωτᾶν περὶ τῶν αὐτῶν εἰ οὕτω σοι δοκοίη. ἐμοὶ δ' αὖ πάλιν ταύτην τὴν ἀνάγκην ἐπιτάξομαι τοῦ τὰ αὐτὰ εἰπεῖν τε καὶ ἐπειπεῖν καὶ πολλάκις προσεπειπεῖν. τοσοῦτον ἀποδέω τοῦ ἀπειπεῖν ἐν τῷ χαρίζεσθαί σοι, καὶ τῇ φιλίᾳ δίκαιον ἀπονέμειν. ἀπαλλάχθητι οὖν τουδὶ τοῦ φόβου, οὕτω τε περὶ τούτου τοῦ πράγματος φρόνει, ὡς ἐμοῦ οὐδέποτ' ἂν ἀπαγορεύσαντος οὐδέ σοι ἀχθεσθέντος, ἐρομένῳ γε δὴ ἄξια τῆς ἀποκρίσεως. οὐ γὰρ ἂν ἀποδεξαίμην τοὺς σμικρολογουμένους καὶ οὐκ εἰς δέον παρενοχλοῦντας. ἔνθα δὴ καὶ τοῦτο οὐκ ἂν εὐλαβοίμην ἐπαγγείλασθαι, ὥσπερεὶ ταύτῃ τῇ ἐπαγγελίᾳ διαφιλοτιμούμενος πρὸς τὸν φίλον καὶ ἀδελφόν, οὐ πολλῷ δυσαποκριτώτερά μοι ταῦτα εἶναι τὰ ἀπορήματα τὰ παρὰ τοῖς λογογράφοις, ἢ εἰ περὶ τῶν λατινιστὶ συγγεγραμμένων πύθοιο, εἰ μή που τοῖς ἐσφαλμένοις τῶν βιβλιοτύπων ἢ αὐτῶν δὴ τῶν ἐπανορθωτῶν ἐντεύξῃ, δια πολλὰ ἐπιπολάζει ἐν ταῖς τῶν ἑλλήνων βίβλοις ὡς δὴ καὶ ἐν ταῖς τῶν ῥωμαίων. ἴσθι οὖν ἀδελφὸν καὶ συμμαθητὴν εἰληχὼς συναίρεσθαί σοι τὸν πόνον πρόθυμον καὶ εἰς τοῦτο εὐτρεπῆ. εἰς ἄκρον δὲ τῆς προαιρέσεως σοῦ ἥκω ἢ ἐγγὺς ἀφιξόμενος. αὐτὸς γὰρ πρὸς τῷ κεκρατηκέναι ἤδη τῶν δυσεφίκτων μοι δοκεῖν καὶ δυσχερῶν, προσεμφιλοπονήσω δὴ τούτοις τὸ ἀπὸ τοῦδε ἐπιμελέσ-

ρον διὰ σέ. θαυμάζεις τάχα που τὸ ἀλαζόνευμα τὸ ἐμὸν καθαπερεὶ εἰς παγγαλαμένου πάντα κατανενοηκέναι τὰ χαριέστατα τῆς εὐγλωττίας τῆς τῶν Ἀττικῶν, αὐτοδίδακτον σύγε μὲ εἰδὼς καὶ ὀψιμαθῆ, εἰ μέντοι τὸν νοῦν προσέχοις τῷ πράγματι, οὐδὲ μίαν ἂν οἶμαι ἀλαζονείαν καταγνοίης μου. πῶς γὰρ ἂν κομπάζειν ταῦτα καὶ μάτην ἐνδείκνυσθαι δοκοίην, ὁ περὶ τούτους τοὺς λόγους ὑπὲρ εἴκοσιν ἔτη ἐνδιατρίψας, καὶ μικροῦ δεῖν τῇ σκέψει ταύτῃ προσπεφυκώς, ἀμελήσας τῶν ἄλλων. μεταξύ γε μόνον συνεσχολακὼς ταῖς τῶν Λατίνων βίβλοις. καί τοι γε τὸ ἐλευθεριάζειν καυχώμενον πρὸς ἄνδρα ἀδελφόν τε καὶ φίλον εὖ οἶδα ὅτι οὐδεὶς φθόνος. φέρε δὴ ὦ ἀδελφὲ ἀφειδῶς χρῶ τῷ ἀδελφῷ, ἐλευθερίως σοι καὶ εὐνοϊκῶς τὰ αὑτοῦ ἀνοίξαντι καὶ προχειρισαμένῳ. μέμνησο δὲ ὅμως μιμεῖσθαι τοὺς χρηστοὺς τῶν δανειστῶν, καὶ μὴ σκληρῶς εἰσπράττειν ἡμᾶς οἱονεὶ ὀφείλημα ὅτῳ ἂν προσκρούσῃς· διανοήτῳ διερχόμενος τὰ τῶν παλαιῶν. οἱ γὰρ ἐπιεικεῖς δανεισταὶ οὐχ οὕτως ἑκάστοτε προσφέρονται τοῖς χρεωφειλέταις τοῖς ἑαυτῶν, ὡς τὸ χρέος τὸ αἰτηθὲν ἀμηγέπῃ ἐκτίσαι ἐάν τ' οἷόν τ' ᾖ ἐάν τε μή, ἀναγκάζειν. ἐνόρκῳ μέντοι, πίστει ἐσθ' ὅτε ἢ διεγγυήσει αὐτοὺς ἀφιᾶσιν ἐν τῷ παρόντι. τοῦτο δὲ διαμαρτύρεσθαι οὐκ ἄτοπον ἡγοῦμαι, παρ' ὅσον ἐστὶν ἔνια τῶν ἐνδοξοτέρων συγγραφέων καὶ λογοποιῶν συνεστῶτα ἀξιώματι, ὡς παρὰ ῥωμαίοις οὕτω καὶ παρ' ἕλλησιν. ἔρρωσο, ἐν Παρισίοις, ἰανουαρίου μηνός, ὃν Πλούταρχος Ποσειδεῶνα εἶναί φησι παρ' Ἀττικοῖς, ἐνάτῃ ἐπὶ δέκα. ταύτην τὴν ἐπιστολὴν οὐκ ἐπιθήσω πρότερον πρὶν ἢ γνώριμόν τινα ἄνδρα καὶ ἀξιόχρεων εὕρω.

Βουδαῖος ἰάνῳ Λασκάρει τῷ Ῥυνδακηνῷ εὖ πράττειν.

ολλάκις θαυμάζειν σου ἐπέρχεταί μοι ὦ φίλη μοι κεφαλή. ἤτοι γὰρ ἀμνηστίας τινὸς οὐδέν τι φιλοπρεποῦς ἐπαίνου τ' ἂν σέ τις, ἢ ὄκνου γέ τινος ὑπερόπτου, ἀεὶ τὸ ἐγκείμενόν τε καὶ τὸ πρᾶγμα εἰς τὸ ἐπιὸν καὶ τὸ ὕστερον ἐπαναβαλλομένου, οὐδὲν ἂν δὴ πέρα τούτου ἂν κατηγορῆσαι σου τλημόνην ἐξητασμένου γε φίλου καὶ ἀνακεκριμένου πεπληροφορημένου τε. ἄλλως γε μὴν πρέποι τῇ ἀδνότητι τὸ ἐμὲ περὶ σοῦ ὑπειδέσθαι, ὃν δὴ μέγα κῦδος ἀχαιῶν ἀποκαλεῖν

θα. φέρε δὴ εἰ πρὸς Δία τὸν φίλιον ἐγγίνοιτο ἀγνωμοσύνης προσκαλεῖσθαι τῷ Βουδαίῳ τὸν Λάσκαριν, εἴπε τίς ἄλλος ἐστὶ νῦν τῶν δικαίων τῶν δὲ ἔφορος, τίνος ἂν ἀφορμῆς τυχεῖν, ἢ ποίαν τινὰ ἀπολογίαν συστήσασθαι ἂν ὅτῳ. θαυμάζω δ' ἔγωγε ὅτι ποτὲ ὁ Δημοσθένης ὁ σός, εἰ νῦν σοι συνεργῶν ἐκ τῶν ὑπογείων διαναστάιη, ἀντειπεῖν ἂν ἔχοι μὴ οὐδὲν τὴν δίκην σε ταύτην ὀφλεῖν. πῶς γὰρ οὐκ ἂν δεινὰ παθεῖν ἡμᾶς ἀποφαίνοιτο ὁ δικάζων, εἰ οὐδὲ μιᾶς ἐπιστολῆς ἀξιωθῆναι ὑπὸ σοῦ φανείημεν δὴ, ὅπου δὴ αὐτὸς ἠξίωσαι τιμῆς οὐ τῆς τυχούσης ὑπὸ τοῦ ἰσοθέου. τί δῆτ' ὦ Ζεῦ καὶ λόγιε τί εἰπεῖν ἂν ἔχοις ἀνὴρ, καίπερ ὢν εἰπεῖν δεινός, ὥσπερανεὶ εἰσιούσης σοι τύχης, τῇ πίστει καὶ τῷ καθήκοντι πολλὰ ἐρρῶσθαι φάναι προσῆκον. ὦ τῆς ξένης φιλίας, ὀκνῶ γὰρ εἰπεῖν τῆς ἑλληνικῆς. εἰ μὴ ἄρα που τοῦτο ἀμφισβητεῖται, πότερόν σοι φίλος ἐδόκουν εἶναι πιστός. ὅρα δέ σύ ποτε διακωδωνίσας, οὐδὲν ἄτοπον δή που, οὐδὲν κωφὸν ἢ σαθρὸν φθεγγόμενον, οὐδὲ ἀπίθανον. συνελὼν δὲ φαίην ἄν, οὐδὲ τῆς σῆς φιλίας ἀνάξιον. οὐδήπου σύ γε τόδε φήσειας ἂν εὖ οἶδα ὅτι, καὶ μὴν οὐδὲ τοῦτο λέγειν ἂν ἐπιχειροίης, ὡς ἄρα ἀντεγκαλέσαι μοι τῆς αὐτῆς τῆς δὲ σοι δίκης ἔξεστι. οὐδ' ὡς νῦν οὐκ ἐν δέοντι ἐγκαλεῖν μοι τούτου πάρεστι, δέον ἐμὲ γράψαντα μὲν πρότερον, οὕτω τοι κατηγορῆσαι μὴ ἀντιγράψαντος σοῦ. πῶς γὰρ ἄν. ἆρ' οὖν τοῦτο ἀπαιτεῖ τὰ νόμιμα τὰ φίλια, ὁπότερος ἂν τῶν φίλων ἐντυχὼν τόπων τοῦ δαίμονος ἀγαθῶν τύχῃ, τοῦτον μὲν παραυτίκα θατέρῳ ἀπαγγέλλειν; ἐκεῖνον δὲ ἀντεπιστέλλοντα συνήδεσθαι τῆς εὐτυχίας αὐτῷ; δυστυχία μέντοι ἂν θατέρου χρησαμένου, τότε τὸ εὖ ἔχοντα ὑπάρξαι τοῦ καθήκοντος; ὡς ἐὰν τοῦτο μὴ γένηται, ἐγκαλέσαιτ' ἂν μεμψιμοίρως τὸν δόξαντα περιῶφθαι, καὶ τῆς κοινωνίας τῶν ἀγαθῶν ἀφῃρῆσθαι. οὐκοῦν τό γε σοὶ ἐπιβάλλον, καταλελύσθαι ἡμῶν ἡ φιλία δοκοίη ἄν. καί τοι ἀπεὶ παθεῖν δὴ τηλικαύτην τε φιλίαν, οὕτω τε ἀπηρχαιωμένην, πάνυ τι εὐλαβητέον ἐμοὶ εἶναι ἡγοῦμαι, πρὶν γοῦν ἂν ἐπαντοφώρως τῆς δέ σε τῆς αἰτίας ἑλῶ. καὶ ταῦτα μὲν ταύτῃ εἴτε πεπαίχθω εἴτ' ἐσπουδάσθω, ὁποτέρως ἂν σὺ μᾶλλον ἀποδέξαιο, ἐπεί τοι ἐμοῦ γε ἕνεκα ἐλέσθαι σοι ἐξέσται, πότερον ἐμοὶ ἀγανακτοῦντι χρῆσθαι βούλει ἢ εὐαρέστῳ. ἴσθι γὰρ εὑρήσων με εἰς ἑκάτερον μέρος εὐτρεπῆ, καίπερ ἀναποστάτως ἔχοντα πρὸς τὴν δὲ τὴν φιλίαν, τὴν γε οὕτω λελογισμένην ἡμῖν κοινήν, καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους συχνῇ χρήσει κεκυρωμένην. οὐκοῦν ἐπί σοι ἔσται ἢ τὴν ἑταιρίαν ἐμπε-

δοῦν τὴν

θοῦ τὴν εἰκοσέτη, ἢ ἄκυρόν τε αὐτὴν καὶ οὐκ δυσχερῶς πεῖσαι, ὡς δικαστικόν τι ῥῆμα φάναι. ἀλλ᾽ ὅπως μὴ λάθῃς σεαυτὸν ἀνήκεστόν τι πλημμελῶν εἰς ἄνδρα δριμὺν ἐμέ, εὐχ ὡς ἂν τύχοι ὀργιζόμενον, οὐ δ᾽ ἣν ἂν τύχω πρόφασιν καταπραϋνθησόμενον. οἶσθα γὰρ δήπου ὡς πᾶσι σχεδὸν τοῖς τῶν ἑλλήνων παισί, διὰ τὸν Λάσκαριν αὐτὸς προσπεπόνθειν πάλαι. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν ὅσῳ τοῦτο διαγινώσκειν καὶ καθιστᾶν ἐφίημί σοι, ἐν τοσούτῳ οὐ μνησικακῶ σοι τῶν παρεληλυθότων, ἀξιῶ καὶ τὴν φιλίαν τὴν οὕτως ἀπηρκεσμένην, τυγχάνειν τῶν δικαίων, ἵνα ποιῶ καὶ τῆς δὲ τῆς σῆς εὐτυχίας ἀπολαύσω μεταξὺ σκεπτομένου σου. ὁ μὲν οὖν τὴν ἐπιστολήν σοι ἀποδοὺς Χρυσόφορος οὗτος ὁ Λογγόλιος, ἀνὴρ ἠγαπημένος ἐμοί, ὢν τε λατινιστὶ ἀκριβῶς πεπαιδευμένος, προσέτι καὶ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ἥπτεται οὐκ ἀκροθιγῶς, ὥς γε ἀκηκοὼς εἰμὶ τῶν ὡμιληκότων αὐτῷ. ἧς καθόσον ἐφίκετο βέλτιον ἂν σὺ καὶ ἀσχινούστερον κατανοήσαις εἴ που τύχοι σοι ἀπαντῶν. γευσάμενος οὖν τῆς εὐγλωττίας τῆς ἑλλήνων, οὕτως ἀπλήστως ἔχειν ἔφη, ὥς τε ἐμφορεῖσθαι ἀθρόως παρ᾽ ἡμῖν τοῖς ἐνδεέσι ταύτης οὐκ ἔχων, ἐξήχθη τε καὶ προήχθη αὐτόσε πορεύεσθαι, ὅπου δὴ τὸ γυμνάσιον τὸ τῶν ἐπηλύδων ἑλλήνων κατακορέσαι ἂν αὐτοῦ πᾶσαν ἐπιθυμίαν δυνατὸν εἴη. ἐρρῶσθαι ἡμῖν φράσας, δὶς οἰκουρῆσαί τε ἐπάναγκες. καὶ παιδεία δὲ ὁποία δή ποτε στέρξαι, καὶ τὸ δὴ οἰκειότατον, αὐτοδιδάκτῳ, ὡς οἶσθα. τοῦτο δὲ διαγνούς, καὶ ἀφορμῆς τινὸς τυχών, τῶν προσηκόντων μὲν αὐτοῦ καὶ φίλων ἐπιλαμβανομένων, λόγον οὐκ εἶχεν. ἐδεῖτο δέ μου ἤδη συσκευασάμενος τὰ ἑαυτοῦ, συστῆσαί οἱ τὸν ἐλλογιμώτατον τῶν ἑλλήνων, Λάσκαριν φημὶ τὸν σὸν φίλον (οὕτω γὰρ ὁ λόγος ἔχει) τά τε ἄλλα πλεῖστον ἰσχύοντα ἐν Ῥώμῃ, καὶ δὴ καὶ διοικούμενον τὰ περὶ τοὺς λόγους, καὶ τὴν τῆς παιδείας ἐπιμέλειαν τῷ ἀρχιερεῖ. αὐτοῦ γοῦν εἰσηγουμένου τὸ γυμνάσιον ἐπιτετήδευται τὸ ἑλληνικὸν καὶ περιβόητον. εἰ μὲν οὖν ὁ φιλότης ὁ αὐτὸς ὢν νῦν τυγχάνεις τῷ πάλαι μοι δοκοῦντι καὶ ἀκριβῶς ἐγνωσμένῳ, τούτῳ τῷ φιλομαθεῖ, ἐρωτομανῶς πῶς ἔχοντι περὶ τὴν παιδείαν τὴν καλλίστην, ὡσπερεὶ ἐρωμένην αὐτοῦ [illegible] εἶ βοηθήσειν, μάλιστα μὲν τοῦ τρόπου τοῦ σοῦ ἕνεκα, πάσης τῆς ἀρεσκείας τε καὶ εὐνοίας εἰς πάντας τοὺς φιλολόγους προαιρετικοῦ, ἔπειτα δὲ καὶ δι᾽ ἐμέ, ᾧ δὴ κεχαρισμένον τι ποιεῖν ὁπωσποτ᾽ ἂν προέλοιο. δοκεῖς δέ μοι κἂν συνάψασθαί οἱ τῶν πόνων ἴσως ποτὲ σχολὴν ἀγάγῃς ἐν πολλῇ ἀσχολίᾳ, ὅς γε καὶ

τοῖς ἐπικεκυφόσι τῶν σπουδαίων συνέρασθαι δὴ τὴν βαρέων τὴν ἐπιχείρησιν αὐθαιρέτως εἴωθας. ἄξιος δὲ δὴ τῆς βοηθείας ὄντως τυγχάνειν εἶναί μοι δοκεῖ, ὃ ἐνθένδε τὴν πορείαν μέχρι τῆς ῥώμης μελλών. γένοιτο μόνον αὐτῷ φανῆναί σοι τοιούτῳ οἷος ἂν σύ γε τῇ φύσει ἀρέσκοιο, ἐπὶ τούτῳ δὲ σοῦ ἐγγυᾶσθαι τὴν σὴν καὶ πάντων τῶν φίλων μου βοήθειαν οὐκ ἂν εὐλαβοίμην ἔγωγε. πρόσειπέ μοι τὸν πρεσβύτην ἡμῶν Βαρμᾶν, τὸν βασιλικὸν δικαιολόγον ἐν τῇ βουλῇ τῇ ἀνωτάτῳ, εἰ ἄρα γ' ἔτι αὐτόθι ἐστὶ ταύτην σου κομισαμένου. ἄνδρα μοι αὐτὸν χαρίεντά τε καὶ φιλομαθῆ ἐν τοῖς πάνυ. ὅτου δὴ ἕνεκα προσωκειῶσθαί σοι τοῦτον καὶ πεφιλιῶσθαι ἡγοῦμαι μεταξὺ πρεσβεύοντα. σὺ τοίνυν τελευταῖον εἴ σοι μέλει τῶν ἐμῶν, ἴσθι ἐμὲ ἀπὸ τῆς ὑγιείας μου, οὐκ εὖ, ἀπὸ δὲ τῆς διανοίας οὐ κακῶς διακείμενον. παιδοποιΐαν τε καὶ παιδευτικὴν ἐξ ἴσου ἐργαζόμενον. προσαγορεύει σε ὁ ἐμοῦ Φραγκίσκος ὁ Δηλοῖνος, ἀνήρ σοι πάλαι προσφιλὴς καὶ δεδοκιμασμένος· ἐμοὶ δὲ ἡμιόλιος φίλος. ἔῤῥωσο. καὶ διατέλει ἡμᾶς στέργων. ἐν Παρισίοις ἑκατομβαιῶνος μηνὸς τῇ δεκάτῃ ἱσταμένου πρὸ μιᾶς τῆς τροπῆς τῆς ἡλιακῆς.

Γουλίελμος Βουδαῖος Κρόκῳ
εὖ πράττειν.

Μέλλεις μὲν ὦ Κρόκε ἀμφὶ τὰ τῶν ἑλλήνων οὐ μετρίως ἐπιδώσειν, ὅς δὴ πρὸς ἄνδρα λατῖνον ἐμὲ λατῖνος ὢν αὐτὸς, ἑλληνίζειν προῄρησαι τῷ λόγῳ, γενναίως δὴ καὶ ἀξιεπαίνως. σὺ μέντοι τῆς φιλίας ἡμῶν τῆς παλαιᾶς ἐμνήσθης, δυσφορεῖν τε ἔοικας τὰ ἔσχατα φερόμενος τῆς οἰκειότητος νῦν παρ' ἐμοί, τῶν πρωτείων γε τυγχάνειν σοι προσῆκον, μνημόσυνόν τι παρέχεσθαί σε χρῆν καὶ γνώρισμα οὐκ ἀμυδρὸν τῆς ὁμιλίας ἡμῶν. καὶ γὰρ τοῦ Κρόκου ὀνόματος ὥστε μοι γνωρίμου ἀνδρὸς καὶ οἰκείως ἔχοντος, οὐ πάνυ τι τό γε νῦν ἔχον μέμνημαι. οὐ μὴν τούτου γε ἕνεκα δυσαρέστως σε δεῖ διακεῖσθαι ἢ ὅπως δὴ ἀνιᾶσθαι. οὐδέ τινι φθονῆσαι τῶν ὑμεδαπῶν, οὓς ἡδέως τε ἀσπάζομαι δι' ἐπιστολῶν καὶ διὰ τιμῆς ἄγω, εἰκότως. ἄνδρες γάρ εἰσιν ἐκεῖνοι, ἐμοί τε καὶ πολλοῖς τῶν ἐμοῦ διαφερόντων σοφ-

φία, κεχαρισμένοι. σοί γε μὴν ἔνεστι καὶ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς παρ' ἐμοῦ τυχεῖν ἣν σοι τοῦτ' ἐπιμελὲς ᾖ. φέρε δὴ προσεμφερῆ σε τούτοις τοῖς βερταυσίοις παρέχου τοῖς σοῖς, ἴσα τε ἀξιέραστον, κἀγώ σοι ἴσα καὶ τούτοις φιλικῶς προσοίσομαι. ἴσθι μὲν δὴ τῇ ἐπιστολῇ ἄνδρα προκαλεσάμενος οὐκ ἀηδῶς ἀντιξενιοῦντά σοι, εἴπερ σοὶ τοῦτο καταθύμιον ἑλληνιστὶ ἀντεπιστέλλειν ἡμᾶς. ἥδομαι γὰρ καὶ ταύτῃ τῇ γλώσσῃ τὴν φιλοπονίαν ἀσκῶν. ἔρρωσο, καὶ τῶν ἐνδόξων τουτωνὶ καὶ λογίων τῶν αὐτόθι, τοὺς σοι φιλτάτους πρόσειπέ μοι. ἐν Παρισίοις ἀνθεστηριῶνος ἱσταμένου τῆς νεκυίας τῇ ὑστεραίᾳ.

Γυλιελμος Βουδαῖος Χριστοφόρῳ
Λογγολίῳ εὖ πράττειν.

Ἐκομισάμην σου τὴν ἐπιστολὴν δευτέραν τούτου τοῦ μηνὸς ἱσταμένου. ἐπιδόντος του τῶν ἀπὸ τῆς οἰκίας καινοβιάρχου τοῦ Βαρτολίνου, νεανίσκου γε ἐμοὶ δοκεῖν ἀξιεράστου τῆς εὐνοίας ἕνεκα τῆς τε πρὸς σε καὶ τοὺς ἄλλους πεπαιδευμένους. ταύτην δὲ τὴν ἐπιστολὴν ἡδέως πρῶτον ὑπὸ τῆς χαρᾶς ἐπῆλθόν τε καὶ προσεπῆλθον, εἶτ' ἠρέμα δὴ ἀνέγνων, τοῦτο μὲν, τοῖς γράμμασιν ἐνασμενίζων τοῖς σοῖς καὶ ταῦτα ἑλληνιστὶ φθεγγομένοις, τοῦτο δὲ γλιχόμενος μανθάνειν τὰ περὶ σοῦ, οὐ μέν τοι οἴκοι ὢν τὴν ἐπιστολὴν ἐδεξάμην, ἀνὰ δὲ τὸ ἄστυ σπεύδοντί μοι παρεδόθη, ὅσον τε οὐδέπω εἰς ἔπαυλιν ἐξιόντι, ἐπεὶ παραυτίκ' ἂν ἐγὼ ὑφ' ἡδονῆς ἀντεπέστελλα. οὐ γὰρ ἂν ἠνειχόμην μὴ οὐχὶ σε τοῖς ἴσοις γοῦν γράμμασι παραυτόθεν ἀμείβεσθαι, τόν γε προκαλούμενον ἐμὲ εἰς τουτὶ τὸ πεδίον οὐ δυσηλατώτερόν ἐμοί, δι' ἐννάτης δὲ δὴ ἡμέρας εἰς πόλιν ἐπανιὼν, τά τε οἴκοι διαθέμενος, καὶ τῶν προὔργου ἀπαλλαγεὶς, πρὸς τοῖς λόγοις ἂν ἠρξάμην εἶναι πάλιν. καὶ τὸ μὲν πρῶτον σχολὴν ἤδη μοι ἄγοντι, ὅτου τε ἀρξαίμην σκεπτομένῳ, τὰ γράμματά σου πάλιν ἐπιλέξασθαί μοι ἐπῆλθον, συνηδόμην τέ σοι εὐθὺς τῆς σπουδῆς τῆς δὲ ἀναγνούς, καὶ τῆς ἐπιδόσεως τῆς ἄγαν ἐν παιδείᾳ τῇ ἑλληνικῇ. πῶς γὰρ οὐκ ἂν συνέχαιρον, ὅς γε σοὶ τῆς προαιρέσεως ταύτης εἰσηγητὴς, σύμβολος, συναινέτης ἐγενόμην. καὶ δῆτα ἐνθένδε ἀπελθόντι τι δυσαττικὴν ἐπιστολὴν ἐχαρισάμην πρὸς ἄνδρα ὧ μάλιστα συναθλεῖν σὺ ἐπεθύμεις, καὶ μὴ δῆτα τοῦτο προσθείην ἂν (ἀπείη δὲ φθόνος) ὅς γε τὴν

ξυνουσίαν τῶν γραμμάτων σπουδὴν ἐλευθεροπρεπῶς τε καὶ ὁλοσχερῶς ἐμποιεῖν καθηγητὴς τοῖς σπουδαίοις τῖς γ' ἐνταῦθα γέγονα. καλοῦ τε τοῦ ἐπιτηδεύματος τοῖς κελτοῖς τοῖς κατ' ἐμὲ κατῆρξα. οὗ δὴ ἕνεκά τις ὑπάρξειν εἰς τοὐπιόν προσδοκώην ἄν, εἴγε τῶν ἀποδεχομένων τὰ αὐτῶν ἐτύγχανον ὤν. ἀλλ' ἔγωγε μὲν ὁρῶ τὴν παιδείαν ἐξ ἴσου σχεδὸν σοί τε κἀμοὶ εἶναι περισπούδαστον. ἀμέλει δ' ἐς ἐμέ. οὐδενὶ οὐδὲν ἂν παραχωρήσαιμι, οὐδ' ὑφείμην ἂν οὐδὲν οὐδενὶ τῶν σπουδαστῶν, τοῦ μὴ οὐχὶ ἀτεχνῶς τε καὶ ἀφειδῶς τούτῳ τῷ πράγματι αὐτὸς προσετηκέναι δοκεῖν. ἀναπαυσότερόν τε ἢ τῇ μοι γεγαμημένῃ συμβιῶναι καὶ τῷ κεχαρισμένῃ σύ μέν τοι μέγαν τε πόνον ἄρασθαι φής. λιπαρῇ δὲ σπουδῇ ἐπιτετηδευκέναι, σκοπῶν καὶ μεριμνῶν ὅπως χρόνῳ μὲν ὑστερήσας, ἐπιμελείᾳ δὲ χρησάμενος ὑπερμεγέθει, τοὺς προλαβόντας ὅσον αὐτίκα καταλήψῃ. εὖγε γὰρ προαιρέσεως γὰρ σῆς ὦ φίλε γενναίας τε καὶ ἀξιεπαίνου. καί τοι τούτῳ τῷ λόγῳ ἴσθι σὺ τὴν ἐμὴν σπουδὴν ἐπιεικῶς ἐπιτεταχώς, οἶδα γὰρ οἷ κινδύνου καθέστηκα σοῦ γε δὴ ἀντεπιθυμοῦντός μοι τῆς ἐρωμένης ἐμοῦ, ἐφ' ἧπερ ἐν τῷ πρὸ τοῦ χρόνῳ ἀγάλλεσθαι λίαν καὶ οὐ μέτρια φρονεῖν ἐδόκουν. τί δέ; ἔστιν ὅς τις οὐκ ἂν συμφορὰν ὡς μεγίστην τὸ πρᾶγμα τοῦτο ποιοῖτο; τῆς εὐκλείας ἀφῃρῆσθαι νῦν σχεδόν τι παρηρμακώς, ὑπ' ἀνδρὸς νεοφανοῦς, ἣν ἔτι τοσαῦτα ἀναμφισβητήτως ἐκαρπωσάμην; οὐ μὴν ἀλλ' ὥσπερ οἱ γενναιότατοι τῶν ἀθλητῶν τὴν νίκην οὐκ ἂν ἥδοιντο ἀνῃρημένοι, μηδενὸς αὐτοῖς τότ' ἀνταιρομένου ἐνδείᾳ τῶν ἀνταπάλων, ἐπεί τοι τὴν δύναμιν εὐκταιότερόν ἐστιν ὁποίαν δήποτε ἐνδείκνυσθαι, ἢ τοῦ γε σταδίου λιπανδροῦντος ἀνιδρωτὶ τὸ ἆθλον φέρεσθαι ὡσανεὶ ἐγκαταλελειμμένον. ὡς οἱ νεανικοὶ δὲ ἀγωνισταὶ καὶ δεινοὶ πληθύοντος τοῦ σταδίου φαιδρότερον δήπου διάκεινται, ὡς ἐνόντι τό τε αὑτοῖς τὴν ἰσχὺν ἔμπροσθεν ἐκπεπονημένην ἀσκεῖν, οὕτω δή τοι καὶ αὐτὸς ἐμαυτῷ συνήδομαι οὐκ ὀλίγους νυνὶ μαθὼν εἰς ἐκεῖνο τὸ πέρας κατὰ σπουδὴν ἱεμένους, οὗπερ ἔγωγε ἐφικέσθαι, ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις ἄλλος τῶν ἐφ' ἡμῶν, ὑπερεπεθύμησα. σύ τε μὴν ὁ δρομαῖος, ἄλλοι τε τινὲς τῶν ἐνθάδε, πρὸ τῶν ἐγκυκλίων δηλαδὴ καὶ μετρίως ἐχόντων ἐκθορόντες, τὴν σπουδήν γε τὴν ἐμὴν πόῤῥω τι προεξάνετε, δεδιότος δήπου μὴ παρηκολουθηκότων ποθ' ὑμῶν, βραδυτῆτα πολλὴν ὄφλω, ὅ γε πρότερον αὐτὸς τῶν ὀξέων εἶναι καὶ πρωτευόντων δόξας. οὐ γὰρ ἂν οἶμαι κα-

ταλάβοιτέ με

ταλάβοιτέ με διαδραμόντες, μὴ οὐχὶ αὐτίκα δὴ μάλα μετ᾽ αἰσχύνης ἂν
ἀπολιπόντες. ὅμως μέν τοι οὐκ ἀγνοεῖν ὑμᾶς δεῖ, μέγα τὸ μεταίχμι-
ον εἶναι τὸ διὰ μέσου, ὅπερ ὑμῖν διανυτέον ἐστὶν, εἴγε σὺν εὐθὺ δραμεῖν
τοῦ τέρματος ἀπὸ τῆς βαλβῖδος ἐγνώκατε, πρὶν ἄρα πόδας διῶθεν ἀκολου-
θοῦντες ἐμοί. ἀλλὰ γὰρ φήσειέ τις ἂν ὑμῶν, τίς οὐκ ἂν ἀναδύοιτο κατ᾽
ἴχνος σοι κατακολουθεῖν, ὅς γε οὐδενὸς ἀκούσας διδασκάλου, οὐδενί τε
οὐδέποτε πεπληκτισμένος τῶν ὅπως οὖν ἐμπείρων, ἅπτων δὴ τῇ δὲ κἀκεῖ-
σε ὑπὸ τῆς προθυμίας, καὶ περινοστῶν εἰκὼς, βραδέως ἄρα καὶ τὴν
δὴ διὰ μέσου ἐφικέσθαι, μὴ ὅτι δὴ τὴν ἐσχάτην ἠδυνήθης. ἡμᾶς δὲ οἱ εἰς
τοῦ διδασκάλου φοιτῶντες, ἢ ἄλλως γέ πως τυχόντες καθηγεμόνος,
τὴν τε τῆς παιδείας μέθοδον ἀνύοντες, οὐ κατὰ πόδας βάσιν, οὐδέ γε ὅπη
δὴ καὶ τυχόντως ἐπιδιδόντες, ἀλλὰ κατὰ τάξιν μὲν, ἀθρόως δὲ τὰ ἐφε-
ξῆς μετιόντες ἀλλήλων ἐχόμενα, πῶς οὐκ ἂν τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου καὶ
πόνου κερδήσαιμεν, ἐν οἷς σύγε μονάζων δεινῶς ἐκακοπάθεις, οὐχ
ὅπως τῶν ἡγουμένων, ἀλλὰ καὶ τῶν συμφιλοπονούντων ἀμοιρῶν. οἴμοι
κακοδαίμων, οἵαν λῆξιν ἐγὼ περὶ τὰ τῆς φιλολογίας εἴληχα; σὺ μέν
τοι πρός γε τὸ διαφέρειν μου τῇ εὐφυΐᾳ, καὶ νῦν δὴ πλεονεκτεῖς πάντων
ἡμῶν τῶν ἐνθάδε, ὅτι τῶν καθηγησαμένων εὐπορεῖς, καὶ τῶν περιηγη-
σαμένων δέ σοι τὰ παρὰ τοῖς πάλαι σοφοῖς. βιβλίων τε τῶν βελτίστων,
τυχὼν κατὰ γνώμην, μηδὲν μηδέπω καταδεὴς μηδ᾽ ὑποδεὴς γεγονώς.
ὥς γε λόγος νῦν ἐνθαῦθα. ἐμὲ δὲ, τῶν μὲν καθημέραν καὶ τῶν πρὸς τὴν
χορηγίαν τήν δε τὴν εἰς φιλολογίαν, ἴσως ἂν εὐπορῆσαί που δοκοῦν-
τα, τἆλλά γε ἡ τύχη ἠλάττωσεν ἐπὶ τῶν καιρῶν ἡ κατάστασις, ἀπορούμε-
νον δήπουθεν πρῶτον μὲν, βιβλίων, εἶτα διδασκάλων. πρὸς δὲ, καὶ
συμμαθητιώντων ὃ δὴ μέγιστον. ἐῶ δὲ λέγειν πολλάκις μου ἐπεχηκέναι
τὴν ὁρμὴν, οὐ μόνον τοὺς ἰατροὺς, ἐξάλειαν ἐπαπειλοῦντας εἰ μὴ παρὰ
χρῆμα μεταθησοίμην τὴν δίαιταν, καὶ τῶν βίβλων ἀφησοίμην. εἶεν.
τὴν δὲ δὴ νόσον ἐκείνην, ὡς ἂν εἴποι τις ἐμοὶ συγγενῆ, συχνά μοι πάνυ
πράγματα καὶ συνεχῆ παρεχοῦσαν, πῶς οἴει ἀνακόψαι με τῆς ὁρμῆς
καὶ ἀποστρέψαι, ὅσον οὔπω οἰόμενον διαπαντὸς τεθνήξεσθαι; τί δαί; τῶν
φίλων καὶ προσηκόντων τοὺς παῦσαί με ἐπιχειροῦντας τῆς ἑλληνικῆς λόγου
σπουδῆς, οὐδὲν πλέον ἕξειν με φάσκοντας ἀπὸ τῆς γνώσεως αὐτῶν, ὅπη-
νίκα ἐν τοῖς κελτοῖς οὐδέποτε τούτων οὐδεὶς λόγος ἔσεσθαι μέλλοι.

τὰ πρίνων τούτου τοῦ ἀγῶνος πρὸ τοῦ μὲν, διαφερόντως ἐμοί τε καὶ σοὶ εὖ ἔχον. εἰς δὲ τὰ μετὰ ταῦτα σκοπουμένῳ, ἐν ταὐτῷ σχεδὸν καθεστῶτα δοκοίη ἄν. καὶ γάρ τοι αὐτὸς δοκῶ μὲν εἶναί τις φθάσας τοῖς πολίταις τοῖς ἐμοῖς ἐπὶ τῇ τῶν ἑλληνικῶν λόγων ὁποία δή τις ἐπιστήμῃ, ὥσπερ οὐκ ἔστιν ὅπως εἴθ' ὑπὲρ σοῦ ποτὲ παρευδοκιμούμενος, εἴθ' ὑπό του τῶν ἐναγχος ἐπὶ τῷ ἐπιχειρήματι τούτῳ γνωρίμων, οὐκ ἂν ἀμαθίαν ὄφλοιμι, οὕτω τοι καὶ σὺ κινδυνεύεις που τῶν σεμνολόγων ἀκούειν εἶναι καὶ μικρόν τι πρός, εἰ μὴ δι' ἔτους τρίτου δεῖγμά τι καὶ γνώρισμα ἐκδιδοίης παιδεύσεως οὐ τῆς τυχούσης. τοῦτο γὰρ ποιῶν ἔνδοξος εἶ, ἐκδοθέντος οὐκ οἶδ' ὅπως τοῦ λόγου ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν. ἄλλως τε καὶ διὰ στόματος ὢν τῇ πόλει ἐπὶ τῇ ἀποδημίᾳ καὶ μεγίστῃ περὶ σοῦ ἐλπίδι οὐκ οἶδ' ὅπως ἐγηγερμένῃ, κατανοεῖς εὖ οἶδ' ὅτι, ὡς καλῶς ἂν καὶ εὐδοκίμως ἀναπαλλάξαις τῆς τῶν ἡμετέρων περὶ σοῦ ὑπολήψεως, μὴ οὐχὶ αὐτὸς ἀττικουργές τι φιλοπόνημα εἰς τὸ κοινὸν κριτήριον οὐκ εἰς μακρὰν παριστῶν. ἔγωγέ τοι καὶ ταῖς κατ' οἰκονομίαν φροντίσιν ἀπησχολημένος τοῦτ' ἔτος ἤδη δεύτερον, ἐν ᾧ σὺ ὁ εὐτυχὴς προσκειμένως ὡς ᾐσθόμην, τῶν γραμμάτων τούτων μεταπεποίησαι, ὅμως μέν τοι ἐπὶ τὰς πάλαι φροντίδας καθαπερεὶ εἰς τὰς παλαιὰς φάτνας τὸ λεγόμενον, καὶ τὴν ἄγαν σπουδὴν ἐπάνειμι ἐπὰν πρῶτον ἐγχωρήσῃ, καθόσον γε δὴ ἀπὸ τῆς εὐημερίας καὶ τύχης ἔσται ἀφέσθαι μοι ἐξέσται τῶν οἴκοι ἐπιστασιῶν, ἢ ὁπηνίκα δήποτε ἐς ἀνεῖναι τῶν ἐπὶ τὸν λόγον τοῦτον ἐπιβαλλόντων. ἀντὶ πάντων γε μὴν τῶν πόνων ἐμῶν, τῶν τε οἰχομένων καὶ τῶν εἰσαῦθις, δεξαίμην ἂν ἀσμένως οὐκ ἐλάττω που δόξαν οἰκουρῶν αὐτὸς εὑρέσθαι, τῶν ἀπὸ τῆς πατρίδος ἀποδημησάντων, καὶ τοῖς ὀνομαστοτάτοις τῶν ἑλλήνων ἐπεξενωμένων, ἐν λόγοις τε πόλεις διελθόντων ὡς ἂν οἰκείως ἔχειν μάλιστα πρὸς τὰ μαθήματα εἰδῶσι. τὰ μὲν δὴ ἀμφὶ τοὺς λόγους τουτουσί. ἄνωθεν μὲν ἄρα διαπονούμενος ὡς οἷόν τε μάλιστα, ἄντ' ἀτυχῶς ἄντ' ἐπιτυχῶς, φιλοτιμησάμενος δὲ πρὸς οὐδένα, οὐκ ὄντος δήπουθεν ἐφαμίλλου τοῦ ἀγῶνος τουδὶ τηνικαῦτα παρ' ἡμῖν. τὰ πρὸ τούτου ὑπερφιλοτίμως διαπονηθῆναι δοκῶ μοι, ὡς δὴ ἀντεξετασθησόμενος ἤδη πρὸς ὑμᾶς τοσούτους ἢ τηλικούτους γε ἄνδρας, ἐναμίλλους δὴ ἐξαίφνης μοι φανέντας τοῦ πολυκρότου νῦν ἀγῶνος. ἡ μὴν καὶ ἔγωγε τοσαύτην σπουδὴν ἐνθυμούμενος σοῦ τε καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐνταῦθα ἑλληνιζόντων, ὀλίγου δέω ἠγνοῆσθαι

αὐτὸς ἐπ' ἐμαυτοῦ λογιζόμενος, ὡς ἄρα ποτὲ κατ' ἐμοῦ συγκρότη-
μα ζῆ συστάντες πεποίηθε, ἁμιλλώμενοί μοι διῆθεν περὶ τῆς ὁπόσης δή
ποτε δόξης, μὴ γὰρ δὴ βασκαίνοντές μοι καλλίστης προαιρέσεως. τάχα
τοίνυν σὺ ταύτην τὴν ἅμιλλαν αὐτὸς καθ' σαυτοῦ μεμελέτηκας, περὶ τῇ
γε τῇ φύσει σου πεποιθώς, καὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς σπουδῆς. ἅμα δὲ καὶ τῇ
τῶν αὖθι διδαξάντων ῥᾳδιουργίᾳ, ὧν παρὰ σὺ ὁσημέραι ἀκροώμενός τε καὶ
κατὰ γνώμην αὐτοῖς ἐντυχών, τί οὐκ ἂν κατορθώσειας. ὡς μὲν οὖν ἐγὼ
τὰ καθ' ὑμᾶς συνιεὶς καὶ λογιζόμενος, ἐστήξειν ὅμως ὀρθῶς καὶ βεβαί-
ως πέπεισμαι ἀνταγωνιζομένων ὑμῶν, οὐκ ἂν εἴποιμι. οὐ γάρ τοι τοσό-
γε πρὸς ἀνδρὸς οὐδὲν ἑαυτὸν ἐγνωκότος. ὡς δὲ προθύμως ὁμόσε χωρή-
σω ἐπιχειροῦσιν ὑμῖν, οὐδὲν οὐδὲ ἀθυμήσας οὐδ' ἀποκαμών, οὐδὲ τῆς αὐ-
τόμολος ἄχρι του καὶ περὶ τῶν ἐσχάτων ἀποδράσεσθαι, εἰπεῖν οὐκ ἂν εὐλα-
βοίμην. τῶν δὲ δὴ κρατίστων ἴσως περὶ ἐπιδόξων ἐγγορέσαι ἀνθρώπων, ὑ-
πενδοῦναι τε καὶ ὑφέσθαι πάντως θαναθῶν τί μοι, εἴγε μέλλω τῆς τάξεως
ἀποστερηθήσεσθαι, ἣν πρὸ ὑμῶν ἐτάχθην τῶν πολλῶν μὲν ψηφισαμένων
ἐπιψηφισάντων δὲ οὐκ ὀλίγων τῶν ἐν ἀξιώμασι. οὔτε μὴν ἂν πάλιν τἀλη-
θὲς οὐκ ἂν φαίην. ἢν γὰρ διδῶτέ μοι περὶ ἴσως ὑμῖν ἐπιδοῦναι ἂν τὸ ἐπὶ
τούτῳ (ἤδη γὰρ καὶ ἄνευ παιδεύοντος οἶμαι κρατήσειν τῶν χαλεπῶν)
καὶ τοσούτῳ ἐμοῦ κρείττονα γινόμενον εἰς τὸ ἐπιὸν ἀεὶ διαπλεῖν, ὥσ-
περ ἂν ὑμεῖς καθημέραν κρείττους ὑμῶν αὐτῶν γένησθε, καλῶς μοι καὶ
ἐπιτυχῶς ἡγήσομαι τὰ κατὰ τὴν ἐπιτήδευσιν τήνδε φέρεσθαι. ὑμῶν
τοίνυν οὐδ' ἂν εἷς φαίη γε ὡς οὐ μέλλω οὐδ' ὁμοίᾳ προθυμίᾳ χρησάμε-
νος, καὶ δὴ ὁμοίως ὑμῖν αὐξήσεσθαι ἐκ προσαγωγῆς. προτερήσας ἄρα τῇ
ἡλικίᾳ ἡμῶν, οὐδενὸς δὲ φιλοπονίᾳ ὕστερος ὤν, οὐκ ἔστιν ὅτου ὑμῶν ζῶν γε
ἀπολελείψομαι. κἂν ἐμοὶ ἐπιβιοῦντες (ἔστω γὰρ τοῦτο ἐμοῦ γε ἕνεκα) πο-
ῥωτέρω που τῆς φήμης προβεβηκότες τύχητε. καὶ ταῦτα μὲν δὴ τοῦτον πεπαί-
χθω τὸν τρόπον. χαίρειν δὲ εἰώθαμεν ἐπιστέλλοντες πρὸς φίλους τοιουτοισὶ
παιγνιώδεσιν. οὐδ' ἂν σε βουλοίμην οὔτε ἵνα τῶν ἐντευξομένων, ταῦτ'
ἐκλαβεῖν ἀναγνόντα ὡς ἐμοὶ ἐσπουδασμένα. πῶς γὰρ ἂν ταῦτα σπου-
δαιολογησαίμην. ὅς γε τῆς τε συνοικούσης καὶ τῶν παίδων παρενοχλούν-
των, οἰκείων τε φροντίδων ἐπαλλήλως προσεπιφυομένων, οὐχ ἕξειν
οἶμαι εἰς τὸ ὕστερον ὅπως τῇ μὲν τῇ περὶ τοὺς λόγους σπουδῇ, τῇ
δὲ, τῇ περὶ τούτους δυνάμει δὲ ἡδονῇ τε χρήσομαι, οὐδὲ δὴ κατ' ἐ-

μὲ οὐδ᾽ εἰ χολὴν ἄγοιμι, τούτοις ἀνταγωνισαμένοις ἴσα βαίνειν, τοῖς τῶν ἄκρων καὶ δυσεφίκτων μαθημάτων νεανικῶς ἀντεχομένοις. ἄλλως τε μὴ γένοιτό μοι μηδ᾽ ὅς γε ἐμοὶ φίλος, ἐν τῇ ἐνδεκακλινῇ ταύτῃ τῶν λόγων σπουδῇ, καὶ ἐν τοῖς τῆς γνησίας φιλολογίας προπαιδεύμασι τελέως παρακμάσαι μὴ ὅτι γε ἐναποθανεῖν. οἶσθα γὰρ οἶμαι ἐμοῦ ἀκούσας, ὡς εἴποτέ μοι ἐγγένηται τὰ περὶ ἐμὲ κατὰ νοῦν εὖ τίθεσθαι, πρὸ πάντων ἂν ἡμνησαίμην τοῖς ἱεροῖς λόγοις ἐξεῖναί μοι ἐμφιλοσοφεῖν, καὶ τῶν ἄλλων μεθέσθαι τῶν εἰς τὰ ὑπουργα καθηκόντων. σὺ δὲ ὦ φίλε τῆς φιλοπονίας τῆς ἐπιτηδευθείσης, τῆς τε ἐπιδόσεως καὶ εὖ χωρούσης ὄναιο. καὶ γάρ τοι εἰ μηδὲν ἄλλο, τοῦτο γοῦν ἔγωγε ἀπολελαυκέναι δόξω καὶ ἄγαν διαπονήσεως, ὅτι τοῖς ἑλληνικοῖς σταθερῶς ἐμφιλοπονῶν, ὑμῶν τῶν εἰς κλέος φερομένων ὁρμὴν τοιαύτην ἐξανέστησα, διατεθναμένων δ᾽ ἔνθεν πρὸς τὸ παρακολουθεῖν ἐμοί, τοσοῦτον γέ τοι προκεχωρηκότι, ὅσον δή τις τῶν εὖ πρὸς ταῦτα πεφυκότων, οὐδ᾽ ἀπνευστὶ οὐδ᾽ ἀνιδρωτὶ ἐθίκοιτ᾽ ἄν, οὐδ᾽ ὡς ἂν τύχῃ φιλοτιμησάμενος. ἀτὰρ οὖν θαυμάζω ὅτι ποτ᾽ οὐδὲν ὡς οὐδὲν ὅλως μέμνησαι Ἰάνου τοῦ Λασκάρεως, ὃν πάλαι ποτὲ πρὸς φιλίαν μοι ὑπάρχοντα, οὐκ οἶδ᾽ ὅτι νῦν χρὴ καλεῖν. τοῦτο γὰρ οὐχ ἱκανῶς κατανενόηκα ἐξ ὧν αὐτὸς ἀντέγραψε τοῖς ὑπ᾽ ἐμοῦ ἐπισταλεῖσιν. ὅμως δὲ σοῦ ὄντος προσρήσθω παρ᾽ ἐμοῦ ἐπιμελῶς. ἤκουσα γὰρ τὸν βασιλέα τὸν νῦν προεδρεύοντος καὶ πάνυ βουλῆς, σοί τε καὶ πᾶσι τοῖς Κελτοῖς χαρίσασθαι τοῦτον φιλεῖν, ὡς ἔχει δυνάμεως. προσειρήσθων δέ μοι καὶ οἱ χαριέστατοι τῶν σῶν φίλων καὶ καθηγησαμένων σου. ἀμέλει παιδείᾳ περιττοτέρως ἔγωγε, πρὸς τοὺς εὐγνωμονεστάτους δὴ τῶν σοφῶν εὐνοϊκῶς διάκειμαι. ὑφ᾽ ὧν ἀντιφιλεῖσθαι περὶ πολλοῦ ποιοίμην ἄν. καί τοι οὐκ ὀλίγοις τῶν ἐνδόξων ἤ τοι διὰ λόγων ἐντυχών, ἢ διὰ γραμμάτων προσεντευγμένος, χάριν ἐνέγκασθαι πείθω με παρὰ πάντων. ἣν δὴ τάμα καταλεγόμενος, ἐν τοῖς πρώτοις καὶ ἐντιμοτάτοις τῶν κτημάτων τίθεμαι τῶν ἐμαυτοῦ. Βουδαῖος ὁ κοινὸς τῶν καλῶν κἀγαθῶν φίλος, προσαγορεύει σε δι᾽ ἐμοῦ. ἔτι δὲ καὶ Δηλοῖνος, εἰ καὶ ὄντως ἄχθεταί σοι, δεδωκώς γε πρός σε γράμματα, καὶ μὴ ἀντιλαβὼν παρὰ σοῦ. ἔρρωσο. πυανεψιῶνος πέμπτῃ ἐπὶ δέκα.

Γυλίελμος

Γουλιέλμος ὁ Βουδαῖος Γουλιέλμῳ τῷ
Μαίνῳ εὖ πράττειν.

θὲς μὲν ἀπολαβὼν τὴν ἐπιστολὴν τὴν σήν, ἐχά-
ρην. ἀναγνοὺς δέ, ἀπεδεξάμην τὴν εὐμάθειαν
τὴν περὶ τὰ ἑλληνικά, ἣν δις περ ἔτι ὥστε προβιβά-
σαι τὴν εὐφυΐαν σου γλίχομαι. ἠχθέσθην μέν τοι
ὅτι οὐκ ἐξήρκει μοι σχολὴ εἰς τὸ ἀντεπιστέλλειν σοί
τε καὶ ἄλλοις γράψασί μοι. ἐν μεγάλῃ δὲ ὅμως
ἀσχολίᾳ, καὶ τῶν ἐμῶν σκευῶν συνωθέσει θορυβοῦ-
ντι, τὸ γοῦν ἐπελθὸν ὡρμήθην ὅπως δή ποτ' οὖν γράψαι. ἐπειδὴ ἐπιστο-
λῆς τινὸς καὶ ὁποίας δὴ παρ' ἐμοῦ λίαν ἐδόκεις ἐφίεσθαι, ἵνα γε μὴ ὀλι-
γώρως ἔχειν τῶν οἰκείων δοκοίην ἀποδημῶν. τηλικαύτη γε μὴν στενο-
χωρία καταληφθῆναί μοι τοῦτο δίαυ μὲν ὣς συνέβη, ὥστε τῶν γραμμά-
των φάκελλον δεξάμενος ἤδη μέλλων ἀποκοιμήσεσθαι, ὑπὸ ῥεύματος
τε ὀφθαλμιῶν, μόλις ἀποσημηνάμενος τὰ γράμματα, καὶ διελθὼν
μεταξὺ νυστάζων, κατεκλίθην εὐθύς. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ πρωῒ ἐγερθεὶς τοῦ τε
λέκτρου ἐκθορὼν καὶ ἐπιμελῶς τὸ ἱμάτιον ἠμφιεσμένος, ἐν ὅσῳ γρά-
φειν ἐπιβάλλομαι, ἰδοὺ δὴ ἐξιτητέον εἶναι τῆς πόλεως περὶ δὲ αὐτίκα δὴ
μάλα ἤκουσα. τοιγάρτοι παραχρῆμα ταῦτά γε συσκευαζόμενος τἄμα,
ἔγραψα. ὅπως οὖν τὸ ἐπιστόλιον τουτὶ ἀντὶ ἀκριβοῦς ἐπιστολῆς δέξῃ
σύ γε, καὶ γιγνόμενόν τε ἐχούσης τὸ μέγεθος καὶ δίκαιον. ἐπέστελλον δὲ
ἂν τῷ Δράκωνι τῷ ἐμῷ τε καὶ σῷ, εἰ σχολὴν ὡς ἔφην ἦγον. οὗ μάλι-
στα τῶν μαθητῶν βουλοίμην ἂν ἔνιαί σοι ἐπιμελεῖ διὰ τὴν εὐφυΐαν·
δεῖ δὲ τῶν μετρίων ἔχεσθαι ἐν τῇ ἀγωγῇ αὐτοῦ, ὡς μήτε οἴχεσθαι τὸν και-
ρὸν περὶ ἡλικίας ἐᾶν περὶ εὐμαθοῦς, μήτε ἐπαχθῶς τε καὶ ἀνεπιεικῶς κατε-
πείγειν τὸ ἀσθενὲς τῆς φύσεως. ἀλλ' ἐνδοῦναί τι αὐτῷ καὶ λόγον τῆς
ὑγιείας ἔχειν. παιζόντων οὖν ἀμοιβαδὸν οἱ παῖδες καὶ δι' ἄστεος περιπα-
τούντων, ὥστε τό τε σῶμα ῥωννύωσι τῇ ἀμοιβῇ, καὶ ἅμα ἐντυχεῖν τοῖς ἀν-
θρώποις μάθωσι. ἔρρωσο σύ, ἐρρώσθων δὲ καὶ αὐτοί. ἐν Λουγδούνῳ ἀ-
πριλίου μηνὸς ἕκτῃ καὶ δεκάτῃ ἡμέρᾳ.

Βουδαῖος Μαίνῳ εὖ πράττειν.

Ἐπιστολὰς ἐπιστέλλων, δὶς ἀμοιβῆς καὶ ἀναγινώσκων, τὴν ἀηδίαν παραμυθήσασθαι ἐδυνάμην ἂν τῆς ἐνταῦθα διατριβῆς, εἴγε τοῖς γραμματηφόροις γράμματα ἐπιθείην, ὧν μέρος λάβοιμι αὐτὸς καὶ ἴσα τε τοσαῦτα αὐτῶν ἐπανιόντων. νῦν δὲ οὕτως ἐπιθυμητικῶς ἔχω τοῦ ἀκοῦσαι τὰ περὶ τοὺς οἰκείους καὶ προσήκοντας, ὥστε συχνὰ γράμματα γράψας, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως μοι δοκῶ σπάνια ἀντικομίσασθαι. καὶ ἐνίοτε ἄχθομαι ὡσπερεὶ ὑπὸ τῶν φίλων τῆς ἀμοιβῆς ἐστερημένος, καὶ τῶν ἴσων οὐ τυχών. ὅμως μήν τοι τρίτην τὴν δὲ πρὸ ἡμέραν ἐδεξάμην γράμματα παρά τε σοῦ καὶ τῆς συνοικούσης μου καὶ ἄλλων τινῶν φίλων, δευτέρᾳ ἱσταμένου τοῦ μηνὸς τούτου γεγραμμένα. ταῦτα δὲ δείλης ὀψίας λαβών, μέλλων ἐπὶ δεῖπνον ἀνακλινῆσθαι παρὰ τῷ τῶν ἐπιφανῶν, ἀνεβαλόμην τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν. μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον μεθισάμενος, καὶ γεγηθότως ἀναγνούς, εἶτ᾽ ἀπιὼν οἴκαδε καὶ ταχυγραφήσας, τὴν δέσμην τῶν γραμμάτων βαθείας ἤδη νυκτὸς τῷ δρομεῖ ἀντεπέθηκα παραυτίκα οἰχησομένῳ, διὰ σπουδῆς ἔχων δήπου μὴ ἡττᾶσθαι δοκεῖν τῆς ἐπιμελείας ὑμῶν. περὶ μὲν οὖν τοῦ Ἐράσμου ἀνδρὸς ἐμοὶ ἠγαπημένου ἥσθην ἀναγνοὺς τὸ ὑπό σου διηγγελμένον, ὡς ἄρα πάλιν αὐτὸς τῷ Φάβρῳ ἀνδρὶ ἀξιεράστῳ πάλιν ἐφιλιώθη. ὅτι δὲ τὴν ἐπιστροφήν σου τὴν ἀμφὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἐμούς, τηλικαύτην μοί τε τοιαύτην κατεπήγγελσαι, ὅσαν τε τὴν ἐμὴν ὑπερβαλέσθαι προσδοκίαν τε καὶ ἀξίωσιν, τοῦτο δὴ ὑπερήσθην. ἵνα τοίνυν βέλτιον τὴν διάνοιάν μου συνίδῃς, ἀναγνωστέον σοι καὶ τὰ πρὸς Δράκωνα γράμματα ἐν τῷδε τῷ φακελλίῳ συνδεδεμένα. δεῖ γάρ σοι εἰς τοῦτο οὐ μιᾶς καὶ ἁπλῆς φροντίδος καὶ προστασίας, ὁπότε πρὸς τῇ εὐμαθίᾳ τῶν παίδων, προσδεῖ καὶ σεμνῆς τε γενναίας αὐτῶν ἀγωγῆς. ἅπερ εἰ αὐτοῖς ἀποτελεσθέντα σύγε πράξοις, κεχαρισμένον πάνυ τι πρᾶγμα ἔσῃ μοι πεποιηκώς. ἔρρωσο, ἐν Μονσπεσούλῳ δεκάτῃ ἱσταμένου τοῦ σκιρροφοριῶνος, ὃν Μάϊον καλοῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι.

Δίς ἤδη ἀντεπιστεῖλαί σοι φθάσας ἀνθ' ὧν ἐμοὶ σὺ ἐπέσταλκας, καὶ τὸ τρίτον νῦν αὖθις γράψαι σοι διέγνωκα. ἵνα ὑπεραποχρώντως ἀμείψασθαί σε δοκῶ τὸν προκαλεσάμενον ἐμὲ τῇδε τῇ ἠδείᾳ μοι ἀμοιβῇ. νῦν δὲ διανοηθείς, ἔχων δὲ μηδὲν πρόχειρον ὅ,τι γράψαιμι, τῶν γε δὴ σπουδαίων καὶ ἀξιολόγων πραγμάτων, οὐκ ἀπρεπὲς οὐδὲ ἄτοπον ἡγησάμην. τὸ προϊσάμενόν σου γράψαι, ὅ,τι ἂν τύχοιμι αὐτοσχεδιάζων, τὸ τοι ὑπόθεσιν πεποιῆσθαι γραμμάτων πρὸς ἄνδρα σε μάλιστα γράψαι με δεδεγμένον, ἐρῶ προξενῆσαι σου τὴν ὁρμὴν δῆθεν, τὴν ἐπὶ τὴν γλῶτταν ὡς ἔοικε τὴν ἑλλάδα φερομένην. δέδοκται τοίνυν ἐμοί, ἐὰν ποτε γὰρ σὺν θεῷ οἴκαδε ἐπανέλθω, σχολὴν δὲ ἄγειν ἐξῇ μοι ἀπὸ τῶν περιενοχλούντων τουτωνὶ τῶν πραγμάτων, τῶν οὐδὲν καθηκόντων τῇ ἡμετέρᾳ φιλολογίᾳ, ἣ δὴ ταῦτα βαρύνεται ἑαυτῇ ἐπικείμενα, εὐθὺς μὲν ἀνακαλεῖσθαι εἰς τὰ τῶν λόγων τὸν νοῦν, πολλοῦ ἤδη χρόνου τῆς τάξεως ἀφεστηκότα τε καὶ ἀποπλανησάμενον. σοὶ δὲ τὰ τῆς παιδείας παραδιδόναι τῆς ἑλληνικῆς καθηγεμονικώτερόν τε καὶ τεχνολογικώτερον, ὅσων γε καὶ ἡμεῖς αὐτομαθῶς ἐφικόμεθα. ἀλλὰ γὰρ δείλαιος ἐγὼ πάλιν ὀρρωδῶ μὴ πράγματα ἐμοὶ ἡ νόσος ἐκείνη ἡ ἐπίτριπτος παράσχῃ, ἣ ἐμοὶ μὲν πόνους καὶ βασάνους τε πάλαι ἐπιφέρουσα, τοῖς ἐμοῖς δὲ φιλτάτοις ἑαυτὴν ἐπιζήμιον παρεχομένη, καὶ δὴ παντὶ τῷ οἴκῳ μου δασὺ σκότος φέρουσα καὶ ἀφανισμὸν πολλὴν προσετρίψατο. ἀλλὰ μὴν τοῦτο ἡ μοῖρα μὲν εἰ δὴ ἡ τήνδε μοι δυσχέρειαν τοῦ βίου βαρέως ἐπικλώσασα πολλῶν κακῶν οὖσαν πρόξενον. ἐμοὶ δὲ τὸν θυμὸν ἡ πρόνοια ἐπιρρωννύναι κατὰ τὴν τύχην δοίη, ἡ πάντα δυναμένη, πάσῃ τε τῇ ζωῇ ἐγκαρτερεῖν ταλαιπωρίᾳ εὐγνωμόνως τε εὐσταθῶς. σοὶ δὲ δὴ ἔστω ἐπιμελὲς ἐν τοῖς μάλιστα καὶ τοῦτο, ὅπως τὴν ἐμὴν παρακαταθήκην διαφυλάξῃ ἐγρηγορότως, ἣν ὑπ' ἐμοῦ ἀποδημοῦντος ἐπιτέτραψαι. τὰ τέκνα μου λέγω τὰ πιστευθέντα τῇ ἐπιστασίᾳ τῇ σῇ.

Vale, ad Petram latam, qui uicus citra Auenionem. Decimo Calendas Maias,

τοῖς ἐπικεκυφόσι τῶν ἀρχαίων συγγραφεῦσι δὴ τῶν βαρέων τὴν ἐπιχείρησιν αὐθαιρέτως εἴωθας. ἄξιος δὲ δὴ τῆς βοηθείας οὗτος τυγχάνειν εἶναί μοι δοκεῖ, ὃ ἐνθένδε τὴν πορείαν μέχρι τῆς ῥώμης μέλλων. γένοιτο μόνον αὐτῷ φανῆναί σοι τοιούτῳ ὅτῳ ἂν σύ γε τῇ φύσει ἀρέσκοιο, ἐπὶ τούτῳ δὲ συνεγγυᾶσθαι τὴν σὴν καὶ πάντων τῶν φίλων μου βοήθειαν οὐκ ἂν εὐλαβοίμην ἔγωγε. πρόσειπέ μοι τὸν πρεσβύτην ἡμῶν Βαρμᾶν, τὸν βασιλικὸν δικαιολόγον ἐν τῇ βουλῇ τῇ ἀνωτάτῳ, εἰ ἄρα γ' ἔτι αὐτόθι ἐστὶ ταύτην σου κομισαμένου. ἄνδρα μοι αὐτὸν χαρίεντά τε καὶ φιλομαθῆ ἐν τοῖς πάνυ. ὅτου δὴ ἕνεκα προσῳκειῶσθαί σοι τοῦτον καὶ πεφιλιῶσθαι ἡγοῦμαι μεταξὺ πρεσβεύοντα. τὸ τοίνυν τελευταῖον εἴ σοι μέλει τῶν ἐμῶν, ἴσθι ἐμὲ ἀπὸ τῆς ὑγιείας μὲν, οὐκ εὖ, ἀπὸ δὲ τῆς διανοίας οὐ κακῶς διακείμενον. παιδοποιητικήν τε καὶ παιδευτικὴν ἐξ ἴσου ἐργαζόμενον. προσαγορεύει σε ὁ ἐμοῦ φραγκίσκος ὁ Δηλοΐνος, ἀνήρ σοι πάλαι προσφιλὴς καὶ δεδοκιμασμένος, ἐμοὶ δὲ ἡμιόλιος φίλος. ἔρρωσο. καὶ διατέλει ἡμᾶς στέργων. ἐν Παρησίαις ἑκατομβαιῶνος μηνὸς τῇ δεκάτῃ ἱσταμένου πρὸ μιᾶς τῆς τροπῆς τῆς ἡλιακῆς.

Γουλιέλμος Βουδαῖος Κρόκῳ εὖ πράττειν.

Μέλλεις μὲν ὦ Κρόκε ἀμφὶ τὰ τῶν ἑλλήνων οὐ μετρίως ἐπιδώσειν, ὅς δὴ πρὸς ἄνδρα λατῖνον ἐμὲ λατῖνος ὢν αὐτὸς, ἑλληνίζειν προῄρησαι τῷ λόγῳ, γενναίως δὴ καὶ ἀξιεπαίνως. ὅτι μέντοι τῆς φιλίας ἡμῶν τῆς παλαιᾶς ἐμνήσθης, δυσφορεῖν τε ἔοικας τὰ ἔσχατα φερόμενος τῆς οἰκειότητος νῦν παρ' ἐμοί, τῶν πρωτείων γε τυγχάνειν σοι προσῆκον, μνημόσυνόν τι παρέχεσθαί σε χρὴ καὶ γνώρισμα οὐκ ἀμυδρὸν τῆς ὁμιλίας ἡμῶν. καὶ γὰρ τοῦ κρόκου ὀνόματος ὥστε μοι γνωρίμου ἀνδρὸς καὶ οἰκείως ἔχοντος, οὐ πάνυ τι τό γε νῦν ἔχον μέμνημαι. οὐ μὴν τούτου γε ἕνεκα δυσαρέστως σε δεῖ διακεῖσθαι ἢ ὅπως δὴ ἀνιαθῆναι. οὐδέ τινι φθονῆσαι τῶν ὑμεδαπῶν, οὓς ἡδέως τε ἀσπάζομαι δι' ἐπιστολῶν καὶ διὰ τιμῆς ἄγω, εἰκότως. ἄνδρες γάρ εἰσιν ἐκεῖνοι, ἐμοί τε καὶ πολλοῖς τῶν ἐμοῦ διαφερόντων σοφ

φία, κεχαρισμένοι. σοί γε μὴν ἔνεστι καὶ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς παρ᾽ ἐμοῦ τυ-
χεῖν ἢν σοι τοῦτ᾽ ἐπιμελὲς ᾖ. φέρε δὴ προσεμφερῆ σε τούτοις τοῖς βρετ-
τανικοῖς παρέχου τοῖς σοῖς, ἴσα τε ἀξιέραστον, κἀγώ σοι ἴσα καὶ τούτοις φι-
λικῶς προσοίσομαι. ἴσθι μὲν δὴ τῇ ἐπιστολῇ ἄνδρα προκαλεσάμενος
οὐκ ἀηδῶς ἀντιξενιοῦντά σοι, εἴπερ σοὶ τοῦτο καταθύμιον ἑλληνιστὶ ἀντε-
πιστέλλειν ἡμᾶς. ἥσομαι δὲ καὶ ταύτῃ τῇ γλώσσῃ τὴν φιλοπονίαν ἀσκῶν.
ἔρρωσο, καὶ τῶν ἐνδόξων τουτωνὶ καὶ λογίων τῷ ἀνδρί, τοῖς σοι φιλτάτοις πρόσει-
πέ μοι. ἐν Παρησίοις ἀνθεστηριῶνος τρίτῃ ἱσταμένου τῆς νεκύας τῇ ὑστεραίᾳ.

Γουλιέλμος Βουδαῖος Χριστοφόρῳ
Λογγολίῳ εὖ πράττειν.

Ἐκομισάμην σου τὴν ἐπιστολὴν δευτέρᾳ τοῦ τοῦ μη-
νὸς ἱσταμένου. ἐπιδόντος του τῶν ἀπὸ τῆς οἰκίας κοινο-
βιάρχου τοῦ Βαρτολίνου, νεανίσκου γ᾽ ἐμοὶ δοκεῖν ἀξιε-
ράστου τῆς εὐνοίας ἕνεκα τῆς τε πρός σε καὶ τοὺς ἄλλους
πεπαιδευμένους. ταύτην δὲ τὴν ἐπιστολὴν ἡδέως πρῶ-
τον ὑπὸ τῆς χαρᾶς ἐπῆλθόν τε καὶ προσεπῆλθον, εἶτ᾽ αὖ
ἠρέμα δὴ ἀνέγνων, τοῦτο μὲν, τοῖς γράμμασιν ἐνασμενίζων τοῖς σοῖς
καὶ ταῦτα ἑλληνιστὶ φθεγγομένοις, τοῦτο δὲ γλιχόμενος μανθάνειν
τὰ περὶ σοῦ, οὐ μέντοι οἴκοι ὢν τὴν ἐπιστολὴν ἐδεξάμην, ἀνὰ δὲ τὸ ἄστυ
σπεύδοντί μοι παρεδόθη, ὅσον τε οὐδέπω εἰς ἔπαυλιν ἐξιόντι, ἐπεὶ
παραυτίκ᾽ ἂν ἐγὼ ὑφ᾽ ἡδονῆς ἀντεπέστειλα. οὐ γὰρ ἂν ἠνειχόμην μὴ οὐ-
χὶ σὲ τοῖς ἴσοις γοῦν γράμμασι παραυτόθεν ἀμείβεσθαι, τόν γε προκα-
λούμενον ἐμὲ εἰς τουτὶ τὸ πεδίον οὐ δυσηλατώτερόν ἐμοί, δι᾽ ἐννάτης δὲ
δὴ ἡμέρας εἰς πόλιν ἐπανιὼν, τά τε οἴκοι διαθέμενος, καὶ τῶν προ-
ύργου ἀπαλλαγεὶς, πρὸς τοῖς λόγοις ἂν ηὐξάμην εἶναι πάλιν. καὶ τὸ
μὲν πρῶτον σχολὴν ἤδη μοι ἄγοντι, ὅτου τε ἀρξαίμην σκεπτομένῳ,
τὰ γράμματά σου πάλιν ἐπιλέξασθαί μοι ἐπῆλθον, συνήδομαι δέ σοι
εὐθὺς τῆς σπουδῆς τῆς δὲ ἀναγνούς, καὶ τῆς ἐπιδόσεως τῆς ἄγαν ἐν παιδείᾳ τῇ
ἑλληνικῇ. πῶς δ᾽ οὐκ ἂν συνέχαιρον, ὅς γε σοὶ τῆς προαιρέσεως ταύτης εἰ-
σηγητὴς, σύμβολος, συναινέτης ἐγενόμην. καὶ δὴ καὶ ἐνθένδε ἀπελθόν-
τι συστατικὴν ἐπιστολὴν ἐχαρισάμην πρὸς ἄνδρα ᾧ μάλιστα συναθλῆσαι σὺ
ἐπεθύμεις, καὶ μὴ δὴ καὶ τοῦτο προσθείην ἂν (ἀπείη δὲ φθόνος) ὅς γε τὴν

ταλάβοιτέ με δραμόντες, μὴ οὐχὶ αὐτίκα δὴ μάλα μετ' αἰσχύνης ἂν
ἀπολιπόντες. ὅμως μέντοι οὐκ ἀγνοεῖν ὑμᾶς δεῖ, μέγα τὸ μεταίχμι-
ον εἶναι τὸ διὰ μέσου, ὅπερ ὑμῖν διανυτέον ἐστὶν, εἴγε σὺν εὐθὺ δραμεῖν
τοῦ τέρματος ἀπὸ τῆς βαλβῖδος ἐγνώκατε, παρὰ πόδας δῆθεν ἀκολου-
θοῦντες ἐμοί. ἀλλὰ γὰρ φήσειέ τις ἂν ὑμῶν, τίς οὐκ ἂν ἀναδύοιτο κατ'
ἴχνος σοι κατακολουθεῖν, ὅς γε οὐδενὸς ἀκούσας διδασκάλου, οὐδενί τε
οὐδέποτε πεπλησιακὼς τῶν ὁπωσοῦν ἐμπείρων, ἄλλων δὴ τῇ δὲ κἀκεῖ
σε ὑπὸ τῆς προθυμίας, καὶ περινοσοῦντι ἐοικὼς, βραδέως ἄρα καὶ τὴν
δὴ διὰ μέσου ἐφικέσθαι, μήτι δὴ τὴν ἐσχάτων ἠδυνήθης. ἡμᾶς δὲ οἱ εἰς
τοῦ διδασκάλου φοιτῶντες, ἢ ἄλλως γέ πως τυχόντες καθηγεμόνος,
τήν τε τῆς παιδείας μέθοδον ἀνύοντες, οὐ κατὰ ποδὸς βάσιν, οὐδὲ ἔτι ὅπῃ
δὴ καὶ τυχόντως ἐπιδιδόντες, ἀλλὰ κατὰ τάξιν μὲν, ἀθρόως δὲ τὰ ἐφε-
ξῆς μετιόντες ἀλλήλων ἐχόμενα, πῶς οὐκ ἂν τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου καὶ
πόνου κερδήσαιμεν, ἐν οἷς σύ γε μονάζων δεινῶς ἐκακοπάθεις, οὐχ
ὅπως τῶν ἡγουμένων, ἀλλὰ καὶ τῶν συμφιλοπονούντων ἀμοιρῶν. οἴμοι
κακοδαίμων, δι' ἣν λῆξιν ἐγὼ περὶ τὰ τῆς φιλολογίας εἴληχα; σὺ μέν-
τοι πρὸς τῷ διαφέρειν μου τῇ εὐφυΐᾳ, καὶ τῷ δὴ πλεονεκτεῖς πάντων
ἡμῶν τῶν ἐνθάδε, διὰ τῶν καθηγησαμένων εὐπορίας, καὶ τῶν περιηγη-
σαμένων δέ σοι τὰ παρὰ τοῖς πάλαι σοφοῖς. βιβλίων τε τῶν βελτίστων,
τυχὼν κατὰ γνώμην, μηδὲν μηδέπω καταδεὴς μήθ' ὑποδεὴς γεγονώς.
ὥς γε λόγος νῦν ἐνθαῦτα. ἐμὲ δὲ, τῶν μὲν καθ' ἡμέραν καὶ τῶν πρὸς τὴν
χορηγίαν τὴν δὲ τὴν εἰς φιλολογίαν, ἴσως ἂν εὐπορῆσαί που δοκοῦν-
τα, τἆλλά γε ἡ τύχη ἠλάττωσεν ἢ τῶν καιρῶν ἡ κατάστασις, ἀπορούμε-
νον δήπουθεν πρῶτον μὲν, βιβλίων, εἶτα διδασκάλων. πρὸς δὲ, καὶ
συμμαθητευόντων ὃ δὴ μέγιστον. ἐῶ δὲ λέγειν πολλάκις μου ἐπικεχηνέναι
τὴν ὁρμὴν, οὐ μόνον τοὺς ἰατροὺς, ἐξώλειαν ἐπαπειλοῦντας εἰ μὴ παρὰ
χρῆμα μεταθησοίμην τὴν δίαιταν, καὶ τῶν βίβλων ἀφησοίμην. εἶεν.
τὴν δὲ δὴ νόσον ἐκείνην, ὡς ἂν εἴποι τις ἐμοὶ συγγενῆ, συχνά μοι πάνυ
πράγματα καὶ συνεχῆ παρεχοῦσαν, πῶς οἴει ἀνακόψαι με τῆς ὁρμῆς
καὶ ἀποσκευάσαι, ἔσον οὔπω οἰόμενον διαπαντὸς περιεῖναι; τί δαί; τῶν
φίλων καὶ προσηκόντων τοὺς παῦσαί με ἐπιχειροῦντας τῆς ἑλληνικῶν λόγων,
σπουδῆς, οὐδὲν πλέον ἔχειν με φάσκοντας ἀπὸ τῆς γνώσεως αὐτῶν, ὅτι νι-
κα ἐν τοῖς κελτοῖς οὐδέποτε τούτων οὐδεὶς λόγος ἔσεσθαι μέλλοι.

τὰ πίνων τούτου τοῦ ἀγῶνος πρὸ τῶν μέν. διαφερόντως ἐμοί τε καὶ σοὶ
εἶχον. εἰς δὲ τὰ μετὰ ταῦτα σκοπουμένῳ, ἐν ταυτῷ σχεδὸν καθεστῶτα
δοκοίη ἄν. καὶ γάρ τοι αὐτὸς δοκεῖν εἶναί τις φθάσας τοῖς πολίταις
τοῖς ἐμοῖς ἐπὶ τῇ τῶν ἑλληνικῶν λόγων ὁποίᾳ δὴ ἐκείνων ἐπιστήμῃ, ὥσπερ οὐκ
ἔσθ᾽ ὅπως εἶθ᾽ ὑπὲρ σοῦ ποτε παρευδοκιμηθείην, εἴθ᾽ ὑπό του τῶν ἐναγ-
χος ἐπὶ τῷ ἐπιχειρήματι τούτῳ γνωρίμων, οὐκ ἂν ἀμαθίαν ὄφλοιμι,
οὕτω τοι καὶ σὺ κινδυνεύεις που τὴν σεμνολογίαν ἀκούειν εἶναι καὶ μικρόν
τι πρός. εἰ μὴ δι᾽ ἔτους τρίτου δεῖγμά τι καὶ γνώρισμα ἐκδιδοίης παιδεύ-
σεως οὐ τῆς τυχούσης. τοῦτο γὰρ ποιεῖν ὑπόδοξος εἶ, ἐκδοθέντος οὐκ
οἶδ᾽ ὅπως τοῦ λόγου ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν. ἄλλως τε καὶ διὰ στόματος
ὢν τῇ πόλει ἐπὶ τῇ ἀποδημίᾳ καὶ μεγίστῃ περὶ σοῦ ἐλπίδι οὐκ οἶδ᾽ ὅπως
ἐγηγερμένῃ, κατανοεῖς εὖ οἶδ᾽ ὅτι, εἰ καλῶς εἴτ᾽ εὐδοκίμως ἂν ἀπαλλά-
ξας τῆς τῶν ἡμετέρων περὶ σοῦ ὑπολήψεως, μὴ οὐχὶ αὐτὸς ἀπικουργεῖ σοι
λοπόνημα εἰς τὸ κοινὸν κριτήριον οὐκ εἰς μακρὰν παριστῶν. ἔγωγέ τοι καὶ
ταῖς κατ᾽ οἰκονομίαν φροντίσιν ἀπησχολημένος τοῦτ᾽ ἔτος ἤδη δεύ-
τερον, ἐν ὅσῳ σὺ ὁ εὐτυχὴς προσκειμένως ὡς ᾐσθόμην, τὴν γραμμά-
των τούτων μεταπεποίησαι, ὅμως μέν τοι ἐπὶ τὰς πάλαι φροντίδας
καθαπερεὶ εἰς τὰς παλαιὰς φάτνας τὸ λεγόμενον. καὶ τὴν ἄγαν σπου-
δὴν ἐπάνειμι ἐπὰν πρῶτον ἐγχωρήσῃ, καθόσον γε δὴ ἀπὸ τῆς εὐημερίας
καὶ τύχης ἔσται ἀφέσθαι μοι ἐξέσται τῶν οἴκοι ἐπιστασιῶν, ἢ ὅπῃ δή ποτέ τι
ἀνεῖναι τῶν ἐπὶ τὸν λόγον τουτονὶ ἐπιβαλλόντων. ἀντὶ πάντων γε μὴν τῶν
πόνων ἐμῶν, τῶν τε οἰχομένων καὶ τῶν εἰσαῦθις, δεξαίμην ἂν ἄσμενος,
οὐκ ἐλάττω που δόξαν οἰκουρῶν αὐτὸς εὑρέσθαι, τῶν ἀπὸ τῆς πατρίδος
ἀποδημησάντων, καὶ τοῖς ὀνομαστοτάτοις τῶν ἑλλήνων ἐπεξενωμένων,
ἐνδόξους τε πόλεις διελθόντων ὡς ἂν οἰκείως ἔχειν μάλιστα πρὸς τὰ
μαθήματα εἰδότων. τὰ μὲν δὴ ἀμφὶ τοὺς λόγους τουτουσί. ἄνωθεν μὲν
ἄρα διαπονούμενος ὡς οἷόν τε μάλιστα, ἄντ᾽ ἀτυχῶς ἄντ᾽ ἐπιτυχῶς,
φιλοτιμησάμενος δὲ πρὸς οὐδένα. οὐκ ὄντος δήπουθεν ἐφαμίλλου τοῦ
ἀγῶνος τουδὶ τηνικαῦτα παρ᾽ ἡμῖν, τὰ πρότερα ὑπὲρ φιλοτίμως διαπο-
νηθῆναι δοκῶ μοι, ὡς δὴ ἀντεξετασθησόμενος ἤδη πρὸς ὑμᾶς τοσού-
τους ἢ τηλικούτους γε ἄνδρας, ἐναμίλλους δὴ ἐξαίφνης μοι φανέντας πο-
λυκρότου νῦν ἀγῶνος. καὶ μὴν καὶ ἔγωγε τοσαύτην σπουδὴν ἐνθυμούμε-
νος σοῦ τε καὶ τινῶν ἄλλων τῶν ἐνταῦθα ἑλληνιζόντων, ὀλίγου δέω ἠγνοῆσθαι

αὐτὸς ἐπ' ἐμαυτοῦ λογιζόμενος, ὡς ἄρα ποτὲ κατ' ἐμοῦ συγκρότημά τι συστάντες πεποίηκατε, ἁμιλλώμενοί μοι λαθεῖν περὶ τὸ ὁπόσης δήποτε δόξης, μὴ γὰρ δὴ βασκαίνοντές μοι καλλίστης προαιρέσεως. τάχα τοίνυν σὺ ταύτην τὴν ἅμιλλαν αὐτὸς καθ' σαυτὸν μεμελέτηκας, περὶ τῇ γε τῇ φύσει σου πεποιθὼς, καὶ τῷ ὑπερβάλλοντι τῆς σπουδῆς. ἅμα δὲ καὶ τῇ τῶν αὖθι διδαξάντων ῥᾳδιουργίᾳ, ὧν παρὰ σὺ ὁσημέραι ἀκροώμενός τε καὶ κατὰ γνώμην αὐτοῖς ἐντυχὼν, τί οὐκ ἂν κατορθώσειας. ὡς μὲν οὖν ἐγὼ τὰ καθ' ὑμᾶς συνιεὶς καὶ λογιζόμενος, ἐστήξειν ὅμως ὀρθῶς καὶ βεβαίως πέπεισμαι ἀνταγωνιζομένων ὑμῶν, οὐκ ἂν εἴποιμι. οὐ γάρ τοι τοσόγε πρὸς ἀνδρὸς ὅστις ἑαυτὸν ἐγνωκότος. ὡς δὲ προθύμως ὁμόσε χωρήσω ἐπιχειροῦσιν ὑμῖν, οὐδὲν οὐδ' ἀθυμήσας οὐδ' ἀποκαμὼν, οὐδὲ παρὰ αὐτόμενος ἄχρι του καὶ περὶ τῶν ἐσχάτων ἀποπειρᾶσθαι, εἰπεῖν οὐκ ἂν εὐλαβοίμην. τῶν δὲ δὴ κρατίστων ἴσως καὶ ἐπιεικῶν ἐγγονοῦ ἔσεσθαι ἀνθρώπων, ὑπενδοῦναι τι καὶ ὑφεῖσθαι πάντως θαναθῶν τι μοι, εἴγε μέλλω τῆς τάξεως ἀποστερηθήσεσθαι, ἣν πρὸ ὑμῶν ἐτάχθην τῶν πολλῶν μὲν ἐκλειψαμένων ἐπεκλεισάντων δὲ οὐκ ὀλίγων τῷ ἐν ἀξιώματι. οὔτε μὴν ἂν πάλιν τἀληθὲς οὐκ ἂν φαίην. ἣν γὰρ δῶτέ μοι παρίσως ὑμῖν ἐπιδοῦναι ἂν τὸ ἐπὶ τούτῳ (ἤδη γὰρ καὶ ἄνευ παιδεύοντος οἶμαι κρατήσειν τῶν χαλεπῶν) καὶ τοσούτῳ ἐμοῦ κρείττονα γινόμενον εἰς τὸ ἐπιὸν ἀεὶ διατελεῖν, ὥστε παρ' ἂν ὑμεῖς καθημέραι κρείττους ὑμῶν αὐτῶν γίνησθε, καλῶς μοι καὶ ἐπιτυχῶς ἡγήσομαι τὰ κατὰ τὴν ἐπιτήδευσιν τὴν δὲ φέρεσθαι. ὑμῶν τοίνυν οὐδ' ἂν εἷς φαίη γε ὡς οὐ μέλλω οὐδ' ὁμοίᾳ προθυμίᾳ χρησάμενος, καὶ δὴ ὁμοίως ὑμῖν αὐξήσεσθαι ἐκ προσαγωγῆς. προτερήσας ἄρα τῇ ἡλικίᾳ ἡμῶν, οὐδενὸς δὲ φιλοπονίᾳ ὕστερος ὢν, οὐκ ἔστιν ὅτου ὑμῶν ζῶν γε ἀπολείψομαι. κἂν ἐμοὶ ἐπιβιώσητε (ἔστω δὲ τοῦτο ἐμοῦ γε ἕνεκα) περαιτέρω που τῆς φήμης προβεβηκότες τύχητε. καὶ ταῦτα μὲν δὴ τοῦτον πεπαίχθω τὸν τρόπον. χαίρειν δὲ εἰώθαμεν ἐπιστέλλοντες πρὸς φίλους τοιουτοισὶ παιγνιώδεσιν. οὐδ' ἂν σε βουλοίμην οὔτε ἕνα τῶν ἐντευξομένων, ταῦτ' ἐκλαβεῖν ἀναγνόντα ὡς ἐμοὶ ἐσπουδασμένα. πῶς γὰρ ἂν ταῦτα σπουδαιολογησαίμην. ὅς γε τῆς τε συνοικούσης καὶ τῶν παίδων παρενοχλούντων, οἰκείων τε φροντίδων ἐπαλλήλως προσεπιφυομένων, οὐχ ἕξειν οἶμαι εἰς τὸ ὕστερον ὅπως τῇ μὲν τῇ περὶ τοὺς λόγους σπουδῇ, τῇ δὲ, τῇ περὶ τούτους δυνάμει ἢ ἡδονῇ τε χρήσομαι, οὐδὲ δὴ κατ' ἐ-

μὲ οὐδ' εἰ χολὴν ἄγοιμι, τούτοις ἀνταγωνισταῖς ἴσα βαίνειν, τοῖς τῶν ἄκρων καὶ δυσεφίκτων μαθημάτων νεανικῶς ἀντεχομένοις. ἄλλως τε μὴ γένοιτό μοι μηδ' ὅς ἐστιν ἐμοὶ φίλος, ἐν τῇ ἐνδελεχεῖ ταύτῃ τῶν λόγων σπουδῇ, καὶ ἐν τοῖς τῆς γνησίας φιλολογίας προπαιδεύμασι τελέως παρακμάσαι μὴ ὅτι γε ἐναποθανεῖν. οἶσθα γὰρ οἶμαι ἐμοῦ ἀκούσας, ὡς εἴ ποτέ μοι ἐγγένηται τὰ περὶ ἐμὲ κατὰ νοῦν εὖ τίθεσθαι, πρὸ πάντων ἂν τιμησαίμην τοῖς ἱεροῖς λόγοις ἐξεῖναί μοι ἐμφιλοσοφεῖν, καὶ τῶν ἄλλων μεθέσθαι τῶν εἰς τὰ ἐπίγεια καθηκόντων. σὺ δὲ ὦ φίλε τῆς φιλοπονίας τῆς ἐπιτηδευθείσης, τῆς τε ἐπιδόσεως πάνυ εὖ χωρούσης ὄναιο. καὶ γάρ τοι εἰ μηδὲν ἄλλο, τοῦτο γοῦν ἔγωγε ἀπολελαυκέναι δοκῶ πάνυ ἄγαν διαπονήσας, ὅτι τοῖς ἑλληνικοῖς σταθερῶς ἐμφιλοπονῶν, ὑμῶν τῶν εἰς κλέος φερομένων ὁρμὴν τοιαύτην ἐξανέστησα, διατεθναμένων δ' ἔνθεν πρὸς τὸ παρακολουθεῖν ἐμοί, τοσοῦτόν γέ τοι προκεχωρηκότι, ὅσου δή τις τῶν εὖ πρὸς ταῦτα πεφυκότων, οὐδ' ἀπνευστί, οὐδ' ἀνιδρωτὶ ἐφίκοιτ' ἄν, οὐδ' ὡς ἂν τύχῃ φιλοτιμησάμενος. ἀτὰρ οὖν θαυμάζω ὅτι ποτ' ἐστὶν ὡς οὐδὲν ὅλως μέμνησαι Ἰάνου τοῦ Λασκάρεως, ὃν πάλαι ποτὲ πρὸς φιλίᾳ μοι ὑπάρχοντα, οὐκ οἶδ' ὅτι νῦν χρὴ καλεῖν. τοῦτο γὰρ οὐχ ἱκανῶς κατανενόηκα ἐξ ὧν αὐτὸς ἀντέγραψε τοῖς ὑπ' ἐμοῦ ἐπισταλεῖσιν. ὅμως δὲ σοῦ ὄντος προσρηθήτω παρ' ἐμοῦ ἐπιμελῶς. ἤκουσα γὰρ τὸν βασμᾶ τοῦ νῦν προεδρεύοντος πάνυ βουλῆς, σοί τε καὶ πᾶσι τοῖς Κελτοῖς χαρίσασθαι τοῦτον φιλεῖν ὡς ἔχει δυνάμεως. προσαγορευέσθων δέ μοι καὶ οἱ χαριέστατοι τῶν σῶν φίλων καὶ καθηγησαμένων σου. ἀμέλει παιδιᾷ προσπεπνευκὼς ἔγωγε, πρὸς τοὺς εὐγνωμονεστάτους δὴ τῶν σοφῶν εὐνοϊκῶς διάκειμαι. ὑφ' ὧν ἀντιφιλεῖσθαι περὶ πολλοῦ ποιοίμην ἄν. καί τοι οὐκ ὀλίγοις τῶν ἐνδόξων ἤ τοι διὰ λόγων ἐντυχών, ἢ διὰ γραμμάτων προσεγνωσμένος; χάριν ἐνέγκασθαι πείθω με παρὰ πάντων. ἣν δὴ τὰ μάλα καταλεγόμενος, ἐν τοῖς πρώτοις καὶ ἐντιμοτάτοις τῶν κτημάτων τίθεμαι τοῦ ἐμαυτοῦ. Βουδαῖος ὁ κοινὸς τῶν καλῶν κἀγαθῶν φίλος, προσαγορεύει σε δι' ἐμοῦ. ἔτι δὲ καὶ Δηλοῖνος. εἰ καὶ δυντος ἄχθεταί σοι, δεδωκώς γε πρός σε γράμματα, καὶ μὴ ἀντιλαβὼν παρὰ σοῦ. ἔρρωσο. πυανεψιῶνος πέμπτῃ ἐπὶ δέκα.

Γουλιέλμος

Γουλιέλμος ὁ Βουδαῖος Γουλιέλμῳ τῷ Μαΐνῳ εὖ πράττειν.

Χθὲς μὲν ἀπολαβὼν τὴν ἐπιστολὴν τὴν σὴν, ἐχάρην. ἀναγνοὺς δὲ, ἀπεδεξάμην τὴν εὐμαθίαν τὴν περὶ τὰ ἑλληνικὰ, ἐν οἷς περ ἔτι ὤν γε προβιβάσαι τὴν εὐφυΐαν σου γλίχομαι. ἠχθέσθην μέν τοι ὅτι οὐκ ἐξήρκει μοι σχολὴ εἰς τὸ ἀντεπιστέλλειν σοί τε καὶ ἄλλοις γράψασί μοι. ἐν μεγάλῃ δὲ ὅμως ἀσχολίᾳ, καὶ τῶν ἐμῶν σκευῶν συνθέσει θορυβούμενος δεῖ, τὸ γοῦν ἐπελθὸν ὡρμήθην ὅπως δήποτ' οὖν γράψαι, ἐπειδὴ ἐπιστολῆς τινὸς καὶ ὁποίας δὴ παρ' ἐμοῦ λίαν ἐδόκεις ἐφίεσθαι, ἵνα γε μὴ ὀλιγώρως ἔχειν τῶν οἰκείων δοκοίην ἀποδημῶν. τηλικαύτη γε μὴν στενοχωρία καταληφθαί μοι τουτοδὶ αὐτὸ μὲν ὡς συνέβη, ὥστε τῶν γραμμάτων φάκελλον δεξάμενος ἤδη μέλλων ἀποκοιμήσεσθαι, ὑπὸ ῥεύματός τε ὀφθαλμιῶν, μόλις ἀποσημηνάμενος τὰ γράμματα, καὶ διελθὼν μεταξὺ νυστάζων, κατεκλίθην εὐθύς. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ πρωῒ ἐγερθεὶς τοῦ τε λέκτρου ἐκθορὼν καὶ ἐπιμελῶς τὸ ἱμάτιον ἠμφιεσμένος, ἐν ὅσῳ γράφειν ἐπιβάλλομαι, ἰδοὺ δὴ ἐξιτητέον εἶναι τῆς πόλεως ἐμοὶ δὲ αὐτίκα δὴ μάλα ἤκουσα. τοιγάρτοι πρὸ ἀγγέλματα ταῦτά γε συσκευαζόμενος τἀμὰ, ἔγραψα. ὅπως οὖν τὸ ἐπιστόλιον τουτὶ ἀντὶ ἀκριβοῦς ἐπιστολῆς δέξῃ σύ γε, καὶ γινόμενόν τε ἐχούσης τὸ μέγεθος καὶ δίκαιον. ἐπέστελλον δὲ ἂν τῷ Δράκωνι τῷ ἐμῷ τε καὶ σῷ, εἰ σχολὴν ὡς ἔφην εἶχον. ὃν μάλιστα τῶν μαθητῶν βουλοίμην ἂν εἶναί σοι ἐπιμελῆ διὰ τὴν εὐφυΐαν. δεῖ δὲ τῶν μετρίων ἔχεσθαι ἐν τῇ ἀγωγῇ αὐτοῦ, ὡς μήτε οἴχεσθαι τὸν καιρὸν τῆς ἡλικίας ἐᾶν τῆς εὐμαθοῦς, μήτε ἐπαχθῶς τε καὶ ἀνεπιεικῶς κατατείνειν τὸ ἀσθενὲς τῆς φύσεως. ἀλλ' ἐνδοῦναί τι αὐτῷ καὶ λόγον τῆς ὑγιείας ἔχειν. παιζόντων οὖν ἀμοιβαδὸν οἱ παῖδες καὶ δι' ἄστεος περιπατούντων, ὥστε τό, τε σῶμα ῥωσθῶσι τῇ ἀμοιβῇ, καὶ ἅμα ἐντυχεῖν τοῖς ἀνθρώποις μάθωσι. ἔρρωσο σύ, ἐρρώσθων δὲ καὶ αὐτοί. ἐν Λουγδούνῳ ἀπριλίου μηνὸς ἕκτῃ καὶ δεκάτῃ ἡμέρᾳ.

Βουδαῖος Μαΐνῳ εὖ πράττειν.

Ἐπιστολὰς ἐπιστέλλων, δι' ἀμοιβῆς καὶ ἀναγινώσκων, τὴν ἀηδίαν παραμυθήσασθαι ἐδυνάμην ἄν σοι ἐνταῦθα διατρίβης, εἴγε τοῖς γραμματοφόροις γράμματα ἐπιθείς, ἐν μέρει λάβοιμι αὐτὸς καὶ ἴσα ἢ τοσαῦτα αὐτῶν ἐπανιόντων. νῦν δὲ οὕτως ἐπιθυμητικῶς ἔχω τοῦ ἀκοῦσαι τὰ περὶ τοὺς οἰκείους καὶ προσήκοντας, ὥστε συχνὰ γράμματα γράψας, οὐκ οἶδ' ὅπως μοι δοκῶ σπάνια ἀντικομίσασθαι. καὶ ἐνίοτε ἄχθομαι ὥσπερεὶ ὑπὸ τῶν φίλων σοι ἀμοιβῆς ἐστερημένος, καὶ τῶν ἴσων οὐ τυχών. ὅμως μέντοι τρίτην τὴν δὲ τὴν ἡμέραν ἐδεξάμην γράμματα παρά τε σοῦ καὶ σοι συνοικούσης μου καὶ ἄλλων τινῶν φίλων, δευτέρᾳ ἱσταμένου τοῦ μηνὸς τούτου γεγραμμένα. ταῦτα δὲ δείλης ὀψίας λαβών, μέλλων ἐπὶ δεῖπνον ἀνακλίνεσθαι παρά τῳ τῶν ἐπιφανῶν, ἀνεβαλόμην τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν. μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον μεθισάμενος, καὶ γεγηθότως ἀναγνούς, εἶτ' ἀπιὼν οἴκαδε καὶ ταχυγραφήσας, τὴν δέσμην τῶν γραμμάτων βαθείας ἤδη νυκτὸς τῷ δρομεῖ ἀντεπέθηκα παραυτίκα οἰχησομένῳ, διὰ σπουδῆς ἔχων δήπου μὴ ἡττᾶσθαι δοκεῖν σοι ἐπιμελείας ὑμῶν. περὶ μὲν οὖν τοῦ Ἐράσμου ἀνδρὸς ἐμοὶ ἠγαπημένου κάλλιστα ἀναγνοὺς τὸ ὑπό σου διηγγελμένον, ὡς ἄρα πάλιν αὐτὸς τῷ Φάβρῳ ἀνδρὶ ἀξιεράστῳ πάλιν ἐφιλιώθη. ὅτι δὲ τὴν ἐπιστροφήν σου τὴν ἀμφὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἐμούς, τηλικαύτην μοι ἢ τοιαύτην κατεπήγγελσαι, οἵαν ἢ τὴν ἐμὴν ὑπερβαλέσθαι προσδοκίαν τε καὶ ἀξίωσιν. τοῦτο δὴ ὑπερήσθην. ἵνα τοίνυν βέλτιον τὴν διάνοιάν μου συνίδῃς, ἀναγνωστέον σοι καὶ τὰ πρὸς Δράκωνα γράμματα ἐν τῷ δὲ τῷ φακέλλῳ συνδεδεμένα. δεῖ γάρ σοι εἰς τοῦτο οὐ μιᾶς καὶ ἁπλῆς φροντίδος καὶ προστασίας, ὁπότε πρὸς τῇ εὐμαθίᾳ τῶν παίδων, προσδεῖ καὶ σεμνῆς ἢ γενναίας αὐτῶν ἀγωγῆς. ἅπερ εἰ αὐτοῖς ἀποτελεσθέντα σύγε παράσχοις, κεχαρισμένον πάνυ πρᾶγμα ἔσῃ μοι πεποιηκώς. ἔρρωσο, ἐν Μονασπεσσούλῳ δεκάτῃ ἱσταμένου τοῦ σκιρροφοριῶνος, ὃν Μάϊον καλοῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι.

Βουδαῖος Μαΐνῳ.

Δὶς ἤδη ἀντεπιστεῖλαί σοι φθάσας, ἀνθ' ὧν ἐμοὶ σὺ ἐπέσταλκας, καὶ τὸ τρίτον νῦν αὖθις γράψαι σοι διέγνωκα. ἵν' ὑπεραποχρώντως ἀμείψασθαι σε δοκῶ τὸν προκαλεσάμενον ἐμὲ τῇδε τῇ ἡδείᾳ μοι ἀμοιβῇ. νῦν δὲ δι' ὀκνηθείς, ἔχων δὲ μηδὲν πρόχειρον ὅ,τι γράψαιμι, τῶν γε δὴ σπουδαίων καὶ ἀξιολόγων πραγμάτων, οὐκ ἀπρεπὲς οὐδὲ τοῦτο ἡγησάμην. τὸ ἐπιστάμενον γράψαι, ὅ,τι τύχοιμι αὐτοσχεδιάζων, τὴν τοι ὑπόθεσιν ποιησάμενος γραμμάτων πρὸς ἄνδρα σε μάλιστα γράψαι με δεδηλωμένον, ἐρῶ προσεξεύσαι σε τὴν ὁρμὴν δῆθεν, τὴν ἐπὶ τὴν γλῶτταν ὡς ἔοικε τὴν ἑλλάδα φερομένην. Δέδοκται τοίνυν ἐμοί, ἤν ποτε σὺν θεῷ οἴκαδε ἐπανέλθω, σχολὴν δὲ ἄγειν ἐξῇ μοι ἀπὸ τῶν ἐνοχλούντων τουτωνὶ τῶν πραγμάτων, τῶν οὐδὲν καθηκόντων τῇ ἡμετέρᾳ φιλολογίᾳ, ἢ δὴ ταῦτα βαρύνεται ἑαυτῇ ἐπικείμενα, εὐθὺς μὲν ἀνακαλεῖσθαι εἰς τὰ τῶν λόγων σύννομα, πολὺν ἤδη χρόνον τῆς τάξεως ἀφεστηκότα τε καὶ ἀποπλανησάμενον. σοὶ δὲ τὰ τῆς παιδείας παραδιδόναι τῆς ἑλληνικῆς καθηγεμονικώτερόν τε καὶ τεχνολογικώτερον, ὅσων γε καὶ ἡμεῖς αὐτομαθῶς ἐφικόμεθα. ἀλλὰ γὰρ δείλαιος ἐγὼ πάλιν ὀρρωδῶ μὴ πράγματα ἐμοὶ ἡ νόσος ἐκείνη ἡ ἐπίτριτος παράσχῃ, ἣ ἐμοὶ μὲν πόνους καὶ βασάνους πρὶν πάλαι ἐπιφέρουσα, τοῖς ἐμοῖς δὲ φιλτάτοις ἑαυτὴν ἐπιζήμιον παρεχομένη, καὶ δὴ παντὶ τῷ οἴκῳ μου δασὺ σκότος φέρουσα καὶ ἀφάνισιν πολλὴν προσετρίψατο. ἀλλὰ μὴν τοῦτο ἡ μοῖρα μὲν εἰδείη ἡ τήνδε μοι δυσχέρειαν τοῦ βίου βαρέως ἐπικλώσασα πολλῶν κακῶν οὖσαν πρόξενον. ἐμοὶ δὲ τὸν θυμὸν ἡ πρόνοια ἐπιρρωννύναι κατὰ τὴν τύχην δοίη, ἡ πάντα δυναμένη, πᾶσαν τε τὴν ζωῆς ἐγκαρτερεῖν ταλαιπωρίαν εὐγνωμόνως τε καὶ εὐσταθῶς. σοὶ δὲ δὴ ἔστω ἐπιμελὲς ἐν τοῖς μάλιστα καὶ τοῦτο. ὅπως τὴν ἐμὴν παρακαταθήκην διαφυλάξῃ ἐγρηγορότως, ἣν ὑπ' ἐμοῦ ἀποδημοῦντος ἐπιτέτραψαι. τὰ τέκνα μου λέγω τὰ πιστευθέντα τῇ ἐπιστασίᾳ τῇ σῇ.

Vale, ad Petram latam, qui uicus citra Auenionem. Decimo Calendas Maias,

Βουδαῖος [illegible] εὖ πράττειν.

Ἡδύ μοι πάνυ ἐγένετο τὰ γράμματά σου λαβεῖν, ἐπιτυγχάνον γε ἐκ πολλοῦ τούτου ἐφιέμενος. οὐ μὴν δὲ οὕτως ἡδέα μοι τὰ γράμματα αὐτὰ ἀνεῳγμένα τό γε πρῶτον ἀναγνόντι γέγονε. ἐκείνῃ μὲν οὖν ἡμέρᾳ Χριστοφόρος ὁ Λογγόλιος ἀνὴρ οὐκ εἰς μακρὰν ὑπάρξων τῶν ἐπὶ παιδείᾳ εὐδοκιμούντων, διὰ τῆς ἀγροικίας τῆς ἐμῆς μεταβεβήκει, σὺν τισὶ δὴ χαρίεσιν ἀνδράσιν εἰς Βρεττανίαν ἰών. ἐπί γε μὴν τοῦ συγγενέσθαι σοι, καὶ Λουάνιον δὴ πόλιν ὀψόμενος ἐν τῇ ὁδοιπορίᾳ ὥς γέ μοι ἔφασκε. περὶ δείλην οὖν ὀψίαν ἔχοντί μοι περὶ τὰ τῆς φιλολογίας, ἀπήγγειλέ τις τῶν οἴκοι, νεανίσκον τινὰ περὶ τὴν αὔλειον θύραν εἶναι ἵππῳ ἐποχούμενον. καὶ παραχρῆμα καταβάντι μοι νεανίσκος οὗτος ἐπέστη, μετὰ δὴ τὸ προσειπεῖν ἐμέ, γράμματα ἀπὸ τοῦ Ἐράσμου κομίζειν φάμενος, καί τινος ἄλλου τῶν φίλων. τούτου τοίνυν ἀκροώμενος, οὐκ οἶδα ὅπως ὑπὸ χαρᾶς διεκείμην, μεταξὺ δὴ αἰσθανόμενος τῆς καρδίας ἀττούσης ἀνὰ τὰς φρένας ἐμάς. κομισάμενος οὖν αὐτὰ καὶ ἀνοίξας, ὡς Ἑλληνιστὶ φθεγγομένην εὐθὺς εἶδον τὴν ἀρχήν, τὸ ἀηθὲς δὴ ἠγάσθην, εἶτ᾽ ὀξέως ὑπὸ σπουδῆς διεξιέναι ἀρξάμενος, μεταξὺ ἀναγινώσκων ἐρυθρός, ὠχρός, ὑπομειδιῶν, σκυθρωπῶς, δυσχεραίνων ἐν μέρει καὶ εὐγνωμόνως ἔχων, δυσκεχυμένος, συγκεχυμένος, διαποίκιλος, παντοῖος. καὶ τί γὰρ οὐκ ἐγενόμην, ἀπαλλαξείων δῆθεν τοῦ δὲ τοῦ ἀγῶνος ὅτε μὲν, ὅτε δὲ πάλιν πολεμησείων. μετὰ δὲ τοῦτο, τὸ πρᾶγμα ἐπ᾽ ἐμαυτοῦ σκεπτόμενος. εἶτ᾽ ἐπὶ βραχὺ ταλαντευόμενος τὴν γνώμην, διασπώντων δῆθεν τῇ δὲ κἀκεῖσε τὸν λογισμὸν ὑπεναντίων παθῶν ἀλλήλοις, εἰς σύννοιάν τινα καθέστηκα συμφιλοσοφῶν ἐμαυτῷ. ἄχρι δὴ πλευτῶν ἀπὸ τοῦ τῆς διανοίας ἰσορροποῦντος ἐπὶ τὸ εὐάρεστον κατέρρεψα καὶ ἐπιεικές, τῆς φιλίας δήπουθεν ἐχόμενος τῆς ἄγαν ἐμοὶ κεχαρισμένης. οὐ τοσοῦτόν γε σοῦ τὸ ἐπιτιμητικὸν ὑπολογιστέον εἶναι ἀναμιμνησκούσης με ταύτης, ὅσου χρὴ τιμᾶσθαι τὸ εὐμενὲς καὶ προσφιλὲς τῆς ψυχῆς. ἅμα δὲ καὶ ἐπεὶ τοῦτό μοι τὴν ταῦτα ἐπισκεψαμένῳ, εἴποτέ τι καὶ τῷ φιλίου θεοῦ πεπλημμέληται ὑπ᾽ ἐμοῦ (συμβαίη γὰρ ἂν τοιόνδε τί που ἐν τοῖς παιγνιώδεσι ἐκείνῳ τῆς ἀληθοῦς συμβολῆς ἀπακονίσματι,

ἀπεξκονίσματι, (τοῦ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ἡμῶν) τοῦτο δὴ ἐκπρίασθαι δεῖν ἐμὲ ἱερωθύτου τινὶ οὐ τῷ τυχόντι, οὐδὲ ὡς ἂν τύχῃ ἱερουργηθέντι. ὅτι τοίνυν οὐδ' ἂν ἑνὶ ἱερείῳ τὸν πλημμελούμενον θεὸν εὐχερέστερον ἐξιλασαίμεθα, ἢ περὶ τῇ τῶν ἡμαρτημένων ἐξομολογήσει τε καὶ μετανοίᾳ, ὁμολογούμενόν ἐστιν ἐν ἡμῖν τοῖς ἐμφιλοσοφοῦσι τοῖς θείοις. τί γὰρ οὖν ἄνερ προσφιλέστατε, σὲ μὲν προκαλούμενον ἐμὲ εἰς χαριεστέραν τινὰ καὶ φιλοπρεπεστέραν τῶν ἀμοιβαίων ἰδέαν τε καὶ ὑπόθεσιν, οὕτως ἀποδέχομαι διά τε εὐγνωμοσύνης καὶ τὸ μισέγκλημον τῆς ψυχῆς, ὥστε τῇ νενομοθετημένῃ ὑπὸ σοῦ ἀμνηστίᾳ κομιδῇ τε ἀρέσκομαι, διατελέσειν τε ὑπισχνοῦμαι αὐτῇ ἐναπομένων. ἴσθι οὖν τὸν σὸν Βουδαῖον ἔξω παποτότου τοῖς φιλίας νομίμοις πειθαρχοῦντα, εἰ καὶ ἄλλον τινὰ δὴ τῶν δοκίμων σου καὶ διεξητασμένων φίλων. οὐ μὴν ἀλλά, οὐκ ὀκνήσω εἴπω, εὖ οὕτω περὶ φιλίας φρονῶν, καί σου δέεσθαι μίαν δέησιν ταύτην δέ. σὺ δὲ δὴ ταύτην οἶμαι οὐκ ἂν βαρυνθείης αἰτουμένῳ μοι συγχωρεῖν, ἣν ἐξῇ μοι σωζομένης τῆς ἀμνηστίας, οὐδ' ὅτι οὖν τε βιαζομένης, τόγε τοσοῦτον μεμνῆσθαι τῶν προεληλυθότων, ὅσον διαμαρτύρεσθαι ἐναντίον ἁπάντων ἅμα τῶν ἐχθρῶν ἅμα τε φίλων ἐμῶν τε καὶ σῶν, ἅττ' ἂν ᾖ καὶ ὁποῖ' ἅττ' ἂν δόξῃ τὰ ὑπ' ἐμοῦ περί τε σοῦ καὶ πρός σε γεγραμμένα καὶ εἰρημένα, ταῦτα δὴ γεγενῆσθαι ἀπὸ φιλονεικίας μὲν ἴσως οὐκ ἰδίᾳ ὅπως τῆς ψυχῆς προεδρευούσης καὶ τὸν θυμὸν ἀκονησάσης, ἴσως δέ που καὶ προεσφθαρείσης ἂν τὸ τελευταῖον (διὰ φιλεῖ τοῦ θυμοῦ τὰ ὁρμήματα εἰς χεῖρον ἐπιτείνεσθαι) οὐκ ἔτι δέ τοι ἀπὸ δὴ δυσέριδος φιλονεικίας καὶ ἁμίλλης τῆς κακόνου. οὐ μὰ τὴν φιλοσοφίαν, ἧς τὸ θεῖον ἡμῖν σεπτὸν τυγχάνει ὂν καὶ σεβάσμιον. καὶ μὴν δὴ καὶ τούτου μάρτυρα ἀνακαλεῖσθαι τὴν αὐτοαλήθειαν οὐκ ἂν ὀκνοίην αὐτός, τὴν τῶν εὖ φιλοσοφούντων προαίρεσιν κατευθύνουσαν, καὶ καρδιῶν τῶν ἡμετέρων ἔφορον. καί τοι οὐκ ἀδεῶς ἔγωγε οὐδὲ ὅτε ἔτυχε διόμνυσθαι εἰωθώς, οὐδὲν νῦν, ὡς οἶμαι, πιστώσασθαι τὴν εὔνοιαν ἡμῶν ἐδεόμην, εἰ μὴ οἱ φίλοι οἱ σοί, τάχα δὲ καὶ οἱ ἐχθροὶ οἱ ἡμέτεροι, μᾶλλον δὲ οἱ τὴν ἡμετέραν φιλοκαλίαν δυσχεραίνοντες, πιστῶσαι μὲν σιγῇ ἐδόκουν, καὶ τουτονὶ τὸν ὅρκον ὁρκῶσαι, δυσμέναιάν τινα δήπου ὑφορώμενοι ἐν ἡμῖν ταύτῃ τε ἐφηδόμενοι, ἐξ ὧν ἠκροβολισάμεθα πρὸ τοῦ μελετητικῶς. σύ γε μὴν ὦ δαιμόνιε, εἰ τοιόνδε τι καὶ σοι σύνοιδα εἰργασμένῳ, περί γε δὴ ἐφαμίλλου δὲ φιλονεικίας τῆ

χωρήσης πόῤῥω τοῦ ἀποχρῶντος, εἰ δέοις ἂν εἰ καί σοι καραθατέον ὀξὶ
ὑπολείπω τὰς φρένας σοῦ. οὐ γὰρ ἂν ἐν δέοντι θεῖτο ταῖς τῶν χρηστῶν καὶ
προσφιλέστερον ἐχόντων, τὸ ἀπομνημονεύειν νῦν ἐκεῖνα, ὧν ἔγωγε τυγχά-
νω τεθαυμακὼς ἐν τῇ σῇ ἐπιστολῇ, δεξιῶς μὲν καὶ σοφῶς, φιλαιτίως
δέ πως ἑρμηνευθέντων, καὶ δὴ καὶ πέρα τοῦ δέοντος ἠκριβολογημένων,
ὥς γε δὴ ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἀμνηστίαν πρᾶγμα προσδοσόντος. ἔδει γάρ
τοι πραϋντικοῦ μᾶλλον λόγου καὶ κατακηλητικοῦ ἐφ' ᾧ τε παρασκευάσαί
με πραθήνιον, καὶ εὐμενῶς τὸν νόμον ἐνδεξόμενον τὸν σόν. ἐπεὶ εἰ αὐτὸς
ἀγωνιστικῶς ἔχων ταύτῃ ἐπεχείρησα τῇ διαδικασίᾳ ἐπεξιὼν, θυμοειδεῖ
τῇ ψυχῇ μου χαρίζεσθαι ἐμπαθέστερον, οὐκ ἂν τὸ πρᾶγμα αὐτὸ πέρας
ἔχειν οὐδεπώποτε. εἶτ' ἐκ τῆς ἄγαν ἁμίλλης τῆς δὲ δυοῖν φίλοιν ἰλιὰς κα-
κῶν φιλονεικίας ἀνεφάνη ἄν, ἑκατέρου διήπτωθεν τὸ δίκαιον ἑαυτῷ περι-
ποιουμένου ἐσαεὶ, καὶ δικαίως καὶ ἀδίκως. καί μὴν ἔγωγε συνήδομαί μοι
ἀνθ' ὧν αὐτὸς ἐμαυτὸν ἔφθην εἶναι αὐτεξούσιος, ὅσα καὶ τῇ φιλόφρονι
σου ἀμνηστίᾳ εὐγνωμόνως ἐπαναπαύσασθαι, ἐπιεικεστέρᾳ ἂν δήπου γενο-
μένῃ, εἰ μὴ ταύτην περὶ τὸ ἐγκληματικὴν ἐκείνην τῇ ἐπιστολῇ ἐπεισήγαγες,
πολυπραγμονοῦσάν γε τά τε καὶ τὰ ὑπ' ἐμοῦ παρανομεῖσθαι δοκοῦντα ὑπὸ τοῦ
ἀσυμμέτρου ἐν τῷ ἀγωνίζεσθαι. οὐ γὰρ ἔξαρνός εἰμι τὸ κατ' ἐμὲ ὑπαί-
τιον, ὥσπερ οὐδ' ἂν αἰσχυνθείην ἀνατίθεσθαι τὰ ἐσφαλμένα μοι ὅπη-
περ εἴκοι, συγγνώμην τε παραιτεῖσθαι ἂν ἔφθην νικήσας οὐκ ἐν δέοντι.
πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο διὰ δύναμιν τῆς δεινότητος τῆς σῆς, ὅτι τὴν
νομοθετοῦντά μοι φέρειν ἤδη κοσμίως τε καὶ τεταγμένως ἐθισθήσο-
μαι, καὶ νουθετοῦντος εὐλαβῶς ἀκροᾶσθαι, μέχρι δὴ καὶ τοῦ κρατεῖν δυ-
σκαθέκτου παθήματος, καὶ μάλιστα τῶν ἁπάντων πρὸς τὸν λογισμὸν
ἀπαυθαδιαζομένου. οὐ γάρ ἐστιν ὅτι τῶν παθῶν ἧττον ὑπήκουσε τοῦ λόγου,
οὐδὲ δυσχερέστερον ἐπιθάρχησε τῇ ἐγκρατείᾳ, τῆς δὲ τῆς ἀνταγωνιστικῆς
ὁρμῆς, καὶ ταῦτα διαφιλοτιμουμένης περὶ τοῦ δικαιολογῆσαι δοκεῖν. σοῦ
δὲ δὴ ἔργον ἐστὶν ὦ φιλότης, καὶ πρόνοιαν ποιήσασθαι τοῦ μὴ δοκεῖν σε ἀνε-
πιεικέστερον τούτου ἀπαλλάξαι τοῦ ἀγῶνος. ὅπου γε καὶ αὐτὸς ὁρῶν σε
περὶ τῇ φήμῃ μου δεδιότα, ὥς ἔφης, πρὸς τοῦ καθήκοντος δὴ τοῦ ἐμοῦ ᾠή-
θην εἶναι, καὶ δὴ δοκήσεως ἀντεπιμελεῖσθαι τῆς σῆς. ἴσθι οὖν πρὸς θεοῦ, ἐστὶν
ὅστις τῶν κοινῶν ἡμῖν φίλων ἐν καλῷ τοῦτο θήσεται, ὅτι ξιῶν ὑπ' ἐμοῦ
γραφεισῶν ἐφεξῆς ἐπιστολῶν, μία μὲν μόνον σοὶ τῇ χειρίσῃ καὶ ἤδη

ἀπηρχαιωμένῃ ἐπεξιὼν, ἅπαντα ταύτης μόρια ἀηδῶς γε ἔχοντα, πάντῃ πάντως μειῶν, ἐπηλιάσω, οὕτω τοι περιεμμωνεύσας ὡς ἀκατανόητά μοι εἶναι τὰ ὑπ' ἐμοῦ ἐπεσταλμένα. δυοῖν δὲ ταῖν προσφιλῶς καὶ εὐνοϊκῶς ἐχόντοιν, οὐδ' ὅλως ἐμνήσθης οὐδεπώποτε. οὐδὲ γὰρ ἐκείνη γε ἡ περιεργία τὴν πικρίαν τε καὶ ἀτοπίαν ἐπανακυκλοῦσα τῶν ἐμῶν ἐπιστολῶν, τῆς ἄγαν γλυκυθυμίας ὅρα. οὐδὲ δὴ τῶν ἀπομνημονευτέων τῶν εὖ καὶ φιλικῶς ἐχόντων γραμμάτων ἡ ἀποσιώπησις ἡ σὺ, πιστώσασθαί μοι δοκεῖ τὰ περὶ φιλίας τῶν εὐσταθεῖς τὸ σὸν μέρος. σὺ γὰρ ὁ αὐτὸς ἀεὶ εἶναι τὰ κατὰ τὴν φιλίαν φήσας, ἀπιστεῖσθαι οὐδ' ἔδοικας τηλικαύτην σοῦ τὴν μνησικακίαν κατεγνωκώς; εἶτα τοῦτο ποιεῖν φθάσας ἀναπείσειν οἴει τοὺς ἄλλους πάντα σε εὖ τίθεσθαι ὅπως λοιπῶν εἰρῆσθαι φθάσαντας; πῶς γάρ; ὅς γε τῇ τῶν ἐγκλημάτων διεξόδῳ ἐντρυφῶν δυσνοϊκῶς καὶ σμικρολόγως, πάντων τε τῶν ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένων ἐπιλαβόμενος ἀπρὶξ, ἀνεπίληπτόν σε παντάπασιν ἀποδεικνύναι ἐγκεχείρηκας. τοῦτο μέν τοι οὐ πείσας οὐδ' ἂν πείσῃς, τὸ τοῦ κωμικοῦ. ἐγὼ μὲν δὴ ὦ φίλε τὴν ἁμαρτίαν τὴν ἐμὴν εὐήθως ἀνομολογούμενος, συγγινώσκεσθαι ἀξιῶ, εἰ βαρυνθεὶς τὴν αὐστηρὰν σοῦ καὶ ὑπερακριβῆ ἐπιτίμησιν δι' ὅλου γε σεαυτὸν ἀθωώσαντος, μέχρι τοῦ τε παρεξέτεινα τὸν λόγον, εἰ καὶ πάντως γε πέπεισμαι ἀληθῆ σε φίλον εἶναι, καὶ εὐνοϊκῶς ἔχοντα. ἄμφω δὲ ἴσως τοῦ δεδικασμένου γνώμην, ὑπὸ σπουδῆς ἔχομεν, τῆς φιλαυτίας ὡς ἔοικεν ἐχομένης ἐμπαθέστερον, διὰ φίλαυτα τῶν ἀνθρώπων εἶναι. ἀλλὰ μὴν αὖθις ἂν δέδια μὴ ἔλαθον τὴν ἐπιτετηδευμένην ὑπ' ἐμοῦ μετάνοιαν διαταράττων. ὧ γοῦν μεταμέλει τῶν ἠμφισβητημένων, οὗτος εἰ μὴ εἰς τοὔπιον τὸ παράπαν ἀναδύοιτο τὰ τῆς ἀμφισβητήσεως, οὐκ ἂν φθάνοι περὶ τοῦ αὐτοῦ πταῖσμα πάλιν καλινδούμενος. τοὐντεῦθεν οὖν ἤδη ἀνεπιστρέπτως μετανοοῦντά με περιέχομαι, καὶ εἰς ἅπερ ἂν βούλῃ πρόθυμόν τε καὶ εὐτρεπῆ, ἄλλως τε οὐκ ἀπηλλαγμένον φύσει διακείμενον τῆς ἀστειοτέρων καὶ χαριεστέρων ἀμοιβῆς, εἰς ὃ δὴ πεδίον σύ γε ἡμᾶς προκαλῇ, ὁ ταῖς χάρισι σύντροφος. ἔστω δὴ σὺν θεῷ ὁ ἀμνηστίας νόμος παρὰ τοῦδε κύριος. ὁπότερος δ' ἂν ἡμῶν τῶν ἀφειμένων ἑκατέρου ὅτι οὖν ἀνανεῶται, οὗτος ἐπὶ τῷ τὴν παρανομίας δίκην φευγέτω, καὶ ζημίαν δὴ οὐ μικρὰν προσοφλέτω, τὴν τῆς κοινῆς φιλίας ἔχθραν δηλονότι. ἰδοὺ δὴ τῆς νομοθεσίας συνεπιλαμβάνομαί σοι, καὶ συνεπιψηφίζω τὸ δόγμα καὶ συνεπικυρῶ τῆς βουλῆς σου, τὸ διαγράφοιτε, ὡς ἐλπὶς, καὶ ἀναι-

ῥῆσιν παρέχοντα τὰ ἐγκεκλημένα. ὅπως οὖν μὴ νοθεὶς ἂν σὺ εἰσηγητὴς γέγονας, πιθανοῦ τινος καὶ κομψοῦ προκατάρξῃ. οἷον καὶ τὰ προσγεγενημένα καλῶς θέσθαι. ἐν μασσαλιανῷ τῷ ἡμετέρῳ μαιμακτηριῶνος πέμπτῃ ἐπὶ δέκα. ἔρρωσο, καὶ διατέλει εὐτυχέστατα πράττων.

BVDAEVS [redacted].

Τί φής. τὸ περὶ ἐγκωμίου σου τὸ πρὸς τὸν Σάλλον εὐλεληθέσι μυκτηρισμὸν στροφὴν ἔχον; θαυμάζω τοίνυν ἔγωγέ σου ἀπηχνῶς δήπου σαυτοῦ καταγνωκότος τοιαύτην τινὰ στροφολογίαν, ἣν δὶς ὑπ' ἐμοῦ γέγραφας σὺ πρότερος ἐγκωμιωδῶς. Viues tuus tibi testis esse potuit, cui epistolam ad me scriptam ostendi ab homine naris emunctæ (tametsi nomen digito suppressi superposito) ὅς ὑπέμνησέ με, οἱονεὶ οὐκ αἰσθανόμενον τοὺς καθαπτικοὺς σοὺς λόγους, ἐν τοῖς συγγράμμασί σου διεσπαρμένους. Quanquam ipse non uidit ἐπιστολὴν μίαν εἰς τὸ αὐτὸ καθήκουσαν, ἀνδρὸς ἰταλιώτου εὐδοκιμοῦντος ἐν τοῖς μάλιστα, οὐκ ἐμοὶ μὲν ἐπιστείλαντος, ἀνδρὶ δὲ τινὶ τῶν ἑαυτοῦ γνωρίμων καὶ φίλων. ἧς δὴ τὸ αὐτόγραφον ἔπεμψέ μοι ἔναγχος. Et quum hæc, & huiuscemodi permulta silentio prætermittẽda duxerim, atque etiam obliuione, tù mihi dolorem nunc refricuisti, ac penè opinionem ex suspitione fecisti. Nisi uero supradictis uerbis exemplum in te ipse statuisse inficiabere, id de te existimandi, quod tibi in mentem uenisse ais, ut de me eadem in causa existimares. Neque ideo uelim, ut existimes nõ gratissimas mihi literas illas tuas fuisse grece scriptas, quibus iam græce respondi: sed tamen ἀμφιλαφῆ μοι ἐνδέδωκας ὑπόθεσιν ἀντικατηγορίας τινὸς μήτοι γε ἀπολογίας. πῶς γὰρ οὔ. ὅς γε πάντα τὰ ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένα ἀνακυκλῶν, πᾶσαν δὴ ἠκριβικὴν ἐπιμέλειαν ἅμα τε καὶ περιεργίαν ὑπερηκόντισας, ὁ πολλά σύ γε φράσας ἐᾶν καὶ μὴ λέγειν τῶν ὑπ' ἐμοῦ πεπλημμελημένων, ἐμοῦ γε ἂν ἐν τῇ ἐμῇ ἀπολογίᾳ ἐπίτηδες πολλὰ παρέντος. Noui enim, noui ea ferè transmittere in

tere in mea defensione, in quibus proloquēdis, stiloq́ prosequēdis, aut indignationem obrepsisse ingenio meo sentio, aut uehementiam contentionis transuersum me rapuisse Intelligo me nonnunquam immodicum, atq́ ἐκπαθῶς διακείμενον fuisse. Quare æquo animo castigari me ab amico passus sum: quod quidem ad ea loca pertinet, quæ tractata mitescere nequeunt. Tu autem animum meum nōdum pertrectasse uidere, si tamen ex sentētia animi tui potius, quàm ex aliorum loqueris. Iam primum quod dixi, Catapotia epistolæ meæ iam (ut spero) uorasti: uide etiam atque etiam ne te commodius interpretari hoc modo ego possim. Amaras quidem literas meas fuisse (identidem eīm mihi πικρίαν obijcis & ἀτοπίαν) sed tamen me sperare concoxisse te, aut certe ita deuorasse omnem indignitatem illam, ut iam immemor esses iniurię (si tamen iniuria est, ubi animus non fuit iniuriam inferendi) præsertim cum & tu in me satis destomachatus esses: & ex pagina postrema literarum tuarum uidere mihi amarulentiam illam meā (sit enim sanè, quādo ita tibi uidetur) placidiore animo ferre, & recordari nolle. Quippe qui te dictitares ingenium meum iam nosse. Deinde quàm illud δυσφοροῦντά με καὶ δυσπαθοῦ διεξιέναι putas, quod παραζαπανδῶρον σὺ καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους ἐπικαλούμενος, τοῦτόν μοι τὸν λόγον προφέρεις ὡς ἐφύβριστον, καὶ ὡσανεὶ ἀποστολικὸν βελύτην καὶ ἐξουσιαστικόν, iocis scilicet mecum assuescens. πρὸς τῆς φιλανθρωπίας τῆς σῆς ὦ φιλτάτη μοι κεφαλή, πρὸς τῆς φιλοκαλίας τῆς ἡμῖν ἀγχωμάλως ὡς οἶμαι περισπουδάστου, μή μοι τηλικαύτην δόξαν ἀλαζονείας περιάψῃς, ὥστε συμφέρεσθαί σοι δοκεῖν μὴ ἐξ ἴσου καὶ φιλοπρεπῶς. Audi igitur interpretationē meam huius dicti, & aude post ea conqueri, quasi ego nō ex æquo tecum agam. Quoniā igitur tu immodicum me esse iocorum sæpe dixisti, etiam ex periculo petitorum (ut ita loquar) & proxime contumeliam accedētium, quibus tu ipsis animum adijcere nō poteras (neq́ enim istius esse

modeſtiæ fortaſſe, & grauitatis uidebantur) Ego illis tuis literis grandioribus ita me conuerberatum iocis tuis ſentiens ac lapidatum, nihil ut amplius dicere potuiſſes, aut certe ſuſtinuiſſes, etiam ſi ſtomachi res fuiſſet, non ioci: ſcripſi ego ea ſimplicitate qua ſoleo, iocis te iam mecũ aſſueſcere. Religio enim fuit dicere tam te impudenter, aut licenter dicacem eſſe cœpiſſe, quàm me eſſe conquerebare. Amabo te relege locũ, & uerſa intellectum eius, inuenies (ut ſpero) in me magis, quàm in te dicacem me fuiſſe. Niſi uero non in me, meumque caput recidit, quod dixi aut ſignificaui ex tuo te ingenio migraſſe contagio literarum mearum, & iocandi commercio. At tu id ſcelus propè cothurnatum feciſti exclamatione tragica. Porrò autem quòd plumbeum te coniectorem feciſſe me criminaris, ni uererer cicatricem obductam refricare, locũ hunc explicarem: uerum commonefacere te uno, & altero uerbo οὐδεὶς φθόνος οἶμαι. μέμνησαι γοῦν, ὅτι ἕνα τῶν γουλιέλμων ὡσπερανεὶ ἐχθροδίκτεις, ὅτι ἔγωγε καὶ ὁπῖον διαπράξεσθαί σοι ἔμελλον, quidque inter nos conueniſſet. Quem omnino ipſum nollem à te nominatum, πρὸς γὰρ τῷ ὠτακουστὴς τοῦ ἁπάντων κυριεύοντος εἶναι ἱερός, ἔτι καὶ ἐν ἀξιώματι αὐτὸς καθέστηκεν καὶ τάξει τῶν ἐνδόξων. καὶ τῶν πραγμάτων δὲ ἅπτεται τῶν ἔνδοθεν, ἵνα μὴ σαφέστερον φθέγγωμαι. ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ τῶν προσφιλῶς ἐχόντων ἐστὶν οὗτος πρὸς ἐμὲ καὶ σπουδαζόντων ἐμοί τε καὶ σοί. Sed ſcilicet periculo meo res agebatur, nõ tuo: quare tantum tibi penſi non fuit. Quanquam nõdum id attingo, in quo parum te acutum fuiſſe iocatus ſum, id eſt parum tui ſimilem. Nam illa uerba ἐν ᾧ διαπράξασθαί σοι τὸ ὑπὸ ἡμῶν προαιρεθὲν ἐπεχείρουν, nõ te intellexiſſe uix credo, præſertim quum tu dicta mea ἐμοῦ συνοπτικώτερον excipere ſolitus ſis, ut ex ijs quę dixi liquet. Quod ſi tibi αἰνίττεσθαι μᾶλλον ἢ φράζειν δοκῶ τὰ ἐπινενοημένα, φέρε δή, ὅταν βουληθῇς, ἀμαθέστερον ἐρῶ καὶ σαφέστερον. ἀλλ᾽ οὐδὲν οἶμαι δέομαι. Quod περὶ τῶν εὐαγγελίων ſcribis, quaſi ſcilicet uerens ne operã aut

ſtudiũ ea in re nauata imputaturus ſim tibi, iam te libero illa obligatione, ſi te auctoramenti pudet, nõ etiã legibus amicitiæ te ſoluo: quæ p me licebit ipſa ut ſit inter nos perpetua, atq; etiã per te quoad tu ex tuo animo meũ æſtimabis, nõ ex aliorũ ſententiis, quantũ argumẽtis conijcio, & hominũ relatione. Age eſtima tecũ ipſe q̃ illud φιλικόν, immo q̃ ἐρασμοπρεπὲς καὶ ἀξιόν καὶ κομψόν de mellitis epiſtolis Deloini & aliorum noſtratiũ, quod iniuriarũ mecum agis quaſi φιλοκόλακα te uocarim, uel eſſe ſignificarim: quum tamen tu omniũ maxime libertate gaudeas amicorũ. ἐῶ νῦν ἐξετάζειν τοῦτο εἴτ᾽ ἀληθές ἐστιν εἴτε μή, τὸ μάλιστά σε χαίρειν καὶ ἥδεσθαι τῶν φίλων τοῖς ἐλευθεριαστικοῖς. ἐπεὶ πόθεν ἄλλοθεν προσεκρούσαμεν ἀλλήλοις ἄμφω γέ πως οἱ μάλιστα πρότερον φίλοι εἶναι δοκοῦντες, εἰ μὴ διὰ τῶν ἐλευθεριασμῶν περὶ τὴν ἀρχήν, ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς γέγραφα. Sed ſit ſanè nunc uerũ, & pro cõperto habitũ, quid igit: exiſtimaſti ne me tam cõmodis meis inimicũ, atq; etiã tã male propitiũ numen habuiſſe ſcribendo, ὡς προσκρούειν τοῖς προστυχοῦσιν ἐμπλήκτως τε καὶ προπετῶς, καὶ δὴ καὶ εἰς αὐτὸν λοιδορούμενον φέρεσθαι τῶν φίλων ἐμῶν τὸν κορυφαῖον, ὑπὸ τῆς ἄγαν ἐκείνης ὁρμῆς εἰς σὲ ἀπερειδομένης; τί οὖν; οὕτως ἔφθην ἀκρατὴς εἶναι τῆς καθαπτικῆς γελοίων καὶ σκωπτικῆς, ὥστε καὶ ἄνδρα μοι πάντων προσφιλέστατα διακείμενον τὸν Δηλοῖνον, προσέτι δὲ καὶ ἐπ᾽ ἀξιώσεως ὄντα οὐ τῆς τυχούσης, ἐφυβρίζων κόλακα ἀπεκάλουν; οὐ γάρ σε δήπου φιλοκόλακα ἀποκαλεῖν ἠδυνάμην, μὴ οὐχὶ αὐτὸς τοῦτον ἀποκαλῶν κόλακα. ὦ ῥᾶστα σὺ προφέρων ἐμοὶ ὅτι ἂν σοὶ πρέπῃ. ὁπηνίκα τοίνυν τοιάδε πάμπολλα ἔτυχες συλλοχῶς δὴ ἐξοδικώτατα, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἰλιάδι τῶν ἐμῶν ἁμαρτημάτων, ἐξέσται σοὶ ἐμοῦ γε ἕνεκα καὶ ταῦτα δὴ συνείρειν ῥητορικῶς ἐν τῇ τῶν φίλων σου συνόδῳ, ἄλλως τε καὶ τῶν αἰτιωμένων δεινῶς τὰς ἐπιστολὰς ἐμάς. ἔστι ἦν ἄξιον ἀκοῦσαι τῶν εἰρημένων αὐτοῖς δόξω, ἐχόμενον δήπου ἔσται τῆς ὑπὸ σοῦ τεθείσης ἀμνηστίας, ἀντεξετασμόν τινα γενέσθαι ὧν τυγχάνω ἀντιπεπονθὼς ὑπὸ σοῦ. τούτου δὲ γεγενημένου ἢν ἰσοστάσιοι εὑρεθῶσιν καὶ πάρισοι αἱ ἀμοιβαί, ἐπὶ ἴσῃ δὴ καὶ ὁμοίᾳ ἡμᾶς διαλύεσθαι περὶ τῶν ἀντεγκεκλημένων. Sic fiet potiſſimum, ut facta pro infectis habeantur,

nec tu in posterū huiuscemodi causificari oratorie possis, ἀλλὰ αὐτοῦ δὴ ἐῶ λέγειν ἐν οἷς δεῖ καὶ τοῦτο ὃ γράφεις, cū ne id ipsum quidem τοῦτο ante quiescere siueris, quàm τοιοῦτο feceris ut atrocis contumeliæ instar esse uideatur. Itá ne uero bone uir, id est orator, donare mihi te dices, quod consertis manibus retines & mordicus? & cum ius omne tuum cum ramentis tuleris, æquum & benignum litigatorem te prædicabis? Iam uero quod περὶ τῆς συνοχῆς τῆς ὁμονοίας ἡμῶν scribis οὐδὲν συγκολλήσοντος, quocunque id pertineat, existimes uelim nemini unquam homini me uerbū ea de re fecisse: nisi hactenus, ut dictarim, atque omni corporis, animique habitu præ me tulerim, non ita mentes nostras huiuscemodi uelitationibus uerborum esse commotas aut emotas, ut luxari propterea confirmatæ amicitiæ compages, ac dimoueri possent: sed tamen hanc simultatis imaginem ita ad uerum esse effictam, ut amicorum studijs, & hominum errore pro uera simultate tandem exciperetur. In quo nihil ipse magnopere prouidendum mihi ante existimaui, quàm tibi cordi esse magis genus illud ludicri certaminis sensi atque perspexi, quod præpilatis iaculis, certiusque innocuis editur. Non quod tibi metueres, aut mihi: aut tibi à me metuendum esset, aut mihi à te: sed quod spectatores delectandos magis duceres, quàm expectatione suspendendos tristioris exitus. Cuius consilij rationem facile mihi probasti, posteaquam attentius rem animaduertere cœpi. Denique nullam inter nos animorum alienationem, & διάστασιν intercessisse puto, οἵαν δὴ τὸ διαλλαγῆναι δεῖ, οὐχ ὅπως διαλλακτοῦ. ἀμέλει δὲ κατ' ἐμὲ εἴτε κατὰ σοῦ εἴρηκα ἢ γέγραφα κακοήθως γε καὶ δυσνοϊκῶς, quo commodis tuis officerem, aut gloriam istam tuam παμμεγέθη imminuerem, ἐκεῖνο δὴ ἐπιτηδεύων τοῖς ἐσχηματισμένοις λόγοις, ὡς ἐκ μετεώρου τῆς δὲ τῆς δόξης ἐκπέσοις. Deus me pari mactet infortunio. Datū est aliquid stomacho, & humanitus nonnihil admissum est, & incommode

fortasse,

ſortaſſe, atq; imprudenter de amicitia conſultum, dum iugulum exiſtimationis petentium ſpeciem præbebamus: ut aſſolet interdum in ſimulacris pugnæ, dum concertationis impetus extra præſcripta ludicri, & præter legitimas uices ac conſtitutas effertur. Id enim ipſi in ſeptis accidere decurſionum militarium uidemus aliquando, & ueniam tamen mereri cum blanda ſatiſfactio deprecatur errorem. Neque id inexpiabile eſt quod extemporale fuit, nec unquam unum diem hæſit animo. Ne tum quidem ita ualuiſſe ſtomachationem aut contentiunculam ullam affirmarim, ut euaſerit in odium. Id quod ut de me affirmo, ſic de te haud dubie conijcio. Quid ſi mihi ne pœnitenda quidē uidentur quæ ſcripſimus? Quantum eſt enim ad confirmationem amicitiæ, ab acriore nos contentione citra noxam diſceſſiſſe? ita ut uterque alterius animum periclitatus, perſpectum ſe habere pertentatumque confidat & lætetur. Quod aulicum me factum cauillaris, & literarum uicem doles, quaſi eam cauſam receptam deſeruerim, aut prodiderim, ob idq; magno patrocinio literæ bonæ deſtitutæ ſint, materiam mihi tecum iocandi præbebit: græce tamen ſcribam, ut liberius & ſimplicius acroama præbeam expeditionis aulicæ: quæ mihi hoc anno obtigit, haud ſcio quàm propitia prouidentia. Vale, ex eodem Marliano, Septimodecimo Calend. Octobris. En tibi alteram exhomologeſim optima fide factam. Poſt aliquot dies quàm literas tuas accepi, meas ad Hermanum tuum miſi græce ſcriptas: ſed urbem iam exierat ob peſtem: ita ex urbe relatæ ſunt, & has illis ſubdidi animi cauſa. Mirū eſt enim quantum delector ad te ſcribens. Vtraſq; tamen eidem homini non committam, ut mihi in binarum uicem cedant. Vale rurſus.

&

GVLIELMVS BVDAEVS ERASMO S.

Eri circiter tertiam uigiliam noctis uenerũt huc Germani duo, literasq́ tuas mihi reddiderunt ad lectum iamiam ituro. Lucubraueram ad horam usque nonam, quod ieiuniis tantũ soleo. Nam post cibum nihil lego, nisi summa coactus necessitate. Nec tamen statã horam dormiendi habeo: quare matutino sæpe obdormisco, ut q̃ annis iam quatuordecim noctes treis (ut opinor) uacuas capitis dolore non habuerim, tantũ abest ut summo illo bono fruar uoluptuariorum philosophorum doloris uacuitate. Mane igitur hæc ad te scripsi, ne tabellarium morarer: quando ita orabat me Beraldus, qui ei comitem cum epistolio dedit. πρῶτον μὲν οὖν ὦ ἄνερ προσφιλέστατε τοῖς ἐπουρανίοις εὔχομαι πᾶσι καὶ πάσαις, ὅσην εὔνοιαν ἔχων ἐγὼ διατελῶ σοι, τοσαύτην ὑπάρξαι μοὶ παρά σου, ἐπειδὴ ὅπερ δεῖ μάλιστα ὑπὲρ ἡμῶν, τῆς τε ἡμετέρας εὐσεβείας τε καὶ δόξης, τοῦτο παρασκευάσαι τὸν θεὸν ἡμῖν. τοῦτο δ᾽ ἐστὶν οὐ μόνον τὴν εὔνοιαν ἴσην ἀλλήλοις ἀποδοῦναι, ἀλλὰ καὶ τῇ ἀμνηστίᾳ τῇ τεθείσῃ, ὡς προῄρηται καὶ βεβούληται ἡμῶν ἑκάτερος, οὕτως ἐναπομεῖναι. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω πεπαρῳδήσθω εὐφημίας δῆθεν ἕνεκα. ἔστω δὴ ὁ ἀμνηστίας νόμος πάντῃ πάντως κύριος, ὡς δὴ ἐκκλησίᾳ τρίτῃ κείμενος. Hac certe lege stare mihi certum est tanq̃ trinundino perlata. Itaq; obiectis nõ respondebo: quoniã hanc excetram alia ratione ineluctabilẽ esse inter nos satis cõuenit: nisi hoc inficiabor, quod tu de Strophologia inquis me nõ negare. Quem locũ epistolæ meæ uide etiam atq; etiã ut satis intellexeris. Deinde quod testificaris te nihil unq̃; oblocutum, per me licet ut uerum sit, nec necesse habeo uicissim itidem contestari: cum id satis superioribus epistolis actum sit, si semel agi potuit. Q̃ si qui tuorum mihi obtrectauerunt, ut eos fecisse literatis

testimonijs credidi, non tam improbus sum, ut etiam si id causa tua instituerunt, tu illorum præstare debeas aut stultitiam, aut studium inconsultum. Atque ut stomachum antehac aloë fortasse immodice temperata perpurgaui, sic etiam aureis aceto posthac eluere statui, nequemuis obtrectationis aut querimoniæ nuncium nō excussum admittant. Sæpe enim in fraudem nimia simplicitate incidi: id quod tibi accidisse credo de epistolis tuis: quas tu maledicas appellas, ego immo dice salsas: quæ tamen à te aceto postea & tunc etiam tinctæ multum remiserunt iniuriæ & salsuginis. Quod mihi & ingenij & doctrinæ palma cedis & laude, non accipio quod das: non id agebatur nostra illa controuersia: quam ita ipsam decisam esse uolo, nihil ut inde mihi accessisse uideatur, ne non gratuita sit. Et alioqui nunquam ea de re contendere litigiose in animum inducam, cuius acerba, odiosáque disceptatio est, tranquillitatisque interpellatrix: iudiciū autem ferè posthumum esse solet, duntaxat incorruptum: quanquam satis compertum habeo eam tibi suspitionem præcordijs aliquando hæsisse. ὅς γε ὦ γῆ καὶ θεοὶ, οὐκ ὤκνησας εἰπεῖν ποτέ· τί δὴ βούλεται ὁ Βουδαῖος. ἐξέστω τε ἤδη αὐτῷ, καὶ νῦν δὴ πρωταγωνιστῶν τῶν προτείων τῶν κατὰ τὴν παιδείαν, ἆρά γε καὶ παραστῆναι οἱ δυνατὸς ἐμὲ ἀξιοῖ; Egon' eò insolentiæ uenerim, ut aliquid eiuscemodi animo agitauerim? egò ne si antistiti quidem tuo esse mihi contigisset, fortunarúmque auctori? Tu ista inconsulte rumigerulis credidisti. Quibus iam certe suspitiunculis abstergendos utrinque animos nobis esse censeo. Verum mira sunt illa, quæ scribis de illis eruditionis ingenuæ hostibus. Profecto tui me iam cœpit miserescere, cui in eam arenam descendere nunc necesse sit, aut patrocinium deserendum instituti honestissimi, ultimæque uoluntatis illius antistitis, qui legatū memorabile, uberrimumque reliquit ad studia alenda hoīm ingenio præditorū.

Hic æquioribus omnino utimur ſacræ philoſophiæ defen ſoribus. Quare ſi iſtinc paululum concederes, ut ſtatuiſſe te rumor eſt, tuarum rerum iactura, iſtiusq́ prouinciæ cō modorum, ingens (ut opinor) compendium laboris, mole-ſtiæq́ factitares. Hac in urbe omnino, ſi non ample, certe honorifice & cōmode cum uiris exiſtimatiſſimis agitur, primariæq́ commendationis in literarum lautiorum pro-feſſione. Tu rationum tuarum ſummam melius nouiſti, quas etiam (ut arbitror) cum amicis iuratioribus ſubducis: ego cum ſcribendi argumentum requirerem, hæc epiſtolę addidi. Nam de aulica expeditione mea, non eſt quod fa-bulam mox à me expectes: nūc etiam in ferijs occupatus: huiuſcemodi nugis nō uacas, & me hilaritas cum ocio de ficit. Nam his diebus literas Roma, Venetijs, ex aula, ali-undeq́ ſimul accepi: quibus cū reſpondere cœpiſſem, tuæ ſuperuenerunt. Eſt & alia commentatio, quæ ſibi quadra-genarij ieiunij magnam partē uendicabit, ſi auſpicari ua-cabit. Huc tanquam in ſecuritatis domicilium me tranſtu leram, ſed curæ & negocia umbra ſequaciora me comitan tur quoquo gentium, locorumq́ Hęc ad te tantum ſcribe-re licuit ante ſacrum matutinum, quoniā dies feſtus erat. Vale. Ex Marliano noſtro, Quinto Calend. Martias. Vi-uem tuum uerbis meis ſalutabis: cui nō fuit ocium ut ſcri berem, & alioqui nihil erat, quod ſcriberem: niſi ſi mactum eſſe iuberem ea ingenij, induſtrięq́ claritate, quam tu teſti ficare. Scripſi ei ad Calendas Februarias, aut poſtridie Ca-lendas. ἔῤῥωσο ὦ ἐπανορθωτὰ καὶ ἁρμοστὰ τῶν καλῶν συγγραμμά-των, καὶ διατέλει τοῦτο ποιῶν καὶ εὐτυχῶν.

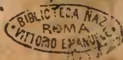
GVLIELMVS BVDAEVS GV LIELMO MAINO S.

Quum in

Vum in hospitij angustia atque incommoditate uersemur, omniumque rerum penuria expediendis epistolis necessariarũ, ex coque fiat ut ad familiareis & amicos nũc primũ post discessum meũ scribam: id eo mihi molestius est, quod scribendi argumentum plenius nunquam habui, nec hilarius: utpote quod in dies uberiorem suppeditet atque nouam scribendi materiam. Etenim hic Regum conuentus, qui in cõuictum iam propè euasit & consuetudinem familiarem tum Regum, tum eorum comitatuum, qualem quantamque copiam præbet scribere uolentibus? Quantam porrò apparatus & instrumenti aulici magnificentia uisenda atque commemoranda? Vnica mediusfidius Regis Angliæ domus, ad temporarium usum pauculis mensibus extructa, incredibilique artificio exornata, unum & alterum diem morari ac detinere potest oculos & mentem prudentis rerum æstimatoris, rerumque mirificarum haud insolentis. Tentorium autẽ Regis nostri in loco statiuorum fixum inusitato sumptu, usqueadeo homines in stuporem adducit ob uestis aureę copiam, aliasque preciosæ, ut magnifici apparatus exemplum in hac re præcipue proditum, multo maximũ eorum, quę ætas nostra, superiorque meminit, ipse cum alijs censeam: ac ne superari quidem olim posse putem, ut non in luxum res euadat reipublicæ profligatorem. Hæc cum perscribere ob causam supradictam nec uacet, nec promptum sit: tum etiam eiusmodi esse mihi uidetur, ut etiam si locus, tempusque suppeteret, reliquaque me non deficerent, tamen in id tempus reijciendo esse ducerem: cum res fide, stiloque maiores coràm quoque significari magis quàm denarrari poterũt. Commendo tibi liberos, quos diligentiæ tuæ credidi, qui siue in hoc studio profecerint, siue operam suam expectationemque meã luserint, laus iuxta atque uitupera-

tio ex euentu penes te futura est. Satis enim exemplo me homines præscripsisse liberis meis studiosæ uitæ rationem existimabunt: &(ut Græce dicam) τὴν γὰρ φιλολογίας τῆς ὀρθῆς μέθοδον προωδοπεποιηκέναι. Quo fit ut eos tibi cōmendans, non meam magis, quàm communem rem acurare te iubeam. Vale. Ardeæ. XVI. Calend. Iunij.

EPISTOLARVM GVLIELMI BVDAEI, REGII SECRETARII, FINIS.

BASILEAE, IN AEDIBVS ANDREAE CARTANDRI, MENSE FEBRVARIO, ANNO M. D. XXI.

